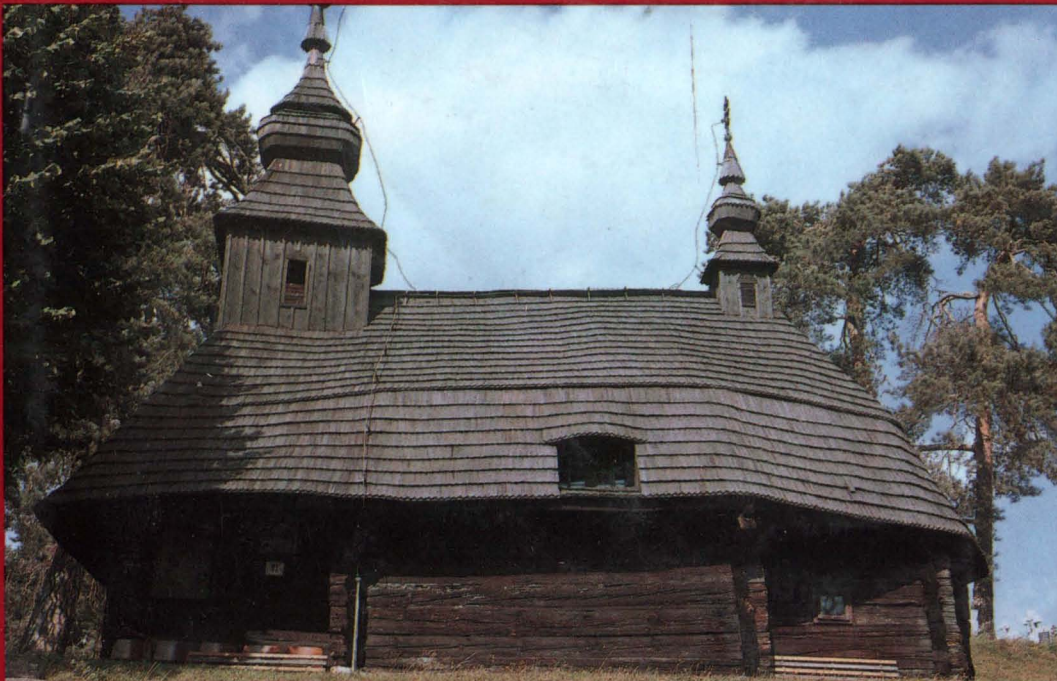

35 РОКІВ МУЗЕЮ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У СВИДНИКУ

МИРОСЛАВ СОПОЛИГА

SLOVENSKÉ
PEDAGOGICKÉ
NAKLADATELSTVO

diasporiana.org.ua

35

МУК

35

POKIB

МУЗЕЮ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У СВИДНИКУ

Мирослав Сополіга

СЛОВАЦЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ВИДАВНИЦТВО В БРАТІСЛАВІ
• ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПРЯШЕВІ / 1990

Автор та упорядник © Мирослав Сополіга

Рецензенти:

доц. д-р Андрій Ковач, кандидат історичних наук
Микола Русинко

Автори фотографій:

© І. Гіл

© П. Голент

© М. Калявський

© С. Пісецький

© М. Сополіга

© В. Тич

© Л. Цупер

© Я. Шуркала

Архів МУК

Видруковано для потреб Музею української культури
у Свиднику на основі замовлення № 80/2/88
від дня 11. X 1988 р.

Видання перше

ISBN 80—08—00749—4

ВСТУП

Серед професіональних установ русинів-українців Чехо-Словаччини помітне місце посідає Свидницький музей української культури, який у 1991 році завершив 35-річний етап свого розвитку.

Вивчення історії, пошана до минулого вже з давніх давен стояли в центрі уваги кожної культурної людини. Пам'ятки матеріальної та духовної культури становлять невід'ємну частину нашого загального багатства. Вони відображають основні етапи розвитку людського суспільства, документують закономірності історичного процесу та визрівання його основної рушійної сили — народу. В пам'ятках історії та культури — архітектурних спорудах, рукописних книгах, творах мистецтва, в піснях та інших проявах народної творчості втілені етичні й естетичні, соціальні й політичні ідеали найширших народних мас.

І нам, русинам-українцям, йдеться про комплексне вивчення та збереження найосновніших документів, які засвідчують конкретні питання етнічної історії, побуту, матеріальної і духовної культури народу. Така документація — необхідна передумова наукового обґрунтування історичного походження та етнографічної специфіки цього населення, розкриття діалектичної єдності його культури з материнською культурою українського народу, а також тісних взаємозв'язків з культурою чехів і словаків, з якою її поєднують інтереси громадян спільної батьківщини — Чехо-Словаччини. Таж українці разом з чехами і словаками на протязі довгих сторіч жили і творили в тому ж самому природно-географічному середовищі. Крім того, між ними майже не було жодного мовного бар'єру, а історична закономірність позначила їх спільною долею в боротьбі за збереження самобутності та соціальної свободи. Культура населення українського етносу в ЧСФР є, отже, складовою частиною культури чехо-словацької. Якраз тому вивчення, документація та охорона пам'яток історії та культури цього населення є складовою частиною культурної політики в Чехо-Словаччині.

Музей української культури у Свиднику в сучасному належить до мережі державних культурно-освітніх закладів Східнославацького крайового національного комітету в Кошицях*. Це єдина національна установа такого типу в ЧСФР, завданням якої є документувати історико-культурний розвиток українських співгромадян та специфічними музейними засобами популяризувати його між широкими верствами населення. В області культурно-виховної роботи завданням музею є активно впливати на правильне формування людини нашої епохи, виховувати, зокрема, молодше покоління в дусі національної гордості, чехо-словацького

ÚVOD

Spomedzi profesionálnych inštitúcií Rusínov-Ukrajincov Česko-Slovenska významné miesto patrí Múzeu ukrajinskej kultúry vo Svidníku, ktoré roku 1991 zavrášilo 35-ročnú etapu svojho rozvoja.

Poznanie histórie, úcta k minulosti už odpradávna boli stredobodom pozornosti každého kultúrneho človeka. Pamiatky materiálnej a duchovnej kultúry sú neoddeliteľnou súčasťou nášho celkového bohatstva. Odrážajú hlavné etapy rozvoja ľudskej spoločnosti, dokumentujú zákonitosti historického procesu a vyzrievanie jeho hlavnej hybnej sily — ľudu. Pamiatky histórie a kultúry — architektonické stavby, rukopisné knihy, umelecké diela, piesne a iné prejavy ľudovej tvorivosti vteľujú v sebe etické a estetické, sociálne a politické ideály najširších vrstiev ľudových mäs.

Aj nám Rusínom-Ukrajincom ČSFR ide o komplexné poznanie a zachovanie najhlavnejších dokladov potvrdzujúcich konkrétne otázky etnickej histórie, spôsobu života, materiálnej a duchovnej kultúry ľudu. Takáto dokumentácia je nevyhnutným predpokladom vedeckého zdôvodnenia historickej identity a etnografickej zvláštnosti tohto obyvateľstva, vysvetlenia dialektickej jednoty jeho kultúry s materinskou kultúrou ukrajinského národa, ako aj tesných vzájomností s kultúrou Čechov a Slovákov, s ktorou ju spájajú záujmy občanov spoločnej vlasti — Česko-Slovenska. Veď Ukrajinci spolu s Čechmi a Slovákami v priebehu dlhých stáročí žili a tvorili v tom istom prírodno-geografickom prostredí. Okrem toho medzi nimi nebolo takmer žiadnej jazykovej bariéry a historická nevyhnutnosť ich poznamenala spoločným osudom v zápase za zachovanie svojbytnosti a sociálnej slobody. Kultúra obyvateľstva ukrajinského etnika v ČSFR je teda súčasťou kultúry česko-slovenskej. Práve preto poznanie, dokumentácia a ochrana pamiatok histórie a kultúry tohto obyvateľstva je jedným z článkov kultúrnej politiky v Česko-Slovensku.

Múzeum ukrajinskej kultúry vo Svidníku v súčasnosti patrí do siete štátnych kultúrno-výchovných ustanovizní Východoslovenského krajského národného výboru v Košiciach*. Je to národnostná inštitúcia, jediná tohto druhu v ČSFR, poslaním ktorej je dokumentovať historicko-kultúrny rozvoj ukrajinských spoluobčanov a špecifickými múzejnými formami popularizovať ho medzi širokými vrstvami obyvateľstva. V oblasti kultúrno-výchovnej práce úlohou múzea je aktívne prispievať k správne formovaniu človeka súčasnej epochy, vychovávať najmä mladšie pokolenia v duchu národnej hrdosti, česko-slovenského vlastenectva a humanizmu. Svojou aktívnou činnosťou sa významnou mierou podieľa na rozvoji česko-slovenskej vedy a kultúry, na zvyšovaní politickej, odbornej a kultúrnej úrovne občanov.

Múzeum ukrajinskej kultúry je jednou z najmladších inštitúcií v rámci východoslovenskej

патріотизму та гуманізму. Своєю активною діяльністю музей визначною мірою бере участь у розвитку чехо-словацької науки та культури, отже, й на підвищенні політичного, фахового та культурного рівня громадян.

Музей української культури — один з наймолодших в рамках мережі східнославацьких музейних закладів. 35 років — це невеликий період з погляду загальної історії людства та його культури. Все-таки багаті фонди, які дбайливо зберігаються в експозиціях та депозитах музею, значно перевершують той час, на протязі якого працівники музею з величезним натхненням та любов'ю збирали документи про матеріальну й духовну культуру свого народу. У музеї знаходяться цінні пам'ятки, які документують усі періоди історичного розвитку русинів-українців ЧСФР. Ці періоди, починаючи від перших слідів оселення краю аж по сучасні дні, охоплюють понад три тисячі років.

Свідчення історії, які зберігаються у фондах Музею української культури, мають величезне значення. Аджеж людство завжди, коли опинялося на роздоріжжі свого дальшого розвитку, заглядало у майбутнє через історію. Оглядаючись назад, шукало в ній вихід із скрутних ситуацій. Кожна доба радикальних змін, коли виникає потреба нової орієнтації на шляху розвитку суспільства, коли необхідна переоцінка багатьох перед тим непорушених проблем, характеризується діалогом з історією, використанням історичного досвіду.

Історія українців ЧСФР переконливо доводить, що це населення по мірі своїх можливостей сприяло прогресу, найсвітлішим ідеям людства. Наші предки вже від найдавніших часів рішуче протистояли усім формам соціального й національного гноблення.

Українці, разом зі словаками та іншими народами, на протязі довгих сторіч вперто відстоювали свої основні людські права. Так це було в період феодалізму, за часів Австро-Угорської монархії, за бувшої Чехословацької республіки, фашистського поневолення і т. п.

Світлою сторінкою нашої історії та яскравим прикладом братнього інтернаціонального співжиття є відомі виступи Адольфа Добрянського в Угорському сеймі, де він твердо відстоював також політичні й національні інтереси словаків та інших слов'ян монархії. Подібно й передові представники словацького народу, як, наприклад, Л. Штур, Й. Гурбан, Б. Носак-Незабудов та інші, активно виступали в період Відродження й за національні права західно-українського населення.

Хоч українці Східної Словащини жили колись в дуже важких політичних та соціально-економічних умовах, зате культура у них надзвичайно багата. Так, наприклад, їхні пісні — це перлини народної творчості, відомі в цілім світі. І де б не лунали вони, завжди полонять душу людини, викликають глибокі почуття й велику пошану до її творця та носія — про-

muzeálnej siete. 35 rokov — to je pomerne krátke obdobie z pohľadu všeobecných dejín ľudstva a jeho kultúry. Avšak bohaté zbierky, ktoré sa starostlivo ochraňujú v depozitároch múzea, značne prevyšujú ten čas, v priebehu ktorého pracovníci s veľkým zanietením a láskou zhromažďovali dokumenty o materiálnej a duchovnej kultúre ľudu. V múzeu sa nachádzajú cenné pamiatky, ktoré dokumentujú všetky obdobia historického vývoja Rusínov-Ukrajincov ČSFR. Tieto obdobia, počnúc prvými stopami osídlenia kraja až po súčasné dni, zahrňujú viac ako tritisíc rokov.

Svedectvo histórie, ktoré sa nachádza vo fondoch Múzea ukrajinskej kultúry má nesmierny význam. Veď ľudstvo vždy, keď sa ocitlo na rázcestí svojho ďalšieho vývoja, dívalo sa do budúcnosti cez históriu. Poohliadnutím sa späť hľadalo v nej východisko zo zložitej situácie. Každá doba radikálnych zmien, keď vzniká potreba novej orientácie na ceste rozvoja spoločnosti, keď sa vyžaduje prehodnotenie mnohých doposiaľ nenaštrbených hodnôt, vyznačuje sa dialógom s históriou, využitím dejinných skúseností.

Dejiny Ukrajincov ČSFR presvedčivo dokazujú, že toto obyvateľstvo vždy podľa svojich možností napomáhalo pokroku, najsvetlejším ideálom ľudstva. Naši predkovia už od pradávnych čias rozhodne čelili všetkým formám sociálneho a národnostného útlaku.

Ukrajinci spolu so Slovákami a príslušníkmi iných národov v priebehu dlhých stáročí tvrdo hájili svoje základné ľudské práva. Tak to bolo v období feudalizmu, v dobe Rakúsko-Uhorskej monarchie, za bývalej Československej republiky, fašistickej poroby atď.

Výraznou kapitolou našej histórie a markantným príkladom bratského internacionálneho spoluzitia sú známe vystúpenia Adolfa Dobrjanského v Uhorskom sneme, ktorými nekompromisne bránil taktiež politické a národnostné záujmy Slovákov a iných Slovanov. Podobne aj významní predstavitelia slovenského národa, ako napríklad L. Štúr, J. Hurban, B. Nosák-Nezabudov a ďalší, aktívne vystupovali v dobe Obrodenia aj za národnostné požiadavky západoukrajinského obyvateľstva.

Napriek tomu, že Ukrajinci východného Slovenska žili v minulosti vo veľmi nepriaznivých politických a sociálno-ekonomických podmienkach, je ich kultúra mimoriadne bohatá. Veď napríklad ukrajinské piesne patria medzi skvosty ľudovej tvorivosti a sú známe v celom svete. Vedia očariť každého, kto ich počúva, vyvolať hlboké city a taktiež úctu k ich tvorcovi a nositeľovi — prostému ľudu. V tomto karpatskom regióne sa zachovali prekrásne ľudové zvyky a obyčaje, ako aj iné originálne prejavy materiálnej a duchovnej kultúry.

Z ukrajinského prostredia východného Slovenska vzišli vynikajúce talenty v najrôznejších obla-

стого народу. В цьому карпатському регіоні збереглися також чудові народні звичаї та обряди, як і даліші оригінальні зразки народної матеріальної й духовної культури.

З українського середовища Східної Словаччини вийшли визначні таланти в найрізноманітніших галузях професіонального мистецтва, яке цілком закономірно сприймається нами не тільки в контексті загальноукраїнському, але також як невід'ємна частина чехо-словацької культури.

А якраз посланням Музею української культури є зафіксувати це все, детально задокументувати всі прогресивні традиції нашого народу. Таж документи, які знаходяться в архіві та експозиціях цього музею, дають русинам-українцям повне право бути гордими за свою історію.

Отже, метою цієї публікації є не тільки оглянути та спростувати результати 35-річної діяльності Музею української культури, але водночас вказати також на можливості розвитку культури національностей в умовах Чехо-Словацької республіки.

Оскільки це перша публікація такого роду про історію та діяльність музею, вона аж ніяк не претендує на вичерпний аналіз проблематики. Однак сподіваємось, що й така форма певної оцінки пройденого 35-річного шляху Музею української культури буде імпульсом до дальшої ще активнішої діяльності колективу його працівників на принципах наукового пізнання, демократизму та гуманізму, отже, й на принципах взаємного порозуміння, допомоги та співробітництва громадян усіх національностей нашої батьківщини.

*Від 1. 1. 1991 р. МУК — в управлінні Міністерства культури СР.

stiach profesionálneho umenia, ktoré sa celkom prirodzene apercipuje nielen v kontexte celoukrajinskom, ale taktiež ako neoddeliteľná súčasť česko-slovenskej kultúry.

Práve poslaním Múzea ukrajinskej kultúry je fixovať toto všetko, detailne dokumentovať revolučné a iné progresívne tradície nášho ľudu. Veď doklady, ktoré sa nachádzajú v archíve a expozíciach tohto múzea, dávajú Rusínom-Ukrajincom plné právo byť hrdými na svoju históriu.

Teda cieľom tejto publikácie je nielen zhrnúť a spropagovať výsledky 35-ročnej činnosti Múzea ukrajinskej kultúry, ale zároveň poukázať aj na možnosti rozvoja kultúry národností v podmienkach nášho štátu.

Nakoľko ide o prvú publikáciu tohto druhu, ktorá sa zaoberá históriou a činnosťou múzea, už vopred sme vylúčili úplnosť spracovania problematiky. Avšak dúfame, že aj táto forma určitého zhodnotenia uplynulej 35-ročnej cesty Múzea ukrajinskej kultúry bude podnetom do ďalšej, ešte aktívnejšej činnosti kolektívu jeho pracovníkov na princípoch vedeckého poznania, demokratizmu a humanizmu, teda aj vzájomného porozumenia, pomoci a spolupráce občanov všetkých národností našej vlasti.

*Od 1. 1. 1991 MUK je v správe Ministerstva kultúry SR.

35
МУК

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ПОЧАТКИ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЮ

Намагання заснувати установу, яка б документувала розвиток національно-культурного життя найзахіднішої частини українського населення, сягають до періоду другої половини XIX ст. Перша спроба заснувати український музей на Пряшівщині відома ще з 1850 року, коли О. Духнович zorganizував у Пряшеві культурно-освітнє товариство «Літературноє заведеніє»¹. Це товариство, крім іншого, поставило собі за мету документувати історію та культуру русинів-українців Пряшівщини та зберегти для майбутніх поколінь колекцію найцінніших пам'яток. Різні документи про історичне минуле пряшівських українців, етнографічні матеріали і т. п. збиралися на кошти членів товариства. На жаль, у 1852 році реакційні асиміляторські урядові кола тодішньої Австрійської монархії припинили дальшу діяльність товариства, а придбаний матеріал, очевидно, розібрали приватні особи.

Питання про створення музею неодноразово порушувалось і в наступних періодах. Різні громадські та культурні діячі проявляли в цьому відношенні величезну ініціативу. Свої мрії сподівались реалізувати в умовах першої Чехословацької республіки. Про це свідчать різні заклики заснувати «руський музей», опубліковані в місцевій пресі 20—30 років². Однак усі ці стремління ніяк не вміщалися в рамки тодішньої «демократії».

Думка створити музей набуває на реальності аж після другої світової війни, коли й для національних меншостей в дусі прокламованої національної політики поступово створюються часткові умови для рівноправного політичного і культурного життя.

Після заснування Української національної ради Пряшівщини (1945 р.), Українського національного театру (1945 р.), Реферату українських шкіл (1945 р.), Української студії Чехословацького радіо (1949 р.)

знову піднімаються голоси про створення українського музею, який документував би не тільки історичне минуле українців Пряшівщини, але й процес народно-демократичної перебудови краю. Так, наприклад, в 1947 році в ж. «Костер» публікується стаття під влучною назвою «Буде на Пряшівщині музей?», в якій автор дуже настирливо поставив питання збереження пам'яток народної культури для прийдешніх поколінь³. Свій сум та неспокій над пропаданням цінних пам'яток народу виливає також автор статті «Чом то ми нищимо, а другі народи творять?»⁴.

Збирання та дослідження історичної спадщини українців Східної Словаччини в повоєнний період тісно поєднане з виникненням та діяльністю Української національної ради Пряшівщини. Вже в резолюції з'їзду делегатів українських сіл, який відбувся 1 березня 1945 р. в Пряшеві, давалось повноваження Президії УНРП захищати культурні інтереси українського населення Східної Словаччини. Цю вимогу УНРП намагалась реалізувати посередництвом своєї Культурно-освітньої ради, яка спрямовувала місцевих фахівців на дослідження і вивчення народної культури українців Східної Словаччини. Окремі дослідники (Юрій Геровський, Михайло Дубай, Федір Лазорик) вказували на потребу утворення національного музею, в якому б документувалася народна культура української етнічної області Східної Словаччини. Зокрема, Ю. Геровський дуже гостро порушив це питання в статті «Национальный музей Пряшевщины»⁵. У своїй дальшій праці «Народная культура населения Пряшевщины»⁶ Ю. Геровський обґрунтовано закликає до прискорення документації найцінніших проявів народної культури, які поступово зникають наслідком процесу цивілізації. Майже одночасно з Ю. Геровським на потребі вивчення народної культури українців Східної Словаччини наголошує письменник та фолькло-

Примітки на с. 175

рист Ф. Лазорик. В газеті «Карпатская звезда» він пише: «Коли іде слово про збереження скарбів нашої місцевої народної культури, треба хоч би побічно нагадувати необхідність зорганізувати з наших відповідних людей наукове етнографічне товариство для планомірної, а тим і успішної праці»⁷.

Справу організувати «народний карпатський» музей було доручено Культурно-освітній раді УНРП, в рамках якої було створено також Музейне товариство⁸. З цією метою влітку 1948 року під керівництвом Ю. Геровського здійснилася перша етнографічна експедиція в деякі українські села Східної Словаччини. Членами експедиції були також Андрій Сухий, Юрій Костюк, Михайло Дубай, Іван Мацинський, Степан Гапак та Василь Зозуляк. Під час експедиції були зібрані цінні матеріали загальноісторичного, етнографічного, фольклорного, мистецького, діалектологічного та іншого характеру. Але оскільки справа заснування музею комплікувалась і подекуди звужувалась, матеріали, що зберігалися в незадовільних просторах, поступово нищилися та безслідно пропадали. Їх залишки були пізніше показані на виставках в Меджилабірцях, Свиднику та Пряшеві⁹.

В 1950 році вже не говорилось про заснування українського музею, а тільки про українське відділення Пряшівського крайового музею: «В близком будущем будет учреждён в Пряшеве Краевой музей отечествоведческого характера. Краевой музей позаботится о систематическом исследовании края по стороне исторической, фольклорной, хозяйственной, технической и природоведческой.

Материальные издержки покроет КНК в Пряшеве. Музей поведёт Краевая Музейная Коммисия, составленная из культурных деятелей Школьного реферата КНК. Украинский и городской музей в Пряшеве войдут в Краевой музей как самостоятельные отделения»¹⁰.

Як пізніше виявилось, в рамках наведеного Крайового музею не було створено відповідних умов для ґрунтового та систематичного дослідження русинсько-української людності Східної Словаччини.

Цікаво зазначити, що ідея заснування українського музею була в тому часі поширена також на Свидниччині. Відомо, що у зв'язку із створенням філіалу Сільськогосподарського архіву в Гуменному Рада Окружного національного комітету в Свиднику постановила, щоб усі предмети музейного характеру залишилися в Свидницькому окрузі для «планованого Музею русько-українського населення ЧССР у Свиднику»¹¹.

На початку 50-х років виникають нові українські організації та установи: Культурний союз українських трудящих ЧССР (після припинення діяльності УНРП в 1951 році); Піддукланський український народний ансамбль (1953 р.); Український відділ Братіславського дослідного інституту педагогіки (1953 р.); Кабінет української мови Пряшівського крайового педагогічного інституту; Кафедра української мови і літератури Пряшівського педагогічного факультету Братіславського словацького університету (1953 р.) і т. п. У зв'язку з тим знову порушується питання заснування музею.

В 1954 році було створено підготовчий комітет для організування музею. На його чолі стояв М. Дубай. З ініціативи цього комітету під час першого Свята пісні й танцю українців Чехо-Словаччини в 1954 році в Меджилабірцях було влаштовано історико-етнографічну виставку. Ця виставка в значній мірі прискорила справу заснування музею, оскільки вона підвищила інтерес широкої громадськості до нашого минулого. На початку 1956 року питанням заснування музею займається Відділ освіти та культури Комісії уповноважених у Братіславі, а вже 22-го лютого того ж року Рада Пряшівського крайового національного комітету приймає постанову про заснування Українського етнографічного музею в Меджилабірцях¹². Заснування музею було доручено вищезгаданому підготовчому комітетові, очоленому М. Дубаєм. І так у травні 1956 року отримали

◀ Будова колишнього Крайового музею в Пряшеві
Budova niekdajšieho Krajského múzea v Prešove

Михайло Дубай —
голова підготов-
чого комітету по
заснуванню Музею
української куль-
тури

Michal Dubay —
predseda priprav-
ného výboru pre
založenie Múzea
ukrajinskej kultúry

декрети музейних працівників Діонізій Волковський, а згодом, в липні того ж року, й Ольга Грицак, яку було тимчасово призначено директором музею.

Дуже активними в цьому відношенні були й свидничани, в результаті чого склалася навіть курйозна ситуація, про що свідчить слідуючий документ, доручений в тому часі Івану Кимаку, тодішньому завідувачому н. п. «Турист» у Свиднику: «На Вашу заяву відділення культури Ради Крайового національного комітету в Пряшеві приймає Вас на роботу в Музеї української культури в Меджилабірцях, починаючи 1 січнем 1956 року, а водночас доручає Вам виконувати функцію директора музею аж до дальшого рішення . . .»¹³.

Правда, дирекція національного підприємства «Турист» не звільнила Івана Кимака з його тодішньої посади, і він не зміг перевзяти функцію директора Музею української культури.

Значну ініціативу проявив також Свидницький окружний національний комітет, про що свідчить лист від 13. 1. 1956 року, адресований Крайовому національному комітетові в Пряшеві, в якому, крім іншого, пропонується « . . . спільними силами намагатися побудувати музей у Свиднику і в одному будинку помістити так Музей української культури, як і Дуклянський музей національного визволення.

Це буде могутній музей, і є тут передумова, що він сповнить своє послання . . .

Напроти тому осмілюємось твердити, що у випадку влаштування Музею української культури в Красному Броді, він своє послання абсолютно не сповнить, оскільки гравітація відвідувачів у цьому напрямі не відчутна, і ніщо не насвідчує тому, що так станеться в майбутньому . . .

Якщо КНК у Пряшеві вирішить помістити Музей української культури в Свиднику, ми готові моментально тимчасово приділити просторі, сухі відповідні приміщення для депозитів до того часу, поки не буде вирішене питання нової будови для потреб обох музеїв, як наведено вище»¹⁴.

Як видно, був то нелегкий період в історії музею. Це підтверджують також слова тодішнього працівника музею Д. Волковського, який у своєму звіті за 1956 рік пише: «Спочатку робилися різні підготовки, а в липні, коли я поступив на роботу в музей, Ольга Грицак була іменована директором музею, і тоді праця розпочалась повним темпом.

В червні, з нагоди фестивалю молоді, у Свиднику влаштовано виставку. Було прийнято також участь у з'їзді чехословацьких музейних працівників в Опаві, та відбулась студійна поїздка працівників музею по чеських та словацьких музеях.

Праця музею проходила в дуже тяжких умовах, доказом чого є те, що за шість місяців свого існування музей п'ять разів мусив переходити в інші приміщення. Зараз він знаходиться в Крайовому музеї в Пряшеві і користується одним залом. Незважаючи на це, музей зробив за півроку велику працю: виконав річний план праці, закупив багато цінних історичних та етнографічних речей. Всі ці предмети зареєстровані, здокументовані, рознесені по інвентарях та онумеровані. Вони знаходяться в депозитарі у Свиднику.

Ще донедавна навіть було невідомо, де музей буде перебувати. Зараз на підставі постанови Крайового національного комітету музей буде перенесено в цьому році до Красного Броду при Меджилабірцях.

Маємо надію, що після всіх цих тяжких умов для

Діонізій Волковський та Ольга Грицак —
перші працівники музею
Dionýz Volkovskij a Helena Hricáková — první
pracovníci múzea

нашого музею наступлять уже дні тихого і спокійного життя, що дадуть змогу йому розпочати важливу наукову та культурно-освітню роботу»¹⁵.

Правда, «тихого і спокійного життя» в музеї покищо ніхто не дочекався. Боротьба йшла далі. Найпекучішою проблемою та основною перешкодою в роботі музею, яка тривала понад 30 років, була відсутність чи нестача просторів для влаштування експозицій та зберігання музейних збірок. В Пряшеві музей, крім невеликого приміщення для своєї адміністрації, не мав жодних просторів для виставочної та іншої діяльності.

В 1956 році з нагоди 3-го Свята пісні і танцю українців Чехо-Словаччини, яке відбулося у Свиднику, музей знову влаштував виставку. Після закінчення виставки експонати було перевезено в Меджилабірці, бо за постановою Пряшівського КНК від 1-го квітня 1957 року музей було делімітовано під керівництво ОНК в Меджилабірцях. Але оскільки й тут не знайшлося відповідних приміщень для музею, експонати було знову перевезено в Пряшів. У 1957 році туди були перевезені й деякі матеріали із колишнього Українського музею в Празі, але без належної документації. Наперекір великим труднощам, які доводилось долати в початковому періоді існування музею, його працівники зібрали значну кількість цінних

матеріалів. Правда, побудова фондів тоді ще не могла мати інший, ніж принагідний характер. Часто забувалось також про потребу ідентифікації матеріалу та його належну документацію.

Про незадовільний стан роботи музею говорилося й на конференції КСУТ в 1957 році. В її звітній доповіді констатується: «Не можна повністю задовольнитися й роботою Українського музею. Слабкий кадровий склад працівників, невідповідне тимчасове зберігання й укладання музейних експонатів — це головні причини того, що цінні документи з архівів часто потрапляють в руки окремих осіб, не створюється архів рукописів будителів та інших громадських діячів українського населення, як і дорогі цінних предметів і документів його минулого»¹⁶.

Наприкінці 1957 року О. Грицак та Д. Волковський відходять з музею. Розпочату ними справу продовжують Юрій Бришкар та Василь Зозуляк. І вони влаштовують декілька тематичних виставок, але добитись приміщень для постійної експозиції їм не вдалося. В 1958 році музей знову злився з Пряшівським обласним музеєм як його український відділ.

Як засвідчують документи, за півтора року, тобто в період існування відділу української культури Крайового музею в Пряшеві, був для цієї роботи назначений тільки один працівник, але його система-

О. Грицак — пер-
ший директор
музею (1956—1957)
H. Hricáková —
prvá riaditeľka
múzea (1956—1957)

Юрій Бришкар —
завідуючий відді-
лом української
культури Крайово-
го музею в Пряше-
ві (1957—1959)
Juraj Briškár —
vedúci oddelenia
ukrajinskej kultúry
Krajského múzea v
Prešove (1957 —
1959)

тично висилали на інші акції, які не мали нічого спільного з роботою музею.

У 1958 році майже вся робота відділу була спрямо-
вана на підготовку виставки «Із життя українського
населення Східної Словаччини». Виставку було від-
крито 7 листопада 1958 р. На ній було виставлено
біля 450 експонатів. Ця виставка була першою свого
роду. Її влаштування мало хороший рівень та відгук.
Побачило її біля 8 000 відвідувачів.

Етнографічна частина цієї виставки була влашто-
вана у Свиднику з приводу 5-го фестивалю українсь-
кої пісні та танців. Відвідало її 800 людей. Ця
виставка була запланована і в Меджилабірцях, але,
на жаль, для цього не знайшлися відповідні простори.

В 1958—1959 рр. працівники відділу брали участь у
підготовці фестивалю в Свиднику, готували двомовні
тексти для постійної експозиції Крайового музею,
доповнювали документацію картотеки, упорядкову-
вали музейний матеріал та проводили дослідження в
Сабинівському окрузі.

В 1959 році було також підготовлене лібрето для
планованої виставки в рамках декади української
культури в Братиславі.

В депозиті відділу української культури налічува-
лось тоді біля 2 000 експонатів, але біля 500 з них
необхідно було виключити.

Відділ не власнив майже жодних відповідних примі-
щень для виставок та депозитів. Мав тільки одне
робоче приміщення (4 x 5 м) та один малий склад
(3 x 8 м). Робоче приміщення, в якому працювало
троє працівників Крайового музею, одночасно слу-
жило як тимчасова квартира¹⁷.

1 жовтня 1959 року функцію завідуючого відділом
української культури Крайового музею перевзяв
Василь Зогуляк, який одночасно накреслив одну з
перших конкретних програм музейної діяльності:

«1. Необхідно безумовно забезпечити достатні
простори для депозитних та виставочних цілей дано-
го відділу. Підходящим був би будь-весь об'єкт Русь-
кого дому, що пов'язане з переселенням двох сімей,
або об'єкт по вул. Сталіна № 90, (тепер вул. Головна
— прим. М. С.), якого вже на протязі довгих років
домагається Крайовий музей для відділу української
культури.

2. Треба створити ширший колектив позаштатних
співробітників та вести їх до систематичної науково-
дослідної й збирацької діяльності.

3. Пожвавити допомогу краєзнавчим гурткам і
хроністам в українських школах та селах краю.
Систематично допомагати їм у краєзнавчій роботі.

4. Потрібно зорганізувати розсяглу історико-етно-
графічну експедицію в села з українським населен-
ням.

5. Організувати широкий збір музейних експонатів та забезпечити їх охорону й наукове опрацювання.

6. Створити всі необхідні умови для відкриття окружних виставочних залів в округах з українським населенням, зокрема, прискорити адаптаційні та інсталяційні роботи МУК у Красному Броді.

7. Удосконалити кімнати музею в селах Чертижне та Габура. Відкрити кімнату музею в селі Токаїк, а в разі потреби і в інших селах.

8. Започаткувати систематичну публікаційну діяльність видаванням періодичних та неперіодичних публікацій для українських трудящих.

9. Забезпечити публікаційну діяльність з метою пропаганди музеєзнавства, збирацької роботи, тематичних виставок та постійних експозицій.

10. Створити належні матеріальні та моральні умови для піднесення української музейної справи на Східній Словаччині, що буде благотворно впливати на культурний розвиток українських трудящих, на зміцнювання їхнього чехословацького соціалістичного патріотизму та пролетарського інтернаціоналізму. Це у значній мірі приспіє до мобілізації українських трудящих на побудові соціалізму та на обороні миру, а для майбутніх поколінь будуть збережені цінні скарби . . .»¹⁸.

Після територіально-адміністративної реорганізації та зміни пражського музею на окружний у 1960 році було вирішено перевести український музей у Красний Брід, де для цих цілей було адаптовано будинок графа К. Вольмана. Організаційні справи по переміщенню музею та закінченню реконструкції призначеного будинку було доручено Олексію Поташу — працівнику відділу культури ОНК в Меджилабірцях. Незабаром директором Музею української культури у Красному Броді було призначено Івана Чабиняка. Наприкінці 1960 року в музеї починає працювати також український письменник Михайло Шмайда — уродженець с. Красний Брід, який зосередив свою увагу, зокрема, на збиранні фольклорних матеріалів.

Влаштування постійної виставки та урочисте відкриття оновленого музею в Красному Броді відбу-

Василь Зозуляк — заввідділом української культури Крайового музею в Пряшеві (1959—1960)

Vasíl Zozulák — vedúci oddelenia ukrajinskej kultúry Krajského múzea v Prešove (1959—1960)

лося 21 травня 1961 року, з нагоди шістнадцятої річниці визволення Чехословаччини Радянською Армією. На відкритті взяли участь представники партійних та державних органів та інших установ, громадяни Красного Броду та навколишніх сіл. На виставці, крім деяких документів про історичне минуле українців Східної Словаччини, переважали експонати етнографічного характеру (традиційне знаряддя праці, зразки народних костюмів та вишивок, предмети хатнього побуту, кераміка тощо). Музейна збірка тоді нараховувала біля двох тисяч експонатів¹⁹.

9 жовтня 1961 року зійшлася в Красному Броді 8-членна музейна рада, на якій було прийнято назву «Східнославацький український музей». Дальші альтернативи — «Український краєзнавчий музей» та «Музей українців Словаччини» було відкинуто²⁰. Ця назва потривала аж до 1964 року, коли музей було перенесено у Свидник.

Східнославацький український музей у Красному Броді успішно розпочав свою культурно-освітню та збирацьку діяльність. Поповнились фонди, були покладені початки музейної бібліотеки. В той час були виявлені та придбані до музейних збірок рідкісні археологічні знахідки, цінні етнографічні предмети та деякі художні твори. Записи в хроніці музею свід-

Народна творчість завжди цікавила музейних працівників
Ludová tvorivosť bola vždy v centre pozornosti múzejných pracovníkov

чать про те, що його виставки чим далі, тим більше набувають на своїй популярності не тільки між місцевими українськими жителями, але й серед словаків та чехів. Незважаючи на те, що музей знаходився далеко від культурного центру, на протязі 1961 року його оглянуло 2503 відвідувачів.

В першій половині 1962 року працівники музею за співучасті екстерних фахівців підготували першу комплексну історико-етнографічну експозицію, яку було відкрито 9-го червня з нагоди фольклорного фестивалю. Цю експозицію на протязі двох сезонів побачило понад 9 000 відвідувачів.

Музей у Красному Броді зосереджує свою увагу передусім на поповненні фондів. З цією метою організує свої перші визначніші експедиції. Так на початку 1963 року було зорганізовано 10-денне етнографічне дослідження в с. Якуб'яни на Спиші. В ньому, крім працівників музею, взяли участь також пражські етнографи Соня Швецова і Надія Шуркала (пізніше працівник МУК), Я. Олейник — етнограф Музею татранського народного парку, місцеві фольклористи Юрій Костюк, Михайло Гиряк, Микола Мушинка. В часі дослідження були придбані дальші цінні матеріали.

З метою побудувати при Східнославацькому українському музеї в Красному Броді етнографічну експозицію просто неба, музей, посередництвом працівників Словацького інституту охорони пам'яток та природи в Братіславі (Імриха Пушкаря та Бланки Ковачовичової-Пушкарьової), замовив виготовлення документації народної архітектури в с. Збой, Стриговець, Улич, Руський Потік, Збудська Біла, Олька. На жаль, ця документація не стала власністю музею.

У 1963 році знову розгорнулася бурхлива дискусія відносно дальшої долі музею, до якої включилися, крім працівників музею та його прихильників, також компетентні державні органи та культурно-освітні установи Східнославацького краю. Велику роль у цій справі зіграв Культурний союз українських трудящих ЧССР.

В одному із документів цього періоду говориться: «На Раду МНК (у Свиднику — прим. М. С.) прибув голова ЦК КСУТ у Пряшеві товариш Михайло Ричалка, який поінформував членів Ради МНК, що згідно з рішенням Музейної ради музей із Красного Броду має бути переміщено в Гуменне. Оскільки він, як голова КСУТ є тої думки, щоб музей перемістити у Свидник, де він матиме більше відвідувачів, при-

йшов порадитися, чи в Свиднику знайшлися б відповідні приміщення для нього»²¹.

Познайомившись із пропозицією М. Ричалки, усі члени Ради МНК, само собою, були за те, щоб музей перемістити у Свидник. Аргументували це тим, що значення міста Свидник з погляду туристичного руху з року в рік зростає, отже, музей мав би тут значно більше відвідувачів, ніж у Гуменному і безсумнівно виконав би своє призначення. Постановою № 53/1963 тодішній МНК у Свиднику дав дозвіл на переміщення музею в Свидник.

І в документах тодішнього Крайового національного комітету говориться, що головною причиною переміщення музею є його «ексцентричне розташування в малому селі Красний Брід, а також в області без жодного туристичного руху, де музей не сповнює своє політично-виховне послання. Найвиразніше це проявляється на низькій відвідуваності музею — 2 500 осіб на протязі року . . . Задля кращого та ефективнішого використання діяльності музею пропонується його переміщення до об'єкту бувшої Господарської школи в Свиднику, окр. Бардіїв. Свидник знаходиться на головній трасі, яка веде в область Дуклянського перевалу. Це історичне місце важливих подій Карпато-Дуклянської операції систематично відвідує велика кількість домашніх та заграничних туристів. У Свиднику, крім цього, щорічно відбувається Свято пісні й танцю українських громадян ЧССР.

Одночасно пропонуємо змінити назву музею на:

— «Музей української культури у Свиднику», — яка найточніше виражає послання цього музею, а саме:

виконувати спеціальні завдання в області дослідження, документації та освітнього використання матеріальної й духовної культури населення української національності ЧССР»²².

Дана пропозиція була ухвалена Радою Східнословачького КНК в Кошицях постановою № 129/1964 на 9-му черговому засіданні 8 квітня 1964 року. Згідно з наведеною постановою термін переміщення музею у Свидник було встановлено на 1-го квітня 1964 року.

Однак практична (технічна) делімітація музею була закінчена аж початком 1965 року.

Для потреб Музею української культури у Свиднику було відведено простори невеликого будинку, спорудженого наприкінці XIX ст. В сучасному це одна з трьох найстарших архітектурних споруд у Свиднику, зареєстрованих у Державному списку пам'яток. Історія цього об'єкту тісно пов'язана з різними політичними та культурними подіями Свидника та його околиці. В ньому, наприклад, у 1919 році сходилися члени місцевого керівництва Словацької республіки рад. Зразу ж після визволення в 1945 році тут перебувала радянська комендатура, завданням якої було наводити порядок та допомагати місцевим жителям при відновленні війною знищеного краю. В тому ж році в цій будові розгорнув свою діяльність Окружний революційний національний комітет, а пізніше й інші окружні органи. Після побудови нового адміністративного будинку ОНК у цих просторах знаходять тимчасовий притулок Народна школа мистецтва, Середнє сільськогосподарське училище, Основна дев'ятирічна школа і т. п.

У 1965 році були розпочаті роботи по адаптації наведених просторів для потреб Музею української культури, в яких з нагоди ювілейного 10-го Свята пісні й танцю українського населення було відкрито виставку.

Завдяки тому, що Музей української культури нарешті знайшов своє тривале місце у Свиднику, поступово створюються найнеобхідніші матеріальні, кадрові та інші передумови для розсяглої та багатогранної музейної діяльності.

Будова колишнього Східнословачького українського музею в Красному Броді
Budova niekdajšieho Východoslovenského ukrajinského múzea v Krásnom Brode

Учасники дослідження,
зорганізованого музеєм у
1963 році (зліва): М.
Чабала, М. Мушинка, М.
Гиряк, С. Швецова, Н.
Шуркала, В. Черевка, М.
Чабиняк, Ю. Костюк
Účastníci výskumu zorganizovaného múzeom v r. 1963 (zľava): M. Čabala, M. Mušinka, M. Hyrjak, S. Švecová, N. Šurkalová, V. Čerevka, M. Čabiňáková, J. Kostuk

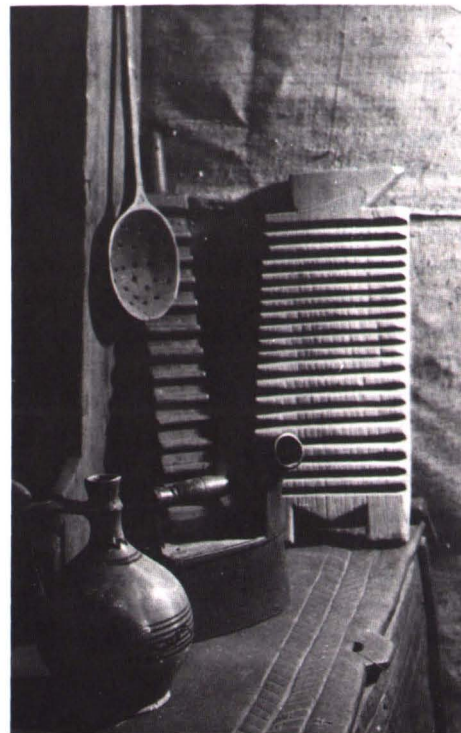
З відкриття музейної
експозиції в Красному
Броді. Перед мікрофоном
І. Чабиняк — директор
музею

Z otvorenia muzeálnej
expozičie v Krásnom Bro-
de. Pred mikrofónom I.
Čabiňák — riaditeľ múzea

Знімки з першої комплексної експозиції в Красному Броді
Fotózábery z prvej komplexnej expozície v Krásnom Brode

СВИДНИЦЬКИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ МУЗЕЮ

У 1964 році Музей української культури, як ми вже зазначали, почав переміщуватися у Свидник. Тут він також пройшов дуже складним шляхом свого зростання. Однак, керуючись основними положеннями відповідних державних органів стосовно культури, зокрема прийнятими рішеннями у зв'язку з побудовою мережі музейних закладів у Східній Словаччині, ця українська установа досягла помітних результатів на всіх ділянках своєї роботи.

З року в рік зростають музейні фонди, поширюється діапазон наукових досліджень, які чим далі, тим більше, набувають на своїй систематичності, комплексності та фаховому рівні. В галузі документації проводиться відповідна систематизація фондів та їх наукове опрацювання. Розрослася бібліотека, збагачуються фотоархів, фільмотека, фонотека. Значно змодернізувалися та будуються нові музейні експозиції. Постійно вдосконалюється структура й кадровий склад інституції та її матеріально-технічна база. Підвищився авторитет музею як серед домашніх відвідувачів, так і між закордонними гостями, які масово відвідують край під історичним Дуклянським перевалом.

Якраз тут, у Свиднику, з незначного числа працівників, які почали колись працювати в просторах бувшого Пряшівського крайового музею (теперішнього Краєзнавчого музею) та в Красному Броді поступово виросла науково-дослідна та культурно-виховна установа з 30-членним колективом. Сьогодні вона зарекомендується між визначні культурні інституції, які достойно репрезентують не тільки русинів-українців ЧСФР, але й загальний чехо-словацький культурний процес.

Музей української культури в сучасному є установою, яка на основі інформативних і глибинних наукових досліджень планомірно зосереджує, науковими методами опрацьовує та для виховних цілей використовує найвиразніші прояви матеріальної й духовної

культури українців Чехословаччини. Музей має характер спеціалізованої установи, яка своєю діяльністю допомагає розвивати сучасну науку і культуру, підвищувати культурний рівень трудящих²³.

Отже, музей є осередком не лише науково-дослідної, але й культурно-виховної роботи. Ця установа покликана проводити широку масово-політичну роботу між українським населенням, впливати на правильне формування його свідомості, а громадян інших національностей інформувати про культуру, багатство традицій, виразні приклади братнього слов'янського співжиття.

Музей української культури у Свиднику в останньому часі завоював собі повне суспільне визнання, став центральним документаційним осередком історичного минулого та сучасного українців ЧСФР, займає почесне місце в рамках мережі чехо-словацьких культурних і науково-дослідних закладів.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

За суспільним значенням Музей української культури є в першу чергу культурно-виховною установою. Однак у своїй роботі він застосовує наукові методи та визначною мірою поділяється або самостійно вирішує завдання дослідницького характеру. Специфічність діяльності та взагалі послання музею полягає якраз в діалектичному поєднанні вищенаведених функцій.

Підкреслюючи його культурно-освітню функцію, маємо на увазі одночасно поглиблення наукової та музейно-фахової роботи. Всі ці складові частини творять єдине ціле, що є основною передумовою успішної масово-політичної роботи та запорукою її високого ідейно-фахового рівня. Кожне науково-дослідне завдання спрямоване на найактуальніші проблеми сучасності, причому мається на увазі специфіка музею.

І. Чабиняк — директор музею (1960—1974)
I. Čabiňák — riaditeľ múzea (1960—1974)

І. Русинко — директор музею (1974—1986)
I. Rusinko — riaditeľ múzea (1974—1986)

Тому й початкові дослідження працівників музею мали більш-менш інформативний характер та реалізувалися передусім з ціллю придбати найнеобхідніші експонати для влаштування перших невеликих за розміром експозицій²⁴. І так поступово з 2-тисячної колекції в 1961 році²⁵ в сучасному музейні фонди розрослися до такої міри, що уможливають комплексно документувати культурно-історичний розвиток українців ЧСФР формою експозицій та успішно розвивати й інші специфічні види діяльності, які виконують інституції даного типу. А якраз ці позитивні результати роботи музею дуже виразно відображають і його науково-дослідну діяльність. Та ж науково-дослідна робота цієї установи вже з перших днів її існування осмислювалася не тільки як теоретичне опрацювання історії та культури української людності в Чехо-Словаччині, але, зокрема, як цілеспрямована та систематична побудова музейних збірок, їх фахове опрацювання та широке використання в різних формах презентації (експозиції, виставки, лекції, бесіди, публікації і т. п.).

Розвиток науково-дослідної роботи в поодиноких періодах був детермінований загальними вимогами суспільної практики, програмою діяльності самого музею, а також фаховою підготовкою та загальними можливостями працівників, які були її учасниками.

Формування та уточнювання змістовного спрямування науково-дослідних завдань інституції можна розділити на два основні етапи. Перший етап відбувся в п'ятдесятих та шістдесятих роках. Його завершенням було відкриття постійної експозиції Музею української культури в 1968 році.

Закінченням цієї експозиції, а, зокрема, прийняттям нових працівників — абсолювентів філософського факультету УПІШ в Пряшеві та інших вузів поступово створюються умови для систематичної і цілеспрямованої науково-дослідної роботи.

В 1966 році фахові працівники музею виготовили детальну систему класифікації музейних матеріалів, яка стала основою їх наукового опрацювання. Дана система передбачала такі основні ділянки музейного фонду:

- а) загальна історія краю,
- б) історія літератури,
- в) мистецтвознавство,
- г) етнографія,
- д) словесна фольклористика,
- ж) музична фольклористика.

В основу класифікації було покладено десятинну систему розподілу музейних матеріалів, яка застосовується в багатьох музеях світу. Відповідно до того,

Одну з «ворожок» виявив М. Шмайда в с. Грибів у 1966 р.
Jednu z „veštkyň“ objavil M. Šmajda v obci Gribov v r. 1966

як зростали музейні фонди, поступово удосконалюється також система їх класифікації та структура розподілу на окремі ділянки²⁶.

Вже в початковому періоді діяльності музею формувалися основні наукові завдання, — і то не тільки заради дослідження і теоретичного опрацювання предметної проблематики, але передусім з аспекту подальшої експозиційної та цілковитої культурно-масової діяльності. Тому чим далі, тим більше, зокрема в 70—80 роках, помітною рисою в дослідницькій роботі є намагання комплексно охопити проблематику та детально розробити окремі теми. Про це свідчить, наприклад, дослідження народного будівництва та побуту, яке реалізувалося в 226 селах у зв'язку в планованою побудовою етнографічної експозиції просто неба (скансену²⁷), дослідження народного та професіонального образотворчого мистецтва, яке пізніше завершилося влаштуванням Галереї ім. Д. Миллого Музею української культури

в Свиднику, дослідження історії літератури з ціллю реінсталяції Пам'ятної кімнати ім. О. В. Духновича в Тополі та поширенням літературної частини головної постійної експозиції, комплексне етнографічне дослідження рятувального характеру в області Старинської долини (теперішнього водоймища «Старина»)²⁸, дослідження проблематики розвитку та становлення українців в післявоєнний період у зв'язку з доповненням експозиції (1975 р.), дослідження історії виникнення та діяльності музею. В період від 1985 р.²⁹ одним у найголовніших інституційних завдань, яке стояло в центрі уваги усіх фахових працівників музею, було комплексне дослідження теми «Культурно-історичний розвиток українського населення ЧСФР від найстарших часів до сьогодні». Це завдання розпочалось у зв'язку з підготовкою нової поширеної тривалої експозиції.

Фахові працівники музею рішали та рішають багато дальших часткових науково-дослідних завдань в області загальної історії, етнографії, фольклору, літературної історії, мистецтвознавства і т. д., результатом чого були, крім іншого, цікаві тематичні виставки, наукові статті та навіть самостійні монографії.

Колектив фахових працівників Музею української культури вже майже двадцять років активно включається до рішення завдань Державного плану наукового дослідження, з яких треба згадати, зокрема, тему № VIII—3—9/1 «Етнографічний атлас Словаччини», в підготовці якого під керівництвом Народнознавчого інституту САН брало участь п'ятеро фахових працівників. В період від 1985 р. в рамках головної теми наведеного державного плану «Історичні та етнокультурні аспекти формування та розвитку сучасного способу життя» (№ IX—8—4) музей поділяється на рішення часткових завдань: «Етнокультурна спільність в карпато-балканській області» (проблеми народного будівництва та побуту), «Етнографічна енциклопедія Словаччини», а в останньому часі також на підготовці однієї з капітальних робіт словацької етнографічної науки — «Історії етнографії на Словаччині».

Деякі працівники активно працюють у поодиноких субкомісіях Чехо-Словацької секції Міжнародної комісії по вивченню народної культури в Карпатах та на Балкані (МКККБ), в рамках яких досліджують найрізноманітніші питання, пов'язані з розвитком народної культури чехо-словацької частини Карпат. Велика увага звертається, зокрема, на пізнання міжетнічних взаємовідносин. На цю тему вже в 1981 році в Музеї української культури у співпраці з Чехо-Словацькою секцією МКККБ — субкомісією по дослідженню народного будівництва була організована цілодержавна наукова конференція. До проблематики дослідження народного будівництва в музеї відбулася також цілодержавна конференція в 1976 році та цілодержавний семінар, поєднаний з екскурсією по музеях народної архітектури та побуту України в 1983 році.

Музей української культури у Свиднику вже систе-

матично бере участь в організації різних наукових конференцій, семінарів та інших форумів у співпраці з Радою Союзу русинів-українців ЧСФР та дальшими українськими установами³⁰.

Музей на протязі 1985—1990 рр. під керівництвом Суспільствознавчого інституту в Кошицях поділявся на рішення державного завдання «Розвиток та становлення угорської й української національностей в Чехо-Словаччині» (№ IX—9—5/3).

В останніх роках дуже успішно розвивається співпраця в даній області також з іншими чехо-словацькими центральними інституціями (суспільствознавчими інститутами ЧСАН та САН, Словацьким національним музеєм, Словацькою національною галереєю, Філософським факультетом УК в Братиславі, Філософським факультетом УПІШ у Пряшеві і т. д.)³¹.

З крайових завдань, на рішення яких в останньому часі поділявся й Музей української культури, дуже актуальною була тема «Трансформації народних традицій в суспільних обрядах», дослідження якої координував Східнославацький музей в Кошицях³².

Як видно, проводяться тут вагомі дослідження на найрізноманітніші теми в області історії, етнографії, фольклористики, літературознавства, мистецтвознавства. Крім вже наведених результатів, на основі вищезгаданих досліджень працівники музею підготували цілий ряд наукових статей, розвідок, науково-популярних заміток, радіопередач тощо. Вони неодноразово були рецензентами та опонентами багатьох чехо-словацьких і закордонних дослідників, а в останньому часі все частіше виступають на загальнодержавних та міжнародних конференціях. Завдяки цілеспрямованим дослідженням значно зросли фонди музейних збірок, фотоархів, фільмотека і т. д. Таким чином, одночасно створилася солідна база для даль-

◀ Три хрестики замість підпису — знак згоди віддати в музей старовинні речі. Н. Шуркала на дослідженні в Новоселиці (1967)

Tri krížiky namiesto podpisu — potvrdenie súhlasu na odovzdanie starodávnych predmetov pre múzeum. N. Šurkalová počas výskumu v Novej Sedlici (1967)

шої фахово-музейної та, зокрема, культурно-виховної роботи. І хоч деякі з наведених досліджень ще остаточно не завершені, вже в даній стадії розробки поодиноких тем можна говорити про багатюший матеріал, який невдовзі буде дальшим внеском до комплекснішого пізнання історії та культури русинів-українців. А не в останній мірі результати цих досліджень матимуть неабияке значення для подальшого розвитку карпатистики та славістики взагалі.

Нижче наведено теми досліджень Музею української культури у Свиднику за поодинокими роками³³.

1964 рік:

- «Писанки в області Снинчини та Меджилабірщини» (І. Чабиняк). Було зібрано 680 зразків цього виду народного мистецтва.
- «Народна матеріальна культура українців Східної Словаччини (текстиль, одяг, сільське господарство, пастухування, обробка дерева). Дослідження провів І. Чабиняк з метою влаштування виставки.
- «Повір'я про природу» (М. Шмайда).
- «Народні лікування та чари» (М. Шмайда). Обидві наведені теми М. Шмайда досліджував і в наступному році. Матеріал пізніше публікувався на сторінках чехо-словацької української преси.

1965 рік:

- «Історія українського населення ЧССР» (М. Русинко, І. Чабиняк). Дослідженням було придбано цінні рукописи, рідкісні видання книжок, газет та інші матеріали історичного характеру.
- «Видавнича діяльність на Пряшівщині після 1945 року» (С. Гостиняк). Було придбано цілий ряд рукописів та інших цінних матеріалів літературознавчого характеру.
- «Життя і творчість О. В. Духновича» (М. Русинко). Результатом дослідження був сценарій Пам'ятної кімнати О. В. Духновича в Тополі. Одночасно була підготовлена й пересувна виставка.

- «Дрібні словесні форми в околиці Збоя та Новоселиці» (М. Шмайда).
- «Народний одяг с.с. Ялова та Грабівчик» (І. Чабиняк).

1966 рік:

- «Творчість О. Павловича» (С. Гостиняк). Матеріали, зібрані під час дослідження, було використано для пересувної виставки, інсталюваної в багатьох селах.
- «Заклинання» (М. Шмайда).
- «Календарна обрядова поезія» (М. Шмайда).
- «Пісні і танці, пов'язані з виробництвом полотна на Свидниччині» (І. Чижмар).

1967 рік:

- «Історія та культура українців ЧССР». Метою дослідження було зібрати експонати для нової постійної експозиції. М. Русинко провів ґрунтовне дослідження у 7 селах, С. Гостиняк — у 6, А. Лаката — у 12, Н. Шуркала — у 12, М. Сополіга — у 22, І. Чабиняк — у 8, І. Чижмар — у 12, М. Шмайда — у 6.
- «Іконописна творчість» (В. Лаката). В результаті дослідження було придбано 33 ікони із села Чирч та декілька ікон із сіл Гавай та Владича. Крім того, В. Лаката придбав для музею 42 малюнки українського народного одягу.
- «Традиційні форми опалення на Снинщині» (Н. Шуркала). Матеріали були використані при інсталяції експозиції.
- «Народна архітектура» (М. Сополіга). Результати дослідження було використано при інсталяції етнографічної частини постійної експозиції музею.
- «Одяг і текстиль» (І. Чабиняк).
- «Виробництво домашнього полотна» (І. Чижмар). Було придбано комплектне знаряддя для виробництва полотна.
- «Народні пісні й танці» (І. Чижмар). Дослідження спрямоване на фонозапис пісень і танцювальної

На дослідженні у Варехівцях (1967). Вправо працівники музею: М. Сополіга, М. Галай, Н. Шуркала
Počas výskumu vo Varechovciach (1967). Vpravo pracovníci múzea: M. Sopoliga, M. Halaj, N. Šurkalová

Народне будівництво стало в центрі уваги М. Сополіги. Фото 1967 р.
Ludové staviteľstvo sa stalo hlavným predmetom záujmu M. Sopoligu. Foto z r. 1967

музики в регіоні. Крім того, була забезпечена комплектна документація XII Свята пісні і танцю в Свиднику та районних свят у Меджилабірцях і Камйонці.

1968 рік:

- «Старший період історії українців ЧССР в архівах Пряшева та Братіслави» (М. Русинко). Для експозиції музею були виготовлені фотокопії та факсиміле визначних історичних документів. Ряд цінних документів для музею було придбано також із деяких сіл (документ XVII ст. із Гертника, «Книга бубнарів» з Крайньої Бистрої і т. п.).
- «Історія літератури українців ЧССР» (С. Гостињак). Були придбані цінні матеріали з приватних архівів А. Шлепещького, В. Гривни, А. Ковача та інших.

- «Традиційні форми опалення на Снинщині» (Н. Шуркала). Результати дослідження були опрацьовані формою наукової статті (НЗ МУК, № 4).
- «Сімейні та громадські відносини в деяких селах на Снинщині» (Н. Шуркала).
- «Народне будівництво» (М. Сополіга). Під час дослідження був придбаний широкий інформативний та документаційний матеріал з понад 60 сіл регіону.
- «Весільні та колискові пісні в с. Пстрина». Колядки в селах Крайня Бистра, Свидник, Баєрівці. (І. Чижмар). Фонозаписи з досліджень зберігаються в архіві музею.
- «Одяг і текстиль в селах Вапеник, Збудська Біла, Якуб'яни» (І. Чабиняк). Під час дослідження було придбано 66 експонатів.

- «Іконописні пам'ятки в селах Потоки, Боглярка та Біловежа» (І. Чабиняк).
- «Календарна обрядова поезія» (М. Шмайда) — опрацювання та підготовка матеріалів до друку.

1969 рік:

- «Життя і діяльність народних поетів» (С. Гостиняк).
- «Сільські хроніки та їх сучасний стан (М. Русинко).
- «Форми опалення в північно-східній частині Снинщини» (Н. Шуркала).
- «Весільні пісні, колядки, колискові пісні» (І. Чижмар).
- «Фашенги» (М. Шмайда). Матеріал публікувався на сторінках чехо-словацької української преси.
- «Народний одяг у районах Орябини та Свидника» (І. Чабиняк).

1970 рік:

- «Житло, побут, заняття» (М. Сополіга, С. Стебіла). В дослідженні брав участь і СНМ у Мартині (С. Мрушкович). Дослідження проводилось у 25 селах Снинщини, Лабірщини і Свидниччини.
- «Коліскові пісні району Свидника» (І. Чижмар).
- «Віфлеємські ігри району Свидника» (І. Чижмар).
- «Знаряддя оранки району Свидника» (С. Стебіла).
- «Житлове приміщення в народному будівництві північно-східної частини Снинщини». Здобутки дослідження досягнуті в статті для «НЗ МУК» (М. Сополіга).
- «Одяг і тканини села Рівне» (І. Чабиняк).
- «Депутація українців (русинів) у Відні 1848 р.» (М. Русинко). Матеріал публіковано в «НЗ МУК» № 6.
- «Марійка Невірниця» — перший чеський фільм із життя Закарпаття» (С. Гостиняк). Дослідження обсягнуте у статті для «НЗ МУК».
- Три «Останні суди» у фондах МУК (В. Лаката); матеріал опубліковано в «НЗ МУК» № 6.

1971 рік:

Завдання державного плану — VIII — 3 — 9 (1 та 2): «Етнографічний атлас Словащини». Координатор Етнографічний інститут Словацької академії наук у Братиславі. Працівники МУК виконали завдання в селах Ладомирова (І. Чижмар), Бенядиківці (М. Сополіга), Шар. Щавник (М. Гвізд).

Завдання власного плану:

- «Житло та побут» (М. Сополіга) — дослідження проведено в області 226 сіл. Вибрано об'єкти для комплексної етнографічної експозиції просто неба.
- «Одяг району Свидника» — продовження дослідження з 1970 р. (І. Чабиняк).
- «Собітки» (І. Чижмар).
- «Життя та акторська діяльність М. Слобашписької» (С. Гостиняк). Підготовано розвідку для «НЗ МУК».
- «Виникнення і діяльність КПЧ у Свидницькому окрузі»* (М. Русинко). Використано для тематичної виставки, інсталюваної в МУК.
- «Замовляння» (М. Шмайда) — використано для наукової статті.
- «Художня творчість Ю. Вовка» (В. Лаката).
- «Історія і культура населення району Свидника» — дослідження проводили всі фахові працівники МУК.
- «Жниварські пісні та хороводи» (І. Чижмар, М. Сополіга). Дослідження проведено у співпраці з ЧСАН — Брно.
- «Весільний обряд села Пстрина» (І. Чижмар). Використано для дипломної роботи.
- «Матеріальна культура в Замагур'ї» (М. Гвізд та М. Сополіга).
- «Крашанки села Мирошів» (І. Чижмар). Зібраний матеріал було інсталювано на виставці, поєднаний з бесідою.
- «Фольклорні святкування» (І. Чижмар, С. Гостиняк). Дослідження заміряне на документацію куштівських акцій (Свидницьке свято пісні і танцю

українського населення Чехо-Словаччини, районні свята пісні і танцю, Фестиваль хорових колективів у Камйонці, Фестиваль культури і спорту та Фестиваль драми і художнього слова у Меджилабірцях тощо).

1972 рік:

Завдання державного плану — VIII — 3 — 9 (1 та 2): «Етнографічний атлас Словаччини». Координатор-Етнографічний інститут САН у Братиславі. Завдання виконано в селах Бехерів (М. Гвізд), Велика Поляна (М. Сополіга), Гавай (І. Чижмар).

Завдання власного плану:

- «Житло і побут» (М. Сополіга) — дослідження в селах Тополя, Пихні, Кечківці, Ниж. Репаші, Бенядиківці, Вел. Поляна, Шар. Щавник.
- «Заняття населення в регіоні» (М. Гвізд) — дослідження в Тополі, Пихнях, Нижніх Репашах.
- «Одяг і тканини Маковиці наприкінці ХІХ та поч. ХХ ст.» (І. Чабиняк).
- «Весільний обряд з музичного аспекту» (І. Чижмар).
- «Словесний фольклор Свидниччини» (Н. Вар'ян).
- «Педагогія І. Ставровського» (М. Русинко) — підготовлено статтю для «НЗ МУК», № 7.
- «Представники закарпатоукраїнської літератури» (С. Гостиняк).
- «Іконописна творчість» (В. Лаката) — дослідження в 17-х селах.
- «Матеріальна та духовна культура на Свидниччині» (М. Сополіга, І. Чижмар) — під час дослідження зібрано велику колекцію етнографічних предметів.
- «Свидник та околиця в минулому» (М. Русинко, С. Гостиняк, В. Лаката).

Завдання поза планом:

- «Музичні інструменти» (І. Чижмар). На основі дослідження у 24 селах було влаштовано однойменну виставку.
- «20 років Свята пісні і танцю українського населення ЧССР у Свиднику» (І. Чижмар).
- «25 роковини Переможного Лютого» (М. Русинко).
- «Аматорське театральне та декламаторське мистецтво в 1966—1972 р.р.» (С. Гостиняк).

◀ Працівники музею М. Шмайда та С. Гостиняк під час дослідження в Румунії (1968 р.)
Pracovníci múzea M. Šmajda a Š. Hostýňák počas výskumu v Rumunsku (1968)

1973 рік:

Завдання державного плану VIII — 3 — 9 (1 та 2):

— «Етнографічний атлас Словаччини». Координатор Етнографічний інститут САН у Братиславі. В першому півроці працівники музею доповнювали дослідження з попереднього року. В другому півроці було проведене комплексне дослідження у Великій Полянці (М. Сополига) та часткове у Рус. Бистрій (М. Гвізд, І. Чижмар).

Завдання власного плану:

- «Житло і побут» (М. Сополига).
- «Заняття населення» (М. Гвізд — дослідження на основі анкети проведено в 38 селах).
- «Одяг і тканини Маковиці наприкінці XIX та початком XX ст.» (І. Чабиняк).
- «Весільний обряд на Свидниччині» (І. Чижмар).
- «Словесний фольклор на Свидниччині» (Н. Вар'ян); одночасно були досліджені звичаї при народженні дитини.
- «25-тиріччя Лютневих подій у Свидницькому окрузі» (М. Русинко). Матеріали використано до однойменної виставки.
- «Нова закарпатськоукраїнська література» (С. Гостиняк).
- «Іконописна творчість в регіоні» (В. Лаката) — завдання виконано тільки частково, оскільки працівника було повірено дослідженням творчості Павла Марковича у зв'язку з готованою виставкою.
- «Свидник та околиця в минулому» — досліджувалося житло, побут, заняття та страва (М. Сополига, М. Гвізд), одяг, тканини, словесний, музичний і танцювальний фольклор, звичаї (І. Чижмар, І. Чабиняк, Н. Вар'ян), образотворче мистецтво (народне і професіональне, В. Лаката), загальна

історія (М. Русинко), літературознавство (С. Гостиняк).

- «20 років Фестивалю пісні і танцю українського населення ЧССР» (І. Чижмар) — зібрано інформативний та речовий матеріал, експонований на однойменній виставці, видано каталог.

1974 рік:

Завдання державного плану — VIII — 3 — 3 (1 та 2):

- «Етнографічний атлас Словаччини». Координатор — ЕІ САН в Братиславі. Дослідження відбулося в Пихнях (М. Гвізд), Руському Поточі (М. Сополига), Ольці (Н. Вар'ян), Гавранці (І. Чижмар).

Завдання власного плану:

- «Найновіший період в українському регіоні Східної Словаччини». В рамках цього завдання було досліджувано історично-політичний розвиток (М. Русинко), розвиток промисловості (М. Сополига), сільського господарства (М. Гвізд), шкільництва та культури (С. Гостиняк), образотворчого мистецтва (В. Лаката), народної художньої самодіяльності (І. Чижмар), традиційного та нового в обрядах і звичаях (Н. Вар'ян), розвиток здоровоохорони (Н. Вар'ян). Матеріали дослідження було використано для доповнення експозицій (1975 р.)
- «Словацьке національне повстання та його традиції» — проблематику досліджував М. Русинко у співпраці з Дуклянськими музеєм. Матеріали дослідження використано для тематичної виставки у приміщеннях МУК.
- «Житло та побут» (М. Сополига) — дослідження проведене в селах Лівов, Хотча, Петрина, Цигла, Грабівчик, Старина, Вел. Поляна, Руське, Дара, Смольник та Звала.
- «Заняття населення» (М. Гвізд) — дослідження на основі питальника відбулося у селах Дара, Руське,

* Ця та подібні теми й однойменні виставки реалізувалися здебільшого за завізками тодішніх партійних органів.

Учасники спільної етнографічної експедиції на Снинщині (1970) — працівники МУК та СНМ-ЕІ в Мартині (зліва): І. Гладонік, М. Галай, С. Мрушкович, М. Лонгаусрова, М. Сополіга, А. Матейкова, М. Феєканич, С. Стебіла, З. Зуберцова, М. Юран

Účastníci spoločnej národopisnej expedície v okolí Sniny (1970) — pracovníci MUK a SNM-EÚ v Martína (zľava): I. Hladoník, M. Halaj, Š. Mruškovič, M. Longaucerová, M. Sopoliga, M. Matejková, M. Feckaničová, Š. Stebila, Z. Zuberová, M. Juran

Смольник, Легнава, Тихий Потік, Сулин, Шамброн та Литманова.

- «Народні музиканти» (І. Чижмар).
- «Традиційні і сучасні форми інтерпретації музично-танцювального та словесного фольклору» (І. Чижмар, Н. Вар'ян).
- «Горизонтальне планування народного житла» (М. Сополіга). Матеріал дослідження використано в доповіді, зачитаній на загальнодержавній етнографічній конференції (Кежмарок).

1975 рік:

Завдання державного плану:

- «Етнографічний атлас Словаччини». Дослідження на основі анкет проводили М. Сополіга, М. Гвізд, Н. Вархол, І. Чижмар.

Завдання власного плану:

- «Етнографічне дослідження Старинської долини» (М. Сополіга, М. Гвізд, Н. Вар'ян). Дослідження

розпочалось у зв'язку з побудовою водоймища в наведеній області.

- «Свидник та околиця». Завдання виконували усі фахові працівники. Результати дослідження використані в експозиційній, виставочній та публікаційній діяльності МУК.
- «Діяльність політичних партій в період 1918—1948 рр.» (М. Русинко).
- «Розвиток соціально-економічних відносин в області Спиша» (М. Русинко).
- «Значення УНТ в житті українців ЧССР» (С. Гостиняк). Результати використано, крім іншого, й для тематичної виставки в МУК (1975).
- «Життя та творчість найстаршої генерації українських письменників ЧСФР» (С. Гостиняк).
- «Рукописний збірник «Житіє святого Володими-

ра . . . » (С. Гостиняк) — закінчена розшифровка рукопису.

- «Заняття та страви населення» (М. Гвізд). До фондів, крім іншого, придбано 153 етнографічних предметів.
- «Трав'яниці» (І. Чижмар). Дослідження проведено в 10 селах.
- «Народні музиканти та співаки» (І. Чижмар).
- «Календарна обрядовість» (Н. Вар'ян).
- «Словесний фольклор» (Н. Вар'ян).
- «Традиційні прояви світського образотворчого мистецтва» (В. Лаката).
- «Іконописна творчість» (В. Лаката).
- «Дикорости І. Галайди» (В. Лаката). Підготовлено однойменну виставку (1975).

1976 рік:

Завдання державного плану:

— «Етнографічний атлас Словаччини» — картографічне опрацювання матеріалів (М. Сополига).

Завдання власного плану:

- «Діяльність політичних партій в період 1918—1948 рр.» — продовження дослідження архівних матеріалів (М. Русинко).
- «Опрацювання архівних матеріалів с. Страняни» (М. Русинко).
- «Розбійницький рух в XVI та XVII столітті» — ексцерпція матеріалів Бардіївського архіву (А. Капута).
- «Щоденник Ф. Лазорика» — розшифрування та підготовка до друку (С. Гостиняк).
- «Словник літературних діячів українців Східної Словаччини» (С. Гостиняк).
- «Життя та творчість Д. Миллого» — опрацювання спадщини художника (В. Лаката).
- «Життя і творчість Смеречанського» (В. Лаката).
- «Звичаї на Яна Купала» (Н. Вар'ян).
- «Народне житло українців Східної Словаччини» (М. Сополига). Дослідження заміряне на підготовку монографії.
- «Народне будівництво» (М. Сополига). Дослідження пов'язане з побудовою етнографічної експозиції просто неба — скансену.
- «Український народний ансамбль» (І. Русинко).
- «Заняття населення» (М. Гвізд). Дослідження на основі анкети проводилося в 37 селах регіону.
- «Музичний фольклор» (І. Калиняк).

1977 рік:

Завдання державного плану:

- «Етнографічний атлас Словаччини» — картографічне опрацювання матеріалів (М. Сополига).
- «Етнографічне дослідження в області Старин-

ської долини» (М. Сополига, Н. Вар'ян, М. Гвізд, І. Калиняк).

Завдання власного плану:

- «Діяльність політичних партій в період 1918—1939 рр.» (М. Русинко).
- «ВЖСР та Північно-Східна Словаччина» (М. Русинко). Результати використані для підготовки однойменної виставки (1977 р.)
- «Розбійницький рух на Маковицькому панстві» (А. Капута).
- «Дарчі грамоти XIV—XV ст. у фондах МУК» (А. Капута).
- «Творчість В. Гренджі-Донського» (С. Гостиняк) — підготовка матеріалу до друку.
- «Словник літературних діячів українців Східної Словаччини» (С. Гостиняк).
- «Іконописна творчість» (В. Лаката).
- «Народне мистецтво» (В. Лаката).
- «Етнографічна тематика в творчості східнословачьких художників» (В. Лаката). На основі дослідження була підготовлена тематична виставка в МУК.
- «Традиційні форми занять населення» (М. Гвізд).
- «Традиційна народна страва» (М. Гвізд).
- «Традиційне виробництво дерев'яного вугілля в околиці Снини та Меджилаборець» (М. Гвізд).
- «Основні архітектонічні типи в народному будівництві» (М. Сополига).
- «Народне житло та побут» (М. Сополига).
- «Різдв'яні звичаї» (Н. Вар'ян).
- «Календарна та родинна обрядовість» (Н. Вар'ян).
- «Народні повір'я» (Н. Вар'ян).
- «Народний одяг» (Й. Сторинський).
- «Музично-танцювальний фольклор» (І. Калиняк).
- «Перший професіональний український народний ансамбль в ЧССР» (І. Русинко).

Народні писанки очарували Й. Вархола (вліво) та П. Марковича

Ludové kraslice očarili J. Varchola (vľavo) a P. Markoviča

1978 рік:

Завдання державного плану:

- «Етнографічний атлас Словаччини» — картографічне опрацювання матеріалів (М. Сополига).
- «Етнографічне дослідження — проект «Старина» (М. Сополига, М. Гвізд, Н. Вар'ян, І. Калиняк).

Завдання власного плану:

- «Літературні та театральні традиції» (С. Гостиняк).
- «Діяльність КПЧ в період 1920—1948 рр.» (М. Русинко).
- «Еміграція наприкінці XIX та початку XX ст.» (А. Капута).
- «Житлові будівлі та народні меблі» (М. Сополига). Реферат зачитаний на загальнодержавній конференції в Стражниці (5—8. 12. 1978 р.).
- «Зміни в народному будівництві українців Сх. Словаччини» (М. Сополига). Реферат зачитаний на загальнословацькій конференції в Братиславі (20.—22. 9. 1978 р.).
- «Основні архітектонічні типи в народному будівництві» (М. Сополига).

- «Традиційні форми занять та страви населення» (М. Гвізд) — продовження дослідження на основі анкети.
- «Традиційна народна страва на Свидниччині» (М. Гвізд)
- «Пареміологія» (Н. Вар'ян).
- «Народні перекази та демонологія» (Н. Вар'ян).
- «Народні звичаї» (Й. Вархол).
- «Народна музика та танці» (І. Калиняк)
- «Розбійницький рух в період феодалізму на Маковицьким панстві» (А. Капута).
- «Розвиток управління та економіки м. Бардіїв після 1526 р.» (А. Капута).
- «Соціально-економічна та політична ситуація в Свидницькому окрузі в період 1945—1949 рр.» (М. Русинко).
- «Словник літературних діячів українців Сх. Словаччини» (С. Гостиняк).
- «Життя і творчість Ю. Костюка» (І. Русинко).
- «Комунікативна система в народному житлі Карпат» (М. Сополига у співпраці з В. Фролцем та Ю. Лангером). Реферат зачитаний на загальнодержавній конференції в Стражниці. (5.—8. 12. 1978 р.).
- «О. В. Духнович — життя і творчість» (С. Гостиняк). Результати дослідження було використано для написання сценарія кімнати — музею в Тополі.

1979 рік:

Завдання державного плану:

- «Етнографічний атлас Словаччини — виготовлення картограм та коментарів до атласу (М. Сополига).
- Традиційна народна культура в Чехо-Словаччині». Часткове завдання: «Регіональні монографії» (М. Сополига). Була закінчена монографія «Народне житло українців Східної Словаччини».
- «Міжетнічні зв'язки народних культур в Чехо-Словаччині». Часткове завдання: «Міжетнічні відносини в народному будівництві в словацько-

польсько-українському пограниччі» (М. Сополіга).

- «Етнографічне дослідження — проект «Старина» (Й. Вархол, Н. Вар'ян, І. Калиняк, М. Сополіга, М. Гвізд, О. Шмайда).

Завдання власного плану:

- «Діяльність КПЧ в період 1930—1932 рр.» (М. Русинко).
- «Соціально-економічна та політична ситуація в Свидницькому окрузі в період 1945—1948 рр.» (М. Русинко).
- «Розвиток правління та економіки міста Бардіїв до 1526 року» (А. Капута).
- «З історії українців Східної Словаччини» (А. Капута) — розшук архівних матеріалів в Пряшеві та Бардіїві.
- «До історії УНТ» (С. Гостиняк) — дослідження реалізувалось у зв'язку з планованою виставкою.
- «Словник літературних діячів — українців Східної Словаччини» (С. Гостиняк).
- «Творчість народного художника Ореста Дубая» (В. Грешлик). Дослідження реалізувалось з метою інсталяції тематичної виставки.
- «Великодні звичаї» (Й. Вархол).
- «Дрібна словесна творчість» (Н. Вар'ян).
- «Народні перекази» (Н. Вар'ян).
- «Народна музика й танці» (І. Калиняк).
- «Традиційна народна страва на Бардіївщині» (М. Гвізд).
- «Заняття та страва населення» (М. Гвізд).
- «Традиційний народний одяг у Н. Репашах» (О. Шмайда).
- «Життя і творчість І. Кулеця» (В. Грешлик). Дослідження проводилося з метою влаштування виставки в 1980 р.

1980 рік:

Завдання державного плану:

- «Етнографічний атлас Словаччини» — робота над картами та коментаріями (М. Сополіга).

Писанки з фондів МУК
Kraslice z fondov MUK

- «Міжетнічні зв'язки народних культур в Чехословаччині» — продовження дослідження з 1979 р. (М. Сополіга).
- «Етнографічне дослідження — проект „Старина» (Н. Вар'ян, І. Русинко, М. Сополіга).

Завдання власного плану:

- «Діяльність КПЧ в період 1930—1932 рр.» (М. Русинко)
- «Розбійницький рух на Маковицькому панстві в період феодалізму» (А. Капута).
- «Життя і творчість Ю. Боролича» (С. Гостиняк).
- «Словник українських літераторів Східної Словаччини» (С. Гостиняк).
- «Повір'я та уяви про демонічні істоти» (Н. Вар'ян).
- «Народні перекази» (Н. Вар'ян).
- «Народна музика» (І. Калиняк).
- «Звичаї при народженні дитини на Снинщині» (Й. Вархол).
- «Великодні звичаї» (Й. Вархол).
- «Похоронні звичаї» (Й. Вархол).
- «Традиційна народна страва на Старолюбівнянщині» (М. Гвізд).
- «Знаряддя збору та опрацювання зернових на Свидниччині» (М. Гвізд).
- «Народні меблі» (М. Сополіга).
- «Народний одяг» (О. Шмайда).
- «Бібліографія до проблематики народної архітектури східнословачького карпатського регіону» (М. Сополіга).

1981 рік:

Завдання державного плану:

- «Міжетнічні зв'язки народних культур в Чехословаччині». Часткове завдання: «Міжетнічні зв'язки в народному будівництві в словацько-польсько-українському пограниччі» (М. Сополіга). Результати дослідження були пред'явлені на цілодержавній науковій етнографічній конференції 11.-15. 5. 1981 у Свиднику (МУК).

- «Етнографічне дослідження — проект «Старина» (М. Сополіга, Н. Вархол).

Завдання власного плану:

- «До питання соціального та політичного розвитку Закарпаття й Східної Словаччини в період 1929—1935 рр.» (М. Русинко).
- «Етнографічна діяльність закарпатоукраїнських літераторів» (С. Гостиняк).
- «Словник літературних діячів — українців Східної Словаччини» (С. Гостиняк).
- «Народне та професіональне образотворче мистецтво українців Східної Словаччини» (В. Грешлик). Результати дослідження використано при написанні сценарію картинної галереї МУК.
- «Пам'ятки народної архітектури на Замагур'ї» (М. Сополіга).
- «Традиційний народний одяг» (О. Шмайда).
- «Традиційне знаряддя збору та опрацювання зернових» (М. Гвізд).
- «Весняні хороводи» (Й. Вархол).
- «Любовна магія в календарних та родинних звичаях» (Й. Вархол).
- «Народні перекази з розбійницькою тематикою» (Н. Вархол).
- «Повір'я та уяви про чоловічі демонічні істоти» (Н. Вархол).
- «Місцеві перекази» (Н. Вархол).
- «Вокальна та інструментальна музика» (І. Калиняк).
- «Життя і творчість Марії Підгірянки» (С. Гостиняк). На основі дослідження вийшла з друку збірка дитячих поезій М. Підгірянки.
- «Розвиток культури українців ЧССР» (усі фахові працівники МУК). Результати дослідження використано при інсталяції однойменної виставки з нагоди 25-річчя музею.

1982 рік:

Завдання державного плану:

- «Народна культура на етапі побудови розвину-

того соціалістичного суспільства — місце та значення традицій». Часткове завдання: «Народне житло українців Східної Словаччини» (М. Сополіга). Була закінчена та здана до друку монографія.

- «Етнографічне дослідження — проект «Старина» (М. Сополіга, Н. Вархол). Дослідження було завершено написанням відповідних розділів до монографії, упорядником якої був Ян Подолак.
- «Завдання музеїв та галерей в системі культури чехо-словацького суспільства». На його рішення поділялися усі фахові працівники.

Завдання власного плану:

- «До питання соціального та політичного розвитку Закарпаття й Східної Словаччини в період 1929—1935 рр.» (М. Русинко).

- «Історичний та культурний розвиток українців ЧССР» (М. Русинко, С. Гостиняк, В. Грешлик).
- «Дитяча поезія В. Гренджі-Донського» (С. Гостиняк).
- «Словник українських літераторів Східної Словаччини» (С. Гостиняк).
- «Народне та професіональне образотворче мистецтво» (В. Грешлик) — остаточне закінчення сценарію картинної галереї ім. Д. Миллого.
- «Народна матеріальна та духовна культура» (М. Сополіга, М. Гвізд, Й. Вархол, І. Калиняк).
- «Народні пісні Бехерова та Регетівки» (І. Русинко).

1983 рік:

Завдання державного плану:

- «Етнографічне дослідження — проект «Старина» — підготовка монографії (співавтори: М. Сополіга, Н. Вархол).
- «Народна культура — місце та значення традицій». Часткове завдання: «Народне житло українців Східної Словаччини» (М. Сополіга) — коректура текстів монографії.
- «Завдання музеїв та галерей в системі культури чехо-словацького суспільства». Була закінчена студія до історії МУК, на підготовці якої поділялися усі фахові працівники.

Завдання власного плану:

- «КПЧ в боротьбі проти соціального та національного утиску в період 1929—1935 рр.» (М. Русинко).
- «Історичний та культурний розвиток українців ЧССР — підготовка сценарію нової постійної музейної експозиції» (М. Русинко, М. Сополіга, С. Гостиняк).

Традиційні види занять населення — основна тема дослідження М. Гвізда

Tradičné druhy zamestnaní obyvateľstva — hlavná výskumná téma M. Hvízda

Вівчарське знаряддя — фонди МУК
Ovčarske náradie z fondov MUK

- «Дитяча поезія В. Гренджі-Донського» (С. Гостиняк). Була закінчена збірка дитячих поезій «Тече потік з бережечка».
- «Словник літературних діячів — українців Східної Словаччини» (С. Гостиняк).
- «Народне та професіональне образотворче мистецтво українців ЧССР» (В. Грешлик). Дослідження заміряне на вибір експонатів для картинної галереї.
- «Народна матеріальна та духовна культура українців ЧССР». Часткові завдання:
 - а) «Соціалістичні зміни в народному будівництві на Свидниччині» (М. Сополига);
 - б) «Сучасне виробництво писанок» (Й. Вархол);
 - г) «Народна музична культура Старинської долини» (І. Калиняк);
 - д) «Історичні перекази» (Н. Вархол).

1984 рік:

Завдання державного плану:

- «Етнічні процеси в ССР». Часткові завдання:
 - а) «Народне житло та побут» (М. Сополига);
 - б) «Пареміологія» (Н. Вархол);
 - в) «Народна музична культура» (І. Калиняк).
- «Завдання музеїв та галерей в системі культури розвинутого соціалістичного суспільства. За директивами координатора розпочався аналіз музейних фондів і т. п. (колектив фахових працівників).

Завдання власного плану:

- «КПЧ в боротьбі проти соціального та національного утиску в період 1929—1935 рр.» (М. Русинко). Тема була опрацьована формою наукової статті до НЗ МУК.
- «Українська дитяча поезія післявоєнного періоду» (С. Гостиняк).
- «Міжетнічні зв'язки в народному будівництві в області Північно-Східної Словаччини» (М. Сополига).
- «30 років Свята культури українців ЧССР» (І. Калиняк). Дослідження було спрямоване на підготовку однойменної виставки в МУК.
- «Весільна обрядовість (традиції і сучасність)» (Й. Вархол).
- «Історичні перекази» (Н. Вархол).
- «Історичні перекази» (Н. Вархол). Реферат зачитаний в Угорщині на міжнародній конференції (Мішкольц 14.—18. 10. 1984 р.).
- «Способи обробітку землі в минулому» (М. Гвізд).
- «Фразеологізми українців Східної Словаччини» (Н. Вархол).

1985 рік:

Завдання державного плану:

- «Етнічні процеси в ССР. Часткові завдання:
 - а) «Народне житло та побут» (М. Сополига);

- б) «Народна музична культура» (І. Калиняк).
 — «Завдання музеїв та галерей в системі культури чехо-словацького суспільства». Колектив фахових працівників продовжував роботу над аналізом музейних фондів, публікаційної діяльності і т. п.

Завдання власного плану:

- «Культурно-історичний розвиток українського населення ЧССР» (М. Русинко, Й. Вархол, М. Сополига, С. Гостиняк). Метою дослідження є підготовка сценарію нової постійної експозиції.
- «Антологія закарпатоукраїнської дитячої поезії» (С. Гостиняк) — підготовка публікації для шкільної молоді.
- «Історичні перекази» (Н. Вархол).
- «Фразеологічний словник Пряшівщини» (Н. Вархол). Словник зданий до друку.
- «Календарна обрядовість в період зимового сонцестояння» (Й. Вархол).
- «Народна архітектура — типологія дворів» (М. Сополига). Реферат зачитаний на загальнодержавній конференції в Прибіліні.
- «Дослідження та охорона пам'яток народної архітектури українців ЧССР» (М. Сополига). Реферат зачитаний на міжнародній науковій конференції в Угорщині (Бекешчаба — 2.—4. 10. 1985 р.).
- «Етнографічні дослідження МУК» (М. Сополига). Реферат зачитаний на загальнодержавній науковій конференції «Український етнос в ЧССР після 1945 р.» (Прага).
- «Способи обробітку землі в минулому» (М. Гвізд).

1986 рік:

Завдання державного плану:

- «Дослідження національностей в ЧССР». Часткові етнографічні дослідження виконували: М. Сополига, Н. Вархол, Й. Вархол, І. Калиняк, М. Гвізд. Метою дослідження є синтетичне опра-

Книги і співники — фонди МУК
 Knihy a spevníky z fondov MUK

цювання народної матеріальної та духовної культури українців ЧССР.

- «Розвиток і становище угорської та української національностей в період побудови соціалізму». Часткове завдання: «Розвиток промисловості в Свидницькому окрузі» (Й. Хома).
- «Центральна евіденція музейних фондів». Часткове завдання: «Другоступенева документація фонду ділянки мистецтвознавства» (В. Грешлик).

Завдання власного плану:

- «Культурно-історичний розвиток українців ЧССР». Відповідальні: М. Русинко та М. Сополига. На рішенні завдання поділялися усі фахові працівники. Результатом дослідження був перший варіант сценарію постійної музейної експозиції.
- «Революційні та прогресивні традиції україн-

- ського населення «Східної Словаччини» (М. Русинко). На основі дослідження написано статтю до НЗ МУК та підготовлено реферат на семінар «Співпраця музеїв зі школами».
- «Життя і творчість С. Гапака» (В. Грешлик).
 - «Українська соціалістична література в ЧССР» (С. Гостиняк).
 - «Види традиційних сільськогосподарських будівель» (М. Сополига). Реферат зачитаний на загальнодержавній конференції в Стражниці (жовтень, 1986.).
 - «Народні перекази про татар» (Н. Вархол).
 - «Дівочі ворожіння в часі зимового сонцестояння» (Й. Вархол).
 - «Народні пісні Старинської долини» (І. Калиняк).
 - «Традиційні форми сільськогосподарського виробництва» (М. Гвізд).

Завадка, що на Спиші (1984). Розмову з бабусями ведуть Надія та Йосип Вархоліві
Počas výskumu v Závadke, okr. Sp. N. Ves. S babičkami sa zhovárajú Naďa a Jozef Varcholovci

1987 рік:

Завдання державного плану:

- «Етнокультурні процеси в сучасному способі життя» (М. Сополига). На основі матеріалів про народне будівництво написана стаття до НЗ МУК № 16.
- «Етнографічна енциклопедія Словаччини» (М. Сополига) — підготовка гасел.
- «Розвиток і становище угорської та української національностей в Чехо-Словаччині». Часткове завдання: «Розвиток промисловості в Свидницькому окрузі» (Й. Хома).

Завдання крайового плану:

- «Визначні постаті революційного робітничого та комуністичного руху на Східній Словаччині» (М. Русинко, Й. Хома) — підготовка матеріалів до публікації.
- «Використання традиційного фольклору в сучасних обрядах» (Й. Вархол, Н. Вархол) — підготовка матеріалів до публікації.

Завдання власного плану:

- «Культурно-історичний розвиток українського населення ЧССР». Відповідальні: М. Сополига, М. Русинко. На рішенні завдань поділялися усі фахові працівники. Дослідження спрямоване на підготовку постійної експозиції.
- «Революційні та прогресивні традиції українського населення Східної Словаччини» (М. Русинко).
- «Післявоєнний період в регіоні» (Й. Хома). Завдання заміряне на підготовку окружної експозиції.
- «Розвиток образотворчого мистецтва українців Східної Словаччини» (В. Грешлик) — підготовка статті до провідника по галереї.
- «Українська соціалістична література ЧССР» (С. Гостиняк). В рамках дослідження, крім іншого, був закінчений рукопис антології дитячої поезії «Квіти з перелогу».

- «Матеріальна та духовна культура». Часткові теми:
 - а) «Традиційні господарські споруди» (М. Сополига);
 - б) «Традиційні ремесла» (М. Гвізд);
 - в) «Традиційне сільськогосподарське знаряддя» (М. Гвізд);
 - г) «Народний одяг» (М. Слота);
 - д) «Історичні перекази про розбійників» (Н. Вархол);
 - ж) «Фразеологізми» (Н. Вархол);
 - з) «Обрядові страви в часі зимового сонцестояння» (Й. Вархол);
 - с) «Народний прогноз погоди» (Й. Вархол).

1988 рік:

Завдання державного плану:

- «Етнокультурні процеси в сучасному способі життя» (М. Сополига). На основі матеріалів про народне будівництво було підготовлено реферат на міжнародну конференцію в ПНР (Сянок, 17.—19. 10. 1988 р.).
- «Етнографічна енциклопедія Словаччини» (М. Сополига) — підготовка гасел.
- «Розвиток і становище угорської та української національностей в Чехо-Словаччині». Часткові завдання:
 - а) «Розвиток промисловості в Свидницькому окрузі» (Й. Хома). Дослідження завершене написанням статті.
 - б) «Сучасний стан та перспективи розвитку Музею української культури у Свиднику» (М. Сополига). На замовлення Суспільствознавчого інституту САН у Кошицях було написано статтю.
- «Центральна евіденція музейних фондів» (В. Пушкар). Була закінчена документація фонду народного образотворчого мистецтва для центральної евіденції в Братиславі.

Завдання крайового плану:

- «Визначні постаті революційного робітничого та комуністичного руху на Східній Словаччині» (М. Русинко, Й. Хома). Результати було включено до «Бібліографічного словника», який видав Східнословачський музей.
- «Використання традиційного фольклору в сучасних обрядах» (Й. Вархол, Н. Вархол) — підготовка матеріалів до публікації.

Завдання власного плану:

- «Культурно-історичний розвиток українського населення ЧССР». Відповідальні: М. Сополига, М. Русинко. На рішенні поділялися: Й. Хома, С. Гостиняк, В. Пушкар, М. Гвізд, Й. Вархол, Н. Вархол, А. Худник. Дослідження виконувалося у зв'язку з підготовкою нової експозиції.
- «Нариси історії Свидницького округу». До друку був зданий збірник матеріалів (співавтори за музей: М. Русинко, Й. Хома).
- «Післявоєнний період в регіоні» (Й. Хома, М. Русинко).
- «Розвиток професіонального та народного образотворчого мистецтва» (В. Пушкар) — дослідження було заміряне на життя і творчість А. Борецького, М. Смеречанського, Й. Бокшая, Ф. Веселого та Ю. Мушки.
- «Матеріальна та духовна культура». Часткові теми:
 - а) «Типологія народного будівництва» (М. Сополига);
 - б) «Традиційні ремесла — народне ковальство» (М. Гвізд);
 - в) «Народний одяг» (А. Худик);
 - г) «Історичні перекази про розбійників» (Н. Вархол);
 - д) «Фразеологізми» (Н. Вархол);
 - ж) «Календарна обрядовість» (Й. Вархол);
 - з) «Народний прогноз погоди» (Й. Вархол).

Дослідження та збір експонатів у Суліні (1988). На фото (зліва): М. Гвізд, М. Сополіга, І. Микита, І. Гладоник

Výskum a zber exponátov v Sulíne (1988). Na snímke (zľava): M. Hvizd, M. Sopoliga, I. Mikita, I. Hladoník

ПОБУДОВА ФОНДІВ ТА ЇХ ОХОРОНА

Найосновнішою передумовою існування будь-якого музею є його колекції, які разом з відповідною документацією служать джерельною базою для успішної роботи. Музей української культури як національна установа має своє специфічне послання, спрямоване на дослідження та документацію проблематики, пов'язаної із життям та трудовою діяльністю русинів-українців ЧСФР. Отже, одним з його першорядних завдань є якраз побудова збіркових фондів до даної тематики, а також їх евіденція, фахове опрацювання та охорона.

Як ми вже скоріше зазначали, перші колекції, які були зосереджені з ціллю заснування музею, майже

не збереглися. На превеликий жаль, пропала також переважна більшість неоцінених оригінальних матеріалів з етнографічних експедицій, які зорганізували в 1948—1953 роках культурно-освітня рада УНРП та ЦК КСУТ. Як свідчать документи, «... було зібрано біля 5 000 експонатів, але українському музею не були приділені відповідні простори для інсталяції постійної експозиції, тематичних виставок та зберігання зібраних матеріалів. Збірки були майже знищені»³⁴.

Основою для виникнення музею послужила незначна частина фондів бувшого Крайового музею в Пряшеві. Це зібрання налічувало 4 000 музейних

експонатів, з яких майже 3 000 було перевезених з бувшого Українського музею в Празі. Не всі ці експонати годилися для виставочних та культурно-освітніх цілей. У зв'язку з цим треба також зазначити, що на основі постанови уряду весь фотодокументальний та архівний матеріал згаданої колекції був висланий у СРСР. У фондосховищах відділу української культури залишилося біля 1 000 експонатів³⁵.

Як видно, цей фонд був недостатнім не тільки для влаштування експозиції, але й для розвивання інших форм музейної роботи. Тому вже від самого початку виникання нашої установи в центрі уваги її працівників є, зокрема, збирацька діяльність. Однак через несприятливі умови, особливо, недостаток відповідних просторів, ця діяльність лише повільно набувала на систематичному характері. Одночасно з тим, як мінялося місце роботи музею, переміщувалися також його фонди. Наслідком того експонати нищилися, а часто й зникали.

Аж у Свиднику поступово створюються необхідні умови й для зберігання та належного фахового опрацювання музейних зібрань.

В архівних матеріалах наводиться, що в 1964 році фонди музею нараховували 2 272 прибутків³⁶. Однак, на протязі 1965—1966 років зібрання музею зросли

Зуб мамонта
Zub mamuta

вже на 6 тисяч експонатів, з яких дві третини належали до етнографії, а решта — відділу історії. Серед історичних матеріалів до найцінніших належали такі археологічні знахідки, як окам'яніння з Валентовець, кинджал та сокиро-молоти періоду неоліту з Рошківців, Берестова та Волиці. Надзвичайно цінними є так звані «панцизняні квіти» з Маковиці, які документують період кріпацтва. Про соціально-економічне становище селян в період XVIII ст. розповідають «терезіанські урбарі» — оригінальні описи поміщицьких землеволодінь. Вже тоді розпочався систематичний розшук документів про спільну боротьбу словаків та українців за національні права, про допомогу нашому народові з боку таких визначних словацьких політичних та культурних діячів, як П. Шафарик та інші. Ряд цінних матеріалів у тому часі було придбано також про діяльність будителів («Альбом» О. В. Духновича, його рукописи та інші матеріали). Музей у тому

Деякі археологічні знахідки — експонати МУК
Niektoré archeologické nálezy — exponáty MUK

часі розпочав теж зосереджувати копії найцінніших документів про історію та культуру українців із закордонних архівів (Будапешт, Львів, Київ). Належна увага приділялася документам найновішого періоду. Появилися у фондах також цінні твори народного та професіонального образотворчого мистецтва («Послідній суд» з Тополі, намальований на домотканому полотні, художні твори П. Громницького, Є. Бісс, С. Гапака, А. Гая, Ю. Мушки, М. Диця, Ю. Кресили та інших). З етнографічних матеріалів переважали, зокрема, різні види знарядь праці³⁷.

З року в рік поповнюються фонди Музею української культури у Свиднику, і то все дальшими цінними експонатами, які документують усі періоди культурно-історичного розвитку українців ЧСФР. Працівники відділення історії зібрали вагомі матеріали до проблематики соціально-економічного становища селян, діяльності різних політичних партій, про Чертижнянсько-Габурське заворушення і т. п. Значно поширились фонди, які документують післявоєнний період в усіх сферах життя населення досліджуваного регіону (промисловість, сільське господарство, культура, шкільництво, і т. д.). Були придбані

також деякі документи старших історичних періодів (знаряддя праці старшого кам'яного віку, рештки мамонта з околиці Свидника, дарчі грамоти з XIII — XV століття та інші документи про умови життя селян в період феодалізму та капіталізму).

Оригінальними матеріалами поповнилися фонди літературознавства (деякі рукописи О. Духновича, О. Павловича, В. Гренджі-Донського та, зокрема, сучасних українських чехо-словацьких письменників, цінні матеріали про історію літературного руху й театального мистецтва в даній області і т. п.).

Етнографічні колекції збагатилися дальшими зразками традиційної матеріальної культури та народної творчості, як, наприклад, окремими видами знарядь праці та продуктами виробництва, поодинокими варіантами народної ноші, найрізноманітнішими проявами народного мистецтва, а також найтиповішими пам'ятками народної архітектури (житловими, господарськими, культовими, технічно-промисловими та іншими спорудами), які поступово переміщуються в ареал етнографічної експозиції просто неба. Самозрозуміло, що ці об'єкти поступово заповнюються відповідним хатнім та іншим устаткуванням.

В наведений період значно зросли також фонди мистецтвознавства. Крім цінних пам'яток іконописної творчості, були придбані визначні художні роботи В. Касіяна, Й. Бокшая, А. Ерделі, А. Коцки, А. Борецького, Ф. Манайла, І. Кулеця, твори багатьох сучасних чехо-словацьких українських художників. В 1975 році музей придбав спадщину народного художника Дезидерія Миллого, яка стала основою музейної картинної галереї.

Наприкінці 1988 року фонди Музею української культури нараховували 58 238 експонатів (без бібліотеки) вартістю понад 7,5 мільйона крон.

Деякі рукописні матеріали, першодруки та, зокрема, фахова література документуються в рамках музейної бібліотеки.

Макет замку Маковиця
Maketa hradu Makovicia

*Виславетва
Вуценов
Угорских
в Вене
пред Австрийск. Му-
зеумством и Все-
славск. Ево. Вилле-
тв. Мронск.
Дв.мня
Иванца Савоска
1819.*

Рукописний твір О. Яницького
Rukopisné dielo A. Janického

Самозрозуміло, що з розвитком науково-дослідної роботи музею потрібно невідпинно підвищувати також рівень фахового опрацювання та охорони збірок. Тому необхідно було створити відділення документації, в рамках якого сьогодні працюють документа-тор, фотограф та художник, а у відділені матеріаль-ної культури також двоє консерваторів.

Нагромадження великих колекцій поступово роз-членувалися на окремі тематичні ділянки.

Тематична ділянка	Число збірок	Фінансова вартість (у кронах)
Старша історія	1 336	74 893
Новітня історія	25 668	293 310,82
Найновіша історія	502	7 305
Літературна історія	8 633	511 650,30
Образотворче мистецтво	3 607	5 633 82
Етнографія-заняття насе-лення, народна кулінарія	2 980	227 668,32
Етнографія-народне бу-дівництво та побут	1 485	397 712,08
Етнографія-народний одяг, текстиль	3 205	318 720,80
Музичний фольклор	8 225	89 055,59
Словесний фольклор	40	1 420
Звичаї та обряди	1 082	8 874
Допоміжний фонд	1 472	60 533,20
Разом	58 238	7 624 945,11

Бібліотека наприкінці 1988 року нараховувала 39 666 бібліографічних одиниць. Книги опрацьову-ються та розподілюються згідно із загальноприйня-тою системою іменних та предметних каталогів.

Задля створення якнайкращих можливостей кори-стання бібліотечними фондами музей приступив до видавання книжних (ротатором), тематичних та періодичних каталогів. Досі було видано:

1. Каталог бібліотечних фондів, I. Упорядкування каталогу Худик А. Опрацювання книг А. Лаката. Свидник, МУК 1977, 241 с.
2. Каталог бібліотечних фондів, II. Прибутки книг за 1977 р. Упорядкувала Худик А. Свидник, МУК 1979, 78 с.
3. Каталог бібліотечних фондів, III. Фольклори-стичний фонд д-ра О. Зілінського. Упорядку-вання каталогу та опрацювання книг А. Лаката. Свидник, МУК 1979, 174 с.
4. Каталог бібліотечних фондів, IV. Прибутки книг

Буквар Олександра Духновича
Šlabikár Alexandra Duchnoviča

за 1979 рік. Упорядкування каталогу А. Лаката.
Опрацювання книжок А. Лаката, С. Кундрат.
Свидник, МУК 1984, 83 с.

5. Каталог бібліотечних фондів, V. Прибутки книг
за 1980 рік.

Упорядкування каталогу А. Лаката. Опрацю-
вання книжок А. Лаката, С. Кундрат.
Свидник, МУК 1987, 112 с.

В сучасному готуються дальші подібні видання.

У фотоархіві музею заєвідовано майже 14 000 фотознімків. Фільмотека музею покищо невелика (нараховує біля 20 000 м кіноплівки). Однак від 1989 року була розроблена нова концепція її побудови, яка передбачає зосередження в музеї усіх чехо-словацьких фільмів, які торкаються життя українців Східної Словаччини та створення нових художніх і документальних фільмів. Такий матеріал хочемо в широкій мірі застосовувати в нових формах культурно-виховної роботи.

Подібно було прийнято й нові засади побудови музейної фонотеки. У 1989 році в ній зберігалось понад 185 000 метрів магнітофонної плівки із записами автентичного фольклорного та іншого матеріалу.

Маємо намір створити теж «золотий фонд» української культури в ЧСФР, в якому зберігатимуться оригінальні записи із визначних подій українського життя, виступи визначних політичних, культурних та громадських діячів українського походження і т. п.

Як ми вже зазначали при інших нагодах, майже до половини 80-х років більшість музейних збірок, особливо етнографічних, зберігалася в дуже тісних та незадовільних просторах (у підвалах, на горищі, гаражах і т. п.). Вони часто переносилися з місця на місце. Такий стан дуже комплікував справи навколо опрацювання збірок, їх систематизації, консервації та взагалі охорони. Ситуація значно покращала після спорудження спеціальних фондосховищ етнографічних предметів у новому господарсько-технічному будинку, де знаходяться також модерні майстерні для їх реставрування та консервування. В 1986—1989 рр. в цьому будинку були створені також фондосховища для окремих ділянок відділу історії.

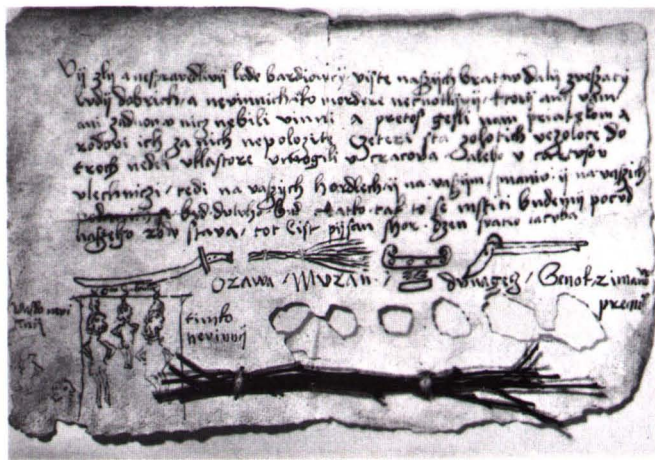
Належне технічне обладнання, персональна матеріальна відповідальність, індивідуальний доступ у приміщення, строгі правила безпеки, безперервне вартування та інші запобіжні заходи є запорукою доброї охорони культурного багатства та народного майна для майбутніх поколінь.

В результаті того прискорився процес каталогізації, а також категоризації музейних збірок. Перспективно хочемо створити належні передумови для побудови центральної евіденції усіх чехо-словацьких збірок з погляду профіляції нашої установи. Створюються також умови для побудови центрального архіву чехо-словацької україністики, а в рамках бібліотеки — окремого відділення першодруків та цінних рукописів.

Основою фахового опрацювання музейних матеріалів є тематичне членування за поодинокими групами. Крім тематичних (предметних) каталогів, створено також місцевий (локальний) каталог, тобто розподіл матеріалу за поодинокими українськими селами Східної Словаччини в алфавітному порядку. Така форма опрацювання, систематизації матеріалів уможливорює дуже практичну орієнтацію в окремих зібраннях та їх необмежене використання в рамках наукового вивчення, культурно-виховної, публікаційної та іншої роботи.

Надіємось, що і в наших умовах буде можливість застосування модерної обчислювальної техніки.

Загрозливий лист розбійників загону Ф. Главати
Výhrážný list zbojníků družiny F. Hlavaty

В усіх експозиціях переважає власний документальний матеріал, який також строго охороняється за допомогою модерної запобіжної техніки. Документальний матеріал широко використовується теж у виставочній діяльності музею, при влаштуванні пам'ятних кімнат, підготовці лекцій, бесід та інших культурно-виховних акцій.

Колекції музейних фондів представляють багатющий пізнавальний матеріал, без якого сьогодні, як ми вже констатували, не можна опрацювати історію українців ЧСФР. Цей матеріал придбали та зосередили працівники музею формою добровільних пожертвувань, збору та купівлі, особливо під час польових досліджень та інформативних обслідувань.

ЕКСПОЗИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

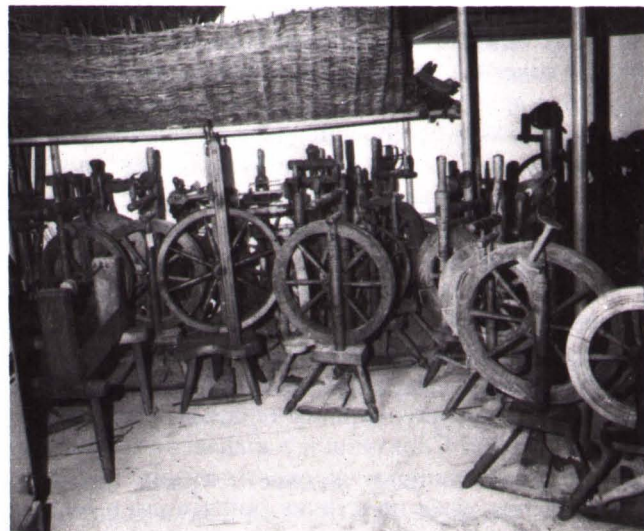
Музей української культури різними формами презентаційної та культурно-освітньої діяльності активно діє в області формування світогляду людини, висвітлює історичний та культурний розвиток русинів-українців населення ЧСФР, його революційні та інші прогресивні традиції, зокрема, активну участь в боротьбі за соціальну й національну справедливість, а не в останній мірі також досягнення в процесі сучасної побудови нашої країни.

Основною формою впливу на широку громадськість є експозиції, які постійно наближали результати науково-дослідної та колекціонерської роботи працівників музею. Від рівня якості музейних експозицій в основному залежали й можливості розвитку дальших форм культурно-виховної роботи та її цілковитий ефект. Якраз тому експозиційна діяльність завжди стояла в центрі уваги робочого колективу цієї інституції. Однак в перші роки існування музею із-за нестачі експозиційних просторів дана діяльність обмежувалася в основному на короткочасні виставки (у Свиднику, Меджилабірцях, Красному Броді і т. п.). Короткотривалий та аматорський характер мала й перша експозиція музею, відкрита в 1962 році у Красному Броді, оскільки вже в 1964 році

музей перенесено у Свидник. І тут нашвидкуруч у червні 1964 р. з нагоди Х свята пісні й танцю було відкрито постійну етнографічну виставку на площі 25 м² ³⁸. Крім цього, Музей української культури перевзяв виставку «Карпато-Дуклянська операція» від празького військового музею. Виставка була інстальована на першому поверсі експозиційного будинку (на площі 200 м²) і потривала до половини 1965 року³⁹.

Аж у 1968 році була відкрита у Свиднику постійна культурно-історична експозиція, яка на свій час була реалізована на високому фаховому та естетичному рівні. На площі близько 600 м² цієї експозиції був поданий більш-менш комплексний виклад історичного розвитку української людності Чехо-Словаччини від найдавніших часів аж по сучасність.

Пропозицію інсталяції та лібретто експозиції підготував тодішній директор музею Іван Чабиняк з колективом власних та позаштатних співпрацівників. Автором технічного сценарію був Іван Гузій, а архітектонічний план намалював інж. арх. Іван Салай. Технічну реалізацію експозиції забезпечило братіславське «Виставництво».

З «таємниць» етнографічних фондосховищ музею
Z „tajomstiev“ národopisných depozitárov múzea

Експозиція складається з таких частин:

1. Експозиція «Століття».
2. Експозиція етнографії.
3. Експозиція мистецтва (ікони).
4. Тематичні виставки.
5. Клуб товариства музею (в підвальних приміщеннях).

Експозиція «Століття» мала три підрозділи. В першому з них, який охоплював період від найдавніших часів аж до 1876 року, були виставлені деякі принагідні археологічні предмети періоду неоліту та інші документи про заселення даного краю в XIV-ому столітті. Увагу відвідувачів музею привертала, зокрема, портрет князя І. Корятовича, модель Краснобрідського монастиря, модель Маковицького замку, прапор повстанців — «Про лібертате» та ікони XVI—XVII ст. Із письмових матеріалів до найцікавіших належали рукопис «Остружницького євангелія» 1492 р., «Улицьке євангеліє» 1642 р. та деякі документи про економічне становище наших предків, їх культуру, боротьбу за соціально-національну рівність (розбійницький рух, участь у повстаннях і т. п.).

Другий підрозділ експозиції «Століття» (1876—1918 р.) містив матеріали періоду відродження — документи про життя і творчість О. Духновича, О. Павловича, А. Добрянського, А. Кралицького та інших.

В третьому підрозділі (1918—1945) були представлені матеріали про політичне, соціальне та культурне становище українців за буржуазної Чехословаччини. Цей період завершувався визвольним рухом у часи другої світової війни.

Експозиція етнографії відкривалася типовим інтер'єром бідної селянської хати другої половини минулого століття із села Руська Бистра. Тут була також представлена розсягла документація народної архітектури та побуту: окремі типи народного житла, види господарських та інших будівель, селянські меблі та інші речі хатнього вжитку. Далі відвідувачі

У зв'язку з побудовою скансену була зібрана розсягла документація народної архітектури та побуту:

V súvislosti s výstavbou skanzenu bola zhromaždená rozsiahlá dokumentácia ľudovej architektúry a bývania:

Новоселиця
Nová Sedlica

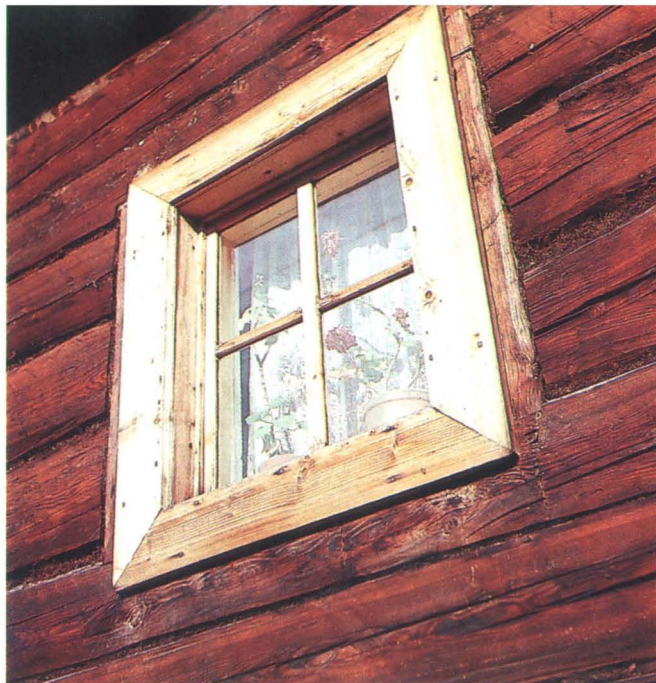

Орябина
▼ Jarabina

Гервартів
Hervartov

Каміонка
▼ Kamienka

Н. Репаші
N. Reraše

Завадка
▼ Závadka

Завадка
Závadka

Завадка
▼ Závadka

Луків-Венеція
Lukov-Venesija

Гунківці
Hunkovce

Дерев'яні церковки належать між шедеври народної творчості
Drevené cerkovky (kostolíky) patria medzi skvosty ľudovej tvorivosti:

Прикра
Prikra

Н. Комарник ►
N. Komárník

Шариський Шавник
Šarišský Štiavnik

Каміонка
Kamienka

Тихий Потік
▼ Tichý Potok

Якуб'яни
▼ Jakubany

В. Липник
V. Lipník

М. Липник
M. Lipník

Свидник
Svidník

мали змогу познайомитися з найголовнішими формами заняття населення: хліборобством, скотарством та вівчарством, а також з найпоширенішими видами ремесел (дрітарством, склярством, ткацтвом, гончарством, лозоплетінням та обробкою дерева).

Увагу відвідувачів привертала велика вітрина (15 x 2 м), в якій знаходилися оригінальні зразки народного одягу з різних місцевостей українського регіону. В окремії вітрині було показано народний посуд. Ціла експозиція доповнювалася також іншими зразками народної творчості (писанками, вишивками, різьбою по дереву і т. п.).

Експозиція мистецтва являла собою першу постійну виставку ікон у Чехо-Словаччині. Тут, крім фрагменту іконостасу, були виставлені найкращі іконописні пам'ятки з фондів музею⁴⁰.

В 1975 році була проведена часткова реінсталяція експозиції, а замість виставки ікон було представлено становище українців Чехо-Словаччини після II-ї світової війни.

Експозиція потривала до кінця 1985 року, відвідало її понад 300 тисяч глядачів з різних кутків нашої країни та з-за кордону. Однак з плином часу дана експозиція поступово перестала відповідати вимогам відвідувачів. А це торкалося так її розсягу, як і змісту та форми. Тому в 1986 році розпочато генеральну реконструкцію, прибудову та модернізацію головної експозиції музею.

В сучасному закінчується також побудова етнографічної експозиції просто неба — скансену на площі 10 га, перша пам'ятка в якому почала інсталюватися ще в 1975 році.

В 1983 році відкрито картинну галерею музею.

Треба, однак, зазначити, що всі ці експозиції родилися дуже тяжко, а іноді аж занадто компліковано. Аджеж, крім нормальних проблем з просторами,

їх реконструкцією, придбанням експонатів і т. п., часто появлялися тенденції, зокрема з боку деяких представників партійних та державних органів, будь-яким способом загальмувати успішний розвиток музею. Так, наприклад, були намагання припинити побудову скансену або змінити його характер, примусити музей поступитися спадщиною Д. Миллого на користь інших установ та влаштувати галерею інде, влаштувати в просторах головного будинку музею окружний краєзнавчий музей, а у зв'язку з побудовою банку навіть цілком знести будинок музею. На жаль, і у власних рядах були люди, які заради власних інтересів та з інших міркувань зраджували позиції музею чи спекулювали ними. А в цьому їм часто грали на руку різні дилетанти та підлабузники.

Все ж таки завдяки підтримці розумних людей, а, зокрема принциповості та витримці самовідданих патріотів української справи, всі ці перипетії вдалося подолати.

І так в сучасному музей власнись три розсяглі та модерні експозиції й одну пам'ятну кімнату.

Головна культурно—історична експозиція Музею української культури (Свидник, вул. Леніна). Автори сценарію: д-р Мирослав Сополига, к. н., д-р Рудольф Янік, к. н., Микола Русинко, Степан Гостиняк, д-р Михайло Гвізд. Художньо-архітектонічне рішення: акад. худож., арх. Бедржіх Вотруба. Технічна реалізація: «Виставництво» н. п. Прага. Розсяг: 1 700 м².

Експозицію відкрито з нагоди 35-річчя виникнення музею. Вона документує соціальний, політичний та культурний розвиток русинсько-українського населення Чехо-Словаччини від найдавніших часів аж до останніх днів.

Головна експозиція складається з таких основних частин:

I. Вступ.

II. Людина та природа.

Цінні зразки народних костюмів зберігаються також у музейних збірках:

Cenné ukážky ľudových krojov majú svoje miesto taktiež v múzejných zbierkach:

Головний будинок музею (до реконструкції)
Hlavná budova múzea (pred rekonštrukciou)

- III. Слідами предків (від найдавніших часів аж до 1918 р.).
- IV. Традиційна народна культура.
- V. Чехо-словацький період (від 1918 р. донині).
- VI. Виставочний зал.
- VII. Клуб приятелів музею.

У просторому вступному приміщенні — вестибюлі гості музею мають змогу довідатись, що у склад Чехо-Словаччини, крім основних націй — чехів та словаків, входять і національні меншості, одну з яких

створять українці-русини. Громадяни цієї національності заселяють компакту територію Північно-Східної Словаччини та окремі місцевості серед основного масиву словацького населення. Тут відвідувачі посередництвом художніх кольорових фотознімків та інших матеріалів отримують перші загальні інформації про визначні пам'ятки природно-географічні та дальші місцеві особливості краю, в якому споконвіку живе і творить українське-руське населення.

Поруч з вестибюлем знаходиться зал, в якому бажаним можна продемонструвати короткий фільм

Князь Федір Корятівич
Knieža Fedor Korjatiwicz

про основні етапи історичного й культурного розвитку українців ЧСФР. Зал використовується й для інших культурно-виховних акцій (відкриття тематичних виставок, лекцій, семінарів, бесід і т. п.).

В дальшій частині експозиції «Людина та природа» коротко представлено флору та фауну карпатської природи, яка була одним з головних детермінантів цілковитого способу життя людини та соціально-економічного розвитку предметної області. Природа вже з давніх давен надавала людині основні засоби існування. Найуніверсальнішим природним матеріалом було дерево, яке використовувалося для споруд-

ження тимчасових чи постійних домівок, господарських будівель, для виготовлення знарядь праці та інших предметів домашнього вжитку, для опалювання житла тощо. Лісові плоди, гриби та насіння рослин використовувалися для поживи людей та домашніх тварин. Довготривалими спостереженнями природних явищ людина навчилася використовувати й інші природні багатства для своїх найрізноманітніших потреб. Тут представлено також найтиповіших для цієї карпатської області звірів — дермопластичні препарати вовка, лисиці, оленя, дикої свині, різних птахів, гербарії рослин і т. п.

Найрозсяглішою є частина експозиції «Слідами предків», яка охоплює період від найдавніших часів до 1918 року. В першому підрозділі «Давній вік» можна довідатись, що сліди оселення цього краю сягають до періоду молодшого кам'яного віку (2000—1700 р. до н. е.). Вони пов'язані з приходом із Закарпаття землеробсько-скотарських племен, які своїм померлим будували великі глиняні могили. На їх перебування в басейні верхньої течії ріки Лаборця вказують експоновані принагідні знахідки кам'яних сокиро-молотів. Про життя в наших долинах у новому мідно-бронзовому віці та на початку залізного віку (1100—700 р. до н. е.) свідчать численні знахідки скарбів бронзового знаряддя, зброї та прикрас. Найціннішою знахідкою в нашій області з римського періоду є скарб срібних динарів із с. Калинова.

Предки західнокарпатських українців аж до прийняття християнства були поганами. Вони обробляли землю, розводили домашню худобу, ловили рибу та звірів. Ділилися на роди, на чолі із старостами («дідами»). Кожний рід мав своїх богів («дідків»). Їх зборєю були ціпи, кії та мечі.

В підрозділі «Період феодалізму» документується процес завершення колонізації даної області. Тут експонуються цікаві пам'ятки того часу, як, наприклад, диплом короля Людвіка II з 1361 р., дарчі грамоти для Імриха Перені на маєтки і Шариський замок. В цих та інших документах згадуються русини та деякі конкретні села. Головним заняттям населення цього краю вже тоді було хліборобство та ско-

тарство. Міський елемент між українським-руським населенням формувався дуже повільно. З процесом заселення пов'язане і формування феодалних domenів (Гуменський, Чичванський, Стropківський, Маковицький і т. д.), маєтки яких поступово зосередилися в руках кількох шляхетських родів (Цидарів, Текулів, Перені, Розгоні, Другетів, Староїв та ін.).

Наперекір довготривалому соціальному та національному утиску руського населення, вже в цьому періоді помітні перші паростки їхньої культури. Культурний розвиток та виникнення письменства в

цьому найзахіднішому українському регіоні тісно пов'язані з поширенням візантійського християнства посередництвом Болгарського царства наприкінці IX століття. Руські князі були тоді залежними від сильного болгарського князя. Пізніше західноукраїнське населення засвоює собі культурні традиції Київської Русі, а також поступово створює свою власну культуру. І навіть декотрі найстарші пам'ятки слов'янського письменства виникли якраз у цій області Карпат. Про це свідчать такі експонати, як євангелія, мінеї, епістоли, прологи, октоїхи, молитовники та інша церковна література.

Опришківська зброя
Zbojnícke zbrane

Ікона „Нерукотворний“
Ikona Nerukotvorný

Посилення феодальної експлуатації викликало незадоволення й опір сільської бідноти. Найпоширенішою формою антифеодальної боротьби було розбійництво. Виставлені документи засвідчують, що проти поневолювачів виступали піддані під проводом народних месників — Андрія Савки зі Стебника, Василя і Степана Баюсів, Петра Пончака — Гудака та ін. З документів, зокрема судових актів, довідуємось, що в половині XVI ст. в тодішньому польсько-угорському прикордонні, тобто на Бардіївщині, Свидниччині та Меджилабірщині діяло декілька опришківських загонів.

Дальші експонати свідчать про те, що проти феодального гноблення виступали разом словацькі, українські та угорські піддані в масових селянських повстаннях, під проводом Імриха Текелі, Ференца Ракоці II та інших. Внаслідок цих повстань цілі села стали безлюдними і спустошеними.

Величезний соціально-економічний гніт закріпаченого населення посилювався культурно-національним. Явно свідчать про це документи, пов'язані із

шкідливою діяльністю церкви (1614—1649 рр.) та взагалі асиміляторською політикою спрямованою проти «угорських русинів».

І наперекір всяким спробам чужих завойовників довести, що в західноукраїнських областях ніколи не існувала власна культура і що тутешнє населення не має нічого спільного з культурними традиціями східних слов'ян, розвиток культури та вплив України й Росії на неї не міг припинитися. Спочатку, як засвідчують експоновані документи, істотну роль у розвитку культури зіграла церква. Пізніше це завдання перебрали світські школи, письменники, публіцисти та декотрі культурно-освітні товариства.

З найдавніших часів на Закарпаття, включно Східної Словаччини, з Києва, Львова та інших міст України й Росії привозились книжки, які переписувались і підправлялись у Мукачівському, Грушівському, Краснобрідському, Буківському та інших монастирях і розповсюджувались між українським населенням. Досі тут збереглися різні фрагменти і цілісні євангелія, мінеї, тріоди, октоїхи, псалтирі і т. п. До

найвідоміших належать експонати цього музею — євангеліє 1492 р. з Остружниці та євангеліє 1629 р. з Улича.

В русинсько-українській етнічній області на території сьогодношньої Східної Словаччини та радянського Закарпаття, а також в українській лемківській етнічній області Польщі, внаслідок специфічних умов життя на протязі довгих століть сформувався спільний західноукраїнський тип церкви східного обряду, який є найоригінальнішим втіленням української монументальної архітектури взагалі. Донині в українському регіоні Східної Словаччини збереглося 27 таких шедеврів культових споруд — народних культурних пам'яток, моделі яких експонуються в експозиції. Невід'ємною частиною інтер'єру кожної дерев'яної церкви є ікони — чудові твори образотворчого мистецтва світового значення.

Увагу відвідувачів привертають також полемічно-публіцистичні твори Михайла Андрука (1637—1710).

Політичні та економічні реформи Марії-Терезії та Йосифа II створили платформу й для впровадження реформ у галузі освіти. Поступово виникають т. зв. елементарні школи різного типу. В 1794 р. в Ужгороді виникає учительська семінарія, яка перший раз в історії українців Закарпаття почала випускати кваліфікованих учителів. З цієї школи вийшли визначні письменники, вчені, праці яких увійшли в скарбницю загальноукраїнської культури. До них належать: І. Пастелій, І. Базилович, І. Фогарашій, І. Довгович, І. Чургович, М. Лучкай, А. Коцак, О. Духнович, О. Павлович та цілий ряд дальших.

В цьому періоді були покладені основи історичної ідеології українців Угорщини, до чого спричинився, зокрема, М. Лучкай своєю «Історією карпатських русинів».

Для закарпатських українців стали доступними школи в Егері, Відні, Левочі, Кошицях, Трнаві. Однак вся система освіти підпорядковувалась полі-

Ікона „Божа матір з дитиною”
Ikona Matka Božia s dieťaťom

тиці поступової денаціоналізації й асиміляції українців Угорщини.

В підрозділі «Період капіталізму» довідуємось, що українське населення Східної Словаччини з радістю і повними надіями сприйняло буржуазну революцію 1848—1849 рр.

Національні вимоги словаків та українців на Празькому слов'янському з'їзді в 1848 році пред'явив Й. М. Гурбан.

В умовах Закарпаття та Сх. Словаччини цей період означає передусім боротьбу за збереження національної свідомості, національної культури та рідної мови. Починається активізація культурного і наукового життя, яке спочатку було тісно пов'язане з діяльністю бібліотек, заснованих при монастирях, а пізніше з діяльністю визначних діячів та культурно-освітніх працівників. Отже, в цій частині експозиції містяться багаті та надзвичайно цікаві документи про життя і творчість тодішніх найвизначніших народних представників: А. Добрянського, І. Сильвая, Є. Фенцика, Ю. Ставровського-Попрадова, О. Митрака, І. Раковського, О. Духновича, А. Кралицького, О. Павловича.

Однак, з другого боку, як свідчать даліші документи, наприкінці XVIII ст. аж до перших десятиліть XX ст. ще виразніше почало проявлятися намагання угорської панівної верхівки забезпечити угорській мові й культурі необмежене становище за рахунок національних прав слов'янських народів монархії. Починається мадяризація, яка триває до кінця 1918 року.

У другій половині XIX ст. і на початку XX ст. в умовах капіталістичного способу виробництва настає виразне розшарування західноукраїнського села, де 73 % творили бідняки, 17 % середняки, а 10 % куркулі.

На початку 20 століття процес класової диференціації ще більше поглиблюється. Через непосильні податки, борги, часті неврожаї, стихійні лиха населення нашого краю прирікалось на голод і злидні. У зв'язку з тим масового характеру набув відхід нашого населення на заробітки в Угорську рівнину (т. зв. «долняки»). Ще більша частина цього населення зму-

шена була емігрувати в Америку, Канаду, Аргентину, Бразілію, а також Бельгію, Францію та інші країни. Недаром цей край називали «колискою еміграції».

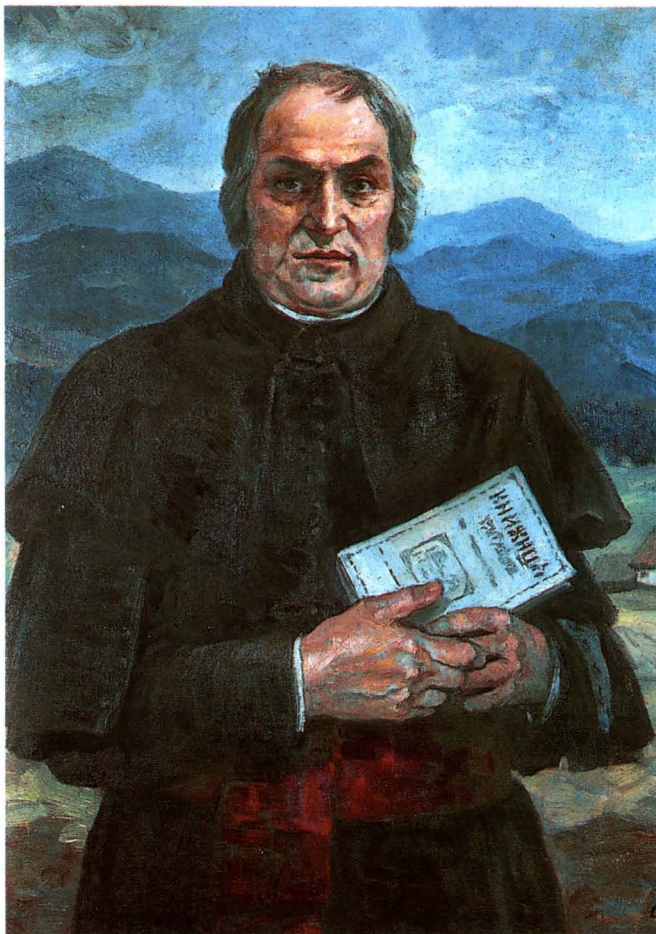
Дальше лихо принесла в цей край перша світова війна. Наслідком кривавих боїв були сплюндровані цілі села. Крім того, угорська адміністрація дуже пильно переслідувала та безпощадно карала тих, хто симпатизував з Росією. Про це все розповідають оригінальні документи експозиції.

На переломі XIX-го та XX-го століть вершини свого розвитку зазнала традиційна народна культура, що документує однойменна частина експозиції.

Північно-Східна Словаччина аж до половини XX століття належала до найвідсталіших областей нашої республіки. Після 1945 року і тут настали значні соціально-економічні та культурні зміни. Це все спричинилося також до зміни цілкового життєвого рівня населення. Найвиразніше це проявляється в урбаністичному та будівельному характері краю, в способі життя населення та його культурному рівні. Сьогодні вже тільки окремі залишки традиційної народної культури та способу життя населення контрастують з їх сучасними проявами та зберігаються або у первісному середовищі, або в спеціалізованих музеях, як пам'ятки про наше минуле. Отже, ціллю цієї частини експозиції є познайомити відвідувачів музею з традиційним способом життя, зокрема, з його дуже складними соціально-економічними умовами, а водночас звернути увагу на потребу збереження кращих традицій наших предків.

В експозиції документується розвиток народної будівельної культури: типи народних жител, види господарських, технічних, культових та інших споруд, народні меблі, різне хатнє устаткування тощо. Пам'ятки народної архітектури та побуту займають у культурній спадщині народів особливе місце. Модерна доба оцінює їх високі технічні та художні вартості, різноманітність та функціональність, гармонійне поєднання з навколишнім середовищем, господарським укладом, історичними судбами народів та їх суспільним і культурним розвитком.

Основними видами занять населення цього краю

Олександр Духнович
Alexander Duchnović

було сільське господарство та скотарство. Злиденне економічне положення селян спричинилось до того, що архаїчні форми сільського господарства тривали тут аж до останнього часу. Предмети щоденного вжитку, знаряддя праці та різне приладдя селяни переважно виготовляли самі. Експоновані предмети найчастіше виготовлені з дерева, яке було найдоступнішою і найлегше оброблюваною сировиною бідних верств населення.

В рамках натурального господарства були поширені також допоміжні заняття: теслярство, кошикарство, боднарство, ткацтво, дротарство, ковальство, гончарство і т. п. Багаті етнографічні фонди Музею української культури уможливили вибір найтипівіших та найкращих експонатів, які широко документують дану проблематику.

Постійне перебування людини в природі, а, зокрема, мінлива погода, спричинилися до створення найрізноманітніших видів та типів народного одягу. Одяг не тільки охороняв людину, але відображав також її етнічну та класову приналежність. Коноплі, льон, вовна та шкіра завдяки своїм властивостям творили найвигідніший та найосновніший матеріал для виготовлення одягу. Люди вже з давніх-давен намагалися полегшувати своє злободенне життя тим, що прикрашували своє житло та інші речі щоденної потреби. Найвиразніше це проявилось якраз на народному вбранні та різних домашніх тканинах, на яких, крім утилітарних функцій, виразно відчутне й естетичне навантаження. Русинські народні вишивки, які переносились із покоління на покоління, свідчать про високу художню майстерність цього населення. В них збережено давній східнослов'янський орнамент.

І взагалі в народному мистецтві українців Східної Словаччини, як і в побуті, матеріальній та духовній культурі, мові збереглося багато архаїчних рис, що засвідчують споконвічне прагнення народу до краси та його високу художню культуру. Експозицію «Традиційна народна культура» збагачує аудіовізуальна програма, де можна детальніше познайомитися з окремими проявами народної творчості.

Частина експозиції «Чехо-словацький період» охоплює період від 1918 року аж до останніх днів. Тут можна познайомитися з документами про участь закарпатських українців в боротьбі за самостійність Чехо-Словаччини.

Деякі документи засвідчують, що перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції в Росії та проголошення перших декретів про мир, землю і зрівноправнення народів викликали велике революційне натхнення поневолених народів в країнах

Частина експозиції — народне житло
Časť expozície — ľudové obydlie

◀ Весільна скриня — „лада“
Svadobná skriňa — „lada“

Європи та цілого світу. Поширенню ідей соціалістичної революції в нашій області сприяли передусім австро-угорські солдати які верталися з російського полону. В 1918—1919 рр. виникають тут революційні ради. Після розпаду Австро-Угорської монархії в 1918 році до буржуазної ЧСР була приєднана й Підкарпатська Русь, але українське питання нашого населення рішалося вже в рамках Словаччини. Такий адміністративний розподіл українського етносу негативно відбився на його дальшому розвитку.

Сподівання українських трудящих на краще соціальне та національне становище підсилились перемогою Угорської Республіки Рад та проголошенням Словацької Республіки Рад у Пряшеві 16 червня 1919 року.

Але все це було даремне. Економічна криза (1930—1934) привела наше населення до ще гіршої ситуації. Наслідком цього дійшло до бунту селян у Чертижному, Габурі та Борові в 1935 році.

Частина експозиції — кошикарство
Časť expozície — košíkárstvo

Під тиском народних мас тодішній уряд був змушений піти на деякі поступки в справах рішення національного питання. Були відкриті нові школи, бібліотеки, театри та культурно-освітні товариства. Розвитку літератури сприяла порівняно велика кількість журналів та газет, календарів, а також нові видавничі можливості. В експозиції представлена також творчість одного з кращих закарпатських поетів В. Гренджі-Донського та художні роботи основних

Сільськогосподарське знаряддя
Poľnohospodárske náradie

Експозиція одягу та текстилю
Expozícia odevu a textilu

представників закарпатської школи образотворчого мистецтва.

Розбиття Чехо-Словацької республіки означало початок спільної боротьби чеського, словацького й українського народів проти фашизму за національну та державну свободу, про що яскраво свідчать даліші документи експозиції. Від початку 1941 р. можна говорити про масову участь нашого населення в антифашистському опорі. Токаїк назавжди залишиться символом справедливої боротьби русинів-українців проти фашизму.

Війна і грабування країни окупантами принесли населенню неймовірні страждання. Відступаюча армія залишала за собою спалений, спустошений та кров'ю залитий край.

Процес післявоєнної відбудови Східної Словацької здійснювався в більш складних умовах, ніж в

інших частинах республіки. Цікаві документи експозиції про заслуги Української національної ради Пряшівщини в процесі рішення економічних та національно-культурних проблем населення в районах північно-східної частини Словацьчини.

В житті русинів-українців у післявоєнний період розпочалися деякі позитивні зміни, що до певної міри відбилося й на цілковитому життєвому та культурному рівні. Однак директивно-адміністративні методи керування суспільством значно загальмували цей процес.

В експозиції представлено деякі документи, пов'язані з процесом індустріалізації та колективізації в нашій країні. Документується тут також діяльність Культурного союзу українських трудящих ЧССР та чехо-словацьких українських культурних установ. Експозиція доповнена прекрасними сучас-

ними зразками народної творчості (вишивками, писанками і т. п.).

Цілковите враження відвідувачів з експозиції підсилює та доброго оптимістичного настрою надає заключна діорама.

В останній частині експозиції — виставочному залі, який знаходиться на першому поверсі поруч з вестибюлем, влаштовуються тематичні виставки з нагоди різних визначних ювілеїв та суспільно-культурних подій. Ці простори служать одночасно як кім-

ната прогресивних та славних традицій русинів-українців ЧСФР, як символ братерства всіх націй та національностей нашої республіки.

З тематичними виставками тісно пов'язана також діяльність Клубу приятелів Музею української культури (в підвальних приміщеннях), в якому відбуваються бесіди з авторами виставок та іншими гостями музею, лекції та інші культурно-виховні акції⁴¹.

Філіалом головної експозиції музею є пам'ятна кімната ім. О. Духновича в Тополі. —

Орнамент народної вишивки
Ornament ľudovej výšivky

Будинок теперішньої
Галереї ім. Д. Миллого
МУК перед реконструкцією
Budova terajšej Galérie D.
Millyho MUK pred rekon-
strukciou

Лібрето та сценарій: С. Гостиняк. Художньо-архітектонічне рішення та технічна реалізація: «Виставництво», н. п. Братіслава.

Серед видатних постатей літературної і культурної історії закарпатських українців одне з перших місць належить культурно-освітньому діячеві половини ХІХ ст. Олександрові Васильовичу Духновичу.

Виходячи з того, Свидницький музей української культури вже в 1965 році за сценарієм М. Русинка влаштував у одному з приміщень місцевої школи в рідному селі О. Духновича Тополі пам'ятну кімнату, присвячену його життю й діяльності. Час показав, що наперекір значній віддаленості від культурних та туристичних центрів, кімната-музей сповнила своє

призначення. Вона сприяла пізнанню відвідувачами світлих і героїчних сторінок нашого минулого, будила в них почуття патріотизму.

В 1988 році була відкрита нова експозиція кімнати в трохи поширених просторах (55 м²). Матеріали в ній експонуються за такими тематичними комплексами:

- I. Коротка характеристика особи О. Духновича.
- II. Біографія О. Духновича.
- III. О. Духнович як поет.
- IV. Патріотичні мотиви в творчості О. Духновича.
- V. Слов'янські ідеї в творчості О. Духновича.
- VI. О. Духнович — прозаїк і драматург.
- VII. Публіцистична діяльність О. Духновича.
- VIII. О. Духнович — педагог.
- IX. О. Духнович — освітній діяч.
- X. О. Духнович — історик.
- XI. О. Духнович проти зрадників та ренегатів.

Головний будинок музею перед закінченням реконструкції та прибудови
Hlavná budova múzea pred ukončením rekonštrukcie a prístavby

ХІІ. Соціальні та філософські погляди О. Духновича.

ХІV. Традиції О. Духновича.

ХV. Критична література про О. Духновича.

Сртижень кожного такого тематичного комплексу творять уривки з творів О. Духновича. Саме завдяки цим уривкам з живої творчості будителя до мінімуму звузилися власні коментарі, а одночасно вони є об'єднуючим елементом експозиції та найкраще наближують відвідувачам особу О. Духновича та його добу⁴².

Галерея ім. Д. Миллого Музею української культури (Свидник, вул. Партизанська). Автор сценарію: д-р В. Грешлик. Художньо-архітектонічне рішення: інж. арх. Вацлав Коглмаер. к. н., інж. арх. Ю. Беня, акад. худ. Томаш Пісецький. Тех-

нічна реалізація: Пряшівський виробничий кооператив «Ставба». Розсяг: 308 м².

Як у кожному, так і в нашому чехо-словацькому суспільстві велику роль відіграє мистецтво. Це тим більше торкається розвиненої сучасної модерної доби. Адже мистецтво завжди допомагало формувати нове мислення, інспірувати та активізувати людину, сприяло цілковитому прогресу людства. Отже, й художньо-історичне дослідження та теоретичне осмислення образотворчого мистецтва, його охорона та наближення найкращих художніх творів широкій громадськості посідає визначне місце в процесі виховання людини нашої епохи.

Незаміниму функцію в цьому відношенні виконують галереї. В сучасному на Словаччині існує біля 70 картинних галерей⁴³, а одна з наймолодших знаходиться якраз при Свидницькому музеї української культури.

Галерея ім. Д. Миллого МУК
Galéria D. Millyho MUK

З урочистого відкриття галереї в 1983 році (зліва): І. Русинко, П. Цолотка, П. Милла, М. Сополіга, М. Русинко

Zo slávnostného otvorenia galérie v r. 1983 (zľava): I. Rusinko, P. Colotka, P. Milla, M. Sopoliga, M. Rusinko

З русинсько-українського етносу Словаччини вийшли визначні таланти в найрізноманітніших галузях професійного мистецтва. В останньому часі, крім художньої літератури, дуже виразного характеру набуває теж розвиток місцевого українського образотворчого мистецтва, яке наві'язує на прогресивні традиції народних художніх проявів та професійної творчості в минулих історичних періодах. У фонді 60-тисячної колекції музейних предметів знаходиться також три тисячі художніх картин XVI—XX ст. та збірка народного мистецтва. Однак із-за нестачі просторів ці художні витвори тільки спорадично експонувалися формою окремих тематичних виставок. Якраз тому задля кращого використання мистецьких та естетичних вартостей українців ЧСФР вже давніше виникла потреба влаштувати при Свидницькому музеї української культури самостійну експозицію образотворчого мистецтва. Це питання набуло на своїй актуальності особливо після смерті визначного представника чехо-словацького образотворчого мистецтва — народного художника Дезидерія Миллого. Сильні патріотичні почуття до свого рідного українського народу вели художника до того, що ще за життя він заповів свою творчу спадщину Свидницькому музею української культури. Бажання Д. Миллого виконала його дружина Пріська підписанням договору в 1975 році.

Внаслідок підвищеного інтересу широкої української та взагалі східнославацької громадськості до спадщини народного художника в 1983 році було відкрито Галерею ім. Д. Миллого Музею української культури в Свиднику. Її основним призначенням є прищеплювати відвідувачам музею, особливо молодим людям, естетичні почуття та водночас виховувати їх в дусі національної гордості, чехо-словацького патріотизму та гуманізму. Адже кращі твори образотворчого мистецтва допомагають формувати всесторонньо розвинену людину, виховувати її в дусі прогресивних традицій та найкращих ідеалів людства.

Свою головну увагу згідно з призначенням МУК галерея зосереджує передусім на дослідженнях, збереження та пропаганду творчості художників, які

вийшли з українського середовища. Але не в останній мірі нас інтересує також творчість інших авторів неукраїнського походження, які живуть і творять в спільному середовищі, або мають безпосереднє відношення до українського етносу.

До такого інтернаціонального спрямування діяльності цієї галереї нас зобов'язують найпрогресивніші традиції наших предків, — так українців, як і словаків, — які на протязі довгих століть разом жили, творили та вели спільну боротьбу за соціальну й національну справедливість.

Галерея ім. Д. Миллого музею української культури поміщена у Свиднику в барочному палаці («каштелі») з кінця XVIII сторіччя, реконструкцію якого музей забезпечив у співпраці з Крайовим інститутом державної охорони пам'яток та природи в Пряшеві.

Виставочні простори, які складаються з дев'яти приміщень, уможливили побудувати експозицію слідуєчим способом:

1. Народне мистецтво українців Чехо-Словаччини.
2. Мистецтво XVI — першої половини XVIII століття.
3. Мистецтво другої половини XVIII—початку XIX століття.
4. Мистецтво українців Чехо-Словаччини від XIX століття по 1945 рік.
5. Творчість народного художника Дезидерія Миллого (до 1945 р.).
6. Творчість народного художника Дезидерія Миллого (1946—1960 рр.).
7. Творчість народного художника Дезидерія Миллого (1961—1971 рр.).
8. Мистецтво українців Чехо-Словаччини після 1945 р.
9. Українська тематика в творчості митців інших народів.

У вступному приміщенні на монументальному темно-коричневому фоні дерева поміщено бронзовий бюст Дезидерія Миллого. Його автором є народний художник Ян Куліх.

Вступне приміщення галереї
Vstupná miestnosť galérie

Інтер'єр галереї
Interiér galérie

Народна художня творчість — невичерпне джерело інспірації сучасних професіональних митців. Аджеж вона тісно пов'язана з трудовою діяльністю людини, її звичаями та побутом. В різноманітних проявах художньої творчості народ втілював своє розуміння прекрасного. А народне мистецтво українців Східної Словаччини — явище не лише яскраве, а й глибоке за своїми традиціями, джерелами, різноманітне за видами та формами. Воно здавна привертало увагу вчених, художників та інших шанувальників народної культури, а в сучасному також користується популярністю серед широких мас населення.

А якраз на цих прекрасних українських народних традиціях зродився та виріс виразний талант чехословацького образотворчого мистецтва — народний художник Дезидерій Миллий. Тому цілком закономірно, що й в картинній галереї, яка несе його ім'я, ці народні твори мають своє місце.

Між найдавніші та найцінніші пам'ятки народного мистецтва українців Східної Словаччини належать живописні композиції з релігійною тематикою. Ці твори виникли на ґрунті вікових традицій і спільних творчих основ з мистецтвом усієї України. В XVI—XVII ст. провідним видом малярства тут виступав іконопис на дереві. Хоч в окремих творах виявляємо самотні іконографічні та стилістичні особливості, відчутний тут також відгомін традицій мистецької культури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. В галереї представлена унікальна колекція ікон. Чимало таких пам'яток ще й досі зберігається в інтер'єрах монументальної народної дерев'яної архітектури в українських селах Східної Словаччини. Включені вони також в постійні експозиції Словацької національної галереї в Братиславі, Східнославацького музею в Кошицях та Шариського музею в Бардієві. В основі цих західноукраїнських іконописних творів прослідковуємо трактування релігійних сюжетів та інтерпретацію канонічних зразків. Типажі на іконах близькі до народних. Колорит побудований на гармонійному співвідношенні блідо-рожевих, червоно-блакитних, вохристо-коричневих, зелених та білих кольорів. Особливий інтерес

Мануїл Смеречанський. Свічник (інкрустація)
Manuil Smerečanskýj. Svietnik (inkrustácia)

Страшний суд (фрагмент)
Posledný súd (detail)

представляють «Останні суди», які є своєрідним морально-виховним кодексом та водночас ідеологічно-соціальним памфлетом. Якраз у цих композиціях найяскравіше відображена соціальна нерівність колишнього суспільства та протест проти неї.

Христос Пантократор
Kristus Pantokrator

Збережені твори іконопису XVI—XVIII ст. дають певне уявлення про розвиток живопису на цій території у руслі прийнятої візантійської іконографії. Вони виявляють характерні риси західноукраїнського малярства даного періоду, що формувалося під значним впливом народного мистецтва.

Серед наших професіональних українських художників минулого століття виділяються МИХАЙЛО МАНКОВИЧ (1785—1853), ЙОСИФ ЗМІЙ-МІКЛОШИК (1792—1841) та ГНАТ РОШКОВИЧ (1854—1915). В експозиції заступлені перші двоє з них.

У своїх творах вони керуються вимогами класицизму.

Помітнішу активність в області нашої художньої культури зазначаємо пізніше, в міжвоєнному періоді. Крім живописців починають проявлятися і скульптори. Для недавно знов віднайденої творчості ІВАНА КУЛЕЦЯ (1880—1952) є характерною спочатку сецесійна, потім посткубістична орієнтація.

Живописець ПАВЛО ГРОМНИЦЬКИЙ (1889—1976) відомий передусім як пейзажист. Його численні картини свідчать про тонке чуття поєднаних кольорів. МИХАЙЛО БРИНСЬКИЙ (1883—1957) став відомим культурній громадськості як автор скульптурних портретів. (Т. Г. Шевченко, каменяря). Цінними є також його жанрові пластики. ОЛЕНА МОНДИЧ (1902—1976) належить між наші перші жінки, які займалися скульптурою професіонально. Вона є автором пам'ятників О. Духновичу, А. Добрянському, А. Митраку та дальшим видатним діячам українського населення в Карпатах.

Зрозуміло, що центральне місце в експозиції галереї займають твори народного художника ДЕЗИДЕРІЯ МИЛЛОГО (1906—1971). В трьох приміщеннях показані його картини, починаючи періодом навчання в Празі і кінчаючи 1970 роком.

Дезидерій Миллий, член Генералії 1909, ввійшов в історію модерного образотворчого мистецтва на Словаччині як один з його основоположників. Він народився в мальовничому українському селі Кийов Старолюбівнянського округу. Чарівна природа, скромні та працьовиті люди, їх звичаї та обряди стали для нього бездонним джерелом натхнення.

В період 1917—1922 рр. відвідує середню школу, спочатку в Левочі, а від 1922 р. в Пряшеві. Потім продовжує навчання в Пряшівській руській учительській семінарії. У 1925 році поступив у Художньо-промислову школу в Празі, де його вчителями стали професори Йозеф Шуссер, Арношт Гофбауер та Карел Шпиллар. Тут він на все життя подружився з Яном Мудрохом, Йозефом Бендіком та Федором Манайлом, які пізніше стали також визначними художниками.

Після дворічної військової служби (1933—1934) в Кошицях та Єлшаві Д. Миллий, згідно з бажанням своїх батьків, почав учителювати в народній школі села Орлів. Виснажлива робота в сільській школі лишає йому дуже мало часу для реалізації багатьох задумів та планів в образотворчому мистецтві.

Ситуація трохи покращала з 1943 році, коли Д. Миллий став викладати в Пряшівській руській учительській академії. Після визволення короткий час вчителює в Свиднику, а в 1945—1946 роках працює в Кошицях на відділі освіти і культури Реферату українського шкільництва. Одночасно його було обрано членом Президії Української національної ради Пряшівщини. В 1946 році переїхав у Братиславу, де від 1947 року викладав на педагогічному факультеті Словацького університету. Звідти у 1949 році перейшов викладати в новоутворену Вищу школу образотворчого мистецтва. Там він працював аж до кінця свого життя.

Хоча свої перші твори Дезидерій Миллий виставляв ще в 1940 році у Пряшеві (разом з Михайлом Дубаєм і Євою Бісс), його художній талант повністю розвинувся аж у 50-60-х роках.

В творчості митця чим далі, тим більше спостерігаємо поглиблене відношення до дійсності та збагачення кольорових рішень.

Подорожуючи по Словаччині зі своїми колегами та студентами, Миллий познайомився з різними типами пейзажу. Він малював на Детві, Ораві та Липтові.

Д. Миллий першим звернув увагу на багатство народної творчості українців Східної Словаччини, яке художньо осмислив та зобразив через призму свого світосприймання.

Діапазон технік та жанрів в Д. Миллого дуже широкий. Він малює пейзажі, фігуральні композиції, портрети, натюрморти. Ілюструє твори Івана Краска, Рудольфа Фабри, «Українські народні балади Східної Словаччини» і т. п.

Богоматір Одигітрія з апостолами
Bohorodička Hodigitria s apoštolmi

Страшний суд
Posledný súd

Визначне місце в творчості 40—50 років посідає тема Токаїка і трагічних подій в цьому селі. Їй присвячено багато картин, графічних творів, які поєднуються в окремі цикли. Токаїк, його героїчні люди ніколи не зійшли з поля зору художника. Він до нього постійно вертався, щоб висловити свій протест проти

війни та фашизму. Гуманістичний зміст творів з воєнних років дістав тут конкретну форму. Від початку 60-х років в творчості Миллого переважає пейзаж. Його ранні пейзажні роботи визначаються експресивністю та емоціональністю. В період після 1949 року до початку 60-х років художник акцентував оптичне сприймання, описний підхід до дійсності. Останні роки — це синтез, художня зрілість Д. Миллого. Художник відхиляє нам двері в «своєрідну художню правду — красу». Він вертається до своїх попередніх досягнень, творчо трансформує їх, особливо досягнення 40-х років. Краєвиди стають більш поетичні. Д. Миллий поглиблює і їх медитативність. На місце імпресивних, ділених мазків стають великі площини. Він малює картини, які є «гармонією ока, розуму і чуття». Дивують вони нас легкістю, ясністю, простотою. Але за тим ховаються вислідки ціложиттєвої цілеспрямованої творчої роботи художника. Композиції цього часу усіх форматів тягнуться до монументальності.

Творчість Децидерія Миллого свідчить про його віддану любов до рідного краю. Йому прекрасно вдалося в картинах поєднати раціональність з емоціональністю. За ціложиттєву творчість та педагогічну діяльність Д. Миллому в 1971 році було присвоєно звання «Народний художник».

В період після II-ої світової війни багато майбутніх митців, вихідців з українського середовища, пройшло фаховою підготовкою в школах Праги та Братіслави. Нові можливості створюються також на факультетах Університету ім. П. Й. Шафарика в Пряшеві.

Між найвизначніших післявоєнних професіональних художників належать ОРЕСТ ДУБАЙ (1919), АДАЛЬБЕРТ БОРЕЦЬКИЙ (1910—1990), ЮЛІУС МУШКА (1919), СТЕПАН ГАПАК (1921), ЄВА БІСС (1920), ПАВЛО МАРКОВИЧ (1924) та інші.

В кінці 50-х років в образотворче життя включилася дальша численна група молодих живописців: ІВАН ШАФРАНКО (1931), МИКОЛА ДИЦЬ (1931), АНДРІЙ ГАЙ (1932), ЮРІЙ КРЕСИЛА (1932).

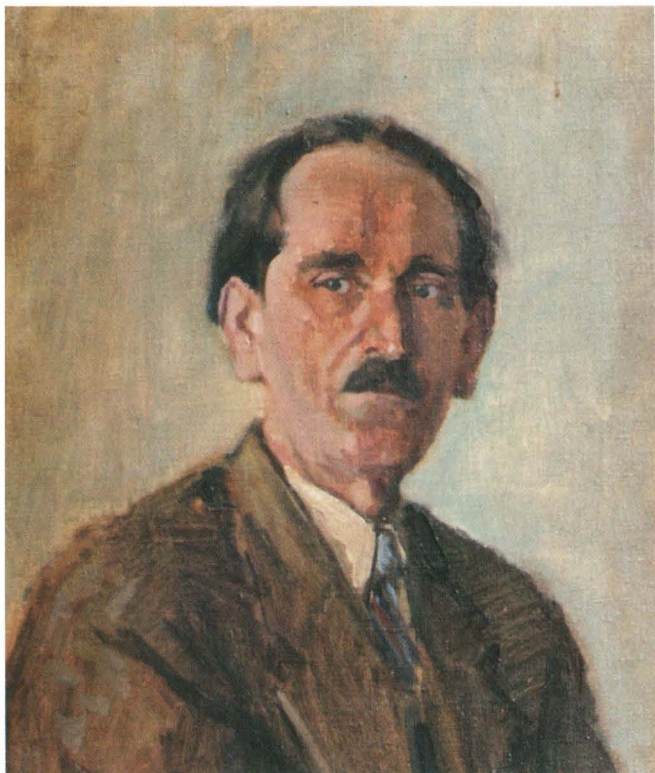

Деисус
Dejesus

До наймолодших представників образотворчого мистецтва, які вносять свій вклад у розвиток чехословацької української культури, належать МИХАЙЛО ЧАБАЛА (1942), АНДРІЙ СМОЛЯК (1953), МИХАЙЛО ЛАЦКО (1942), НИКОЛАЙ ФЕДЬКОВИЧ (1945). Появилось і декілька талано-

витих скульпторів, як, наприклад, МИХАЙЛО СУХИЙ (1942—1982) та ЮРІЙ ГАВУЛА (1942).

Українське середовище, його трудящий народ, природа, народна культура вже давно стали привабливими для багатьох наших та іноземних художників. Їх заслугою широка громадськість дізналася про

Д. Миллий. Автопортрет
D. Milly. Autoportrét

край, який колись був майже забутий. Згадана тематика появляється у творчості порівняно великого числа словацьких та чеських митців вже у міжвоєнний період. Це в першу чергу МАРТИН БЕНКА (1888—1974), ЛЮДВІК КУБА (1863—1953), АНТОНІН ГУДЕЧЕК (1872—1941), ОЛДЖІХ БЛАЖІЧЕК (1887—1953), КАРЕЛ БІК (1883—1964), ЯН НЕМЕЧЕК (1892—1958). Пізніше можемо знайти картини з подібним спрямуванням у МІКУЛАША ЙОРДАНА (1892—1977), МАКСА КУРТА (1869—1962), ЙОЗЕФА ФАБІНІ (1908—1985), ЙОЗЕФА БЕНДІКА (1903—1989), ЮЛІУСА НЕМЧІКА (1909—1986), АНДРЕЯ ДОБОША (1911), ФРАНТИШЕКА ГІБАЛИ (1912), ЮРАЯ ДАНЯ (1920), МІКУЛАША

КЛИМЧАКА (1921), ШТЕФАНА МАКАРИ (1925), ШТЕФАНА БУБАНА (1932), ПЕТРА РОМАНЯКА (1932), АНТОНА СУЧКИ (1931), ФРАНТИШЕКА ВЕСЕЛОГО (1938), ЛАДИСЛАВА ЗОЗУЛЯКА (1942), ДУШАНА СРВАТКИ (1946) та інших.

Фаховою підготовкою в чехо-словацьких вищих художніх школах пройшло багато майбутніх радянських митців, які після студій допомагали будувати нове модерне мистецтво. Вони пізніше утримували активні дружні стосунки з художниками Чехо-Словащини формою виставок та взаємних творчих стажувань. За всіх треба згадати хоч би народного художника СРСР ВАСИЛЯ КАСІЯНА (1895—1975) та ІВАНА СЕВЕРУ (1891—1971). Наведені слова відносяться також до основоположників закарпатської малярської школи та їх послідовників, які регулярно беруть участь на міроприйняттях у нас, особливо на Міжнародних пленерах дружби. В цій частині експозиції показані картини ЙОСИПА БОКШАЯ (1891—1975), АДАЛЬБЕРТА ЕРДЕЛІ (1891—1955), ФЕДОРА МАНАЙЛА (1910—1978), АНДРІЯ КОЦКИ (1911) та ЕРНЕСТА КОНТРАТОВИЧА (1912).

Після певного часу експонати будуть поступово мінятись, щоб таким чином могли бути виставлені всі кращі твори, які знаходяться у фонді Музею української культури, а також нові придбання⁴⁴.

Скансен Музею української культури у Свиднику. Ідейний проект, дослідження народної архітектури, вибір пам'яток: д-р Мирослав Соплига, к.н. Інвестор: Крайовий інститут охорони пам'яток та природи в Пряшеві та МУК.

В післявоєнні роки, особливо наслідком колективізації сільського господарства, настали величезні зміни в способі життя наших селян. Одночасно з тим зникають й останні пам'ятки старовини: хати, господарські будівлі, технічно-промислові споруди з водними механізмами, культові та інші об'єкти, які вже своє відслужили.

Занепад традиційної культури є цілком законним явищем і його аж ніяк не можна зупинити.

Д. Миллий. Польова робота
D. Milly. Práca na poli

Сентиментальне відношення до пам'яток у такому випадку не приносить позитивних результатів. Єдиним правильним підходом до рішення даного питання є вчасне і серйозне осмислення історичного процесу, детальне вивчення зникаючих культурних цінностей та вибір їх найцінніших репрезентантів з метою збереження чи хоча б детальної документації. Якраз в такому розумінні виконує свою роботу ціла сітка музеїв у нашій країні.

Усвідомлюючи свою відповідальність перед майбутніми генераціями, нашим намаганням є, щоб кращі пам'ятки народної культури поступово зайняли гідне місце в музеях та стали свідками історичного минулого наших предків. Вони розкажуть при-

йдешнім поколінням про нужденне життя, про мрії і боротьбу народу за своє соціальне і національне визволення. Не знаючи минулого, наш сучасник не може достатньо зрозуміти також сучасного. Історико-культурна спадщина є, отже, важливим чинником у процесі формування світогляду сучасної людини.

В Чехо-Словаччині створюються необхідні умови для того, щоб пам'ятки, яким не загрожує зникнення у первісному середовищі, охоронялися на місці. Ця форма збереження є найпростішою й економічно найвигіднішою. Так, наприклад, зберігається переважна більшість дерев'яних церковець в русинських селах Східної Словаччини, які вважаються перли-

Д. Миллий. Букет
D. Milly. Kytica

нами народної культури загальносвітового значення. Але у переважній більшості випадків пам'ятки народної архітектури з різних причин, особливо внаслідок нового будівництва, підлягають знесенню. В такому разі дорогоцінні народні скарби переносять в музеї просто неба (етнографічні парки, скансени і т. п.).

Слід зазначити, що будівництво музеїв просто неба на Словаччині розпочалося аж в останні десятиріччя. Найстарший з них є в Бардіївському курорті, який виник у 1956 році. В ньому знаходяться й пам'ятки з деяких українських сіл Східної Словаччини. Від 1967 року споруджується великий загальнословацький Музей села в Мартині. В рамках його східно-

словацького регіону поміщені також окремі зразки народної архітектури з української етнічної області. Подібні заклади виникли в усіх етнографічних зонах республіки і насамперед там, де збереглося найбільше пам'яток.

Великі можливості вибору пам'яток матеріальної культури нам створює якраз область Північно-Східної Словаччини, де живуть українці. Народна культура цього населення розвивалася серед величної і мальовничої природи Карпат. Чудова природа була однак різким контрастом до злиденного життя наших дідів та прадідів. Аджеж на протязі довгих століть населення цієї області зазнавало важкого соціального і національного гніту з боку різних визискувачів. Сотні років жителі цієї області разом з трудящими інших національностей вели непримиренну боротьбу проти спільних експлуататорів. Важке становище селян знаходило свій виразний відпечаток також у формуванні самобутньої культури. Розвитку цієї культури сприяли наявність доброякісної сировини, природні здібності майстрів, їх культурні та естетичні уподобання.

Беручи в увагу дану дійсність, Свидницький музей української культури за активної методичної й фінансової допомоги Пряшівського крайового інституту охорони пам'яток і природи вже в 1975 році приступив до створення Етнографічної експозиції просто неба.

Експозиція розміщується на площі понад 10 га в рамках культурно-спортивного ареалу м. Свидник, над амфітеатром, де щорічно відбувається Свято культури русинів-українців населення ЧСФР. Вона вже тепер стала вагомим органічним компонентом фольклорно-етнографічної програми цих традиційних свят.

Сюди звозяться пам'ятки народної архітектури з різних українських місцевостей Східної Словаччини. Нині в музеї налічується 35 таких об'єктів, а у фондосховищах музею зберігається понад 7 тисяч етнографічних предметів та кілька сотень зразків декоративно-прикладного народного мистецтва. В завершеному вигляді експозиція включатиме близь-

Д. Миллий. На відході (Токаїк)
D. Milly. Na odchode

ко 50 сільських будівель, переважна більшість яких буде з документаційною достовірністю сформована в 13—14 архітектурно-етнографічних комплексах.

Експонати музею розкривають важке становище селян в минулому. Водночас вони демонструють високу обдарованість трудящих мас, відбиту на лише в окремих формах народного будівництва та побуту, але й у способі та техніці їх спорудження, в різноманітності конструктивних прийомів та художньо-естетичних проявів.

З етнографічного боку документована область

визначається тим, що тут донині збереглось багато реліктових форм та елементів будівельних традицій, генетично пов'язаних із старослов'янською культурою. В наведеній області формувалося специфічне життєве середовище. Впливали на нього не лише природні та соціальні умови, але й те, що на даній території протягом багатьох віків перелиналися культури декількох народів. В результаті того аж до останнього часу збереглися тут найосновніші типи планування слов'янського житла, поодинокі ступені розвитку печей, найрізноманітніші види будівельних технік тощо⁴⁵.

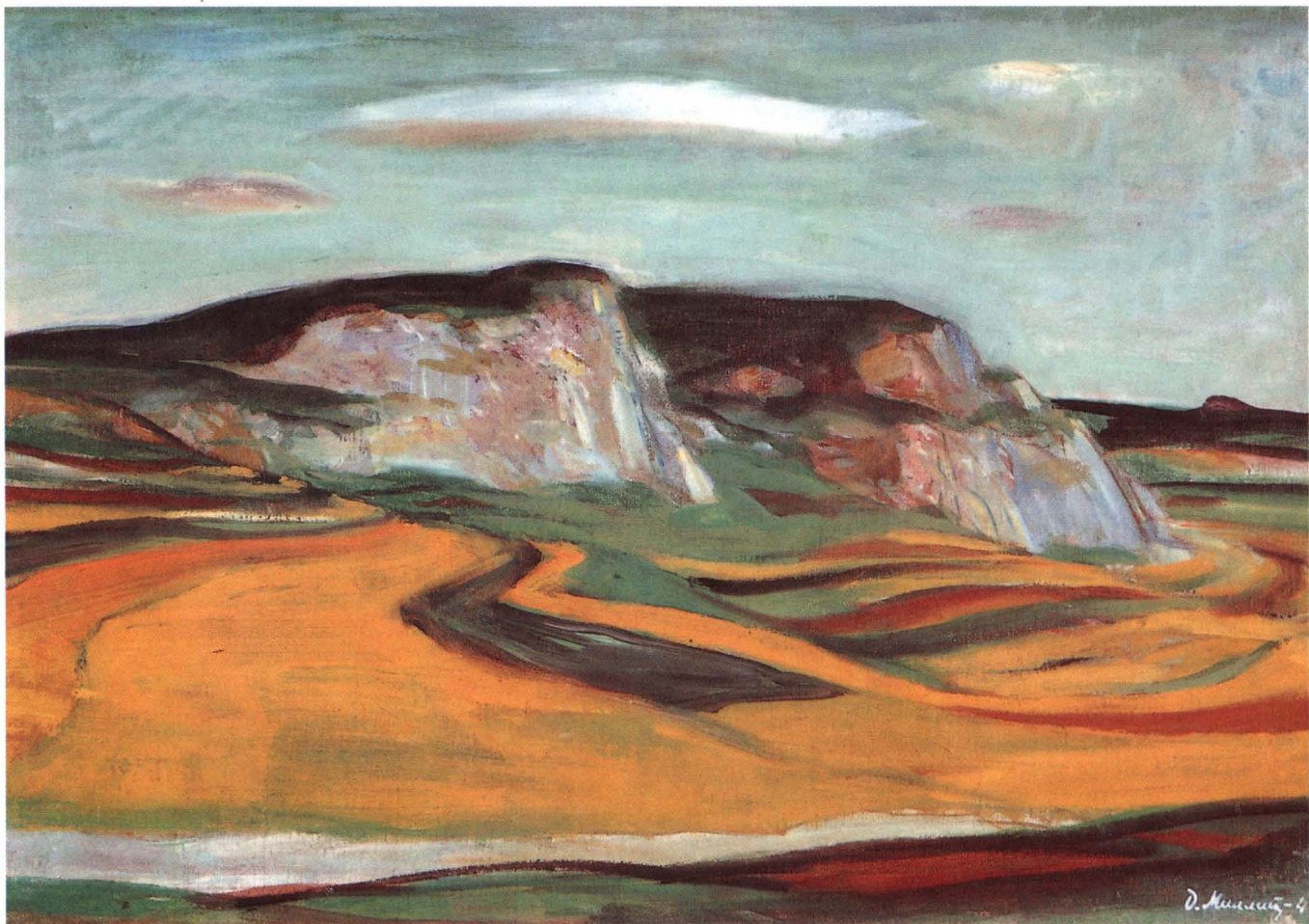

Д. Миллий. Засніжений краєвид
D. Milly. Zasněžená krajina

Д. Миллий. Рілля
D. Milly. Role

◀ Д. Миллий. Рівнина
D. Milly. Rovina

Д. Миллий. Краєвид зі скелями
D. Milly. Krajina s bralami

Д. Миллий. Вечірня балада
D. Milly. Večerná balada

З типологічного погляду пам'ятки, які переміщуються в етнографічну експозицію, належать до регіону Східних Карпат. Всі об'єкти характеризуються оригінальними конструктивними й технічними деталями та належать до цінних витворів матеріальної культури. В експозицію музею хоче увібрати такі зразки народного будівництва, які відповідно до історичного принципу якнайкраще відтворюватимуть соціальну картину колишнього села, а також еволюцію житла та побуту.

Архітектонічні пам'ятки, які знаходяться в експозиції, народ створював для житлових, господарських, культурних або інших потреб, виходячи при цьому з конкретних історичних, соціально-економічних та природних умов й придбаного віками досвіду. Вони свідчать про високу художню майстерність та взагалі здібності простого народу. Крім функціональності, яка була першорядною вимогою в народному будівництві, в цих об'єктах дуже виразно відбитий також народний потяг до краси та гармонії з навколишнім середовищем.

Основою при виборі об'єктів послужила обширна історико-етнографічна, графічна та фотографічна документація народного будівництва в 226 українських селах Східної Словаччини. Вибір поодиноких будівельних пам'яток був проведений передусім з аспекту заступлення найосновніших типів народного житла даного регіону. Так, наприклад, в експозиції поміщені: одна «димнянка» — курна хата, двокамерне житло, трикамерне житло симетричного планування, трикамерне житло асиметричного планування, дві хати т. зв. лемківського типу, перехідний тип планування від двокамерного до трикамерного житла, розвинутіше чотрикамерне житло, традиційне господарство замкненого типу з асиметричним плануванням житла, сезонне житло і т. п. Придивлялось і на те, щоб були заступлені також основні типи печей.

Були взяті до уваги територіальне заступлення регіону, специфічність та унікальність поодиноких

об'єктів в ширших надрегіональних масштабах.

У концепції експозиції дотримані також принципи зосередження об'єктів відповідно з їх функціональними та архітектонічними ознаками. Вони будуть зосереджені в двох основних комплексах, кожен з яких нагадуватиме село вуличного типу: 1. об'єкти із східних місцевостей регіону, які характеризуються солом'яними стріхами; 2. об'єкти із західних сіл регіону під гонтовими стріхами.

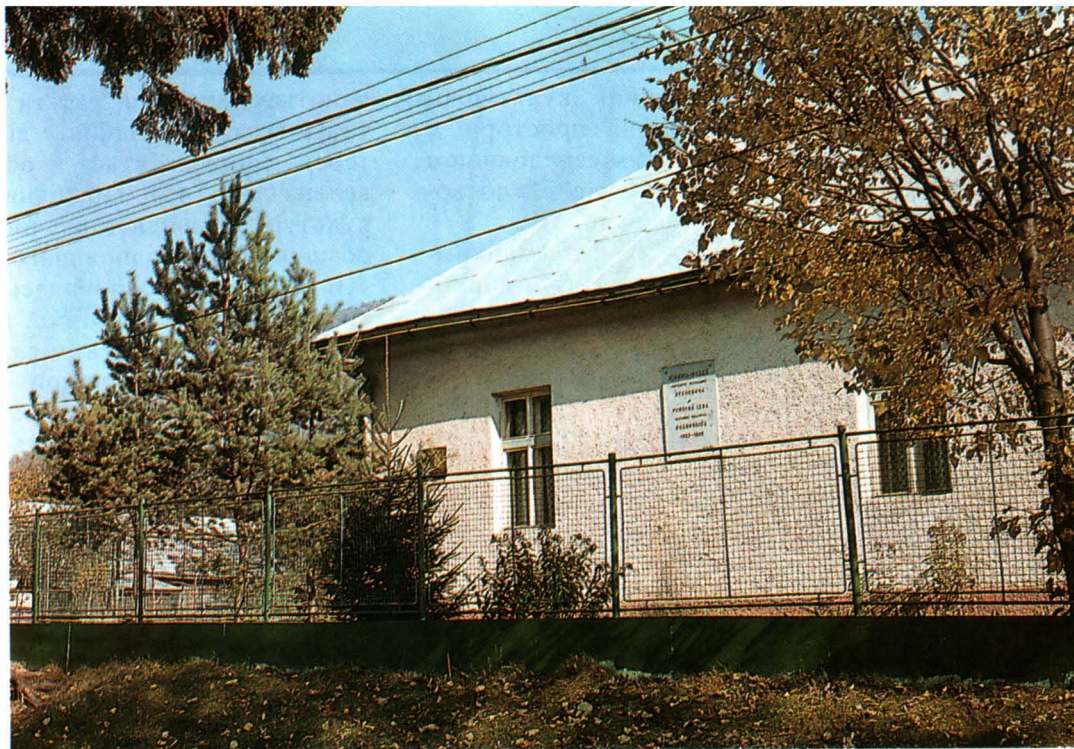
Крім основних типів жител, в експозиції представлено також усі види традиційних господарських будівель: стодоли, стайні, сипанці, пивниці, хлівчики, студні і т. п. Житлові та господарські будівлі доповнюються типовими огорожами й іншими деталями так, щоб якомога вірніше відтворити автентичність традиційних селянських дворів.

Технічно-промислові будівлі (водяний млин, водяна лісопильня, ступи, сукновальні і т. п.) розміщуються вздовж потоку, де створюються необхідні умови для демонстрування принципу їх роботи. В експозиції будуть також різні інші менші об'єкти: кузня з належним устаткуванням, колиба з кошарою, пасіка з різними типами вуликів, вітряк, сушня на овочі і т. п.

В 1986 році були закінчені роботи по реконструкції дерев'яної церкви 1766 року з Нової Полянки Свидницького округу, біля якої зосереджуються ще й далші менші об'єкти культового характеру. З громадських будівель в експозиції знаходиться старовинна дерев'яна школа, а зараз готується проект для відновлення корчми-заїзду.

Органічним поєднанням архітектури народних споруд, природного середовища, знарядь виробництва, речей хатнього вжитку та окремих творів народного мистецтва (різьби по дереву, кераміки, художнього ткацтва, вишивання, писанкового розпису) створюється правдива й переконлива етнографічна експозиція культури та способу життя минулих генерацій. Це є одна з кращих

Будинок з пам'ятною кімнатою ім О. В. Духновича в Тополі
Budova s pamätnou izbou A. Duchnoviča v Topoli

Пам'ятна кімната ім. О. В. Духновича — експозиція
Pamätná izba A. Duchnoviča — expozícia

форм популяризації прогресивної культурної спадщини, оскільки експозиційні простори є одночасно пам'ятками та первісним середовищем для дальших етнографічних експонатів, що дотворюють інтер'єр чи екстер'єр будівель.

З метою показати народну культуру якнайкомплексніше, тобто в поєднанні із способом виробництва, в експозиції будуть символічно представлені найосновніші заняття населення — сільське господарство та пастівництво, а також найтиповіші народні промисли.

В 1986 році була відкрита для огляду широкій громадськості перша частина експозиції.

В сучасному монтуються далші пам'ятки народної архітектури, відтворюється зовнішнє та внутрішнє обладнання селянських дворів, допов-

нюються інтер'єри хат та інших об'єктів, культивуються присадибні ділянки, вирівнюється терен, споруджується необхідна інженерно-будівельна сітка і т. п. Працівники Музею української культури проводять науково-дослідну роботу по розшукуванню відповідних експонатів.

В 1989 році розпочалась побудова внутрішніх комунікацій та вступної будови з рестораном народних страв, кіоском для продажу літератури, сувенірних виробів тощо.

Отже, етнографічна експозиція просто неба після закінчення її побудови буде створювати більш-менш комплексний погляд на важкі умови та спосіб життя трудящих мас в минулих історичних періодах і водночас вказувати на кращі традиції нашого народу⁴⁶.

Вибір місця під перший об'єкт в скансені МУК (1975). На фото (зліва): М. Юрчишин, М. Сополіга, М. Желізняк, С. Федор, М. Русинко
Výber miesta pod prvý objekt v skanzene MUK (1975). Na snímke (zľava): M. Jurčišin, M. Sopoliga, M. Želizňak, S. Fedor, M. Rusinko

ІНШІ ФОРМИ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ

Крім багатой експозиційної діяльності, працівники музею систематично знайомлять широку громадськість із результатами своєї науково-дослідної та збирацької діяльності також посередництвом тематичних виставок. Музейні виставки влаштовуються, зокрема, з нагоди визначних культурно-історичних ювілеїв чи подій і цим самим значно збагачують суспільно-політичне й громадське життя міста Свидника та широкої околиці. Лише в 1975—1988 рр. у музеї було відкрито 64 таких виставок⁴⁷, а на протязі цілого дотеперішнього періоду існування музею їх було понад 100.

Тематичними виставками доповнюються основні експозиції. Посередництвом них відвідувачі музею мають змогу детальніше познайомитися з окремими сторінками історичного та культурного розвитку цього краю, сучасними успіхами та досягненнями нашого населення. Величезною популярністю користуються виставки з етнографічною тематикою, на яких представлено найкращі зразки народної творчості та інші прояви народної культури (народну архітектуру, народний одяг, вишивки, писанки, різьбу по дереву, кераміку тощо). Широкий простір на цих виставках надається образотворчому мистецтву старших і сучасних українських, словацьких, чеських та інших авторів. В просторах музею часто виставляли також художники-аматори, а

Розбирання пам'ятки
народної архітектури в
Бехерові
Rozoberanie pamiatky
ľudovej architektúry v
Becherove

вже традиційними стали виставки учнів Народної школи мистецтва у Свиднику.

Тематичні виставки в діяльності музею мають велике та незамінне значення, оскільки завдяки ним можна постійно та вчасно реагувати на найактуальніші події в політичному, суспільному та культурному житті нашої країни. Це дає змогу також систематично утримувати контакти з населенням та заохочувати його до дальшої співпраці з музеєм.

Отже, виставочна діяльність була завжди в центрі уваги колективу працівників Музею української культури. А в початковому періоді формування цієї інституції, як можна було вже скоріше зазначити, тематичні виставки були, здається, найосновнішою формою презентації

музейної роботи, оскільки просторів для постійних експозицій довго не було. Це був також один з найкращих і найпереконливіших засобів обґрунтування потреби такої установи. Тому вони часто влаштовувались якраз з нагоди наймасовіших культурно-політичних акцій, якими були фестивалі у Меджилабірцях, Свиднику і т. п.⁴⁸.

Такі виставки спочатку інстальовалися в просторах різних підприємств, бо власних приміщень музей не мав. Організувалися навіть пересувні виставки по наших селах, починаючи Новоселицею та кінчаючи Остурнею, щоб таким чином хоч би частково познайомити широку громадськість, передусім молодь, з нашим минулим. Звичайно, що такі мандрування музейників з виставками «Наше минуле», «Життя і творчість О. Духнови-

ча», «Життя і творчість О. Павловича» і т. п. з метою раціонального використання часу та вжитого транспортного засобу комбінувалися з іншими завданнями, передусім, збиранням етнографічних та інших експонатів.

Після спорудження самостійного адміністративного будинку музею в 1968 році для тематичних виставок звільнилися два приміщення, які знаходилися при вступі до головної культурно-історичної експозиції. Хоч ці простори були дуже скромні (60 м²), все ж таки вони уможливили розвинути систематичну виставочну діяльність прямо в музеї. І так щороку тут відкривалося 4—5 тематичних виставок з найрізноманітнішою тематикою. В часі реконструкції головної експозиції, тобто від 1986 року, музей пересуває свою виставочну діяльність до двох невеликих при-

міщень в Галереї ім. Д. Миллого, а також організує виставки зі своїх фондів у співпраці з іншими культурними установами: Галереєю головного міста Братіслава, Східнославацькою галереєю в Кошицях, Будинком дружби в Гуменному, ЦК КСУТ-ом і т. д.

Умови для виставочної діяльності незрівнянно покращали після закінчення реконструкції та модернізації головного музейного корпусу. В просторому залі (190 м²) планується щорічно влаштовувати 5—8 тематичних виставок. Дальші можливості для таких акцій відкриваються також в ареалі скансену Музею української культури. Таким чином, одночасно створилися хороші умови для організації виставок в порядку культурного обміну між домашніми та заграничними музеями чи іншими культурно-виховними закладами.

На будівництві скансену
Na výstavbe skanzenu

Частина скансену МУК
Časť skanzenu MUK

Господарська садиба з Кечковець. Скансен МУК
Hospodárska usadlosť z Kečkoviec. Skanzen MUK

1964 рік:

1. «Наша минулість» — постійна етнографічна виставка на площі 250 м² (І. Чабиняк та кол.). Виставку було відкрито 27 червня 1966 р. в перший день Х Свята пісні і танцю українського населення Чехо-Словаччини.
2. «Карпато-Дуклянська операція». Виставку перевзято від Празького військового музею, яка тривала до половини 1965 року.

1. «Життя і творчість О. В. Духновича» (М. Русинко) — кімната-музей у Тополі.
2. «Життя і творчість О. В. Духновича» (М. Русинко) — пересувна виставка, влаштована в 9 селах.
3. «Весняний цвіток» — виставка дитячих малюнків та виробів, інстальована в будинку культури м. Свидника.
4. «20 вільних років Свидника» — виставка відкрита з нагоди 20-річчя визволення Чехо-Словаччини (М. Русинко та кол.).

Дерев'яна церква з Нової Полянки. Скансен МУК
Drevená cerkva z Novej Polianky. Skanzen MUK

1966—1968 рр.

1. «Життя і творчість О. Павловича» (С. Гостиняк) — пересувна виставка.
2. «Художні роботи із фондів МУК» (І. Чабиняк).
3. «Різьб'ярські роботи М. Смеречанського (І. Чабиняк, І. Чижмар, Й. Лешко).
4. «Весняний цвіток» — другий річник праць учнів Народної школи мистецтва у Свиднику (І. Чабиняк).
5. «Словацька графіка» (І. Чабиняк).

В період 1967—1968 рр. виставочна діяльність була обмежена у зв'язку з реконструкцією музею та підготовкою постійної експозиції.

1969 рік:

1. «Краса життя» (І. Чабиняк). Виставку було відкрито 8 березня з нагоди Міжнародного жіночого дня.
2. «Орябина в минулому» (І. Чабиняк) — інстальовано в Орябині з нагоди святкування річниці села.
3. «Вишивки А. Остапчук» (І. Чабиняк) — інстальовано з нагоди Свята пісні і танцю у Свиднику.
4. «Творчість М. Дубая» — інстальовано з нагоди Свята пісні і танцю (В. Лаката, у співпраці з автором).
5. «Болгарія у фотографіях» — запозичено з Болгарського консульства у Братиславі (грудень 1969 р.).

1970 рік:

1. «Наша минулість» (М. Русинко) — пересувна виставка. Інсталювано в 14 селах і поєднано з лекціями, які зачитали фахові працівники МУК.
2. «Малюнки на склі та народна пластика». Інсталяцію виставки було виконано в рамках обміну виставками між МУК у Свиднику і СНМ в Мартині.
3. «Із творчості українських малярів Чехо-Словаччини» (В. Лаката).
4. «Маковицький цвіток 1970» — організовано у співпраці з Народною школою мистецтва у Свиднику (В. Лаката).

1971 рік:

1. «50 років КПЧ у Свидницькому окрузі». Виставку відкрито з нагоди святкування річниці КПЧ — 14/V—1971 р. (М. Русинко).
2. «Ікони з фонду МУК» — інсталювано у приміщеннях Словацького національного музею в Мартині (В. Лаката).

1972 рік:

1. «Із творчості проф. Ст. Гапака». Виставлялися роботи з етнографічною тематикою (В. Лаката).
2. «Музичні інструменти» (І. Чижмар).

1973 рік:

1. «25 роковини Лютневих подій у Свидницькому окрузі» (М. Русинко).
2. «Заняття населення» (М. Гвізд) — у приміщеннях Сільськогосподарської технічної школи в Меджилабірцях.

1974 рік:

1. «Із художніх робіт учнів НШМ у Свиднику» (В. Лаката).
2. «XX років Свята пісні і танцю українського населення Чехо-Словаччини» (І. Чижмар). Відкрито в день Свята.

3. «30 років СНП, Карпато-Дуклянської операції та соціалістичної побудови Свидницького округу» (М. Русинко). Виставка є спільною акцією обох свидницьких музеїв — Музею української культури та Дуклянського музею.
4. «Творчість Павла Марковича» (В. Лаката). Виставку було інсталювано до 50-ліття художника.

1975 рік:

1. «Творчість П. Марковича» (В. Лаката).
2. «Ленін у Польщі» — виставку перевзято з ПНР.
3. «30 років УНТ» (С. Гостиняк).
4. «Дикорости І. Галайди» (В. Лаката).
5. «Українське народне декоративно-прикладне мистецтво» — експонати з фонду МУК були виставлені у вестибюлі КНК.

1976 рік:

1. «Від з'їзду до з'їзду» (М. Русинко) — в просторах ОК КПС у Свиднику.
2. «Народна архітектура українців Східної Словаччини» (М. Сополіга) — відкрито з нагоди цілодержавної етнографічної конференції в МУК.
3. «Творчість Д. Миллого» (В. Лаката) — Д. Кубін.

1977 рік:

1. «Вид на Дюрінщину» — художні роботи з НДР.
2. «Фізкультура та спорт в НДР» — виставку з нагоди Днів німецької культури в Східнословачському краї інсталювано в просторах ОДШ у Свиднику.
3. «Книжкова продукція НДР» — виставку з нагоди Днів німецької культури в Східнословачському краї інсталювано в просторах Окружної народної бібліотеки у Свиднику.
4. «Етнографічна тематика у творчості Східнословачських художників» (В. Лаката).
5. «Велика Жовтнева соціалістична революція та Північно-Східна Словаччина» (М. Русинко).

Водяний млин з Боглярки. Скансен МУК
Vodný mlyn z Bogliarky. Skanzen MUK

Інтер'єр хати з Кечко-
вець — кухонна та
спальна частина
Interiér domu z Kečko-
vice — kuchynská a spa-
cia časť

Інтер'єр хати-димнянки
з Улич Кривого. Скан-
сен МУК
Interiér dymnej izby z
Uličského Krivého. Skan-
zen MUK

Інтер'єр хати — культовий куток. Скансен МУК

Interiér domu — kultová časť. Skanzen MUK

1978 рік:

1. «Життя і творчість Ф. Лазорика» (С. Гостиняк) — ОК КСУТ у Бардієві.
2. «Чехо-Словацька українська книжкова продукція» (В. Лаката у співпраці з СПН-ВУЛ).
3. «Хай завжди буде сонце» (В. Грешлик) — виставка учнів Народної школи мистецтва у Свиднику.

1979 рік:

1. «Народний одяг, вишивки та писанки» (Й. Вархол, О. Шмайда)
2. «Графіка О. Дубая» (В. Грешлик).
3. «Дукля вічно жива» (М. Русинко у співпраці з Дуклянським музеєм).

1980 рік:

1. «Спорт за мир» (В. Грешлик у співпраці з На-

родною школою мистецтва у Свиднику).

2. «З творчості П. Марковича» (Й. Вархол).
3. «25 років ПУНА» (І. Калиняк).
4. «Світ І. Кулеця» (В. Грешлик).
5. «А. Борецький» (В. Грешлик).

1981 рік:

1. «Виставка найкращих робіт учнів Народної школи мистецтва у Свиднику» (В. Грешлик).
2. «Життя і творчість Ю. Боролича» (С. Гостиняк) — Бардіїв.
3. «Розвиток культури українців ЧССР» (М. Русинко та кол.).
4. «З творчості Д. Миллого» (В. Грешлик).
5. «Піддуклянський край в творчості художників країн соціалістичної співдружності» (В. Грешлик) — виставка картин з міжнародного пленера.
6. «Художники-аматори з-під Дуклі» (В. Грешлик).

1982 рік:

1. «Квіти життя» (В. Грешлик у співпраці з Народною школою мистецтва у Свиднику).
2. «Образотворче мистецтво під Дуклею» (В. Грешлик).
3. «Картини І. Н. Шафранка» (Й. Вархол).
4. «Велика Жовтнева соціалістична революція в уявах дітей» (Виставку дитячих малюнків у співпраці з ОК ЧСРД у Свиднику підготував колектив МУК).
5. «Рисунки А. Гая» (В. Грешлик).

1983 рік:

1. «Мирна політика СРСР» (М. Русинко).
2. «Ф. Лазорик — життя і творчість» (С. Гостиняк) — с. Бехерів.
3. «Творчість Ф. Лазорика» (С. Гостиняк) — МО КСУТ Кошиці.
4. «Творчість Ф. Лазорика» (С. Гостиняк) — УНТ Пряшів.
5. «Писанки» (Й. Вархол).
6. «Т. Кушинський — художні фото» (Й. Вархол).
7. «Великий Жовтень очима дітей» (В. Грешлик у співпраці з Народною школою мистецтва у Свиднику).
8. «Художній Свидник 1983 — аматори» (В. Грешлик).

1984 рік:

1. «Ілько Сова з Баюсова» — карикатури Ф. Віца (Й. Вархол).
2. «30 років Свята культури українців ЧССР» (І. Калиняк).
3. «40-річчя СНП та соціалістична побудова Свидницького округу» (М. Русинко).
4. «Тапісерії та плакати А. Боршовської-Немцовой» (І. Русинко у співпраці зі Словацьким союзом художників).
5. «З творчості О. Дубая» (В. Грешлик).
6. «Життя і творчість О. Павловича» (С. Гостиняк) — ОК КСУТ у Бардієві.

1985 рік:

1. «СРСР в уявах дітей» (В. Грешлик у співпраці з Народною школою мистецтва у Свиднику).
2. «Чехо-Словацька спартакіада» (В. Грешлик у співпраці з НШМ у Свиднику).
3. «Рідним краєм» — з творчості сучасних українських професіональних художників» (В. Грешлик) — Берлін — Чехо-словацький культурний осередок.
4. «Країна переможних боїв» (картини А. Смажіла) — виставку перевзято зі Словацької національної галереї в Братіславі.
5. «Т. Г. Шевченко в творчості М. Черниша — дерев'яні пластики» (Й. Вархол).

1986 рік:

1. «Радянська Україна у фотографіях» (М. Сополига та кол. у співпраці з Генеральним консульством СРСР у Братіславі та Українським товариством дружби та закордонних зв'язків у Києві).
2. «Народна творчість» (М. Сополига, М. Гвізд, Й. Вархол) — скансен МУК.
3. «Земля і люди» (В. Грешлик) — до 80-річчя Д. Миллого було відкрито в Будинку чехо-словацько-радянської дружби в Гуменному.
4. «Кольоровий світ» (Й. Вархол) — виставка ілюстрацій ж. «Веселка» з нагоди 30-річчя — Будинок чехо-словацько-радянської дружби в Гуменному.

1987 рік:

1. «З творчості учнів Д. Миллого» (Й. Вархол, В. Грешлик).
2. «Карпатські мотиви» (В. Грешлик) — виставка творів закарпатських художників з приватної колекції А. Галаговця та фонду МУК.
3. «Ілько Сова з Баюсова» — виставка карикатур Ф. Віца з фондів МУК, влаштована в просторах н. п. Надземні будови в Кошицях.

Амфітеатр, що знаходиться біля скансену
Amfiteáter, ktorý sa nachádza vedľa skanzenu

40

В МИЛЛИОН РАДОСТИ ДАТЪЕ ТА НАПОДА
ЗА ТЕКАЛОСНЕ ДИНАМИКИ ИЛИ ИЛИ СКАЛА КИП

В ПЕРВЕЈ ЈЕДИНОТЕ СТРАНА А ЛУДИ
ЗА ДОСЛЕДНО ПОВЕЊЕ ЛИНЕ ИЛИ ЗАЈЗЛО ИЛИ

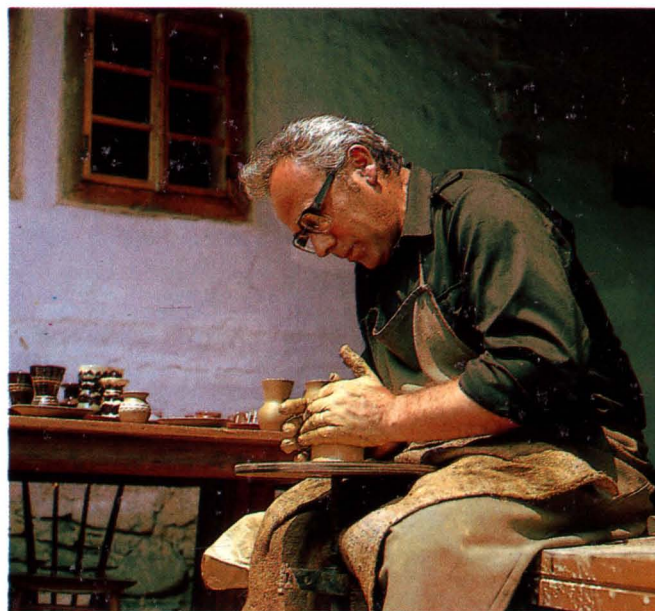
З фольклорно-етнографічної програми під час 35-го Свята в
ареалі скансену
Z folklórno-národopisného programu počas 35. Slávností v areáli
skanzenu

◀ Скансен під час 34-го Свята культури русинів-українців ЧСФР
Skanzen počas 34. Slávností kultúry Rusínov-Ukrajincov ČSFR

Кошикар І. Качмар з Боглярки
Košíkár I. Kačmár z Bogliarky

Гончар С. Галямка зі Снини
Hrnčiar Š. Haľamka zo Sniny

1988 рік:

1. «Сучасний пейзажний живопис на Східній Словаччині» (Й. Вархол, Л. Пушкар).
2. «З творчості Д. Миллого» — виставка картин з фондів МУК, влаштована в просторах Східнословачької галереї в Кошицях (Л. Пушкар).
3. «Франтішек Веселий — природа та людина» (Л. Пушкар, Й. Вархол).

Свидницький музей української культури організує й інші культурно-виховні акції (лекції, бесіди, квізи, змагання), метою яких є передусім виховувати молодь, вчити її поважати історію, зокрема, прогресивні традиції нашого народу, активізувати громадськість у напрямі повнення основних завдань при побудові нашого суспільства. За період свого перебування у Свиднику музей якраз і цією роботою звернув на себе увагу та залучив до співпраці широке

коло місцевих жителів. Так, наприклад, лише на лекціях, яких у період від 1975 року було понад 500, взяло участь біля 15 000 людей⁵⁰.

Велике значення в області культурно-освітньої діяльності зіграв Клуб приятелів Музею української культури, в рамках якого у співпраці з іншими місцевими культурно-освітніми установами, школами та окремими особами систематично організувалися найрізноманітніші акції: демонстрування фільмів, вечори народних традицій, семінари до різних питань нашої історії та культури, квізи, лекції, бесіди тощо.

В 1988 році започаткував свою діяльність також Клуб приятелів образотворчого мистецтва при Галереї ім. Д. Миллого Музею української культури, на базі якого розвивається широка культурно-освітня робота, передусім у напрямі естетичного виховання молоді. Лише за нецілий 1988 рік в рамках клубу було зорганізовано 18 успішних культурно-виховних починань. Великою популярністю користуються особли-

Сопілкар І. Заяц із Зборова
Pisťalkár I. Zajac zo Zborova *

во бесіди з авторами експонованих картин у галереї. Нові можливості відкриваються тим, що музей наприкінці того ж року для потреб Клубу придбав відеотехніку. Отже, Галерея ім. Д. Миллого Музею української культури стала дійовим центром художнього життя на Свидниччині та визначним культурно-освітнім осередком взагалі.

Прекрасні умови для роботи з фільмом та використання аудіовізуальної техніки створено в просторах нового головного експозиційного будинку. У зв'язку з цим, як ми вже говорили, музей розпочав систематичну побудову своєї власної фільмотеки та фонотеки, що дасть можливість для ще кращої, привабливішої та ефективнішої культурно-освітньої діяльності.

Нові форми роботи на цій ділянці запроваджуються у зв'язку з побудовою етнографічної експозиції просто неба — скансену Музею української

культури в Свиднику. Ідея органічного поєднання цієї експозиції з традиційним Святом культури русинів-українців населення ЧСФР вже від 1986 р. стала дійсністю. Прямо в ареалі скансену, який знаходиться поряд з амфітеатром, вже традиційно відбуваються прекрасні фольклорно-етнографічні програми, відгомін про які рознісся далеко поза межі нашої батьківщини. Створюються тут можливості й для інших нових форм культурно-виховної роботи, а також для розваги і відпочинку.

Музей української культури з метою вдосконалення та зефективнення своєї культурно-освітньої роботи чим далі, тим більше намагається співпрацювати з іншими інституціями. Як приклад можна навести довгорічну співпрацю з Гімназією ім. Героїв Дуклі у Свиднику. На базі договору про взаємне співробітництво фахові працівники музею організують для членів історичного гуртка різні краєзнавчі та культурно-освітні акції, а студенти в свою чергу дуже охоче допомагають при розшукуванні нових експонатів, упорядкуванні поодиноких музейних ареалів, при висаджуванні деревцят у скансені, сушінні сіна і т. п. Рівень такої співпраці дедалі підвищується, і то на користь обох інституцій.

В цьому відношенні музей дуже тісно співпрацює теж з окремими та місцевими організаціями Союзу русинів-українців ЧСФР, освітніми осередками та іншими інституціями, про що буде мова далі.

35
МУК

Культурно-виховні починання музею (1975—1988 рр.)

Кількість відвідувачів за окремими роками

Рік	Загальна кількість акцій	Кількість лекцій
1975	34	16
1976	43	26
1977	51	38
1978	64	46
1979	88	46
1980	97	40
1981	123	61
1982	94	45
1983	122	37
1984	95	32
1985	92	42
1986	94	36
1987	68	39
1988	69	35
Разом	1 134	539

1975	12 029
1976	12 657
1977	18 657
1978	14 458
1979	14 162
1980	20 298
1981	20 275
1982	22 768
1983	28 043
1984	25 183
1985	8 200
1986	13 005
1987	13 355
1988	16 842

На виставці «Писанки»
(1983)
Na výstave Kraslice (1983)

Частина виставки з творчості Т. Кущинського (1983)
Časť výstavy z tvorby T. Kuščinského (1983)

ПУБЛІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Результати своєї науково-дослідної роботи фахові працівники Музею української культури поступово опрацьовують та публікують у різних суспільствознавчих збірниках, фахових журналах та в чехо-словацькій українській пресі. Тільки за останніх десяти років публікаційна діяльність працівників музею представляє понад 400 позицій. Наукові статті з пера фахівців Музею української культури неодноразово появлялися на сторінках чехо-словацьких журналів: «Historický časopis», «Český lid», «Slovenský národopis», «Národopisné informácie», «Národopisné aktuality», «Múzeum», «Výtvarný život», «Výtvarníctvo — fo-

tografia — film», «Literárnómúzejný letopis» і т. д. Зустрічаються вони також у різних суспільствознавчих збірниках: «Historica Carpatia», «Nové obzory», «Zborník Slovenského národného múzea», «Zborník Filozofické fakulty UJEP v Brně», «Наукові записки ЦК КСУТ у Пряшеві», в декотрих радянських, польських, угорських та інших закордонних публікаціях.

Декотрі спеціалісти Музею української культури були залучені до співавторства тематичних монографій, як, наприклад: «Lidová kultura v československých Karpatech a přilehlých územích» (Brno 1981), «Horná Cirocha» (Košice 1985), «Chránená krajina Vihorlat» (Bratislava 1987), «Chránená krajina Východné Karpaty» (Bratislava 1988) і т. п.

З відкриття виставки Ф.
Віца «Ілько Сова з Баю-
сова» (1984)
Z otvorenia výstavy F. Vicu
Ilko Sova z Bajusova
(1984)

З пера працівників Музею української культури появились також самостійні монографії, як от: «Народна архітектура українців Східної Словаччини» (Пряшів — Свидник 1976), «Народне житло українців Східної Словаччини» (Пряшів — Свидник 1983), «Народні загадки» (Пряшів 1985), «Народне весілля села Рівне» (Пряшів 1979), «Квіти з перелогу» (Пряшів 1988) та інші. Музей видав ряд каталогів до виставок, проспектів, провідників по експозиціях тощо.

З метою пропаганди культурно-виховних акцій музею систематично видаються плакати та запрошення з нагоди виставок, щорічно видається календар-летючка. Було забезпечено виробництво колекцій кольорових листівок з музейними експоната-

ми, серії музейних значків, декілька грампластинок із фольклорними записами і т. п. З нагоди ювілеїв музею видаються пам'ятні плакати, похвальні грамоти, дипломи тощо.

Сотні науково-популярних статей, анотацій, рецензій та інших матеріалів музейні дослідники опублікували на сторінках нашої преси («Дукля», «Дружно вперед», «Нове життя»). Українська студія Чехословацького радіо в Пряшеві систематично включає в свої програми різні реліквії історичного, етнографічного, фольклористичного чи мистецтвознавчого спрямування, авторами яких є якраз наукові працівники музею.

Найвиразніші результати досліджень історії та культури українців Чехо-Словаччини вже з 1965 року

публікуються в «Науковому збірнику Музею української культури у Свиднику». Це видання користується широкою популярністю та дуже високо оцінюється в наукових і культурно-освітніх колах не тільки в рамках нашої республіки, але й за кордоном, зокрема на Україні. А якраз тим, що в збірнику, крім власних працівників, мають змогу публікувати й екстерні співавтори, музей до певної міри став координатором науково-дослідної роботи в області чехословацької україністики взагалі.

Свидницький музей української культури досі видав 16 номерів цього збірника у 20 самостійних томах. В них опубліковано 270 наукових статей та інших матеріалів з історії, історії культури, етно-

графії, фольклористики, літературознавства, мовознавства і т. п.

Нав'язуючи на попередні прогресивні традиції області наукового дослідження нашого минулого (Й. Шафарик, Я. Колар, Л. Нідерле, Я. Головацький, В. Гнатюк, І. Панькевич і т. п.), Музей української культури посередництвом даного видання продовжує в створюванні картини історичного та культурного розвитку русинів-українців населення Східної Словаччини, бо якраз в даний час перед дослідниками стоїть ще цілий ряд невирішених питань.

Це музейне видання має в основному політематичний суспільствознавчий характер. Однак окремі сторінки нашої історії та культури заслуговують на

На виставці «Дитячі малюнки» (1985)
Na výstave Detské kresby (1985)

Учасники музейних виставок «Земля та люди» і Кольоровий світ у Гумennomу (1986)

Účastníci múzejných výstav Zem a ľudia a Farebný svet v Humennom (1986)

підвищену увагу та монотематичне опрацювання. Тому, наприклад, другий номер збірника, який вийшов під назвою «Шлях до волі», повністю присвячений документам і спогадам про національно-визвольну боротьбу українського населення Чехо-Словаччини проти фашизму в 1939—1945 рр. П'ятий номер збірника містить в собі детальну документацію визначних проявів народної архітектури — дерев'яних церковок, які наша держава охороняє як народні культурні пам'ятки. Подібно й друга частина шостого номера приносить матеріали про один з найвиразніших видів народного мистецтва українців Східної

Словаччини — писанкарство. В другій книзі дев'ятого номера збірника публікуються результати етнографічного дослідження рятувального характеру семи вже неіснуючих українських сіл в області Старинської долини, які зникли внаслідок спорудження водоймища питтєвої води. Окремими книгами вийшли матеріали присвячені визначним дослідникам нашої історії та культури: В. Латті (№ 1), В. Гнатюку (№ 3), І. Панькевичу (№ 4).

Наукове дослідження немислиме також без джерельного матеріалу. Тому вже скоріше назріла потреба видавання першоджерельних матеріалів,

Огляд виставки «З творчості учнів Д. Миллого» (1987)
Obhliadka výstavy Z tvorby žiakov D. Millyho (1987)

На відкритті виставки з творчості Ф. Веселого (1988)
Na otvorení výstavy z tvorby F. Veselého (1988)

рукописи яких знаходяться як у фондах музею, так і в архівах інших установ та окремих приватних осіб. В цьому напрямі було вже досягнуто помітних результатів. Так, наприклад, в «Науковому збірнику» було опубліковано три томи «Historia Carpatho-Ruthenorum» М. Лучкая (1789—1843), рукописний збірник В. Довговича (1789—1849) під назвою «Poemata Basilii Dóhovičs», «Букварь или руководіє хотящим учиться письмены русско-славянских книг» І. Брэдча з 1770 р., «Материалы для словаря малорусского наречия, собранные в Галиции и в Северо-Восточной Венгрии Яковом Федоровичем Головацким . . .» (1814—1888) та ін.

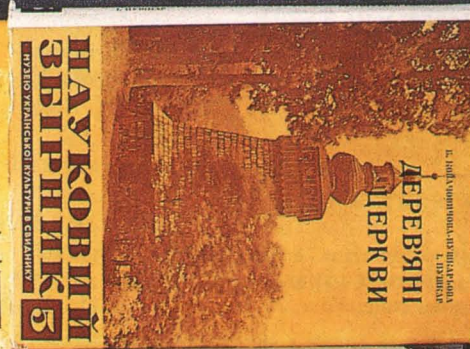
Даній області наукового зацікавлення приділяється належна увага і в наступних номерах цього видання. Так, наприклад, в другому самостійному томі 15-го номера збірника публікується дещо із рукописної

спадщини відомого письменника В. Гренджі—Донського під назвою «Мої спогади». Даний твір є дуже цінним джерелом не тільки з аспекту вивчення життя і творчості самого письменника, але й з погляду пізнання нашого історичного минулого взагалі. Тут же друкується також одна з найвизначніших та найоригінальніших пам'яток українського мовознавства XVIII століття — «Граматика Арсенія Коцака». Її опублікування є одним з конкретних результатів довгорічної співпраці в області науки між Ужгородським державним університетом, Філософським факультетом УПІШ в Пряшеві та Свидницьким музеєм української культури.

У збірнику систематично публікуються теж ювілейні статті про різних представників нашого політичного, громадського та культурного життя, огляди, звіти, рецензії тощо.

Широким визнанням в наукових колах користується музейний збірник

Velikú vážnosť vo vedeckých kruhoch má múzejný zborník

ІСТОРІЯ

— Загальна історія

1. Байцура, І.
Розвиток і рішення українського питання в ЧССР на етапі побудови соціалізму, № 15, книга 1, с. 11—30. Рез. слов., рос., нім.
2. Байцура, Тамара
І. С. Орлай і його вклад у розвиток історичних знань. (Байцура, Тамара. І. С. Орлай и его вклад в развитие исторических знаний), № 8, 1977, с. 75—95. Рез. слов., рос., нім.
3. Балагурі, Е. А. Гранчак, І. М.
Нові дані про заселення північносхідної частини Карпат в давнину, № 8, 1977, с. 53—74. 7 фото, 1 рис. Рез. слов., рос., нім.
4. Балагурі, Е. А.
Племена ранньобронзової пори у Верхньому Потиссі, № 11, 1983, с. 29—40. Рез. слов. рос., нім.
5. Бобак, Мілан
Українська молодіжна преса в ЧССР у перші роки після визволення, № 7, 1976, с. 95—135. 15 фотокоп. Рез. слов., нім.
6. Ванат, Іван
Селянський рух на Пряшівщині в першій половині 30-х років цього століття, № 7, 1976, с. 177—205. 3 табл. Рез. слов., нім.
7. Вараді — Штернберг, Я. І.
Закарпатець Іван Зейкан в оточенні Петра І (1672—1725). (Закарпатец Иван Зейкан в окружении Петра І (1672—1725)), № 14, 1986, с. 33—46. Рез. слов., рос., нім.
8. Гайдош, М.
Вибори 1946 року та їх вплив на розвиток українського питання, № 15, книга 1, 1989, с. 31—46. Рез. слов., рос. нім.
9. Глеба, Едмунд
З архівних документів про панславістичний рух на Східній Словаччині. (Hleba, Edmund. Z archívnych dokladov o panslavistickom hnutí na východnom Slovensku), № 3, 1967, с. 243—250. Рез., укр., англ., нім.
10. Гнатюк, Володимир
В справі літературної мови підкарпатських русинів, № 3, 1967, с. 19—27, 1 фото, 1 фотокоп. Рез. англ., нім.
11. Гранчак, І. М.
Спільна революційна боротьба трудящих Закарпаття та Східної Словаччини в 1930—1933 роках, № 10, 1982, с. 7—21. Рез. слов., рос., нім.
12. Заклинський, Корній
Нарис історії Краснобрідського монастиря, № 1, 1965, с. 43—57. Рез. нім.
13. Капішовський, Василь
30 років економічного розвитку рідного краю, № 7, 1976, с. 85—94, 3 табл. Рез. слов., нім.
14. Ключук, Степан
До громадської діяльності д-ра І. Панькевича в Закарпатській Україні, № 4, книга 1, 1969, с. 259—263. Рез. англ., нім.
15. Кміцікевич, Ярослав
1919-й рік на Закарпатті. Спогад, № 4, книга 1, 1969, с. 379—394. Рез. англ., нім.
16. Ковач, Андрій
Українці Пряшівщини і деякі питання культурної політики Словацької Республіки, № 4, кн. 1, 1969, с. 401—412.
17. Ковач, Андрій
Становище закарпатських українців (русинів) і занепад першої ЧСР, № 6, кн. 1, 1972, с. 7—38. Рез. слов., англ., нім.
18. Ковач, Андрій
Про сільське господарство Північно-Східної Словаччини наприкінці 30-х та в першій половині 40-х років, № 9, кн. 1, 1980, с. 7—44. 14 табл. Рез. слов., рос., нім.
19. Ковач, Андрій
Революційні традиції українського населення Чехословаччини, № 14, 1986, с. 7—15. Рез. слов., рос., нім.
20. Ковач, Андрій
До питання економічного росту і господарського розвитку Східної Словаччини, № 15, кн. 1, 1989, с. 47—58. Рез. слов., рос., нім.
21. (М. М.) Мушинка, Микола
До історії статті В. Гнатюка «В справі літературної мови підкарпатських русинів», № 3, 1967, с. 17—18.

22. Неврлі, Микола
Дві недруковані праці Євгена Перфецького, № 12, 1985, с. 303—314. Рез. слов., рос., нім.
 23. Ол е к с а, Ладіслав.
Історико-археологічне дослідження в Красному Броді в 1976 році, № 10, 1982, с. 613—640. 17 фото, 2 рис. Рез. слов., рос., нім.
 24. Р о м а н, Михайло
Причинки до зв'язків закарпатських і словацьких культурно-літературних діячів у період між двома війнами, № 4, кн. 1, 1969, с. 395—400.
 25. Р у с и н к о, Микола
«Висланства Русинів Угорських у Відні 1849 р.», № 6, кн. 1, 1972, с. 63—95. 5 фото. Рез. слов., англ., нім.
 26. Р у с и н к о, Микола
До революційних традицій та заснування КПЧ на Свидниччині, № 15, кн. 1, 1989, с. 59—68. Рез. слов., рос., нім.
 27. Р у д л о в ч а к, Олена
Шляхи російського друкованого слова до закарпатських українців. Закарпатоукраїнські кореспонденти російської періодичної преси в 50—70-і роки XIX ст., № 13, 1988, с. 7—94. Рез. слов., рос., нім.
 28. С л е п ц о в, І. А.
Із історії карпатського наступу російської армії в 1915 році. (Из истории карпатского наступления русской армии в 1915 году), № 8, 1977, с. 25—52. 13 фото, 2 рис. Рез. слов., нім.
 29. С т а в р о в с ь к и й, Омелян
Антифеодальний рух, народні повстання та селянські війни в історії Центральної і Східної Європи. (Міркування, коментарі, висновки), № 12, 1985, с. 41—82. Рез. слов., рос., нім.
 30. У г р і н о в а, Данієла
Виникнення та діяльність національних комітетів на території Бардіївського округу в 1945 р., № 9, кн. 1, 1980, с. 45—62. Рез. слов., рос., нім.
 31. Ф і л і п, Микола
Соціально-здоровоохоронна політика КПЧ та розвиток охорони здоров'я на Східній Словаччині, № 14, 1986, с. 17—31. 9 табл. Рез. слов., рос., нім.
 32. Ш л е п е ц ь к и й, Анрії
Мукачівський єпископ Андрій Федорович Бачинський та його послання, № 3, 1967, с. 223—242. 2 фото. Рез. англ., нім.
 33. Ш і п е к, Зденек
До проблематики колонізації Нижньої Угорщини. (З минулого села Перек, округ Арад, Румунська Соціалістична Республіка). (Přspěvek k osídlení v dolních Uhrách. Z dějin obce Perek, okres Arad, Rumunsko). № 13, 1988, с. 95—108. Рез. слов., рос., нім.
- Тема другої світової війни
34. В а н а т, Іван
Закарпатські українці в чехословацькому війську в СРСР, № 2, Шлях до волі, 1966, с. 183—201.
 35. К о в а ч, Андрій
Українці Пряшівщини в рядах Червоної Армії, № 2, Шлях до волі, 1966, с. 315—348.
 36. К о в а ч, Андрій
Визволення Пряшівщини (1944—1945 рр.), № 2, Шлях до волі, 1966, с. 413—424. 1 рис.
 37. К о в а ч, Андрій
До визволення Східної Словаччини, № 7, 1976, с. 27—47. Рез. слов., нім.
 38. К о в а ч, Андрій
Словацьке національне повстання і Північно-Східна Словаччина, № 12, 1985, с. 7—30. Рез. слов., рос., нім.
 39. П а ж у р, Степан — Г о р к о в и ч, Василь
До питань участі українського населення Східної Словаччини в національно-визвольній боротьбі в 1936—1944 роках. № 2, Шлях до волі, 1966, с. 11—35.
 40. П о п о в и ч, Михайло
Причинки до народно-визвольного руху в Левочських горах. (Príspevok k národnooslobodzovaciemu hnutiu v Levočských horách). № 1, 1965, с. 59—74. Рез. нім.
 41. Р о д а к, Йосиф
Дальший хід боїв 38 армії в Карпато-Дуклянській операції після завоювання Дуклянського перевалу. (Další priebeh bojov 38. armády v Karpatsko-dukelskej operácii po dobytí Dukelského priesmyku), № 7, 1976, с. 69—83. 14 фото. Рез. слов., нім.
 42. Р о д а к, Йосиф
Перші бої військових частин чехословацького військового корпусу на нашій території після переходу кордону. (Prvé boje jednotiek československého armádného zboru na našom území po prekročení hraníc), № 8, 1977, с. 7—24. 7 фото. Рез. слов., рос., нім.
 43. Р о д а к, Йосиф

Таким був фашизм. (Із історії фашистських злочинів на Східній Словаччині), № 11, 1983, с. 9—28. Рез. слов., рос., нім.

44. Родак, Йосиф

Бойова діяльність партизанського з'єднання «Чапаєв» в районі польсько-словацьких Бескидів, № 12, 1985, с. 31—40. Рез. слов., рос., нім.

45. Слепцов, І. А.

На допомогу повстанській Словаччині. (На помощь восставшей Словакии), № 7, 1976, с. 49—68. 6 фото. Рез. слов., нім.

46. Чабиняк, Іван

Початки визволення Чехословаччини в 1944—1945 рр. в пам'яті народу, № 6, кн. 1, 1972, с. 39—62. Рез. слов., англ., нім.

— Документи

47. Визволення Пряшівщини, № 2, Шлях до волі, 1966, с. 443—450. 12 фото.

48. Закарпатські українці в Чехословацькому війську в СРСР, № 2, Шлях до волі, 1966, с. 279—309, 43 фото.

49. Українці Пряшівщини в рядах Червоної Армії, № 2, Шлях до волі, 1966, с. 397—407. 12 фото.

50. Участь українського населення Пряшівщини в партизанській боротьбі та СНП, № 2, Шлях до волі, 1966, с. 167—177. 28 фото.

— Спогади

51. Визволення Пряшівщини, № 2, Шлях до волі, 1966, с. 425—440.

Макара, Степан. Про перші важкі, але потрібні скиби на полі народнім.

Пісьо, Іван. Завдання великі — можливості малі.

Д-р Прибула, Мірон. І дивитися було важко.

Д-р Рогаль — Ільків, Іван. До виникнення Української народної Ради Пряшівщини та її діяльності.

52. Закарпатські українці в Чехословацькому війську в СРСР, № 2, Шлях до волі, 1966, с. 207—275.

Басараб, Михайло. Санпрацівники під Рудою і Білою Церквою.

Бачковський, Іван. Фронтове різдво.

Волощук, Ілля. Наша славна бойова постать.

Дулов, Василь. Бойовий шлях чехословацьких зенітників.

Іванчов, Федір. Розлука друзів.

Іванчов, Федір. Штурмом Київ брали.

Іванчов, Федір. Переддень.

Кришко, Йосиф. Шляхом терновим.

Маркуш, М. Перед Білою Церквою з Сохором.

Могорита, Іван. Від Волги до Карпат.

Нірода, Ілько. Весна над Стречном.

Політичні відносини у чехословацькому війську в СРСР.

Рошканин, Петро. Дорого обійшлось.

Сабодош, Михайло. Розвідники.

Свобода, Людвік. Хоробрі, відважні, мужні.

53. Українці Пряшівщини в рядах Червоної Армії, № 2, Шлях до волі, 1966, с. 349—394.

Аж під Берлін. (Запис С. Гавули).

Безвісний повернувся. (Запис Л. Галушки).

Дзіяк, Федір. І я вирішив допомогти.

Дорогою перемоги. (Ганна Чаварга).

Капішовський, Василь. Зрада не дозволила повністю розгорнути роботу.

Морохович, Василь — Белака, Ервін. На правильний бік фронту.

Пішов з червоноармійцями. (Запис С. Кочути).

Піштей, Павло. Не вірили, але воювати не могли заборонити.

Саган, Йосиф. Більше не буду слухати ваші накази.

Уродженець Пригулян. (Запис І. Приганца).

Яворницький, Михайло. Спогади одного з багатьох.

54. Участь українського населення Пряшівщини в партизанській боротьбі та СНП, № 2, Шлях до волі, 1966, с. 39—164.

Бабей, Петро. Так ми працювали.

Бачковський, Іван. І ми боролися.

Белака, Ервін — Морохович, Василь: Партизани — дипломати.

Дубай, Михайло. Як ми їх ненавиділи.

Єдинак, Андрій. Народний опір на Лабірщині.

Могорита, Василь. Бойовий шлях партизанського загону «Борканюк». Формування чехословацьких військових частин на території СРСР.

Парада, Петро. Партизанськими стежками.

Сабодош, Михайло. Гуділи Карпати.
Сурняк, Федір. Шлях молодих людей до повстання не
був випадковим.
Шковран, Вікентій. Із Шоми до Банської Бистриці.

ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ

55. Бабота, Л.
Закарпатська газета «Карпат» (1873—1886), № 15,
кн. 1, 1988, с. 69—84. Рез. слов., рос., нім.
56. Байцур, Тамара
Педагогічні погляди і педагогічна діяльність І. С. Ор-
лая в Росії. (Педагогические взгляды и педагогическая
деятельность И. С. Орлая в России), № 7, 1976,
с. 251—257. Рез. слов., нім.
57. Бртань, Рудо
Словацьке зацікавлення українською та російською
поезією на фронті першої світової війни (1914—1918),
№ 12, 1985, с. 167—181. Рез. слов., нім.
58. Голенда, Йолана
Анатолій Кралицький у закарпатоукраїнському куль-
турному житті минулого століття, № 9, кн. 1, 1980,
с. 125—206. Рез. слов., рос., нім.
59. Гостиняк, Степан
Невідома українська п'єса початку 17 століття, № 9,
кн. 1, 1980, с. 207—239. 15 фотокоп. Рез. слов., рос.,
нім.
60. Гостиняк, Степан
«Марійка-невірниця» — перший чеський повноме-
тражний фільм із закарпатського життя, № 9, кн. 1,
1980, с. 63—81. 10 фото. Рез. слов., росл. нім.
61. Гостиняк, Степан
Буквар з 1770 року, № 10, 1982, с. 233—273. 36 фото-
коп. Рез. слов., рос., нім.
62. Дзендзелівський, Йосиф
Грамматика Арсенія Коцака, № 15, кн. 2, 1989, с. 5—71.
63. Зілінський, Богдан
П'ять листів із Закарпаття в чеській пресі 70-их років
XIX століття, № 15, кн. 1, 1988, с. 85—100. Рез. слов.,
рос., нім.
64. Коцак, Арсеній
Грамматика русская І. № 15, кн. 2, 1989, с. 73—213.
65. Коцак, Арсеній
Школа или училище грамматики русской. № 15, кн. 2,
1989, с. 214—284.
66. Мацинський, Іван
Кінець XVIII — перша половина XIX ст. та життя і діяль-
ність Василя Довговича. До двохсоті річниці від
народження (1783—1849), № 10, 1982, с. 23—110. Рез.
слов., рос. нім.
67. Неврлі, Микола
Перший етап українського та словацького національ-
ного відродження в минулому столітті, № 14, 1986,
с. 47—64. Рез. слов., рос., нім.
68. Поезія Василя Довговича
В рукописі видана в Мукачеві 1832 року. Фотокопія та
переклад твору, № 10, 1982, с. 111—232. Збірник до
друку впорядкував І. Мацинський.
69. Рудловчак, Олена
До історії вивчення закарпатоукраїнського фольклору
і етнографії в XIX та на початку XX ст., № 7, 1976,
с. 337—386. Рез. слов., нім.
70. Рудловчак, Олена
Збірник західноукраїнських народних пісень
Я. Головацького і першоджерела вміщених в ньому
закарпатоукраїнських пісенних текстів, № 9, кн. 1, 1980,
с. 83—133. 2 фотокоп. Рез. слов., рос., нім.
71. Рудловчак, Олена
Олександр Духнович і Старинська долина, № 9, кн. 2,
1979, с. 17—57. 2 фотокоп., 1 карта. Рез. слов., рос.,
нім.
72. Рудловчак, Олена
Закарпатоукраїнські фольклористи і їх фольклорні
записи 50-60 років минулого століття в рукописних
фондах Якова Головацького, № 11, 1983, с. 183—493.
Нотні записи, фотокопії. Рез. слов., рос., нім.
Збірник Михайла Бескида, дяка і вчителя пряшівсь-
кого (Фрагмент).
Збірник Івана Воробля, дяка суківського.
Збірник Василя Дениса.
Збірник Анатолія Кралицького (Фрагмент).
Збірник Антонія Кралицького, учителя чабинсь-
кого.
Три збірники Олександра Митрака.
Збірник Йосифа Петрашовича, дяка пряшівсько-
го.
Два збірники Василя Сухого, дяка і вчителя красно-
брідського.
Збірник Йоанна Василя Талапковича.
Збірник Корнеля (К. Н.) Шафранковича.

73. Рудловчак, Олена
Газета «Свет» і її попередники. Бібліографія матеріалів «Света», № 12, 1985, с. 83—146. 5 фотокоп. Рез. слов., рос., нім.
74. Рудловчак, Олена.
Біля витоків багатоводної ріки. До 200-ліття від дня народження Михайла Лучкая, № 16, 1990, с. 7—28. Рез. слов., рос., нім.
75. Русинко, Микола
Новознайдена «Педагогія» Івана А. Ставровського, № 7, 1976, с. 277—310. 2 фотокоп. Рез. слов., нім.
76. Сак, Юрій
«Historia Carpato-Ruthenorum» Михайла Лучкая, Лучкай, М. Історія Карпатських Русинів, том I. Оригінал та переклад твору, № 11, 1983, с. 45—181. Рез. слов., рос., нім.
77. Сак, Юрій
«Historia Carpato-Ruthenorum» Михайла Лучкая, (1789—1843). Продовження другого тому з попереднього номера НЗ МУК, № 14, 1986, с. 93—259. Рез. слов., рос., нім.
78. Сак, Юрій
«Historia Carpato-Ruthenorum» Михайла Лучкая, том 2, част. 1, № 13, 1988, с. 110—247. Рез. слов., рос., нім.
79. Сак, Юрій
«Historia Carpato-Ruthenorum» Михайла Лучкая, том 3. Продовження з 14-го номера НЗ МУК, № 16, 1990. Рез. слов., рос., нім.
80. Шелепець, Йосиф
Літературні витоки творчості Олександра Духновича (1803—1865), № 12, 1985, с. 183—196. Рез. слов., рос., нім.
81. Шлепецький, Андрій
Із неопублікованої творчості Олександра Павловича (1819—1900), № 12, 1985, с. 197—228. Рез. слов., рос., нім.
82. Штернберг, Я. — Рудловчак, Олена
Альманах «Поздравление русинов на год 1852» і царська цензура, № 8, 1977, с. 97—106. Рез. слов., рос., нім.
83. Штець, Микола
Кафедрі української мови та літератури Пряшівського філософського факультету Кошицького університету П. Й. Шафарика — 15 років, № 17, 1976, с. 311—335. Рез. слов., нім.

84. Штраус, Франтішек
Йонаш Заборський (1812—1876) та українці, № 12, 1985, с. 147—166. Рез. слов., рос., нім.
85. Штраус, Франтішек
«Пештбудинські ведомості» та закарпатські українці. (Peštbudínske vedomosti a zakarpatskí Ukrajinci), № 14, 1989, с. 65—91. Рез. слов., рос., нім.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО І ЛІТЕРАТУРНА КРИТИКА

86. Галайда, І.
Анатомія другого обличчя С. Гостиняка, № 15, кн. 1, 1988, с. 283—292.
87. Геник-Березовська, Зіна
Іван Панькевич як літературознавець, № 4, кн. 1, 1969, с. 225—232. Рез. англ., нім.
88. Гостиняк, Степан
Свідок минулого. Донський В. Г. Мої спогади, № 15, кн. 2, 1989, с. 333—335.
89. Матула, Володимир
А. Б. Врховський і словацько-українські зв'язки в кінці 30-х років XIX століття. (A. V. Vrchovský a slovensko-ukrajinské vzťahy na konci tridsiatych rokov 19. storočia), № 3, 1967, с. 251—260. Рез. укр., англ., нім.
90. Мольнар, Михайло
Василь Гренджа-Донський, № 4, кн. 1, 1969, с. 370—378.
91. Роман, Михайло
Радянська література на сторінках східнословачької преси в 30-х роках, № 1, 1965, с. 96—102. Рез. нім.
92. Роман, Михайло
Художня проза українських письменників в Чехословаччині за 1965 рік, № 3, 1967, с. 364—370.
93. Роман, Михайло
Людина в поезії Ф. Лазорика, № 8, 1977, с. 107—117. Рез. слов., рос., нім.
94. Роман, Михайло
Людина в творах Федора Іванчова, № 9, кн. 1, 1980, с. 241—252. Рез. слов., рос., нім.
95. Роман, Михайло
Штрихи до літературного портрета Михайла Дробняка (1942—1984), № 15, кн. 1, 1988, с. 181.
96. Червеняк, Андрій
Українська поезія Чехословаччини за 1965 рік, № 3, 1967, с. 359—363.

97. Шелепець, Йосиф
Іноземна байка у творчості Олександра Павловича, № 16, 1990, с. 344. Рез. слов., рос., нім.
98. Шелепецький, Андрій
Історичне минуле Маковиці та О. І. Павлович. (Історическое прошлое Маковицы и А. И. Павлович), № 1, 1965, с. 77—95. 5 фотокоп. Рез. англ.
99. Шелепецький, Андрій
«Слово иже есть разумно и свѣтлости дар» — перекладна рукописна пам'ятка XVIII століття з села Малий Липник на Пряшівщині, № 4, кн. 1, 1969, с. 350—369. 1 фотокоп. Рез. англ., нім.

МОВОЗНАВСТВО

100. Бунганич, П. П.
Спотереження над іменниковою категорією роду в зіставленні з словацьким відповідником, № 9, кн. 1, 1980, с. 289—301. Рез. слов., рос., нім.
101. Галас, Кирило
Іван Панькевич як ономаст, № 4, кн. 1, 1969, с. 215—224. Рез. англ., нім.
102. Ганудель, Зузана
Назви посуду і кухонного начиння в українських говорах Східної Словаччини, № 8, 1977, с. 249—292. 16 карт. Рез. слов., рос., нім.
103. Ганудель, Зузана
Посуд і кухонне начиння в говорах українців Східної Словаччини, № 9, кн. 1, 1980, с. 303—444. 23 фото, 50 карт. Рез. слов., рос., нім.
104. Ганудель, Зузана
Загальноновживані слова українських говірок Східної Словаччини у дитячому лексиконі, № 14, 1986, с. 327—357. Рез. слов., рос., нім.
105. Ганудель, Зузана
Спостереження над медичною номенклатурою українських говорів Східної Словаччини, № 16, 1990. Рез. слов., рос., нім.
106. Горбач, Олекса
Лексика говірки бачвансько-срімських українців, № 4, кн. 1, 1969, с. 309—344. Рез. англ., нім.
107. Гуменська, Лукіяна
Іван Панькевич — дослідник пам'яток української мови, № 4, кн. 1, 1969, с. 209—214. Рез. англ., нім.
108. Деже, Ласло

- Синтаксис простого речення закарпатських урбаріальних записів XVIII ст. (Синтаксис простого предложения закарпатських урбаріальних записей 18 в.), № 4, кн. 1, 1969, с. 293—308. Рез. англ., нім.
109. Дзендзелівський, Йосиф
Іван Панькевич як діалектолог, № 4, кн. 1, 1969, с. 167—208. 1 фото, 1 фотокоп. Рез. англ., нім.
110. Дзендзелівський, Йосиф
Володимир Гнатюк як мовознавець, № 7, 1976, с. 207—249. Рез. слов., нім.
111. Дзендзелівський, Й. О.
До історії підготовки «Малоруско-німецького словаря» Є. Желехівського, № 8, 1977, с. 239—248. 1 фото. Рез. слов., рос., нім.
112. Дзендзелівський, Й. О.
Словник буковинських діалектизмів Юрія Федьковича. (Про одну досі невідому галузь діяльності буковинського кобзаря), № 9, кн. 1, 1980, с. 275—287. 2 фотокоп. Рез. слов., рос., нім.
113. Дзендзелівський, Й. О. — Ганудель, Зузана
Словник української мови Я. Ф. Головацького, № 10, 1982, с. 311—612. 7 фотокоп. Рез. слов., рос., нім.
114. Дзендзелівський, Йосиф
Граматика Арсенія Коцака, № 15, кн. 2, 1989, с. 5.
115. Діосегі, Жужа — Барна, Габор
Комлошківські оповіді, № 14, 1986, с. 359—374. 4 фотокоп. Рез. слов., рос., нім.
116. Дуйчак, М. — Лазорик, О.
Із спостережень над топонімами з повноголоссям, № 7, 1976, с. 509—528. 8 табл. Рез. слов., нім.
117. Дуйчак, Микола
Із спостережень над мікротопонімами українських сіл Східної Словаччини. (Лексико-семантичні групи і словотворча будова), № 8, 1977, с. 293—343. 8 карт. Рез. слов., рос., нім.
118. Дуйчак, Микола
Мікротопонімія сіл Старинської долини. (Лексико-семантичні групи та структура), № 12, 1985, с. 489—532. Рез. слов., рос., нім.
119. Кундрат, Аделія
З метрологічної термінології українців Східної Словаччини, № 7, 1976, с. 529—561. Рез. слов., нім.
120. Кундрат, Аделія
Народні метроніми українців Східної Словаччини, № 13, 1988, с. 393—473.

121. Куримський, А. — Лешко, О.
Актуальні завдання чехословацької лінгвістичної україністики, № 1, 1965, с. 247—250.
122. Куримський, Андрій
До видавання діалектних матеріалів. № 3, 1967, с. 321—327. Рез. англ., нім.
123. Латта, Василь
Із вокалізму українських говорів Східної Словаччини. (Из вокализма украинских говоров Восточной Словакии), № 1, 1965, с. 280—289. 2 карти.
124. Панькевич, Іван
Матеріали до історії мови південнокарпатських українців. Монографія, № 4, кн. 2, 1970, с. 219. Рез. англ., нім.
125. Панько, Юрій
Проблематика граматичного предиката, № 13, 1988, с. 373—392. Рез. слов., рос., нім.
126. Шелепець, Йосиф
Проблеми і завдання дослідження старих писемних пам'яток українських говірок Східної Словаччини і Закарпаття, № 1, 1965, с. 251—258. Рез. нім.
127. Шелепець, Йосиф
Діалектологічні дослідження В. Гнатука. № 3, 1967, с. 81—96. 1 фотокоп. Рез. англ., нім.
128. Шелепець, Йосиф
Історія дослідження південнокарпатських українських говорів, № 4, кн. 1, 1969, с. 271—278.
129. Штець, Микола
З історії боротьби за літературну мову в Східній Словаччині. 1919—1938 рр. № 1, 1965, с. 259—279. Рез. нім.
130. Штець, Микола
Газета «Слово народа» в боротьбі за українську мову в Східній Словаччині на початку 30-х років, № 3, 1967, с. 329—342. Рез. англ., нім.
131. Штець, Микола
Розвиток українського правопису на Закарпатті і в Східній Словаччині, № 4, кн. 1, 1969, с. 279—292. Рез. англ., нім.
132. Штець, Микола
Термінологія, пов'язана з годівлею свійських тварин і птахів у говорах українців Східної Словаччини, № 16, 1990, с. 323. Рез. слов., рос., нім.
133. Штольц, Йозеф
Василь Латта і його «Атлас українських говорів Східної Словаччини», № 11, 1983, с. 613—622.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

134. Гапак, Степан
Василь Касян, № 6, кн. 1, 1972, с. 311—329. 10 фотокоп. Рез. слов., рос., нім.
135. Грешлик, Владислав
Декілька спостережень до публікацій про пам'ятки іконопису на Східній Словаччині XVI—XVIII сторіч, № 13, 1988, с. 363—372. Рез. слов., рос., нім.
136. Ковачовичова, Бланка — Пушкар, Імріх.
Дерев'яні церкви в селах Нова Полянка та Рівне. (Drevené kostolíky v obci Nová Polianka a Rovné), № 1, 1965, с. 149—178. 6 фото, 13 рис. Рез. франц.
137. Ковачовичова, Бланка — Пушкар, Імріх
Дерев'яні церкви східного обряду на Словаччині, монографія, № 5, 1971, 519 с. Рез. слов., англ., нім.
138. Лаката, Василь
Три «Останні суди» в фонді Музею української культури, № 6, кн. 1, 1972, с. 289—309. 9 фото. Рез. слов., англ., нім.
139. Пржездієцька, Марія
Історія роду Богданських, малярів церковних з обох сторін Карпат. (Dzieje rodu Bogdanskich, malarzy cerkiewnych po obu stronach Karpat), № 1, 1965 с. 107—127. 2 фото, 9 фотокоп. Рез. укр., англ.
140. Стефанівський, Павло
Лемківські церкви в Польщі, № 6, кн. 1, 1972, с. 1963—187. 31 фото. Рез. слов., англ., нім.

ЕТНОГРАФІЯ

141. Гвізд, Михайло
Традиційне знаряддя збирання та переробки врожаю в північно-східній частині Снинщини, № 9, кн. 2, 1979, с. 149—165. 13 фото. Рез. слов., рос., нім.
142. Діллнбергерова, Сільвія
Їда і сервіровка в кореляції з сімейним і суспільним життям в області Старини. (Jedenie a stolovanie v korelácií s rodinným a spoločenským životom), № 12, 1985, с. 413—436. 4 фото, 3 рис. Рез. рос., нім.
143. Діллнбергерова, С.
Рослинні продукти в харчуванні східнославацького населення, № 15, кн. 1, 1988, с. 125—140, 10 фото. Рез. слов., рос., нім.

144. Дудашова, Марта
Спосіб розведення великої рогатої худоби в області Верхньої Цирохи. (*Spôsobu chovu hovädzicho dobytku v oblasti Hornej Cirochy*) № 8, 1977, с. 161—192. 12 фото, 10 рис. Рез. слов., рос., нім.
145. Дудашова, Марта
Пережитки приватного господарювання в умовах соціалістичного суспільства, № 9, кн. 2, 1979, с. 133—148. Рез. слов., рос., нім.
146. Єсенська-Горватова, Габрієла
Об'єкти питної води в районі Верхньої Цирохи, № 9, кн. 2, 1979, с. 187—198, 4 фото. Рез. слов., рос., нім.
147. Єсенська-Горват, Г.
Зміни етномедичини в умовах колгоспного села. (*Premeny etnomedicíny v podmienkach družstevnej dediny*). № 13, 1988, с. 295—299. Рез. слов., рос., нім.
148. Красовський, Іван
Матеріальна культура лемків північних схилів Карпат XIX—XX сторіч, № 13, 1988, с. 301—361. Рез. слов., рос., нім.
149. Маркович, Павло
Українські писанки Східної Словаччини, монографія, № 6, кн. 2, 1972, 136 с., ілюстрована. Рез. слов., англ., нім.
150. Олейнік, Ян
Внесок до пізнання народного одягу в Якуб'янах. (*Príspevok k rozpaniu ľudového odevu v Jakubianoch*). № 1, 1965, с. 128—148, 15 фото, 6 рис.
151. Парікова, Магдалена
Традиційні види зимового транспорту в районі Верхньої Цирохи, № 9, кн. 2, 1979, с. 167—186, 9 фото. Рез. слов., рос., нім.
152. Подолак, Ян
Деякі архайчні форми обробітку землі в районі Верхньої Цирохи, № 9, кн. 2, 1979, с. 97—132. Рез. слов., рос., нім.
153. Подолак, Ян
Дослідження української людності в районі Верхньої Цирохи на Східній Словаччині, № 9, кн. 2, 1979, с. 9—15. 1 карта.
154. Подолак, Ян
Мета і дотеперішні результати етнографічних досліджень української області на Східній Словаччині, № 12, 1985, с. 315—324. Рез. слов., рос., нім.
155. Сополіга, Мирослав
Жиле приміщення в народному будівництві північно-східної частини Снинщини в другій половині XIX та на початку XX ст., № 6, кн. 1, 1972, с. 119—162. 26 фото, 3 рис. Рез. слов., англ., нім.
156. Сополіга, Мирослав
Народне будівництво українців Східної Словаччини, № 7, 1976, с. 387—480, 50 фото, 20 рис. Рез. слов., нім.
157. Сополіга, Мирослав
Просторове планування та внутрішня характеристика народного житла в області Північно-Східної Словаччини, № 8, 1977, с. 119—159, 14 фото, 8 рис. Рез. слов., рос., нім.
158. Сополіга, Мирослав
Традиційне народне житло в області Верхньої Цирохи, № 9, кн. 2, 1979, с. 59—95, 13 фото, 2 рис. Рез. слов., рос., нім.
159. Сополіга, Мирослав
Сільське будівництво на Свидничині в XIX—XX ст. (Традиції і сучасність), № 14, 1986, с. 261—314, 39 фото, 5 рис. Рез. слов., рос., нім.
160. Сополіга, Мирослав
Основні меблі та їхнє призначення в народному житлі українців Східної Словаччини, № 13, 1988, с. 249—293, 32 фото. Рез. слов., рос., нім.
161. Сополіга, Мирослав
Традиційні форми селянських дворів українців Східної Словаччини, № 15, кн. 1, 1988, с. 101-125, 23 фото.
162. Сополіга, Мирослав
Традиційні господарські споруди українців Східної Словаччини, № 16, 1990, 40 фото. Рез. слов., рос., нім.
163. Стефанівський, Павло
Хати на Лемківщині, № 6, кн. 1, 1972, с. 189—199, 10 фото. Рез. слов., англ., нім.
164. Шипка, Мирослав
Лікарські рослини Верхньої Цирохи. (*Liečivé rastliny Hornej Cirochy*), № 12, 1985, с. 457—488, 5 фото, 1 табл. Рез. рос., нім.
165. Шипкова, Желмира
Вирощування і обробка текстильних рослин в області Верхньої Цирохи. (*Pestovanie textilných rastlín a proces výroby nití v oblasti Hornej Cirochy*), № 12, 1985, с. 437—456, 6 фото. Рез. рос., нім.
166. Шков'єрова, Зіта
Традиційні нагоди суспільних зустрічей серед українців

- Верхньої Цирохи, № 9, кн. 2, 1979, с. 199—214. Рез. слов., рос., нім.
167. Шуркала, Н.
Внесок до студії родинної системи в селі Руський Потік. (Príspevok k štúdiu príbuzenského systému v obci Rus. Potok), № 3, 1967, с. 303—320. 2 табл. Рез. укр., англ., нім.
168. Шуркала, Надія
Форми опалення в північно-східній Словаччини, № 4, кн. 1, 1969, с. 413—423. 5 фото, 4 рис. Рез. англ., нім.
169. Шуркала-Валашек, Надія
Сусідські відносини в українських селах Східної Словаччини, № 6, книга 1, 1972, с. 109—118. Рез. слов., англ., нім.

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

170. Вархол, Надія
Жінка-демон в народному повір'ї українців Східної Словаччини, № 10, 1982, с. 275—309. 2 фото, 3 фото-коп. Рез. слов., рос., нім.
171. Вархол, Нідя
Чоловік-демон в народному повір'ї українців Східної Словаччини, № 12, 1985, с. 229—262. Рез. слов., рос., нім.
172. Вархол, Надія
Матвій Корвін у народній прозі українців Східної Словаччини, № 15, кн. 1, 1988, с. 141—162. Рез. слов., рос., нім.
173. Вархол, Надія
Дівочі ворожіння в часі зимового сонцестояння, № 15, кн. 1, 1988, с. 163—172. Рез. слов., рос., нім.
174. Вархол, Надія
Народні перекази про татар, № 15, кн. 1, 1988, с. 173—180. Рез. слов., рос., нім.
175. Вархол, Надія
Еротичні мотиви в пареміях Пряшівщини, № 16, 1990, с. 287.
176. Вар'ян, Надія
Дитина в звичаях Свидника, № 8, 1977, с. 215—238. 6 фото, 1 рис., 5 нотн. зап. Рез. слов., рос., нім.
177. Вар'ян, Надія
Купальські звичаї українського населення Східної Словаччини, № 9, кн. 1, 1980, с. 253—274. 8 фото, 8 нотн. зап. Рез. слов., рос., нім.
178. Вар'ян, Надія
Дрібні фольклорні жанри в Старинській долині, № 9, кн. 2, 1979, с. 255—302. 5 фото. Рез. слов., рос., нім.
179. Гир'як, Михайло
Заклучні формули українських народних казок Східної Словаччини, № 6, кн. 1, 1972, с. 201—223. Рез. слов., англ., нім.
180. Гир'як, Михайло
До питання жанрової різноманітності і варіантності народної прози Меджилабірщини, № 8, 1977, с. 193—214. Рез. слов., рос., нім.
181. Гир'як, Михайло
Вступні формули українських народних казок Східної Словаччини, № 7, 1976, с. 481—508. Рез. слов., рос., нім.
182. Гир'як, Михайло
Народна проза Старинської долини, № 9, кн. 2, 1979, с. 303—617. 23 фото. Рез. слов., рос., нім.
183. Гир'як, Михайло
До питання дослідження легенд та переказів українців Східної Словаччини, № 11, 1983, с. 581—602. Рез. слов., рос., нім.
184. Гир'як, Михайло
До питання дослідження народних пісень українців Чехословаччини, № 14, 1986, с. 315—325. Рез. слов., рос., нім.
185. Главачек, Ф.
Мої стосунки і співпраця в Володимиром Гнатюком. (Moje styky a spolupráca s Volodymyrom Hnatjukem), № 3, 1967, с. 31—50. Рез. укр., англ., нім.
186. Горалек, К.
До зв'язку українських балад з билинами та югославськими піснями. (K souvislostem ukrajinských balád s bylinami a juhoslovanskými písněmi), № 1, 1965, с. 235—243. Рез. нім.
187. Гошовський, В.
Спроба генези одної лемківської весільної пісні, № 3, 1967, с. 261—275. 2 рис., 13 нотн. зап., 1 карта. Рез. нім.
188. Заклинський, Корній
Дещо про Михайла Вrabеля (1866—1923), № 3, 1967, с. 293—302. Рез. англ., нім.
189. Зілинський, Орест
Історичні та жанрові риси пісні про Стефана воєводу, № 1, 1965, с. 214—222. Рез. нім.

190. Зілінський, Орест
Старовинна колядка з Лабірщини, № 3, 1967, с. 277—291. Рез. нім., англ.
191. Зілінський, Орест
Іван Панькевич як фольклорист, № 4, кн. 1, 1969, с. 233—242. Рез. англ., нім.
192. Костюк, Юрій
Колискова пісня с. Дари в районі Верхньої Цирохи, № 9, кн. 2, 1979, с. 215—253. 4 нотн. зап. Рез. слов., рос., нім.
193. Мушинка, Микола
До історії збирання українського фольклору Східної Словаччини, № 1, 1965, с. 181—213. 2. фото. 6 фотокоп. Рез. нім.
194. Мушинка, Микола
Володимир Гнатюк — визначний дослідник фольклору Пряшівщини, № 3, 1967, с. 51—79. 4 фото. Рез. англ., нім.
195. Олсйнік, Ян
Зимове сонцестояння, весняне новоріччя і літнє сонцестояння в Якуб'янах, Орябині, Литмановій, Остурні та Великому Липнику в сучасності. (Zimný slnovrat, jarne povoročie a letný slnovrat v Jakubanoch, Jarabine, Litmanovej, Osturni a Velkom Lipniku v súčasnosti), № 6, кн. 1, 1972, с. 227—256. 27 фото. Рез. укр., англ., нім.
196. Панькевич, Іван
Українська народна пісня, № 4, кн. 1, 1969, с. 44—61. 1 фото. Рез. англ. нім.
197. Ребошапка, Іван
Слідами Володимира Гнатюка в Банаті, № 3, 1967, с. 97—107. Рез. англ., нім.
198. Тіхий, Франтішек
Декілька приміток до світських пісень в Московському пісеннику. (Několik poznámek k světským písním v Moskevském zpěvníku), № 1, 1965, с. 223—234. 1 фотокоп. Рез. нім.
199. Тіхий, Франтішек
Слідами Володимира Гнатюка в Бачці і Сриму. (Po stopách Volodymyra Hnatjuka v Bačce a Srěmu), № 3, 1967, с. 112—126. 12 нотн. зап. Рез. укр., англ., нім.
200. Чижмар, Іван
Чотири віфлеємські гри із Свидниччини, № 6, кн. 1, 1972, с. 257—287. 7 фото, 14 нотн. зап. Рез. слов., англ., нім.

МУЗЕОЛОГІЯ

201. Сополига, Мирослав
Принципи охорони пам'яток народного будівництва та їх застосування в роботі Свидницького музею української культури, № 9, кн. 1, 1980, с. 445—492. 20 фото. Рез. слов., рос., нім.

КОРЕСПОНДЕНЦІЇ

202. Гошовський, Володимир
Листування Івана Панькевича з Філаретом Колессою. № 4, кн. 1, 1969, с. 107—147. 2 фото.
203. Дзендзелівський, Й. О.
Листування І. Панькевича з В. Ягічем та К. П. Михальчука з О. О. Шахматовим та П. К. Сімоні. (Матеріали до історії української діалектології), № 12, 1985, с. 263—302. Рез. слов., рос., нім.
204. Мушинка, Микола
Кореспонденція Володимира Гнатюка з Іваном Панькевичем. Листи Володимира Гнатюка до Івана Панькевича (1920—1926), № 3, 1967, с. 127—215. 5 фото, 1 фотокоп. Рез. англ., нім.
205. Мушинка, Микола
Листи Івана Панькевича до Володимира Гнатюка (1910—1926), № 4, кн. 1, 1969, с. 62—106. 1 фото. Рез. англ., нім.

ПЕРСОНАЛІЇ (біографії, ювілеї)

206. Гривна, Василь
Євген Перфецький (11. 4. 1988—18. 8. 1947), № 8, 1977, с. 363—380. 1 фото, 2 фотокоп.
207. Деже, Ласло
Спогади про І. А. Панькевича. (Воспоминания об И. А. Панькевиче), № 4, кн. 1, 1969, с. 264—267. Рез. англ., нім.
208. Дубай, Михайло
Мікулашу Йорданові 75 років, № 3, 1967, с. 349—351. 1 фото, 2. фотокоп.
209. Дубай, Михайло
Дезидер Миллий — художник, № 3, 1967, с. 352—357. 6 фотокоп.

210. Дубай, Михайло
Дезидерій Миллий (7. 8. 1906—3. 9. 1971), № 8, 1977, с. 381—393. 11 фотокоп.
211. Мацинський, Іван
65 років Ореста Дубая та сонячний світ його графічної творчості, № 12, 1985, с. 346—409. 33 фото, 37 фотокоп. Рез. слов., рос., нім.
212. Молнар, Л.
До 50-річчя Федора Іванчова, № 3, 1967, с. 345—348. 1 фото.
213. Мушинка, Микола
Василь Петрович Латта (1921—1965), № 1, 1965, с. 9—19. 8 фото, 1 фотокоп.
214. Мушинка, Микола (М. М.)
Франтішек Тіхий 80, № 3, 1967, с. 109—111. 1 фото.
215. Мушинка, Микола
Франтішек Главачек 90, № 3, 1967, с. 28—30. 2 фото.
216. Панькевич, Іван
Мій життєпис, № 4, кн. 1, 1969, с. 28—43. 14 фото.
217. Русинко, Іван
Юрій Юрійович Костюк та його 65-річчя, № 9, кн. 1, 1980, с. 493—570. 24 фото.
218. Тіхий, Франтішек
Іван Панькевич — людина і приятель. (Ivan Paňkevyč — člověk a přítel), № 4, кн. 1, 1969, с. 251—258. Рез. англ., нім.

ХРОНІКИ, РІЧНИЦІ

219. Благо, Рудольф
30 років вільного життя на Східній Словаччині. (30 rokov slobodného života na východnom Slovensku), № 7, 1976, с. 11—25. Рез. слов., нім.
220. Варга, Юрій
Медичний факультет Кошицького університету ім. Павла Йозефа Шафарика і північно-східні округи Східної Словаччини. (До 30-ої річниці заснування), № 9, кн. 1, 1980, с. 601—621. 6 табл.
221. Ганудель, Зузана
Розвиток чехословацької мовознавчої україністики за 35 років (1948—1983), № 12, 1985, с. 325—346. Рез. слов., рос., нім.
222. Грицик, Михайло
30 свободних років побудови Старолюбівнянського

округу. (30 slobodných rokov budovania Staroľubovianskeho okresu), № 8, 1977, с. 357—362.

223. Кантуляк, Михайло
До тридцятиріччя діяльності Українського радіомовлення Чехословацького радіо (1948—1978), № 9, кн. 1, 1980, с. 571—600. 6 фото.
224. Рогач, Михайло
Соціалістичні досягнення Гуменського округу після визволення. (Socialistické výsledky Humenského okresu od oslobodenia), № 8, 1977, с. 351—356.
225. Хомча, Степан
Про Свидницький округ до 30-ї річниці визволення, № 8, 1977, с. 345—349.
226. Шелепец, Й.
Огляд наукових публікацій на Пряшівщині за 1965 рік, № 3, 1967, с. 371—377.

ІНФОРМАЦІЇ

227. Бабота, Л.
Пряшівський український національний театр, № 15, кн. 1, 1988, с. 255—262. Рез. слов., рос., нім.
228. Бегені, Петро
Книжкова продукція відділу української літератури Словацького педагогічного видавництва, № 15, кн. 1, 1988, с. 263—270. Рез. слов., рос., нім.
229. Бунганич, П.
Кафедра української мови на літератури Пряшівського філософського факультету, № 3, 1967, с. 409—412.
230. Вархола, Василь
Українське радіомовлення в Чехословаччині, № 3, 1967, с. 420—427.
231. Галечка, Анна
Пряшівська українська студія Чехословацького радіо, № 15, кн. 1, 1988, с. 247—254. Рез. слов., рос., нім.
232. Данко, Й.
Культурний союз українських трудящих на службі народові та соціалістичній Батьківщині, № 15, кн. 1, 1988, с. 211—218. Рез. слов., рос., нім.
233. Железник, Ю.
Український відділ Дослідного інституту педагогіки, № 3, 1967, с. 415—419.

234. Железник, Юрій
Український відділ Дослідного інституту педагогіки, № 4, кн. 1, 1969, с. 468—470.
235. Железник, Юрій
Український відділ Братіславського дослідного інституту педагогіки в Пряшеві, № 7, 1976, с. 603—609.
236. Затовканюк, М. — Жидлицький, В. — Мора-
вець, Я.
Відділ україністики й білорусистики на Філософському факультеті Карлового університету в Празі, № 4, кн. 1, 1969, с. 434—437.
237. Зілінський, Орест
Українське літературознавство й фольклористика в Інституті мов і літератур Чехословацької Академії наук в Празі, № 4, кн. 1, 1969, с. 431—433.
238. Капішовський, Василь
Культурний союз українських трудящих в ЧССР, № 3, 1967, с. 404—408.
239. Кومان, Василь
Виховні завдання КСУТ, № 7, 1976, с. 585—601. 16 фото.
240. Кргоун, Мечислав
Україністика на Філософському факультеті Бренського університету, № 4, кн. 1, 1969, с. 438—439.
241. Кузичин, Богдан
Національно-визвольна тематика в радіопередачах Пряшівської української студії Чехословацького радіо. (До питання патріотичного та інтернаціонального виховання), № 14, 1986, с. 375—395. Рез. слов., рос., нім.
242. Лазорик, Олексій
Кабінет початкових класів основних дев'ятирічних шкіл та кабінет української мови Пряшівського педагогічного інституту, № 4, кн. 1, 1969, с. 471—472.
243. Лазорик, Олексій
Пряшівський крайовий педагогічний інститут, Кабінет української мови та Кабінет початкових класів основних дев'ятирічних шкіл, № 7, 1976, с. 611—614.
244. Мушинка, Микола
Дослідний кабінет україністики Пряшівського філософського факультету університету ім. Шафарика, № 4, кн. 1, 1969, с. 462—464.
245. Неврлі, Микола
Україністика в Братіславі, № 4, кн. 1, 1969, с. 440—441.
246. Нємцова, Меланія
Піддуклянський український народний ансамбль пісні і танцю, № 4, кн. 1, с. 479—481. 2 фото.
247. Новак, Михайло
Кафедра української мови та літератури Пряшівського педагогічного факультету, № 3, 1967, с. 413—414.
248. Новак, Михайло
Кафедра української мови і літератури Пряшівського педагогічного факультету університету ім. Шафарика, № 4, кн. 1, 1969, с. 465—467.
249. Пиханич, Іван
Пряшівський український народний театр, № 3, 1967, с. 428—433. 4 фото.
250. Роман, Михайло
Про діяльність кафедри української мови і літератури Філософського факультету Університету ім. П. Й. Шафарика, № 15, кн. 1, 1988, с. 271—282. Рез. слов., рос., нім.
251. Русинко, Іван
Свидницький музей української культури. (До 30-річчя визволення), № 7, 1976, с. 563—584. 11 фото, 3 табл.
252. Сополіга, Мирослав
Свидницький музей української культури, № 15, кн. 1, 1988, с. 219—249. Рез. слов., рос., нім.
253. Фельбаба, Йосиф
Пряшівський український народний театр, № 4, кн. 1, 1969, с. 473—478. 2 фото.
254. Чабиняк, Іван
Музей української культури та його завдання, № 1, 1965, с. 25—40. 10 фото.
255. Чабиняк, Іван
Музей української культури (1964—1965), № 3, 1967, с. 378—390. 5 фото, 4 фотокоп.
256. Чабиняк, Іван
Музей української культури, № 4, кн. 1, 1969, с. 442—458. 14 фото.
257. Штець, Микола
Кафедра української мови та літератури Пряшівського філософського факультету університету ім. Шафарика, № 4, кн. 1, 1969, с. 459—461.

БІБЛІОГРАФІЯ

258. Корж, Богдана
Тема СНП та визволення вітчизни Радянською

Армією в «Дружно вперед» 1951—1974. Бібліографія, № 7, 1976, с. 137—175. Рез. слов., нім.

259. Лаката, Ганна

Науковий збірник Свидницького музею української культури, т. 1—15. Бібліографічний покажчик (1965—1989), № 16, 1990, с. 353.

260. Мушинка, Микола

Бібліографія праць Володимира Гнатюка про «Угорську Русь», № 3, 1967, с. 215—220.

261. Мушинка, Микола

Бібліографія праць доц. д-ра Івана Панькевича, № 4, кн. 1, 1969, с. 148—164. 2 фото.

РЕЦЕНЗІЇ

262. Гараксим, Л. К.

До соціальної і культурної історії українців Східної Словаччини до 1867 р. (K sociálnym a kultúrnym dejinám Ukrajincov na Slovensku do r. 1867).

Рецензент: Заклинський, К. Перша історія українців Словаччини, № 1, 1965, с. 291—297.

263. Кома, Ян — Вархол, Н.

Народні загадки українців Східної Словаччини, № 16, 1990, с. 380.

264. Шевчук, В.

Сучасні українсько-словацькі літературні зв'язки 1945—1960. Київ, 1963.

Рецензент: Роман, Михайло. Книга про сучасні українсько-чехословацькі літературні зв'язки. № 1, 1965, с. 269—300.

РІЗНЕ

265. Геник - Березовський, Костянтин

Педагогічна діяльність Івана Панькевича, № 4, кн. 1, 1969, с. 243—248. 1 фото. Рез. англ., нім.

266. З останньої експозиції музею. Фотодокументація, № 3, 1967, с. 369—403. 12 фото.

267. Організаційний порядок Музею української культури у Свиднику, № 3, 1967, с. 391—395.

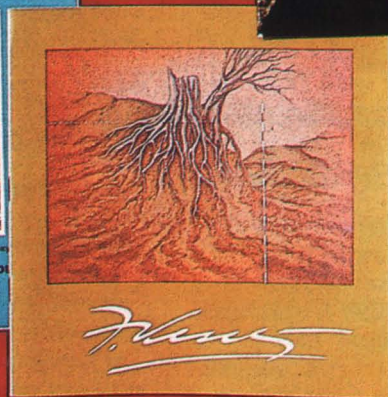
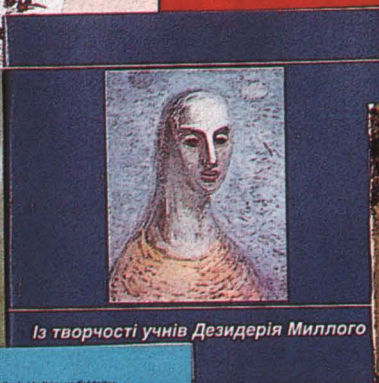
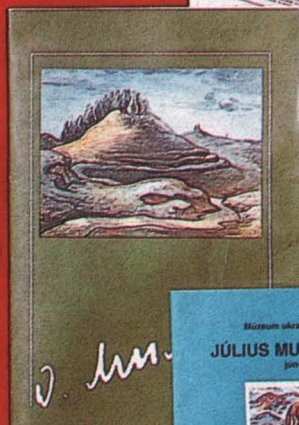
268. Слово в дорогу академіка Їржі Горака, № 3, 1967, с. 7—8.

269. Ткадлчік, Войтех

Кирилівський напис в Михалівцях, № 14, 1986, с. 397—410. 1 фото. Рез. слов., рос., нім.

270. Цимбора, Юрій

ПУНА УНТ — пропагандист народної творчості, № 9, кн. 1, 1980, с. 623—410. 25 фото.

ВИБРАНА БІБЛІОГРАФІЯ ІНШИХ ПРАЦЬ З ПЕРА ПРАЦІВНИКІВ МУЗЕЮ⁵³

Історія

Капута, А.:

Видатний полководєць. До 50-річчя з дня смерті О. О. Брусилова. — «Дружно вперед», Пряшів, 1976, № 1, с. 28 (співавтор: І. Слепцов).

Zo starších dejín Svidníka. — „Poddukelské noviny“, Bardejov, 1977, 24, с. 4.

Putovanie za pravcom. — „Poddukelské noviny“, 1977, № 30, с. 4.

Stredovekí zbojníci na severovýchodnom Slovensku. — „Kultúrny spravodaj“, Bardejov, 1978, № 7, с. 21—25.

Zbojníci na okolí Bardejova v rokoch 1500—1526. — „Kultúrny spravodaj“, Bardejov, 1979, № 9, с. 32—33.

З історії Боглярки. — «Дружно вперед», 1979, № 11, с. 26—27.

Vznik a činnosť národných výborov v okrese Bardejov. Prvé kroky k dnešku. „Východoslovenské noviny“ (príloha), Košice, 1980, № 14, с. 5.

З історії наших сіл. Криве. — «Дружно вперед», 1980, № 1, с. 28.

Z histórie rodného kraja. — „Dukla“, Svidník, 1981 № 22—24.

Z histórie rodného kraja. — „Dukla“, Svidník, 1982, № 3, 4, 9.

З хроніки наших сіл. Колбівці. — «Дружно вперед», 1982, № 10, с. 26—27.

З хроніки наших сіл. Юркова Воля. — «Дружно вперед», 1983, № 7, с. 26—27.

Русинко, М.:

Унікати МУК. — «Дружно вперед», 1971, № 4, с. 31.

Депутація закарпатських українців у Відні 1849 р. — «Дружно вперед», 1976, № 4, с. 29.

Vplyv VOSR na revolučné hnutie vo Svidníckom okrese. — In.: Revolučné tradície Svidníckeho okresu a VOSR. Zborník

materiálov k VOSR. Vydal OV KSS vo Svidníku v r. 1977, (cyklostyl).

До революційних традицій населення Піддуклянської області. — «Народний календар — 1982», Пряшів, 1981, с. 45—46.

Музей української культури. Путівник по експозиції. Кошиці — Свидник, 1981, 105 с. (у співавторстві з колективом).

Zrod a činnosť KSC vo Svidníku a okrese (seriál článkov venovaný 65. výročiu založenia KSC). — „Dukla“, 1986, № 2—14.

Hospodárska kríza a jej dôsledky v Stropkovskom okrese. KSC proti nebezpečenstvu fašizmu a za obranu republiky. — Zb. Príspevky k dejinám KSC v okrese Svidník. Svidník, OV KSS (в друку).

Osobnosti pokrokového revolučného robotníckeho a komunistického hnutia na východnom Slovensku. Malý biografický slovník. Košice. Východoslovenské múzeum, 1988 (співавтор).

Хома, Й.

40 rokov premien Svidníckeho okresu. Svidník, OV KSS, 1988 (співавтор).

Osobnosti pokrokového revolučného robotníckeho hnutia na východnom Slovensku. Malý biografický slovník. Košice. Východoslovenské múzeum, 1988 (співавтор).

Priemysel (1971—1985) v okrese Svidník. — Zb. Príspevky k dejinám KSC v okrese Svidník. Svidník, OV KSS (в друку).

Літературознавство

Гостиняк, С.:

Із щоденника Федора Лазорика. — «Дукля», Пряшів, 1974, № 3, с. 59—64

Literatúra v Múzeu ukrajinskej kultúry vo Svidníku. — „Literárnomúzejný letopis, roč. 11—12, 1979.

Із кореспонденції Ф. С. Лазорика. — «Дукля», 1980, № 1, с. 61—67.

Із кореспонденції Юрка Боролича (до недовжитого 60-річчя). — «Дукля», 1981, № 1, с. 67—74.

Музей української культури. Путівник по експозиції. Кошиці — Свидник, 1981 (співавтор).

Марійка Підгірянкa. Моя стежка. Збірка дитячих віршів. СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1983. 165 с. (упорядкування, редакція текстів та вступна стаття).

Із думок Федора Лазорика. — «Народний календар — 1984». СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1983.

Василь Гренджа-Донський. Тече потік з бережечка. Пряшів, 1985, 128 с. (упорядкування, редакція текстів та вступна стаття).

Квіти з перелогу. Антологія дитячої поезії українців Чехословаччини. СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1988, 216 с. (упорядкування, редакція текстів, вступ, післяслово та біографічні довідки про авторів антології).

Мистецтвознавство

Грешлик, В.:

Скарби народу — для народу. — «Нове життя», 1979, № 30, с. 7.

Багатство фантазії і глибина дійсності. — «Нове життя», 1982, № 40, с. 6.

Дезидерій Миллий — художник нашого народу. — «Народний календар — 1983», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1982, с. 40—42.

Живопис і рисунки Андрія Гая. — «Дружно вперед», 1983, № 1, с. 21.

Закарпатські художники у нас. — «Дружно вперед», 1983, № 3, с. 25.

Majster krajiny a farby. — „Pravda“, Bratislava, 1983, № 5. Pavol Markovič. Jubilejná výstava. GVU, Prešov, 1984. Katalóg výstavy.

Часом перевірене. — «Дружно вперед», 1984, № 2, с. 19.

Народне мистецтво як джерело натхнення. — «Дружно вперед», 1984, № 3, с. 20—21.

Полонений природою і народним мистецтвом. — «Дружно вперед», 1984, № 11, с. 16—17.

Активне ставлення до життя. (до 60-річчя Павла Марковича). — «Дукля», 1984, № 6, с. 58—59.

Зустрічі з натхненням. — «Дукля», 1985, № 1, с. 67—68.

Alexander Zozufak. Z tvorby. Katalóg výstavy. Vydalo OZ PKO Centrum. Prešov 1985.

Цілеспрямованість таланту. — «Дружно вперед», 1985, № 2, с. 8.

Ausstellung Quer durch das Heimatland. Каталог виставки. Берлін, 1985.

Hľadanie cesty. Výtvarníctvo — fotografia — film, 1985, № 6, с. 20.

З ясного сузір'я. (До 75-річчя А. А. Борецького). — «Дукля», 1985, № 6, с. 54—55.

Andrej Gaj. Výber z tvorby. Katalóg výstavy. Košice, 1986. До творчих вершин. — «Нове життя», 1986, № 16, с. 7.

Alexander Zozufak. Výber z tvorby. Katalóg výstavy. Medzilaborce, 1986.

Співаю свою пісню. — «Дружно вперед», 1986, № 8, с. 16—17.

Стихія творчості (Юрію Кресилові сповнюється 55 років). «Народний календар — 1987», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1986, с. 94—95.

Художник даруючий оптимізм. (До 55-річчя Андрія Гая). «Народний календар 1987», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1986, с. 52—53.

В країні прекрасного. «Народний календар — 1987», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1986, с. 137—141.

Змістовне і багатогранне життя. (До 65-річчя професора Степана Гапака). — «Дукля», 1986, № 6, с. 65—67.

Через мистецтво до людей. (Розмова з Андрієм Гаєм з нагоди 55-річчя). — «Дукля», 1987, № 1, с. 60—63.

Ladislav Cuper. Fotografic. Katalóg výstavy. Medzilaborce, 1987.

Незакінчене танго. (До недожитого 85-річчя О. С. Мандич). — «Дукля», 1987, № 5, с. 59—63.

Zaujímavé stretnutie s ikonami. — „Československý svět“. Kalendář 1987. Orbis — Praha, 1987, s. 164—167.

Poznámky k ilustráciám kníh pre deti v ukrajinském jazyku vydaných v Československu po roku 1952. — „Bienále ilustrací“. Bratislava, 1987, s. 92—93.

Dezider Milly — o živote a diele. — „Cesty mladého umenia“ (II). Prešov, 1987, s. 51—55.

Невикористані можливості. — «Дукля», 1988, № 2, с. 55—57.

Повні динаміки картини. — «Народний календар — 1989», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1988, с. 203—204.

В подорож за народною архітектурою. — «Народний календар — 1989», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1988, с. 40—41.

Лаката, В.:

Унікати Музею української культури у Свиднику. — «Дружно вперед», 1971, № 6, с. 31.

Украинские иконы в свидницком музее. — «Добро пожаловать в Чехословакию», Прага, 1971, № 1, с. 14—15, 40—41.

Збагачуватись можна по-різному. — «Нове життя», 1968, № 51, с. 3.

Мануїлу Смерчанському 85 років. — «Нове життя», 1974, № 1, с. 5.

Митець світового значення. — «Нове життя», 1976, № 36, с. 5.

Павлу Марковичу — 50 років. — «Дукля», 1975, № 1, с. 68—69.

Пушкар, Л.:

Талановитий різьбяр (До 100-річчя від дня народження М. Смерчанського. — «Нове життя», 1988, № 50.

Príroda — človek. — „Dukla“, 1988, № 52.

Етнографія (матеріальна культура)

Гвізд, М.:

Музей української культури. Путівник по експозиції. Кошиці-Свидник, 1981 (співавтор).

Tradičné náradie zberu a úpravy obilnín Ukrajincov na východnom Slovensku. Diplomová práca obhájená v r. 1982 na FF UK v Bratislave.

Сополіза, М.:

Симпозіум «ICOMOS». — «Нове життя», 1971, № 38.

Охорона народної архітектури. — Дружно вперед», 1972, № 9.

Стіл у народному житлі українців Східної Словаччини. — «Дружно вперед», 1973, № 1.

Печі в народному житлі українців Східної Словаччини. — «Нове життя», 1973, № 5.

Návrh na vybudovanie komplexnej národopísnej expozície v prírode pri Múzeu ukrajinskej kultúry vo Svidníku (ideový projekt). Svidník, 1974, 27 s. + prílohy.

Культура народу не загине. — «Нове життя», 1975, № 9.

Народна архітектура українців Східної Словаччини. Видало Східнославацьке видавництво в Кошицях, 1976, 132 с.

Пам'ятки народної архітектури будуть збережені. — «Нове життя», 1976, № 37.

Horizontálne členenie ľudového domu v slovensko-poľsko-ukrajinskom pohraničí na východnom Slovensku. — Slovenský národopis, 1976, č. 2, s. 290—304.

Дещо про охорону народної архітектури. — «Народний календар — 1976», СПБ-ВУЛ, Пряшів 1985, с. 50—55.

Koncepcja etnograficznej ekspozycji na wolnym powietrzu przy Muzeum Ukrajinskiej Kultury w Świdniku. — Zb. Między-narodowa konferencja skansenowska. Referaty. Sanok 27.—30. maj 1978.

Ľudové staviteľstvo Ukrajincov na východnom Slovensku z hľadiska národopísnej muzeológie. Rigorózna práca obhájená v r. 1978 na FF UK v Bratislave.

Sídlo a obydlí jako komunikační systém (v spoluautorstve s Frolcom, V. a Langerom, J.). Referát na konferenciu Ľudová stavebná kultúra v československých Karpatoch. Strážnica, 1978.

Народная культура украинцев Восточной Словакии. — Панорама Словакии. Ревю туризма. Братислава, 1978, 2, с. 16—17.

Medzinárodná konferencia o skanzenoch v Sanoku. — Národopisné aktuality, 1978, č. 4, s. 314—316.

За збереження народної архітектури. — «Дружно вперед», 1978, 7, с. 10—11.

Народна будівельна культура в Чехословацьких Карпатах. — «Дружно вперед», 1979, 3, с. 24—25.

Ľudové staviteľstvo Ukrajincov na východnom Slovensku (so zvláštnym zreteľom na obytné stavby). Kandidátska dizertačná práca. I. textová časť (284 str.) II. obrazová časť (82 s. + príloha máp). FF UK v Bratislave 1979.

Старовинне село у модерному Свиднику. — «Дукля», 1979, 1, 61—68.

Zmeny v ľudovom staviteľstve Ukrajincov na východnom Slovensku. Referát prednesený na celoslovenskej konferencii Vývojové tendencie družstevnej kultúry (Bratislava, 1978) a v skrátenej forme publikovaný v č. Národopisné informácie, 1979, č. 2—3, s. 195—201.

Ľudové obytné stavby v oblasti Hornej Cirochy. — In.: Etnografický výskum zátopovej oblasti Hornej Cirochy v okrese Humenné. Košice, 1980, s. 45—61.

Ľudové staviteľstvo Ukrajincov na východnom Slovensku. Autoreferát dizertácie na získanie vedeckej hodnosti kandidáta historických vied. Bratislava, 1980, 21 s.

Súčasný stav národopísneho výskumu v Múzeu ukrajinskej kultúry. — Národopisné informácie, 1980, 3, s. 159—167.

Muzeálna expozícia v prírode vo Svidníku. — Osvetová práca, 1981, 3, s. 27—28.

Tradičné obytné stavby Ukrajincov na východnom Slovensku. — Ľudová stavebná kultúra v československých Karpatoch

a přilehlých územích. Nakladatelství Blok v Brně, 1981, s. 298—316.

Konferencia o interetnických vzťahoch v ľudovej architektúre v kontaktných zónach karpatskej časti Československa. — Múzeum, 1981, 3, s. 77—80.

Загальнодержавна етнографічна конференція у Свиднику. — «Дукля», 1981, № 6.

Останні свідки минулого. — «Дружно вперед», 1982, 6, с. 20—22.

Ofen und Herd im Volkswohnsitz der Ukrainer in der Ostslowakei. — Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae 31, 1981, s. 315—335.

Народопisná expozícia v prírode vo Svidníku. — Slovenský národopis, 1982, 2, s. 379—394.

Ohniskové zariadenia v ľudovom obydľi vo východoslovensko-ukrajinsko-poľskej kontaktovej oblasti. Referát prednesený na konferencii Interetnické súvislosti v ľudovej architektúre karpatskej časti Česko-Slovenska (Svidník — MUK, 1981). — In.: Zborník Slovenského národného múzea LXXVII. Etnografia 24, 1983, s. 157—183.

Народне житло українців Східної Словаччини. СПБ-ВУЛ, Братіслава — Пряшів, 1983, 388 с.

Чехословацькі етнографи на Україні. — «Нове життя», 1983, 44, с. 7.

Múzea ľudovej architektúry na Ukrajine. — Národopisné aktuality, 1983, 4, s. 274—276.

A kutatások jelenlegi állása és az ukrán népi építészet megőrzése Kelet-Szlovákiában. In.: A III. BEKESZCABABAI NEMZETKÖZI NEPRÁJZI NEMZETI SÉGKUTATÓ KONFERENCIA ELŐDÁSAI (1985. október 2—4). Budapest — Békescsaba, 1984, 3, s. 897—917.

Народна архітектура на Бардіївщині. — «Народний календар — 1984». СПБ-ВУЛ, Пряшів, 1983.

Синтез про народну архітектуру. — «Нове життя», 12. 4. 1985, с. 5.

Український етнос ЧССР після 1945 року. — «Нове життя», 17. 5. 1985, с. 5.

Formy dvorov Ukrajincov východného Slovenska. Národopisné informácie, 1985, 2, s. 97—111.

Ľudové staviteľstvo a bývanie. — In.: Horná Cirocha. Vlastivedná monografia zátopovej oblasti (Ján Podolák a kol.). Košice, 1985, s. 272—330.

Ľudová architektúra v okrese Svidník. — Sprievodca TOP. Vydalo ONV vo Svidníku, 1986, s. 41—53.

Монографія про Старинську долину (рецензія). — «Дукля», 1986, 5, с. 71—74.

Ľudové staviteľstvo a bývanie. — In.: Chránená krajinná oblasť Vihorlat. Vydala Príroda, Bratislava, 1987, s. 118—135.

Свидницький скансен. — «Народний календар — 1987». СПБ-ВУЛ, Пряшів, 1986.

Národopisný výskum Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku (referát prednesený na celoštátnej konferencii k dielčej úlohe štátneho plánu základného výskumu ÚEF ČSAV Praha Etnické skupiny v ČSSR po roku 1945). — In.: Zpravodaj koordinované sítě vědeckých informací pro etnografii a folkloristiku. Materiály k problematice etnických skupin na území ČSSR. Praha, 1988, č. 6, sv. 7/1, s. 56—70.

Ľudové staviteľstvo a bývanie. — In: Chránená krajinná oblasť Východné Karpaty. Vydala Príroda, Bratislava, 1988, s. 137—148.

Národopisná problematika v Múzeu ukrajinskej kultúry vo Svidníku. Referát prednesený na konferencii Ľudová kultúra a múzeum, ktorá sa konala 27. 9. — 28. 9. 1988 v Prahe (zborník z konferencie je v tlači).

Hlavné črty ľudového staviteľstva Ukrajincov na Slovensku. Referát prednesený na medzinárodnej konferencii v PLR (Sapok, 17. 10. — 19. 10. 1988). Zborník je v tlači.

Charakteristické znaky ľudového obydľia v oblasti ukrajinských Karpát. Referát prednesený na medzinárodnej konferencii v MĽR (Miškole, 16. 5. — 17. 5. 1989). Zborník je v tlači.

Шануймо прогресивні традиції своїх предків. — «Народний календар — 1990», СПБ-ВУЛ, Пряшів, 1989.

Печі в народному житті українців Східної Словаччини. — «Народний календар — 1991», СПБ-ВУЛ, Пряшів, 1990.

Традиційні типи столів українців Східної Словаччини. — «Народний календар — 1992», СПБ-ВУЛ, Пряшів, 1991.

Етнографія (духовна культура та фольклористика)

Вархол, Й.:

Народ — творець культурних цінностей. «Дукля», Свидник (додаток газети «Нове життя»), 1979, № 12, с. 7.

Новий рік. Новий рік... — «Дружно вперед», 1979, № 12, с. 28—29.

Анна Петриско — найстарша писанкарка. — «Нове життя», 1980, № 14, с. 7.

Вода в народному повір'ї. — «Нове життя», 1980, № 12, с. 7, № 13, с. 7.

З фольклорних джерел. — «Нове життя», 1980, № 51, с. 7.

Єва Тягла — майстер народних художніх витворів — «Дружно вперед», 1980, № 5, с. 26—27.

Звичаї весняного періоду. — «Нове життя», 1981, № 20, с. 4, № 21, с. 4, № 22, с. 4, № 23, с. 4.

А жнийме мы, жнийме . . . — «Нове життя», 1981, № 34, с. 4.

Дала би-м ті писаночку (про народну писанкарку Зузану Капраль із Стащина). — «Дружно вперед», 1981, № 6, с. 30.

Часник у народних звичаях — «Нове життя», 1981, № 43, с. 4.

Мед — символ людської доброти (про мед у звичаях календарної та сімейної обрядовості). — «Нове життя», 1981, № 48, с. 4.

Кольорова поезія весни (про народну писанкарку Марію Хомчову з Меджилаборця). — «Нове життя», 1981, № 12, с. 2.

Ярец, жыто і пшеница . . . (про купальські звичаї та топонімічні найменування в купальській обрядовій поезії). — «Нове життя», 1982, № 29, с. 7, № 30, с. 7.

Полазник — звичай першого відвідувача. — «Народний календар — 1983», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1982, с. 70—71.

Залізо в народному повір'ї. — «Народний календар — 1987», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1986, с. 202—204.

Народні звичаї зимового періоду. — «Нове життя», 1987, № 1, с. 5.

Мак в народному повір'ї. — «Народний календар — 1989», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1988.

Вородай, вородай — великодні пісні села В. Липник. — «Народний календар — 1989», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1988.

З різдвяних звичаїв Пряшівщини — «Народний календар — 1990», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1989, с. 40—43.

Кольорові писанки весни. — «Народний календар — 1990», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1989, с. 109—112.

Звичаї на Івана Купала. — «Народний календар — 1990», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1989, с. 153—155.

Андріївські звичаї. — «Народний календар — 1990», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1989, с. 202—203.

Вархол (Вар'ян), Н.:

Андрію. Андрію . . . — «Нове життя», 1975, № 50.

◀ З публікаційної діяльності музею
Z publikačnej činnosti múzea

З фондів МУК (про народну прозу). — «Дружно вперед», 1976, № 5.

Жінка-демон в народному повір'ї. — «Нове життя», 1976, № 30.

Із творів народних оповідачів. — «Народний календар — 1977», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1976.

«Смертка» — реквізита весняного обряду. — «Дружно вперед», 1977, № 4.

Звичаї на Спиші та Снинщині, пов'язані з новонародженою дитиною. — «Дружно вперед», 1977, № 8.

Землеробська магія. — «Нове життя», 1977, № 10.

Прислів'я Юрка Колинчака. — «Нове життя», 1977, № 40.

Drobné druhy ústnej slovesnosti. — Etnografický výskum zátopovej oblasti Hornej Čirochy v okrese Humenné. Východoslovenské múzeum. Košice, 1980, s. 89—94.

Культ старослов'янського бога Перуна. — «Нове життя», 1980, № 17, с. 7, № 18, с. 7.

Родинно-побутова магія. — «Нове життя», 1980, № 40, с. 7.

Домовик в народному повір'ї. — «Народний календар — 1983», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1982, с. 72.

Библиографический указатель по паремииологии. Паремииология Украины. Том II. (Бібліографія паремій Пряшівщини). Самарканд, 1983 у співавторстві з Бушуй, А. М. та Івченко, А. А.).

A «Korvin Mátyás és a Rossz Lány» C. monda az ulicsszkoulláni alföld szájhagyomány átján terjedő népköltében. Különlepyomat a Herman Ottó múzeum kuadványai XV. kötetéből. Miskolc, 1984, s. 179—184 (у співавторстві з Вархол, Й.).

Народні загадки українців Східної Словаччини. ЦК КСУТ Пряшів, 1985, 138 с.

Матвій Корвін та «Погань-дівча» в усній народній творчості уличсько-ублянської долини. Slavica XXII, 45—53. Debrecen, 1986, s. 45—53 (у співавторстві з Вархол, Й.).

Ludové príslovia, porekadlá a hádanky. — In: Horná Čirocha. Vlastivedná monografia zátopovej oblasti, Ján Podolák a kol. Košice, 1985, s. 462—472.

Ludové hádanky v okrese Svidník. — Informátor mesta Svidník, 1986, č. 3, s. 25—26.

Volodymyr Hnatuk a Svidník. — Informátor mesta Svidník, 1987, č. 1, s. 22—23.

Фототипне видання «Етнографічних матеріалів з Угорської Русі». — «Нове життя», 1987, № 19, с. 5.

Упир в народному повір'ї. — «Народний календар — 1987», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1986, с. 204—205.

Прізвиська жителів деяких сіл Східної Словаччини. — «Народний календар — 1988», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1987, с. 60—62.

Матвій Корвін в народній прозі. — «Народний календар — 1988», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1987, с. 127—128.

З дитячого фольклору. — «Народний календар — 1988», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1987, с. 182—187 (у співавторстві з Вархол, Й.).

Маковицькі прислів'я та приказки. — «Народний календар — 1989», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1988.

Народні перекази про розбійників. — «Народний календар — 1989», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1988.

Крутильник в народному повір'ї. — «Народний календар — 1990», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1989.

З дрітарською крошнею на плечах. — «Народний календар — 1990», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1989, с. 204—205.

Калиняк, І.:

Народне весілля села Рівне Свидницького округу. ЦК КСУТ — Пряшів, 1979, 144 с.

Народні музичні інструменти у фондах Свидницького музею української культури. — «Народний календар — 1981», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1980.

Funkcia piesní a inštrumentálnych melódií v svadobnom obrade Ukrajincov východného Slovenska. Diplomová práca obhájená v r. 1982 na FF UK v Bratislave.

Чижмар, І.:

Стражниця 68. — «Нове життя», 1968, № 36, с. 4.

Svadobný obrad Ukrajincov-Rusínov na východnom Slovensku. Diplomová práca obhájená v r. 1971 na FF UJEP v Brne.

Унікати Музею української культури у Свиднику. — «Дружно вперед», 1971, № 5, с. 32.

Народні капели. — «Народний календар — 1974», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1973.

Русинко, І.:

Меджі двома горами. Збірник пісень із Бехерова та Регетівки Бардіївського округу. Видав КСУТ. Пряшів, 1983, 83 с.

Шмайда, М.:

Зимовий вечір на селі. — «Дружно вперед», Пряшів, 1957, № 2, с. 23.

Окремі додатки до газети «Нове життя» — органу ЦК КСУТ, Пряшів: «Балади», 1963 р., № 31; «Собітки», 1963 р., № 42; «Колядки», 1963 р., № 50; «Обжинки», 1964 р., № 52; «Вечірки», 1964 р., № 50; «Звуконаслідування», 1965, р., № 12; «Утішки», 1965 р., № 50; «Великодні звичаї», 1966 р., № 15; «Бувальщина», 1966 р., № 52; «Рекрутські пісні», 1976 р., № 57; «Новорічні звичаї», 1968 р., № 2.

Повір'я та звичаї (про поле). — «Дукля», Пряшів, 1964, № 1, с. 82—83.

Повір'я та звичаї (про тварину). — «Дукля», 1964, № 3, с. 100—107.

Повір'я про природу. «Дукля», 1965, № 4, с. 114—126.

З народної пам'яті (I. Народна поезія). — «Дукля» (самотійний додаток), 1969, № 4, с. 1—46.

З народної пам'яті (II. Народна проза). — «Дукля» (самотійний додаток), 1970, № 4, с. 1—50.

Poverčivé spôsoby liečenia a zaklínania v ukrajinských obciach severovýchodného Slovenska. — Nové obzory (spoločenskovedný zborník Východného Slovenska). Prešov, 1971, s. 341—360.

Пропагандія музейної діяльності

Вархол, Й.:

З творчості Павла Марковича. — «Дружно вперед», 1980, № 5, с. 22—23.

Z tvorby Pavla Markoviča. — Osvetová práca. Bratislava, 1980, č. 13, s. 39—40.

Дві книги наукового збірника. — «Нове життя», 1981, № 4, с. 7.

Перший путівник Свидницького МУК. — «Нове життя», 1981, № 35, с. 7.

П'ять виставок музею. — «Нове життя», 1983, № 7, с. 7.
Vyšiel jedenásty ročník zborníka MUK. — Múzeum, XXVIII, 2/1983, s. 111—112.

Виставка українських писанок. — «Нове життя», 1983, № 23, с. 7.

Výstavná činnosť Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku za rok 1983. — Múzeum, XXIX, 3/1984, s. 52—55.

Виставочна діяльність музею. — «Нове життя», 8. 2. 1985, с. 5 та 7.

Šest tematických výstav v MUK vo Svidníku. — Múzeum, 1985, č. 3, s. 65—67.

Вступаючи в рік ювілейний. — «Нове життя», 1986, № 7, с. 5; № 8, с. 5.

Vedecký zborník MUK vo Svidníku, roč. 12, 1985. — Múzeum, 1986, č. 3, s. 86—87.

Вийшов з друку «Науковий збірник MUK № 14». — «Нове життя», 1987, № 42, с. 8.

Грешлик, В.:

Світ Івана Кулеця (про однойменну виставку в MUK). — «Нове життя», 1980, № 42, с. 8.

Перша персональна виставка. «Дружно вперед», 1981, № 1, с. 16—17.

Stretli sa pod Duklou. — Pravda, 13. 11. 1981, s. 5.

Виставка творів А. Гая. — «Нове життя», 1982, № 50.

Ювілейна виставка Юрія Кресили. — «Дружно вперед», 1983, № 3, с. 25.

Капута, А.:

Vedecký zborník Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku VII. — Historický časopis, 25, 1777, č. 3, s. 478—479.

Aktívna práca Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku. Pre budúce generácie. — Východoslovenské noviny, 1979, č. 9, s. 5.

Vedecký zborník Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku 8. Slovanský přehled 65. Praha, 1979, s. 389.

Múzeum ukrajinskej kultúry. Sprievodca po expozícii. — Historica Carpatica, 14. Košice, 1983, s. 478—479.

Лаката, В.:

Виставка народного розпису, пластики та графіки. — «Дружно вперед», 1970, № 10, с. 28—29.

Пушкар, Л.:

Na vernisáži predseda vlády (v Bratislave obdivujú diela D. Millyho z fondov Múzea ukrajinskej kultúry). — Dukla, 1989, č. 11.

Русинко, І.:

Plenér vysokoškolákov. — Dukla, 1983, č. 33.

Музей української культури. — «Дружно вперед», 1984, № 6, с. 6.

Vzácný dar. — Dukla, 1984, č. 10.

MUK та його діяльність. — «Нове життя», 1984, № 47.

MUK дякує та вітає. — «Нове життя», 20. 12. 1985.

Русинко, М.:

Піклування про народну архітектуру. — «Нове життя», 1972, № 15, с. 5.

Музей української культури і його значення у розвитку культури українців ЧССР. (Співавтор А. Капута) — «Наукові записки КСУТ», Пряшів, 1978, № 6, с. 117—125.

Виставка «За мир». — «Нове життя», 1983, № 20, с. 7.

Сополига, М.:

Унікати Музею української культури. — «Дружно вперед», 1971, № 2 та 3.

Останні пам'ятки про життя наших предків. — «Народний календар — 1983», СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1982.

Фрагменти із щоденника етнографа. — «Дружно вперед», 1971, № 10.

Збережемо для поколінь. — «Нове життя», — додаток до г. «Дукля» (Свидник), 1978, № 12.

Сповнила своє послання. — «Нове життя», 1972, № 19.

Етнографічна конференція у Свиднику. — «Дружно вперед», 1981, № 7.

Нова сторінка в історії власного розвитку. — «Нове життя», 1981, № 32.

Творчий звіт музейників. — «Нове життя», 1983, № 1.

Доля майбутніх поколінь. — «Нове життя», 1984, № 1.

Свідки нашого минулого. — «Веселка», 1984, № 17.

Miesta, kde sa snúbi minulosť s prítomnosťou. — Informátor mesta Svidník, 1986, č. 2, s. 17—22.

Scenár expozície zaujímavý a príťažlivý. — Dukla, 11. 6. 1987.

Коріння нашої самобутності. — «Нове життя», 20. 2. 1987, с. 5.

У скарбниці народній. — «Дружно вперед», 1987, № 11, с. 20—21.

V Múzeu ukrajinskej kultúry. — Pravda (orgán ÚV KSS) — príloha na nedeľu, 20. 11. 1987.

V tieni stavebných žeriavov. — Východoslovenské noviny (príloha Magazin), 1988, č. 4, s. 5.

З новими планами. — «Нове життя», 1987, № 7.

Чабиняк, І.:

Východoslovenské ukrajinské múzeum v Krásnom Brode. — Vlastivedný časopis, č. 11, 1962, s. 142.

Výskum ukrajinského etnika v ČSSR. — Věstník NSČS při ČSAV a SNS SAV, 1964, č. 1, s. 18—19.

Музей музею. — «Нове життя», 1966, № 11, с. 3.

Музей української культури у 1967 р. — «Нове життя», 1968, № 33, с. 7.

Свідок минулого. — «Нове життя», 1973, № 7, с. 5.

Чурова, Г.:

За народними традиціями. — «Нове життя», 1969, № 13, с. 3.

Вісті з МУК. — «Нове життя», 1970, №№ 16, 19, 21, 23, 24.

Шуркала, Н.:

Успішний початок. Науковий збірник Свидницького музею в оцінці преси. — «Дружно вперед», 1967, № 7.

Етнографи за роботою. — «Дружно вперед», 1969, № 9, с. 28—29.

Самостійні пропагандистські матеріали

Музей української культури. Пропагандистський проспект. Текст І. Чабиняк. Художнє оформлення М. Сіранко. Свидник, МУК, 1965, 9 с. Видано українською, словацькою і німецькою мовами.

Відвідайте Музей української культури Свидник. Листочок. Свидник, МУК, 1965, 2 с. Видано українською і словацькою мовами.

Ікони. Каталог до виставки «Ікони з фонду Музею української культури у Свиднику». Підготував В. Лаката. Плакат та художнє оформлення каталогу А. Вранка. Мартін-Свидник, 1971, 31 с.

Музичні інструменти. Каталог виставки. Текст І. Чижмар. Обкладинку, плакат та запрошення підготував М. Гайдай. Свидник, МУК, 1972, 77 с.

Музей української культури, Свидник, ЧССР. Пропагандистський проспект. Графічне оформлення М. Гайдош. Свидник, МУК, 1973, 9 с. Видано українською, словацькою, німецькою та англійською мовами.

XX років Свята пісні і танцю українського населення ЧССР. Каталог виставки. Упорядник І. Чижмар. Графічне оформлення каталогу, обкладинка та запрошення В. Лаката. Свидник, МУК, 1974, 196 с.

Творчість Павла Марковича. Каталог виставки. Текст каталогу й виставку підготував В. Лаката. Плакат, обкладинка та художнє оформлення каталогу І. Гавулич. Свидник, МУК, 1974, 37 с.

Дикорости Іллі Галайди. Каталог до виставки. Виставку, плакат, тексти, обкладинку та художнє оформлення каталогу підготував В. Лаката. Свидник, МУК, 1975, 25 с.

Дезидерій Миллий. Каталог виставки до недожитого 70-річчя народного художника Дезидерія Миллого підготували Оравська галерея у співпраці з Музеєм української культури. Вступ В. Лаката. Долний Кубін-Свидник, 1976, 90 с.

Етнографічна тематика у творчості східнославацьких українських художників. Каталог виставки. Текст каталогу й виставку підготував В. Лаката. Плакат запрошення та художнє оформлення каталогу Й. Сторинський. Свидник, МУК, 1977, 36 с.

Орест Дубай. Каталог до виставки «Графіка Ореста Дубая». Текст каталогу й виставку підготував В. Грешлик. Плакат, запрошення та художнє оформлення каталогу Г. Грешлик. Свидник, МУК, 1979, 20 с.

Іван Кулець. Каталог до виставки «Світ Івана Кулеця». Виставку підготував і впорядкував каталог В. Грешлик. Художнє оформлення каталогу Г. Грешлик. Свидник, МУК, 1980, 35 с.

25 років ПУНА — УНТ. Каталог виставки (складачка). Автор виставки і каталогу І. Калиняк. Художнє оформлення каталогу Д. Капраль. Свидник, МУК, 1980.

Дезидерій Миллий (1906—1971). Каталог до виставки «З творчості Дезидерія Миллого» (складачка). Текст каталогу й виставку підготував В. Грешлик. Графічне оформлення І. Губик. Свидник, МУК, 1981.

Путівник по експозиції Музею української культури. Упорядник М. Русинко. Співавтори: С. Гостиняк, М. Гвізд, І. Русинко, М. Русинко, М. Сополіга, Й. Сторинський, Н. Вар'ян. Кошиці, Східнославацьке видавництво для МУК Свидник, 1981, 105 с. Рез. слов., нім., англ.

Шафранко. Каталог до виставки «Картини Івана Нестора Шафранка» (складачка). Виставку підготували працівники МУК у Свиднику. Художнє оформлення Ш. Урбан. Свидник, МУК, 1982.

Kresby A. Gaja. Каталог виставки (складачка). Текст В. Грешлик. Виставку підготували Крайова організація Союзу Словацьких художників у співпраці із Музеєм української культури. Кошиці, 1982.

Писанки з фондів Музею УК. Каталог виставки. Запрошення, каталог й виставку підготував Й. Вархол. Художнє оформлення каталогу Г. Грешлик. Свидник, МУК, 1983, 32 с.

Тарас Куциньський. Фотографії 1960—1983. Каталог до виставки фотографій «Прагнення краси». Виставку й каталог підготував Й. Вархол, Художнє оформлення каталогу Г. Грешлик. Свидник, МУК, 1983, 23 с.

Ілько Сова з Баюсова. Каталог до виставки карикатур Ф. Віца. Виставку й каталог підготував Й. Вархол. Запрошення, плакат та художнє оформлення каталогу Ф. Віцо. Свидник, МУК, 1984, 32 с.

XXX років Святи культури українських трудящих ЧССР у Свиднику. Каталог виставки. Виставку й каталог підготував І. Калиняк. Графічне оформлення каталогу І. Губик. Свидник, МУК, 1984, 80 с.

Кольоровий світ. Каталог до виставки з творчості ілюстраторів «Веселки», влаштованої з нагоди 35—річчя журналу у співпраці Музею української культури у Свиднику, редакції журналу «Веселка» в Кошицях та Будинку ЧСРД в Гумennomу. Виставку й каталог підготував Й. Вархол. Художнє оформлення каталогу І. Губик. Свидник, МУК, 1986, 30 с.

Дезидерій Миллий. Земля і люди. Каталог виставки. Каталог й виставку підготував В. Грешлик. Художнє оформлення каталогу, плакат та запрошення І. Губик. Свидник, МУК, 1986, 40 с.

Карпатські мотиви. Каталог виставки. Виставку й каталог підготував В. Грешлик. Графічне оформлення каталогу, запрошення та плакат І. Губик. Свидник, МУК, 1987, 12 с.

Із творчості учнів Дезидерія Миллого. Каталог виставки. Виставку й каталог підготував В. Грешлик. Графічне оформлення каталогу, запрошення та плакат І. Губик. Свидник, МУК, 1987, 34 с.

Франтішек Веселый. Природа — людина. Каталог виставки. Виставку й каталог підготували Й. Вархол та Л. Пушкар. Художнє оформлення каталогу, запрошення та плакат Ф. Веселый. Свидник, МУК, 1988, 32 с.

Галерея ім. Д. Миллого Музею української культури. Путівник по експозиції. Упорядник: М. Сополіга, співавтор: В. Грешлик. Східнословачке видавництво, Кошиці, 1989, 128 с.

СПІВПРАЦЯ З ІНШИМИ УСТАНОВАМИ ТА МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Вже із попередніх розділів видно, що розсягла та різноманітна діяльність Музею української культури аж ніяк не можлива без тісної співпраці з іншими установами. Самозрозуміло, що ця співпраця згідно з основним посланням інституції орієнтується на дослідження та документацію культурно-історичного розвитку українців ЧСФР та його популяризацію між широкими верствами населення посередництвом найрізноманітніших музейних засобів (експозицій, виставок, лекцій і т. д.).

На протязі існування музею його працівникам доводилось виконувати найрізноманітніші, а часто аж занадто складні завдання, пов'язані з науково-дослідною, фахово-музейною, експозиційною, культурно-освітньою та іншими формами роботи. Молоді працівники, які поступали в музей на роботу, були переважно без будь-якого досвіду в цьому напрямі та фахової підготовки. Вони повинні були за ходу рішати існуючі проблеми. Правда, деякі з них не витримали і пішли шукати легшого хліба. Але ті, яким музейна справа назавжди припала до серця, вирішили боротися з проблемами, вчитися самотужки та на власних помилках шукати виходу із найскрутніших ситуацій.

А якраз тому величезна подяка належить тим інституціям та окремим особам, які охоче порадили та допомогли працівникам музею розв'язати незчисленну кількість питань. Без такої допомоги музей би ніколи не міг піднятися на сьогоднішній рівень.

Музей української культури вже від початку свого виникнення утримував та встановлював дальші контакти з різними суспільствознавчими науковими, культурно-освітніми та іншими закладами, які займалися подібною проблематикою та виявили охоту чимось допомогти цій установі або постійно з нею співпрацювати.

В документах музею зафіксовані майже всі форми чи способи допомоги з боку інших установ та при-

Учасники наукової етнографічної конференції у Свиднику в 1981 р. (зліва): М. Мешша, А. Голтман, М. Сополіга, Я. Ботік, В. Фролець, Я. Седлачек

Účastníci vedeckej národopisnej konferencie vo Svidníku v r. 1981 (zľava): M. Mešša, A. Holtman, M. Sopoliga, J. Botík, V. Frolec, J. Sedláček

ватних осіб. Надіємось, що ця проблематика незабаром стане предметом спеціального та ширшого наукового аналізу. На цей раз обмежимося тільки загальною короткою хатактеристикою співпраці з окремими інституціями, зокрема тими, які досі не порвали зв'язки з Музеєм української культури.

На ділянці науково-дослідної роботи, як ми вже при іншій нагоді згадували, музей тісно співробітничав зокрема з Етнографічним інститутом САН у Братіславі, Суспільствознавчим інститутом САН у Кошицях, Пряшівськими факультетами Університету ім. П. Й. Шафарика в Кошицях, Філософським факультетом Університету ім. Я. А. Коменського в Братіславі та іншими. Працівники музею активно співпрацюють з окремими субкомісіями Чехо-Сло-

вацької секції Міжнародної комісії по дослідженню народної культури в Карпатах та на Балканах. Уже майже 20 років утримуються тісні контакти з Валаським музеєм у природі в Рожнові під Радгоштем та Інститутом народного мистецтва в Стражниці, особливо що торкається спільних проблем, пов'язаних з охороною пам'яток народної архітектури. У зв'язку із заснуванням Галереї ім. Д. Миллого Музею української культури, нового розмаху набувала співпраця зі Словацькою національною галереєю в Братіславі, Східнославацькою галереєю в Кошицях, Галереєю головного міста Братіслава та іншими інституціями цього типу. З дальших установ, з якими музей утримує систематичні контакти, слід згадати особливо Етнографічний інститут Словацького національного

Учасники міжнародного симпозіуму (Свидник — Львів, 1983)
 Účastníci medzinárodného sympózia (Svidník — Lvov, 1983)

музею в Мартині, з яким вже понад 20 років рішає різні завдання в області етнографії, музейної документації, охорони пам'яток і т. п. Сюди належать також Історичний інститут Словацького національного музею, Центральний державний архів у Братіславі, Східнославацький музей в Кошицях, Шариський музей у Бардієві та інші крайові й окружні культурно-виховні установи.

Довготривалий характер має співпраця музею з Ужгородським державним університетом, Обласним краєзнавчим музеєм і Музеєм народної архітектури та побуту в Ужгороді, Музеєм етнографії та художнього промислу АН УРСР та Музеєм народної архітектури і побуту у Львові, Музеєм народного будівництва в Сяноці (ПР) та багатьма дальшими за-

граничними музеями, бібліотеками і т. п. Нові можливості для співробітництва з радянськими музеями та іншими установами створилися підписанням договору між ЦК КСУТ-ом і товариством «Україна» в Києві.

В рамках бібліотеки Музею української культури ведеться регулярний одмін літературою з багатьма домашніми та закордонними установами.

На ділянці культурно-виховної роботи Музей української культури тісно співпрацює з Культурним союзом українських трудящих (теперішнім Союзом русинів-українців ЧСФР) та іншими організаціями. Добрі стосунки утримуються також з іншими місцевими українськими установами, особливо, з Відділом української літератури СПВ у Пряшеві, Україн-

ською студією Словацького радіо, Українським національним театром і т. д.

Хороших результатів музей досяг в області охорони пам'яток, за що вдячить довгорічній співпраці зі Словацьким інститутом державної охорони пам'яток та природи в Братиславі та з Крайовим інститутом державної охорони пам'яток та природи в Пряшеві. В цьому відношенні значно допомогли також Проектний інститут культури та Ставопроект у Пряшеві.

Величезну роботу на побудові Музею української культури виконали сільськогосподарські кооперативи «Радомка» в Шариському Щавнику, «Маковиця» у Церніні, «Дружба» у Бардієві, а також Місцеве виробниче підприємство села Баня та Окружне будівельне підприємство у Свиднику.

В останніх роках увінчалася успіхом співпраця Музею української культури з д. п. «Виставництво» — Прага.

Накінєць, треба хоч би згадати також дуже корисну співпрацю з різними підприємствами Свидницького округу, Дуклянським музеєм, Окружним педагогічним осередком, Гімназією ім. Героїв Дуклі, Народною школою мистецтва та іншими школами й організаціями у Свиднику.

Багатючий досвід, який придбали працівники музею, чи то вже в процесі власної творчої роботи або на основі співпраці з іншими установами, передається далі.

Помітною є діяльність музею на ділянці методичної та фахової допомоги окружним хроністам, студентам, учителям, науковим працівникам, колективам народно-художньої самодіяльності, письменникам-початківцям, декламаторам і т. п. Систематичною стала допомога музею при підготовці та реалізації багатьох нових експозицій в рамках чехословацьких музеїв, різних пам'ятних кімнат тощо. Музей взяв на себе вагомі обов'язки, які впливають із загальної потреби документації сучасного суспільства. В зв'язку з тим щорічно організує семінари, фахово-методичні курси, а також видає відповідні методичні вказівки. Музейні працівники активно працюють в різних спеціальних комісіях, редколегіях, дорадчих органах тощо.

Музей української культури в останніх роках цілком природньо став широко відомим інформативним центром щодо питань україністики та регіональної історії взагалі.

Відзначення працівників музею
з нагоди 25-річчя його виник-
нення
Vyznamenávanie pracovníkov
múzea pri príležitosti 25. výročia
jeho založenia

З урочистого засідання з нагоди 25-річчя заснування музею (зліва): О. Грицак, Е. Фігель, М. Балвірчак

Zo slávnostného zasadnutia pri príležitosti 25. výročia založenia múzea (zľava): H. Hricáková, E. Figel, M. Balvirčák

Міжнародний дитячий день в музеї (1981)
Medzinárodný deň detí v múzeu (1981)

ВІДГУКИ ПРО МУЗЕЙ (вибрані з хронік записи)

Схвилюваний, побачивши знамениті експозиції Свидницького музею української культури. Здивований і радий з ентузіазму працівників музею. Бажаю творчої наснаги працівникам, і того, щоб з вашої роботи брали приклад.

2. 2. 1968 р.

Ми, студенти Одеського університету, з задоволенням відвідали Музей української культури у Свиднику. Цей острівець вшанування української культури є доказом того, що українці на всіх континентах земної кулі свято зберігають свою історію, люблять і гордяться своїм героїчним минулим. Велике спасибі за ту вірність, яку виносять століттями українці Словаччини своєму народу.

15. 7. 1968 р.

Úcta pracovníkom múzea za pekné zbierky, modernú expozíciu, úprimný vzťah k ľudovej kultúre svojej domoviny, čistotu, príjemné prostredie a priateľský vzťah k hosťom.

13. 8. 1969

Схиляю голову перед ентузіазмом працівників Музею. Спасибі!

5. 6. 1970 р.

Любувався я всім, що тут бачив. Щира подяка всім, хто приклав свої руки до діла, для збереження культури нашого народу . . .

20. 6. 1970 р.

Щиро дякуємо працівникам Музею української культури за цікаву розповідь про дбайливо зібрані тут перлини народного мистецтва.

11. 7. 1970 р.

Byli jsme příjemně překvapení pozorností, jaká je věnována Múseu ukrajinské kultúry. Je to velmi cenná sbírka, která ukazuje na bohatou historii ukrajinského lidu i jeho bohatou kultúru. Přejeme jeho pracovníkům, aby i nadále s velkou pozorností a péčí mohli dotvářet jeho exponáty budoucím generacím.

6. 4. 1971

Ми, українці із Канади, бажаємо Вам всього найкращого й дякуємо Вам за те, що своє не забуваєте.

15. 7. 1977 р.

S radostou a veľkým záujmom som si prezrel Múzeum ukrajinskej kultúry vo Svidníku. Bohatá zbierka svedčí o veľkom poklade kultúry a ľudového umenia tejto národnosti. Ďakujem za cenný a zaujímavý výklad.

27. 9. 1975

Шановні друзі із Свидницького музею української культури! Щиро Вам вдячні за те, що зберігаєте народне мистецтво, цінуєте красу й духовне багатство нашого народу!

Прийміть щире спасибі.

19. 1. 1979 р.

Висловлюючи подяку працівникам музею за велику працю в справі збереження, збирання і показу цінних пам'яток культури та історії українського населення, хочу побажати їм якнайкращого благополуччя у цьому зусиллі та творчого процвітання.

14. 7. 1980 р.

Хорошо, что в городе Свидник имеется Музей украинской культуры. Приятно было ознакомиться с культурой старины и успехами сегодняшнего времени.

Благодарим за организацию музея. Желаем вам успехов в жизни, мирного неба над головой.

26. 9. 1980 г.

Ваш музей — вікно в історію українців Словаччини. З цікавістю і задоволенням оглянули його. Спасибі щире Вам.

10.7. 1981 р.

Цікаво дуже зібрані матеріали Музею української культури у Свиднику. Проїшла по залах, оглянула експозиції і думками полинула на рідну Волинь, побачивши український народ в минулому і сучасному. Хочеться вірити, що народ, який так свято шанує і цінує собі свої народні традиції, буде жити вічно. Велике спасибі працівникам музею, багато міцного здоров'я, великої наснаги, творчої роботи.

31. 7. 1981 р.

Obdivujem um a cit, s ktorým je vytvorená táto kultúrna pamiatka. Je to veľká hodnota a verím, že tak ako mne aj iným dá nazrieť do histórie a života pracujúcich ukrajinského ľudu v minulosti i v súčasnosti.

26. 8. 1981

Висловлюємо щире захоплення з цього приводу, що у містечку Свидник відкрито таку незвичайно цікаву галерею ім. Д. Миллого. Це гідний подиву і уваги крок у справі не лише збереження скарбів української культури, але і розвитку мистецтва національної меншості ЧССР. Бажаємо далших успіхів.

26. 6. 1983 р.

Boli sme veľmi milo prekvapení veľkoleposťou a umeleckosťou tohto stánku kultúry ukrajinského etnika.

17. 7. 1983

Aj keď je Svidník malé a mladé mestečko, kultúra má aj v tomto kraji Slovenska svoje korene, čo dokazuje aj úroveň vystavených exponátov.

19. 7. 1983

Boli sme milo prekvapení vysokou úrovňou interiérov a vysokou umeleckou úrovňou vystavených diel. Sme hrdí na našich krajanov, že dokázali vytvoriť taký prekrásny kultúrny stánok. Želáme pracovníkom Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku ďalších výrazných úspechov pri popularizácii našej kultúry.

7. 8. 1983

Galéria D. Millyho je najkrajším stánkom kultúry v našom meste i okrese. Je tu veľa prekrásnych umeleckých pamiatok. Ďakujeme za milé privítanie a sprievod. Sme hrdí na našu minulosť.

22. 9. 1983

З великим задоволенням відвідав галерею і бажаю її засновникам і охоронцям нових досягнень в їх благородній праці.

20. 10. 1983 р.

S velkým potěšením jsem se seznámil s nevelkou, ale reprezentativní ukázkou kulturního dědictví lidu Dukelské oblasti. Přejí mnoho úspěchu v další záslužné práci.

8. 11. 1983

Створення галереї треба вважати великим успіхом свідницького музею. Видно на цих місцях ясно, що тутешні українці мають свою художню культуру, за яку ніяк не мусять соромитися і яка займає почесне місце в контексті цілої української культури.

8. 11. 1983 р.

Najkrajší stánok ak. m. D. Millyho ani sa nemohol ináč realizovať. Vďaka za nádherný zážitok. Želám, aby sa každý tak slávnostne cítil v tomto jedinečnom stánku.

5. 2. 1984

Překvapivě nádherné, úžasné, nejen obrazy, ale i celkové uspořádání, celkový dojem.

18. 2. 1984

Оглянувши картинну галерею українського музею, була в захопленні. Вже з перших залів галереї картини відкрили ще одну сторінку минулого і сучасного життя українського народу. Побажати хочеться працівникам музею успіхів в цій прекрасній, дуже потрібній та корисній справі.

19. 4. 1984 р.

Želáme tejto záslužnej a prepotrebnej inštitúcii ďalší rozvoj, aby úspešne mohla plniť ciele, pre ktoré bola zriadená. Už terajší jej stav môže jej tvorcov naplňovať hrdosťou nad vytvoreným dielom. Veľa ďalších úspechov.

16. 6. 1984

Пришлось мне посетить много - много всяких разных галерей, но эта почему-то на меня произвела особое впечатление. Спасибо.

12. 7. 1984 г.

V tejto galérii som videl veľa pekných obrazov, bol to veľký zážitok. Jedna z najlepších galérií na Slovensku.

10. 8. 1984

В дни советской культуры, дорогие друзья, желаем Вам больших успехов в Вашем благородном труде. Храните культуру, говорите людям о красоте человеческой жизни.

30. 8. 1984 г.

Děkuji za milý zážitek, děkuji za poutavý výklad, děkuji za to, že uchováвате tradici ukrajinského výtvarného umění.

3. 10. 1984

Pekný umelecký zážitok a vnútorné uspokojenie z umenia môjho rodného kraja sú najväčšou vďakou, za ktorú srdečne ďakujem.

26. 10. 1985

Дорогі друзі, колектив народного ансамблю «Гуцульщина» с. Ясіня Рахівського району Закарпатської області щиро вдячний за збереження і шанування творчості українського мистецтва, яке допоможе в культурному вихованні трудящих і гостей. А також вдячні вам за змістовну екскурсію по залах музею.

1. 12. 1985 р.

Ďakujeme za pekný výklad a za možnosť vidieť málo známe, ale krásne umenie starých i nových ukrajinských maliarov.

10. 4. 1986

Музей української культури у місті Свидник справляє дуже приємне враження, насамперед комплекtnим показом історії, побуту, культури і красних мистецтв українців Східної Словаччини. Це — цінний осередок культури не тільки міста, а й усієї ЧССР. Ми на Україні знаємо й шануємо Вашу працю і зичимо Вам, дорогі земляки, успіхів і щастя в житті і праці.

6. 4. 1985 р.

Дякуємо за науку і приємні враження.

13. 6. 1987 р.

Som rada, že niečo také vedia Ukrajinci na Slovensku vytvoriť.

14. 6. 1987

Prohlídka skanzenu se nám velmi líbila, překvapila nás architektúra těchto domků.
Bylo to zajímavé.

20. 7. 1988

Za krásnu prehliadku starej architektúry ďakujeme autorom a realizátorom tohto die-
la.

21. 8. 1988

**35 РОКІВ МУЗЕЮ
УКРАЇНСЬКОЇ
КУЛЬТУРИ У СВИДНИКУ**

СПИСОК ПРАЦІВНИКІВ МУЗЕЮ (1956—1989)

Ім'я та прізвище	Функція	Роки перебування на роботі
ДУБАЙ Михайло	голова підготовчого комітету по заснуванню музею	1954—1956
ВОЛКОВ-СЬКИЙ Діонізій	фаховий працівник	1956—1957
ГРИЦАК Ольга	фаховий працівник українського відділення Крайового музею в Пряшеві (директор від 1956 р.)	1955—1957
БРИШКАР Юрій	фаховий працівник, завідуючий українським відділом Пряшівського обласного музею	1957—1960
ЗОЗУЛЯК Василь	фаховий працівник, завідуючий українським відділом Пряшівського обласного музею	1959—1960
ЧАБИНЯК Іван	директор	1960—1974
ЧАБИНЯК Марія	документатор	1960—1976
ШМАЙДА Михайло	фольклорист	1960—1972
КОМАН Меланія	лектор-прибиральниця	1961—1963
ГУСТЯК Іван	водій автомашини	1961—1962
ЧЕРЕВКА Віктор	водій автомашини	1962—1963
ГАРВИШ Михайло	водій автомашини — ремонтник	1963—1969

РУСИНКО Микола	історик, заввідділом (від 1966 р.), заступник директора (1987 р.)	1964 — донині
ГОСТИНЯК Степан	історик літератури	1964 — донині
БАЧА (Лаката) Ганна	лектор, бібліотekar (від 1967 р.)	1964 — донині
ЧИЖМАР Іван	фольклорист, заввідділом (1968—1974), заступник директора (1969—1973)	1965—1976
ЛЕШКО Йосиф	художник	1965—1967
ГОРОХОНИЧ Іван	фотограф	1965—1968
ЮГАЩИК Йосиф	завідуючий економічним відділенням	1965—1968
ДИКА Марія	прибиральниця	1965—1978
ЛАКАТА Василь	історик мистецтва, заввідділом (від 1966 р.), заступник директора (1973—1974)	1966—1977
ШУРКАЛА Надія	етнограф, заввідділом	1966—1969
ГАЛАЙ Михайло	художник	1967—1975
СОПОЛИГА Мирослав	етнограф, заввідділом (від 1972 р.), заступник директора (від 1974 р.), директор (від 1976 р.)	1967 — донині
ЧУРОВА Герт	лектор	1967—1968
ЖЕЛІЗНЯК Михайло	столяр-консерватор	1968—1987
СУВАК Михайло	фотограф	1968—1973
БІЛАНІН Іван	завідуючий відділом	1968—1974

ГЕРМАНОВ-СЬКА Марта	бухгалтер	1977—1987	ФЕЦИЛЯК Іван	завідуючий ек. відділом	1974—1977
ЯЦУРА Іван	сторож	1968—1970	ЯВКАНИН (Петруш) Олена	лектор, бухгалтер (від 1986 р.)	1975 — донині
ШТЕФАНИСЬКО Марія	прибиральниця	1968—1985	ЖАК Анастасія	бухгалтер	1975 — 1985
ЮРЧИШИН Михайло	консерватор-ремонтник	1969 — донині	КОСТЬ (Завода) Ганна	документатор	1975 — донині
ГЛАДИНИК Іван	водій автомашини	1969 — донині	КРИШКО (Лозак) Емілія	секретарка	1975—1980
БАРНА Іван ст.	лектор-сторож	1971—1972	ТАНЧИН Еміл	водій автомашини	1975—1981
БАРНА Іван, мол.	лектор	1971—1973	ГОЛЕНТ Петро	фотограф	1975—1976
СТЕБІЛА Степан	етнограф	1970—1971	ПЕТРИСЬКО Ганна	бібліотекар	1975—1977
ФЕЦКАНИЧ Марія	документатор	1970—1973	КАПУТА Андрій	історик	1975—1982
БІЛИЙ Мирослав	водій автомашини	1970—1973	СТОРИН-СЬКИЙ Йосиф	етнограф	1975—1977
ГВІЗД Михайло	етнограф, заввідділом (від 1987 р.)	1970 — донині	ПОПИК Мілан	технік-будівельник	1975—1980
ВАР'ЯН (Вархол) Надія	фольклорист	1972 — донині	ШТЕФАН Едуард	фотограф	1976—1980
КОТУЛИЧ (Канюк) Маргіта	секретарка	1972—1974	ГЕРГЕЛЬ (Худик) Анна	бібліотекар	1976—1981
СТУПАК Михайло	водій автомашини	1973—1975		етнограф	1987 — донині
ПУПАК Олена	лектор	1973—1974	КАЛИНЯК Іван	фольклорист	1976—1986
ДЗЯМА Олена	документатор	1973—1974	ВАРХОЛ Йосиф	фольклорист, заввідділом	1976 — донині
СОПКО Ольга	фотограф	1973—1975	ПАНЬКО Меланія	бухгалтер	1977—1987
ГАРБУШ Олена	документатор	1973—1975	КУРЕЙ Томаш	завідуючий ек. відділом	1977—1978
БРЕНИШ Марія	лектор	1973—1975	КОПЧА Ян	сторож скансену	1977—1983
РУСИНКО Іван	директор	1974—1986	ДЛУГОШ (Кравець) Марія	секретарка, референт	1977 — донині
			ШМАЙДА Олександр	етнограф	1977—1982

МАТИС Віра	прибиральниця	1978—1981	ГОЛОВАЧ Михайло	сторож скансену	1983—1985
КАПРАЛЬ Дана	фотограф	1978—1980	БРЕНИШИН Марія	прибиральниця	1983—1988
ГУБИК Іван	художник	1978—1987	ІЛЕЧКО Марія	документатор	1983—1985
ГРЕШЛИК Владислав	історик мистецтв (від 1982 р. на 1/5 робоче навантаження)	1978—1987	МАРЦИН Люба	лектор	1983—1985
ФЕЧУШ Юрій	сторож скансену	1978—1987	КРАЙНЯК Іван	сторож скансену	1985 — донині
ДУРКОТ Йосиф	завідуючий ек. відділом, головний економ (від 1986 р.)	1979 — донині	МИКИТА Іван	інженер-будівельник, заввідділом, заступник директора по господарсько-технічній частині	1985 — донині
ДУЦАР Ніна	лектор	1979—1980	БРЕНИШИН Ян	сторож скансену	1986 — донині
КУНДРАТ Софія	бібліотекар	1979—1987	КАНДРАВИЙ Андрій	столяр — консерватор	1986 — донині
ДЕМКО Марія	прибиральниця	1979 — донині	ЗБОРАН Марія	фотограф	1985—1987
ВАНЧИШИН Наташа	фотограф	1980—1986	ФРІЧЕК Марія	бухгалтер	1986 — донині
СЕНИК Василь	сторож скансену	1980—1981	ЯНЦУРА Мирослав	водій автомашини	1986—1989
ЛАКАТА Ян	сторож скансену	1980—1981	ПУШКАР Ладіслав	історик мистецтва	1987 — донині
ГНАК Павло	технік — будівельник	1981—1985	ТИЧ Віктор	фотограф	1987 — донині
ЖУМАР Віра	документатор	1981—1982	ВАНЧИК Андрій	сторож скансену	1987 — донині
КРИШКО Мілан	водій автомашини	1981—1984	РУДА Таня	лектор	1987 — донині
КАВУЛЯ Марія	секретарка	1981—1982	СИВИЙ Станіслав	художник	1987 — донині
ЯЛЧ Михайло	сторож скансену	1982—1984	ЮРЧИШИН Стефанія	прибиральниця	1988 — донині
КРИШКО Йосиф	сторож скансену	1982—1983	ЮРКО Дмитро	ремонтник	1988 — донині
СЛОТА Марія	лектор	1983 — донині	САВЧАК Алена	бібліотекар	1988 — донині
ХОМА Йосип	історик	1983 — донині	ПІПАС Душан	водій автомашини	1989 — донині
КИМАК Олена	лектор	1983—1983			
ЛАЦА Мілан	водій автомашини	1983—1985			
СОПОЛИГА Зузана	сторож скансену	1983—1985			

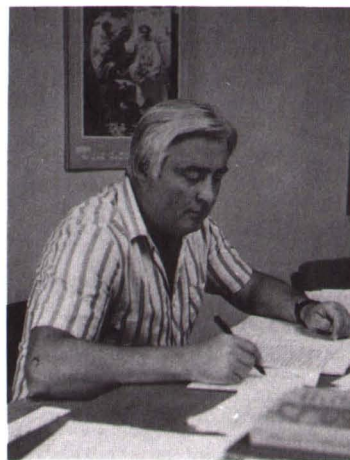
**35 РОКІВ МУЗЕЮ
УКРАЇНСЬКОЇ
КУЛЬТУРИ У СВИДНИКУ**

ТЕПЕРІШНІЙ
КОЛЕКТИВ
ПРАЦІВНИКІВ
МУЗЕЮ
(1989)

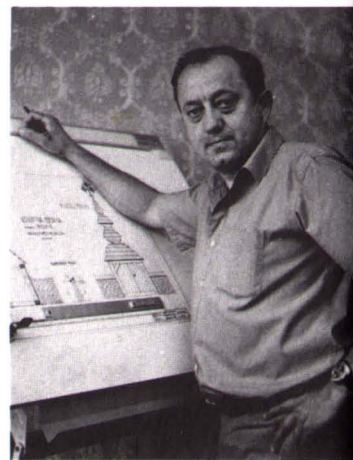
TERAJŠÍ
KOLEKTÍV
PRACOVNÍKOV
MÚZEA
(1989)

Д-р Мирослав Сополіга, к. н.
— директор
PhDr. Miroslav Sopoliga, CSc.
— riaditeľ

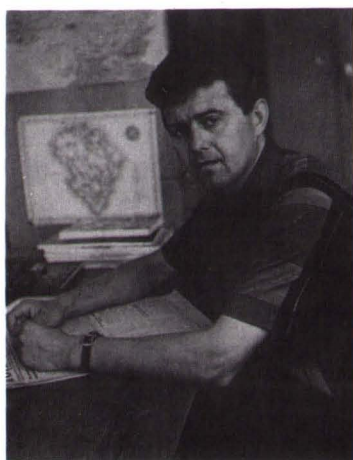
Микола Русинко — заввідділом, заступник директора
Mikuláš Rusínko — vedúci odd.,
zástupca riaditeľa

Інж. Іван Микита — заввідділом, заступник директора
Ing. Ivan Mikita — vedúci odd.,
zástupca riaditeľa

Надія Вархол — фольклорист
Nadežda Varcholová — folkloristka

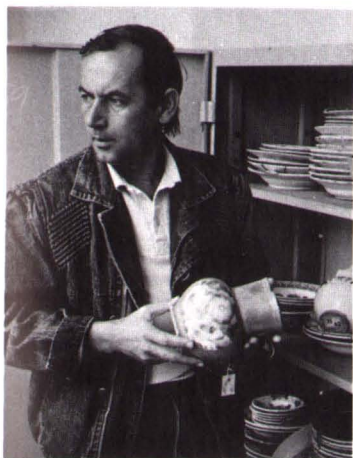
Д-р Йосип Хома — історик
PaedDr. Jozef Choma — historik

Д-р Ладіслав Пушкар — історик мистецтва
PaedDr. Ladislav Puškár — ume-
noved

Ганна Худик — етнограф
Anna Chudiková — etnografka

Д-р Михайло Гвізд — заввідді-
лом
PhDr. Michal Hvízd — vedúci
oddelenia

Йосип Вархол — заввідділом
Jozef Varchol, vedúci oddelenia

Йосип Дуркот — головний еко-
ном
Jozef Durkot — hlavný ekonóm

Степан Гостиняк — історик
літератури
Štefan Hostyňák — literárny his-
torik

Ганна Лаката — гол. бібліоте-
кар
Anna Lakatová — hl. knihovníčka

Ганна Завода — документатор
Anna Zavodová — dokumentá-
torka

Віктор Тич — фотограф
Viktor Tyč — fotograf

Марія Фрічек — гол. бухгалтер
Mária Fričková — hl. účtovníčka

Олена Петруш — бухгалтер
Elena Petrušová — účtovníčka

Марія Кравець — секретарка,
референт
Mária Kravcová — sekretárka,
referentka

Михайло Юрчишин — консерва-
тор, ремонтник
Michal Juršíšín — konzervátor,
údržbár

Андрій Кандравий — столяр,
консерватор
Andrej Kandráv — stolár, kon-
zervátor

Душан Піпас — водій автома-
шини
Dušan Pipas — vodič

Дмитро Юрчо — ремонтник
Demeter Jurčo — údržbár

Марія Демко — прибиральниця
Mária Demková — upratovačka

Стефанія Юрчишин — приби-
ральниця
Štefánia Jurčíšínová — uprato-
vačka

Марія Слота — лектор
Mária Slotová — lektorka

Таня Руда — лектор
Taňa Rudá — lektorka

Алена Савчак — бібліотекар
Alena Savčáková — knihovnička

Іван Гладоник — водій автома-
шини
Ivan Hladoník — vodič

Іван Крайняк — сторож скан-
сену
Ivan Krajňak — strážník skanzenu

Ян Бренишин — сторож скан-
сену
Ján Brenišin — strážník skanzenu

Андрій Ванчик — сторож скан-
сену
Andrej Vančík — strážník skan-
zenu

35
МУК

35
МУК

СПОГАДИ ПЕРШОГО ДИРЕКТОРА ПРО ПОЧАТКИ МУЗЕЮ

І. ВСТУП

Про те, як зродилася думка заснувати Музей української культури на Пряшівщині — Східній Словаччині, — хто був ініціатором, я не писатиму тому, що подробиці про це мені невідомі.

Але тому, що я була при зроді МУК, його першим урядовцем і першим директором, — я написала мої спогади про ті роки, коли я там працювала (1955—1957).

Я була молода, без належної практики, нічого собі не занотувала, мені здавалося, що все, що роблю, — пам'ятатиму. Отож свої спогади пишу прямо «щиро з голови» . . .

Відтоді минуло двадцять п'ять років. Прізвища та імена деяких людей і співпрацівників не пригадую точно, але події, які тоді навколо організування МУК зажила, мої перші кроки й початки в занятті я до сьогодні добре пам'ятаю, пригадую, згадую і — дивуюся: яку величезну працю виконала!

Під час моєї двадцятьшістьрічної праці я багато разів починала, а ще частіше приходилось працювати з молодими людьми — початківцями, які скінчили середню або й вищу освіту і — ставши на роботу з дипломами в руці, з теоретичними відомостями — не вміли спочатку самостійно працювати.

А я? Коли подумаю: одержала 20 000 Кчс і тепер ходи по селах, купуй різні експонати та при цьому дбай, щоб організаційно та адміністративно було все гаразд, щоб не помилитися, бо ж гроші виплачу і від'їду, а як покупку не потвердить Міський національний комітет, як, напр., та людина, від якої я купила певний експонат для МУК, не заплатила державі належні податки, то я не мала їй виплатити гроші . . . Що буде тоді??!

Як це я, властиво, робила? Що нуртувало в моїх думках? . . .

В першу чергу я мала велику любов до свого ук-

раїнського народу, виплекану з дитинства; мала велике бажання захоронити його національні скарби-пам'ятки культури, традиції і, — правду кажучи, — відчувала я і гордість-повинність перед словаками — урядовцями Словацького краєзнавчого музею в Пряшеві (які, можливо, і не дуже хотіли, щоб українські культурні цінності-пам'ятки Східної Словаччини окремо зберігалися в МУК).

Мій ентузіазм не обманув мене! Але розкажу все по черзі . . .

2. ПОЧАТКИ ОРГАНІЗАЦІЇ МУК: перші контакти з діячами — М. Дубаєм, В. Копчаком, В. Капішовським, Кончеком, Я. Комою і т. д. — Мій перший декрет

Літом 1955 року я шукала посаду в Пряшеві. (Наша сім'я тоді там жила).

Я звернулася (а також і мій батько Юрій А. Шеретій) до мого бувшого професора Михайла Дубая (вчив мене в Російській гімназії в Пряшеві в 1945—1947 р.), тодішнього директора Державної наукової бібліотеки в Пряшеві, щоб допоміг мені знайти роботу.

Директор ДНБ М. Дубай сказав, що організується Український музей при відділі шкільництва і культури Крайового національного комітету в Пряшеві. Він вже сам не може все виконувати, тим більше, що занятий в ДНБ, а працю біля організації Українського музею виконує добровільно з повірення Крайового національного комітету.

Директор М. Дубай мене знав зі школи, знав і моїх батьків, знав, що володію українською мовою і впевняв мене, що можу на таку роботу, як організування МУК, поступити.

Даремно я соромилася і хвилювалася: як же можу я сама одна починати підготовку такої важної органі-

зації, коли б ще когось призначили мені. Та я ще й чекала дитинку . . .

Він сказав, що пізніше, — в 1956 році, — назначать ще одного урядовця до мене, тобто призначать директора, але поки-що я буду сама все робити і практикувати (заучуватися) в Краєзнавчому музеї в Пряшеві.

І він запропонував мене на цю роботу — організувати МУК.

Скоро я дістала декрет з Ради Крайового національного комітету в Пряшеві — відділу для культури під № 2719/1955 з дня 1. серпня 1955, яким мене прийняли до Краєзнавчого музею в Пряшеві днем 1. VIII 1955 з повірнням упорядкувати збірки в МУК в Міжлабірцях.

На основі цього декрету я 1. VIII 1955 поступила на роботу в Краєзнавчий музей в Пряшеві, де зложила службову присягу.

Спершу я чотири тижні працювала на відділі культури Крайового національного комітету в Пряшеві (завідуючим відділу був тоді тов. В. Копчак, який підписав мій декрет). Там я дістала завдання: навчитися писати на машинці, а, крім того, багато помагала як адміністративна сила.

Часто відвідував мене тов. М. Дубай, який інформував мене про його наради в справі МУК з т. В. Капішовським, та директором Краєзнавчого музею в Пряшеві, тов. Кончеком. Рішали специфічність музею, тобто, постановили, що МУК буде *етнографічно-історичним* музеєм, для якого збиратимуться і який зберігатиме етнографічні та історичні експонати з *українських міст і сіл Східної Словаччини*.

Після місячної праці на Крайовому національному комітеті мене перевели до Краєзнавчого музею в Пряшеві, щоб я там практикувала, заучувалася, студіювала.

Як я вже згадала, директором цього музею був тов. Кончек, а фаховим референтом відділу етнографії тов. д-р Кома. Я у нього мала привчатися, і він мене готував до самостійної роботи.

Історичним відділом керував тов. Глінка. Докумен-

таторкою і адміністративною силою була там товаришка Магда Лукач, з якою я подружилася, і вона мені багато допомагала в організаційно-адміністративній роботі.

3. СТУДІЇ — ПРОВІРКА — СЕМІНАРИ . . .

В Краєзнавчому музею в Пряшеві я багато студіювала спеціальну (фахову) літературу, історичну і етнографічну, придивлялася до евіденції та фахового опису експонатів.

Особливо вчилася оцінювати закуплені експонати. Пригадую між іншим, як сьогодні: закликав мене директор Кончек і тов. Кома, показали одну ікону, яку купили і спитали мене, як би я її оцінила.

Це була для мене дуже тяжка перевірка . . .

Я сконцентрувалася і пригадала всі фактори, на які треба брати огляд при оцінці експонату: де її (ікону) знайшли, з якого приблизно століття та церковця, в якій ікона була, з якого століття сама ікона, яке її художнє виконання, її величина, матеріал ікони — і т. д., і сказала, — думаю, — приблизно ціну — 2000 Кчс (і аж почервоніла!). — Сьогодні така ікона мала б напевно три рази більшу ціну.

Всі на мене подивилися і директор сказав: «Український музей буде мати серйозного працівника», та ще додав: «Можна вислати її в терен» . . .

А мені аж жаль стало, що ту ікону я не купувала вже для Музею української культури.

До кінця 1955 року я нічого не купувала для МУК, думаю, тому, що ще для нас не були приділені грошові фонди, мабуть МУК ще не мав бюджет.

Я ходила на різні семінари для музейних працівників. Пригадую, що в жовтні 1955 року був цілодержавний семінар для нас в Оломоуці. Пізніше була на семінарі в Бардієві.

Всюди, куди я поїхала, до подробиць оглядала історичні та етнографічні відділи в тамтешніх музеях.

4. КРАСНИЙ БРІД—ДЕКРЕТНА ВІДПУСТКА — 1956 РІК — НАЗВА

Восени тов. М. Дубай поінформував мене, що в замку в Красному Броді є депоновані цінні збірки образів та ікон.

Я вибралася туди оглянути те все. На жаль, більшість з них — думаю, що навіть всі образи й ікони, були вже знищені: приміщення, в якому вони зберігались, були вогні і плісняві. Все, що я там знайшла, було знищене. Вже й не знаю, яка доля спіткала ці дорогі пам'ятки.

Тоді велися розмови про те, де буде МУК. Говорилося, що МУК буде в замку в Красному Броді. Але там тоді була поміщена Сільськогосподарська школа.

Кінцем 1955 року канцелярії Краєзнавчого музею в Пряшеві перенесли до нового будинку — тодішнього музею.

Від 1. І 1956 була я в декретній відпустці.

На роботу вернулася в квітні. Тоді вже було дефінітивно вирішене послання нашого музею і, — думаю, — що тоді була вирішена і його назва:

«МУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ».

З Крайового національного комітету в Пряшеві був для МУК приділений бюджет, на жаль, вже не пригадую точно загальну суму. Знаю тільки, що це було багато грошей, які я мала до диспозиції, тобто мала за них купувати експонати для МУК.

Але осідок МУК ще не був вирішений.

Я інформувалася, чи буде ще хтось приділений до мене в МУК. Обіцяли. Але працювати мусила я сама й надалі: виготовлення планів і вся адміністрація лежала на мені.

Правда, працівники словацького Краєзнавчого музею в Пряшеві мені багато помагали. Я особливо дуже вдячна за поміч і підтримку тов. д-ру Комі і Магді Лукач.

5. ЗА ЕКСПОНАТАМИ В ТЕРЕН — ПЕРШІ УСПІХИ

Час летів — я виїжджала в терен для вишукування і купування експонатів для МУК.

Спершу я закупувала переважно народні костюми. Історичні і дерев'яні експонати я ще не купувала, бо ще не було куди їх давати. Мені сказали, щоб почекати, поки дефінітивно вирішиться осідок МУК.

Пригадую, що вперше я виїхала до Чирча і Орлова та до їх околиці. Звичайно я виїжджала зранку з двома валізами поїздом, а аж пізно вечір поверталася додому, де була в мене мала дитина — син Василько.

Прийшовши в терен, я завжди спершу пішла до Місцевого національного комітету сказати, задля чого я прибула та просити поради, щоб завели до найстарших жителів, в яких можу знайти старинні народні одяги або вишивки, типові для тієї околиці.

Деколи бувало, що я нікого не застала в будинку МНК, бо всі пішли на поле; тоді я просто ходила від хати до хати, розмовляла з людьми і випитувала, чи хто не має мені потрібних речей на продаж.

На МНК я мусила зайти, бо тоді був такий закон, що до 300 абож 600 Кчс (вже не пригадую точно суму) — можна і зразу заплатити за експонат, а коли б розходилося про більшу суму, то МНК повинен затвердити, що продавець експонату не довгує податки державі, а тоді міг дістати й більшу суму. Коли б довгував, — то спершу повинен довг за податки сплатити.

Інколи мені сприяла й та обставина при покупках, що я вміла з людьми говорити їхнім діалектом (не українською літературною мовою), лемківською говіркою; я навчилася, бо мій чоловік родом з Радвані-на-Лабірці, а там також говорять тим діалектом. Якщо спочатку селяни ставились до моїх запитів недовірливо, що типово для людей на селі в тих часах, то поступово уподобали мене і зносили мені свої старинні речі, навіть повели мене до інших родин.

В короткому часі я набула вже такої практики при

покупці експонатів, що ледви могла носити тяжкі валізи з закупленим товаром до і від поїзду.

6. ПЕРШИЙ СПІВРОБІТНИК Д-Р Д. ВОЛКОВСЬКИЙ — МЕНЕ ПРИЗНАЧЕНО ДИРЕКТОРОМ МУК — «МУК НА ОДНОМУ СТОЛІ»

Одного дня весною мене покликала дирекція Краєзнавчого музею, вже не пам'ятаю, хто там був, пригадую тільки тов. М. Дубая, з яким там був ще один старший чоловік — чужий, мені не відомий, — і сказали мені, що МУК дістав персональний фонд («мздовий фонд») ще для одного працівника.

Я дуже зраділа, що вже матиму директора, але моя радість тривала тільки одну мить. Виявилось, що присутній чужий чоловік — д-р. Діоніз Волковський — українець з Америки — оптував до ЧССР і шукав собі робоче місце в Пряшеві; звернувся до належних урядів, і там вирішили, що приділять його на роботу в МУК.

Представили мені його і пояснили, що оскільки він старший чоловік (не знаю точно, скільки було йому тоді років — думаю біля 60 або і більше), тому функцію директора не може виконувати. А тому, що я від початку працюю в МУК — хоч і не на «папері» — як директор, мені довіряють, знають мою працю, тож мене призначають директоркою МУК, а д-ра Д. Волковського працівником і бухгалтером.

Вже ані не пам'ятаю, що я відповіла. Але зразу собі усвідомила дійсність, що відтепер за все буду відповідати я.

Потішило мене одне: вже не буду в МУК сама, буде зі мною співпрацювати ця старша людина з життєвим досвідом, і так буде краще.

Ми познайомилися з д-ром Д. Волковським, і він в половині червня 1956 року перебрав всю бухгалтерську працю в МУК. Крім того, ми розділили агенду так, що він вів історичний, а я етнографічний відділ.

З того часу почалася наша боротьба за канцелярію: дирекція словацького музею, знаючи, що

український музей не буде в Пряшеві, приділила нам тимчасово місце в партері в канцелярії двох працівників. Ми двоє мали один стіл біля вхідних дверей і одну скриню.

Т. д-р Д. Волковський написав фейтон до газети (не пригадую, чи до «Нового життя», чи до журналу «Дружно вперед») під заголовком: «Український музей — НА ОДНОМУ СТОЛІ» . . .

7. ОСІДОК МУК НЕ ВИРІШЕНИЙ — ДВІ КІМНАТИ В «РУСЬКОМУ ДОМІ» В ПРЯШЕВІ ТИМЧАСОВО — ДЕПОЗИТИ В СВИДНИКУ І МІЖЛАБІРЦЯХ ДОЧАСНО

Час летів, а сталий осідок МУК ще все не був вирішений. Між тим приділили нам одну кімнату в Міжлабірцях, щоб зібрані експонати з тієї околиці там депонувати.

Також дістали ми одно приміщення в Свиднику для тієї ж цілі, вже ми не мусли носити закуплені експонати до Пряшева.

Незадовго вдалося мені вибороти для МУК дві кімнати в бувшому «Руському домі» в Пряшеві на вулиці Сталіна № 62.

Це вже буде радісна ситуація! МУК мав дочасно своє власне гніздо! З однієї кімнати ми зробили склад для експонатів — і там мешкав дочасно д-р Д. Волковський, бо зразу не міг дістати помешкання, — а в другій кімнаті помістили ми нашу канцелярію для агенди МУК.

В тому ж часі почалися переговори і наради відносно постійного осідку МУК. Одні хотіли, щоб Музей української культури залишився у Пряшеві — як у центрі українського населення Східної Словащини, а щоб у Межилабірцях та в Свиднику були «філіялки й депозити для експонатів з тих околиць.

Тоді нашим завідуючим відділу культури Крайового національного комітету в Пряшеві був тов. Франтішек Маркуш. Всі ці переговори й наради наразі не принесли остаточного рішення в справі постійного осідку МУК.

8. ПОКУПКИ ЕКСПОНАТІВ В ТЕРЕНІ — ФОТОГРАФУВАННЯ І КОНСЕРВУВАННЯ — ДОКУМЕНТАЦІЙНА ПРАЦЯ

Незалежно від цих нарад, ми почали наполегливо працювати в терені і дома.

Аджеж ми вже мали приміщення і депозити, які треба було заповнювати експонатами, описувати їх, консервувати і поступово приготувати відкриття Музею української культури.

Однак і тепер мали ми труднощі з роботою, бо деякі з тих праць ми самі не могли виконати. Маю на увазі фотографування, консервування експонатів, що мали для нас робити працівники словацького музею в Пряшеві.

З них особливо Магда Лукач помагала нам при документації експонатів.

З д-ром Д. Волковським ми виїжджали, — котрий куди, — за покупками експонатів.

Якщо експонати залишались у Свиднику, треба було їх там евідувати, описати, словом — опрацювати.

Наш депозит у Міжлабірцях між тим зліквідували, залишився тільки у Свиднику.

Ми виїжджали з Пряшева раненько о 4 г. автобусом до Свидника, приїхали до невитопленої, холодної великої кімнати. Правда, деколи МНК нам там дав затопити, але деколи приходилось нам самим розкласти вогонь у печі, нагрітись і зразу ж починати працю з експонатами, що тривало до пізнього вечора, а інколи аж другого дня повертали ми до Пряшева.

Були й такі випадки, що вже опрацьовані експонати перевозили ми з Пряшева до Свидника. — Тим здобували ми місце для нових експонатів у нашому центральному складі в Пряшеві.

9. МОЯ УЧАСТЬ НА РІЗНИХ ЕКСПЕДИЦІЯХ І КОНФЕРЕНЦІЯХ — ПРОПАГАЦІЯ МУК

Мені, як директорці МУК, треба було часто ходити на різні наради, конференції і семінари.

Багато я виступала чи то на семінарах учителів, які скликав Філософський факультет ім. Шафарика — Кафедра української мови і літератури в Пряшеві. Там я повідомляла учителів про діяльність Музею української культури та просила їх допомогти при збиранні цінних експонатів по селах, чи то на конференціях, які організував КСУТ в Пряшеві, або в Міжлабірцях, і т. д.

Літом була я на з'їзді чеських і словацьких музейних працівників в Опаві, де я в дискусії інформувала присутніх про заснування і діяльність МУК. Взяла я участь також на конференції і в експедиції, які, — думаю, — організував «народний музей» з Праги. Не пам'ятаю вже точно, але думаю, що метою експедиції було встановити межі між українськими і словацькими селами, їх етнографією і фольклором.

Конференція відбулася в Бардієві. Це була добра пропаганда МУК. Після конференції ми роз'їжджали по селах та купували експонати.

10. ЕПІЗОД З БАБУСЕЮ-ВИШИВАЛЬНИЦЕЮ-КРАВЧИНЕЮ

Не пригадую вже точно, в якому це було селі (бо ми їздили автобусом, автом, а там, де не було ніякого сполучення — і пішки мандрували), — зустріла я стареньку бабусю, яка сиділа біля хати на порозі. Я поздоровалася з нею, підійшла ближче.

Вона була сліпа. Чекала на внучку, щоб її повела до церкви. Це було в неділю або в якусь свято.

Але внучка не прийшла, то повела її я. Потім ми почали розмовляти, і вона сказала, що була на все село перша вишивальниця і кравчиня.

Я зразу ж спитала її, чи не має щось продати для

МУК, щоб теперішні молоді люди в містах бачили, які то майстри були наші люди по селах. Бабуся визнала, що у скрині на білизну ще має народний одяг, який сама вишивала. Вона береже одяг на час своєї смерті, тому ніхто не сміє його від неї взяти, бо вона тільки в ньому мусить бути похоронена.

Багато я її намовляла-просила, щоб продала одяг, але марно. Надійшла і її невістка з дітьми: та сказала, що баба ані чути не хоче про продаж одягу. Вже раз за нею були зі словацького музею, але не дала.

Я не втрачала надії. Розмовляла з нею їхнім діалектом і довго їй пояснювала, що добре їй заплатимо і невістка дасть для неї виготовити такий самий одяг на похорон. Нарешті бабуся зі мною так розговори-лася, що згодилася відпродати свій народний одяг для МУК з тим, що такий самий їй виготовить невістка на похорон.

Цей експонат був для нас дуже цінний! Коли я показала колегам зі словацького музею і розповіла їм про мій епізод з бабусяю, не хотіли вірити, — закуплений експонат переконав їх, — тоді вже говорили, що я мала більший успіх, ніж вони . . .

Правда, в моєму відношенні до тієї бабусі було вложено трохи серця, і вона це відчула.

11. ВІЙСЬКОВИЙ МУЗЕЙ У СВИДНИКУ?

З д-ром Д. Волковським ми часто їздили до Свидника, де був депозит МУК. Там я познайомилася з людиною, прізвище та ім'я якої ніяк не можу пригадати. Думаю, що працювала на МНК. Була це молода, амбіційна людина. Ми багато говорили з ним про музей. (Мова йде про Івана Кимака, про якого ми говорили вище. — прим. М. С.).

Одного разу він нас здивував своїм проектом: робить певні кроки для того, щоб у Свиднику відкрили (зорганізували) Військовий музей. Навіть нас повів на місце в терен та показав, де було б гарно його вибудувати. Це було під лісами біля потічка. Йшли ми тою вулицею, де є тепер будова МУК.

Бої біля Дуклі — початок визволення нашої республіки від фашизму, героїчні місця, — це все наводив він у своїй пропозиції, яку посилав на Міністерство оборони до Праги.

Там його проект зустріли з великим порозумінням та захопленням.

Іншим разом нам показував й експонати, які він зберігав, думаю, — це були шоломи («гельми»), різні рушниці з боїв під Дуклею тощо.

Тоді ми з д-ром Д. Волковським подумали, що коли у Свиднику буде Військовий музей, то етнографічний МУК лишиться, мабуть, у Пряшеві, або його помістять десь інде.

Однак, на це питання ніхто не дав нам точної відповіді.

12. ПРАЦЯ В 1957 РОЦІ — МОЇ НАУКОВІ КОМАНДИРОВКИ — РОДИННІ КОМПЛІКАЦІЇ — В СЕРПНІ 1957 Я ПОКИНУЛА МУК

Праця в МУК від початку 1957 року широко розгорнулася. Ми почали дефінітивний опис експонатів на карточки, тобто заснували картотеку для всіх експонатів.

Тоді вже в МУК була гарна збірка етнографічних експонатів, були вже і дерев'яні ручно вироблені експонати, як кросна, молотилки і т. д.

Однак, нашу працю гальмував факт, що ми не мали друкарської машинки з українським шрифтом.

Як директорка МУК я часто виїжджала в наукові командировки, на які вислав мене відділ культури Крайового національного комітету в Пряшеві.

Пригадую, що я була в Народному музеї в Празі, була в Брно, в Градці Кралове, в Усті-над-Лабем, в Плзні і т. д.

Крім набування досвіду та практики в агенді музею, я скрізь пропагувала МУК і його діяльність, хоч коротенько інформувала директорів та фахових референтів музеїв про існування і працю МУК.

При одній такій нагоді, вже не пригадую точно, коли саме, я придбала для МУК деякі дуже цінні експонати з бувшого Українського музею в Празі, які згодом переслали звідти до нашого складу.

Вже кінцем 1956 року мої родинні справи скомплікувалися. Це було так: мого батька літом 1956 року перевели до Братіслави, бо ним заложену українську оперу при УНТ в Пряшеві зліквідували, залишаючи тільки драматичний відділ УНТ, та ще під дирекцією театру зорганізовано ПУНА; мій батько не мав що шукати в Пряшеві тим більше, що самі українці руйнували свою установу . . . Крім того в українській пресі появилися статейки про те, що в МУК працюють невідповідні працівники (тобто я і д-р Волковський). Це була, однак, думка тільки одиниць: які українців не шанували . . . На КНК і в словацькому музеї були іншої думки і дуже дивувалися, що самі українці так поведуться зі своїми.

Треба ще згадати, що в тих часах й інші українські діячі терпіли незаслужене переслідування (згадаймо долю В. Гренджі-Донського!).

Мої батьки переселились до Братіслави. Мій чоловік був в армії. Я опинилась без помешкання. КНК не міг мені дати квартиру, і я вирішила переселитися до Братіслави, до батьків. Я жаліла, що мушу покинути установу — МУК —, якому я в своїй молодості присвятила найщирішу мою діяльність.

Я свідомо того, що не все було так зроблено, як я хотіла, а то з об'єктивних причин — переважно з браку засобів, про що вже була мова, а також з-за малого досвіду (практики).

Треба тут відкрито сказати й те, що нам у нашій роботі в МУК мало-хто помагав. Крім помочі одиниць з Краєзнавчого музею в Пряшеві та гарного відношення зі сторони тов. Маркуша з відділу культури КНК в Пряшеві — поміч не приходила (ані моральна, ані фізична).

Українські інституції — як КСУТ — дуже мало зробили в самих початках і в дальшому розвитку молоденького МУК, хіба — що критикували.

Вже з Братіслави доїжджала я кілька разів до МУК у Пряшів, щоб як слід приготувати передачу

агенди директорської, що й переведено дня 27. серпня 1957 в Пряшеві.

13. ОСТАННІ КОНТАКТИ З МУК — СКОРО ЗАБУЛИ ПРО МЕНЕ . . .

Будучи завідувачкою відділу бібліотеки та інформаційного центру в Будинку Чехословацько-радянської дружби в Братіславі, я ще деякий час слідувала за діяльністю МУК у Пряшеві.

Мене інформував про все листовно, а також і особисто т. д-р Д. Волковський (якому я передала 27. VIII 1957 всю агенду МУК). Але і він вже нарікав, що скрізь натрапляє на незацікавленість та неохоту багатьох підтримувати розвиток нашого музею.

Коли ж він відійшов з МУК, припинилися мої контакти з музеєм. Ніхто до мене не звернувся.

Я декілька разів їздила на Фестиваль пісні і танцю українського народу Східної Словащини до Свидника. Коли я вперше відвідала в Свиднику МУК, там вже було 15 працівників у своїм будинку: музей розрісся, вже міг науково працювати, бо мав фахово підготовлених референтів і, — що головне, — фінансове забезпечення, сталий бюджет.

З бувшим директором МУК, тов. Чабиняком, я декілька разів розмовляла. Але ані на 10-річчя, ані на дальші річниці МУК мене туди не запросили.

Одного разу тов. директор Чабиняк запропонував мені написати спогади про початки МУК. Але в тому часі я була надзвичайно зайнята культурно-мистецькою діяльністю в Будинку дружби (академії, концерти, театральні вистави тощо), а згодом я більше ніж пів року була хворою, то й до цього не дійшло.

Теперішній дирекції МУК і тут висловлюю щире подяку, що знову запропонувала мені написати мої спогади про початки МУК.

Братіслава, 7. XI 1980 р.

Промований філолог
Ольга ГРИЦАК

ДОДАТКИ ДО СПОМИНІВ

Мої спомини про початки Музею української культури написані прямо з голови. Між тим я знайшла декілька відкладених листів, які я писала моєму чоловікові Василю до Хебу, де він якраз в часі від 1. X 1955 до 30. IV 1957 служив в армії. В тих листах я детально йому писала про мою працю в музеї. Ще хочу доповнити, що 5. I 1956 р. мені народився син Василько, і я пішла в декретну відпустку від 1. I 1955 до 30. IV 1957 р. Згадую це тому, що вдома була маленька дитина, чоловік в армії, а я дійсно не вилишила майже жодного семінару, конференції, з'їзду чи праці в терені, куди мене посилали. Це усвідомлюю тепер, через якийсь час, скільки я жертвувала для праці в МУК. Подяка належить і моїм батькам, які мені допомагали з дитиною. Бувало, рано-вранці, коли ще синок спав, я виїхала на села, а повернула пізно вечір з повними валізами.

Тепер доповнюю і конкретизую деякі дати й факти:

- 1. VI 1956 р. я поїхала вперше сама до терену, щоб купити експонати, а то не до Чирчу і Орлова (туди пізніше), але до Камйонки, рано-раненько, а пізно вечір повернула з повною валізою костюмів.
- 23. VI 1956 р. у Свиднику відбувся фестиваль, з нагоди якого перший раз тут інстальовалася виставка з музею. Зі мною приїхали тт. Кома, Дубай і Гапак, самі ми прасували костюми, писали надписи. Тоді ще не знали, що тут колись буде музей.
- Від 3. VII до 8. VII в Опаві відбувся з'їзд музейних працівників. Тема: про працю в музеях. Там я виступала в дискусії.
- 15. VII наступив до Музею д-р Діоніз Волковський, який приїхав з США.
Мені довірений пост директорки (довірчий документ, дійсний від 1. I 1956 р., я дістала аж 8. IV 1957 без підвищення зарплати). Хочу сказати, що

аж пізніше я усвідомила свою скрутну ситуацію. Від початку аж до мого відходу з Музею я одержувала 1 160 крон. Я була молода, не усвідомлювала цього, хоч з грішми було дуже тяжко, чоловік був в армії. Та мене це не відраджувало, я працювала для справи української культури.

- 21. IX 1956 р. прийшов лист з КНК, щоб ми переправили депозит до Свидника, де ми дістали одну кімнату. Як я пригадую, їздили там раненько до холодної кімнати, а вечір повертали. Там я і потерпіла здоровельно — їдучи раненько автобусом, я простудилася (запалення щелепів), і довго хворіла.
- У жовтні 1956 р. одержали в Краєвому музеї кімнату для праці.
- 25., 26., 27. X 1956 р. прийшов приказ завести в кожному селі хроніки, робити виставки. Треба було ходити по селах і вести семінари для хронікарів. Це були головним чином учителі, і коли КСУТ або КНК скликували наради, їхала я туди і навчала хроністів.
- 13. II 1957 у Свиднику я брала участь в семінарі культурно-освітніх працівників.
- 1. III 1957 ми дістали приказ з КНК перенести депозит до Меджилаборець, куди ми також почали їздити і спрацьовувати закуплені експонати.
- 5. IV я нарешті письмово одержала декрет тимчасової директорки з дійсністю від 1. I 1956 р., але зарплату не підвищили, і тоді я запротестувала.
- 13. VI ми з тов. Волковським поїхали до Праги прийняти експонати бувшого музею в Празі, який знаходився в будові Слов'янської бібліотеки.
- В місяці червні ми також перенесли депозит із Меджилаборець до Пряшева, тому що в Пряшеві ми дістали приміщення в Руському домі. Так Музей української культури дістав, нарешті, свої приміщення і перейшов із Крайового музею до Руського дому.
- Від 1.—4. VII 1957 р. Академія наук в Братиславі і КНК організували дослідження Східної Словаччини в Бардієві. Це було етнографічне дослід-

ження українських сіл. Приїхало тут багато наукових працівників, навіть із Польщі одна жінка, думаю що називалася п. Апатія, з якою я жила в одній кімнаті. Далі це була д-р п. Ковачовичова з Академії наук з Праги, яка нас дві навчала, далі тов. Подолак з Академії наук з Братіслави. Перший тиждень експедиції брала в ній участь я, а другий — д-р Волковський. Перший день було теоретичне навчання, другого дня я була сама в селі Цигелка, де накупила гарні речі за 5 000 крон. Тоді дуже падав дощ, я вся промокла, закуплені речі я з собою носила у валізі. (Пишу чоловікові, вечір мене так ноги і руки боліли, що навіть на вечерю не пішла, а зразу у постіль, бо на другий день знову треба йти — а то ми ходили і пішки). На другий день нам дали авто, і ми з п. Апатією (полька) поїхали до сіл Снаків і Грабське, де також накупили багато речей. Туди приїхав і п. Подолак, щоби подивитися на нашу працю — в терені.

- На третій день пішла з трьома жінками — працівниками з музеїв республіки — до сіл Боглярка і Крижі (5 км пішком туди і назад). Також наку-

пила багато речей. Всі речі я склала в музеї в Бардієві, потім приїхав д-р Волковський, також збирав експонати, і нараз грузовиком перевіз до Пряшева. На цю експедицію дуже добре пам'ятаю. В моїх спогадах описую теж епізод з бабусею, що стався в одному із цих сіл, думаю, що в Крижах. Я там багато навчилася і, як то кажуть, обтерлася між науковими працівниками. Сьогодні в Братіславі зустрічаю тов. Подолака, і ми згадуємо, як то було, як мене іспитував і перевіряв, але помилки не найшов.

- Як я згадувала, мої родинні справи мені далше не дозволили працювати в МУК. Може, якби я була ліпше фінансово забезпечена, коли б була бачила більшу підтримку зі сторони завідуючих, я була б і залишилася. І так 26. VIII 1957 я дістала декрет про звільнення на моє прохання, а 27. VIII 1957 я передала інвентар.

Оце моє доповнення до спогадів, які я знайшла в листах, що писала чоловікові.

Братіслава, 10. IV. 1989 р.

ЗАКІНЧЕННЯ

Музей української культури в дотеперішній своїй роботі досяг цілий ряд позитивних результатів в області дослідження, документації та пропаганди прогресивних традицій русинів українців Чехо-Словаччини. Ця його діяльність стала широко відомою не тільки в наукових та культурних колах в рамках нашої держави, але й за кордоном. Таким чином музей став визначним центром документації та вивчення культурно-історичного розвитку чехо-словацьких українців, а також зайняв почесне місце серед музейних, культурно-освітніх та науково-дослідних закладів цілої нашої країни. Однак, це аж ніяк нам не дає право розпочати «тихе та спокійне життя», про яке мріяли, правда, в релятивному розумінні, деякі наші попередники. Навпаки, діяльність музею й надалі треба систематично та цілеспрямовано організувати, оскільки перед музейним колективом стоять далші дуже вагомні завдання на всіх робочих ділянках.

Йдеться передусім про виховання сучасної людини в дусі наукового пізнання, демократизму та гуманізму. Згідно з основними принципами розвитку музеїв та інших документаційних осередків у нашій країні необхідно і в наших умовах поглиблювати та змістовно збагачувати діяльність музею в нерозривній єдності з інтересами цілого чехо-словацького суспільства.

В області науково-фахових завдань в центрі уваги музею буде систематична документація сучасного процесу розвитку суспільства. Одночасно увага працівників музею спрямовується на закінчення основних досліджень в рамках поодиноких ділянок старшої історії, матеріальної та духовної культури й виразніший перехід на глибинне рішення та детальну розробку окремих тем. В області етнографії дослідження треба заміряти також на вивчення міжетнічних взаємовідносин, а в рамках одного з основних завдань державного плану в області суспільствознавчих наук «Історичні та етнокультурні аспекти формування і розвитку сучасного способу життя та культури народу» максимальну увагу зосередити на синтетичне опрацювання поодиноких тем. В умовах музею йдеться, зокрема, про слідуючі теми: «Культурно-історичний розвиток українського населення ЧСФР», «Матеріальна та духовна культура українців ЧСФР», «Розвиток народного та професіонального мистецтва українців Східної Словаччини», «Участь українців у процесі побудови нового демократичного суспільства» і т. п.

У зв'язку з тим необхідно створити належні умови для заступлення в музеї усіх галузей суспільствознавчих наук. Для цього вимагається прийняти на роботу дальших кваліфікованих людей з відповідним фаховим та моральним профілем.

Збирацька діяльність зараз орієнтується на докомплетизацію основних фондів поодиноких спеціалізованих ділянок. Мається на увазі закінчення збирання документаційних матеріалів та спогадів визначних постатей громадсько-політичного та національно-культурного життя, тобто всіх визначних українських діячів. Підвищену увагу необхідно звертати на документацію традиційних проявів народної культури та процес їх трансформації в нових суспільних умовах.

З аспекту ефективного та раціонального використання музейних збірок вже в найближчих роках

треба остаточно закінчити їх систематизацію та категоризацію. У зв'язку з тим буде потрібно поширити простори фондосховищ відділу історії, бібліотеки музею та відділу документації. В усіх фондосховищах треба завести кондиціювання повітря, протипожежну охорону та іншу запобіжну техніку. Занадто більша увага, ніж дотепер, приділятиметься питанням реставрації пам'яток образотворчого мистецтва.

Одним з головних завдань Музею української культури в останньому часі було закінчення реконструкції та модернізації головного експозиційного корпусу та влаштування модерної постійної експозиції. Брами нового храму культури русинів-українців ЧСФР були відкриті з нагоди того визначного ювілею, якому присвячена й дана публікація. Це один з дальших виразних проявів демократичної політики в нашій країні та широких можливостей культурного розвитку національних меншостей.

Нашим обов'язком є старанно берегти цей храм, належно його спростувати і, таким чином, дати до користування якомога ширшим колам громадськості.

В найближчому часі плануємо остаточно закінчити побудову дальшої експозиції — скансену Музею української культури.

Постійним удосконалюванням, доповнюванням та модернізацією музейних експозицій хочемо наблизити нашу історію та сучасність не тільки місцевим жителям, але й туристам, які у великій мірі відвідують край під історичною Дуклею.

Перед музеєм стоїть завдання запроваджувати та розвивати нові форми культурно-виховної роботи, зокрема у співпраці зі школами. Основним змістом цієї роботи буде, перш за все, цілеспрямована й діюча презентація найвиразніших прогресивних традицій українського населення посередництвом експозицій, тематичних виставок, лекцій, бесід, документаційних фільмів, публікацій і т. п.

І в наступних роках музей буде тісно співпрацювати з усіма прогресивними суспільними організаціями культурно-виховними інституціями та науковими закладами в рамках Чехо-Словаччини та за кордоном, які сприятимуть нашій справі та взагалі піднесенню національно-культурного життя русинів-українців Чехо-Словаччини.

- ¹ Порівняй: Рудловчак О.: До історії вивчення закарпатоукраїнського фольклору і етнографії в XIX та на початку XX ст. — «Науковий збірник Музею української культури в Свиднику» (далі: «НЗ МУК»), 1976, № 7, с. 337—386; Ричалка М.: О. В. Духнович — педагог і освітній діяч. Братіслава, 1959; Капута А. — Русинко М.: Музей української культури і його значення у розвитку культури українців ЧССР. — «Наукові записки КСУТ», Пряшів, 1978, № 6, с. 117.
- ² «Русское слово», 1926; «Народная газета», 10 червня 1932 р. Цит. з праці: «НЗ МУК», 1965, № 1, с. 30.
- ³ Ковальчик С.: Будет-ли на Пряшевщине музей? — «Костёр», 1947, № 1—2, с. 24.
- ⁴ Газета «Пряшевщина», 1948, № 12.
- ⁵ Газета «Пряшевщина», 1947; № 12.
- ⁶ «Пряшевщина». Историко-литературный сборник. Прага, 1948, с. 149—154. Див. також: Гиряк М.: Культурний союз українських трудящих у Чехословаччині як співучасник дослідження народної традиційної культури українців Східної Словаччини. — «Наукові записки КСУТ», 1978, № 6, с. 81—88.
- ⁷ «Карпатская звезда», січень 1947.
- ⁸ Газета «Пряшевщина», 1947, № 37; 1949, № 18 та 19.
- ⁹ На протязі 1948—1953 років музейне товариство в рамках УНРП збило 5 000 експонатів. Детальніше про це: Zozulák V. Správa o činnosti oddelenia ukrajinskej kultúry pri Krajskom múzeu v Prešove z roku 1959. — Державний обласний архів (ДОБА), Пряшів, фонд КНК.
- ¹⁰ Газета «Пряшевщина», 1950, № 24.
- ¹¹ Uznesenie Rady ONV vo Svidníku č. 130/148 zo 6. augusta 1984. — Державний окружний архів (ДОКА), Свидник, Фонд ОНК — протоколи.
- ¹² Uznesenie Rady v Prešove č. 47 z 22. februára 1956. — ДОБА, Пряшів, протоколи (оригінал та копія); архів МУК — фонд МУК, копія.
- ¹³ Архів Дуклянського музею у Свиднику (оригінал); ДОКА, Свидник — копія.
- ¹⁴ Там же. Документ підписав заввідділом освіти та культури ОНК у Свиднику Ян Манько.
- ¹⁵ Архів МУК, фонд МУК.
- ¹⁶ Там же.
- ¹⁷ Детальніше див.: Správa o činnosti oddelenia ukrajinskej kultúry pri Krajskom múzeu v Prešove z roku 1959, spracovaná V. Zozulákom. — ДОБА, Пряшів, фонд КНК.
- ¹⁸ Там же.
- ¹⁹ Komentár k hláseniu o činnosti za rok 1961. Матеріал надісланий Східнословачькому музею в Кошицях. — ДОБА — Кошиці, фонд КНК (оригінал).
- ²⁰ Kaputa, A.: História MUK v dokumentoch, III. Informátor mesta Svidník, X, 1986, с. 16. Подібні документи опубліковано теж в інформаторах № 7—9 за 1986 рік.
- ²¹ Zápisnica z mimoriadneho zasadania Rady MNV vo Svidníku, konaného 5. mája 1963. — ДОКА — Свидник, фонд МНК — Свидник.
- ²² Zdôvodnenie návrhu o premiestnení Východoslovenského ukrajinského múzea z Krásneho Brodu do Svidníka a jeho preradenie pod riadenie Východoslovenského KNV — odboru školstva a kultúry v Košiciach. Návrh bol schválený 8. apríla 1964. — ДОБА, Кошиці, фонд КНК.
- ²³ Порівняй: Статут Музею української культури в Свиднику.
- ²⁴ Чабиняк І. Музей української культури та його завдання. — «НЗ МУК», 1965, № 1, с. 25—30.
- ²⁵ Там же, с. 27.
- ²⁶ Чабиняк І.: Музей української культури. «НЗ МУК», 1969, № 4, с. 442—449.
- ²⁷ Сополіга, М.: Народне будівництво українців Східної Словаччини. — «НЗ МУК», 1976, № 7 с. 387—476.
- ²⁸ Grešlík V.: Scenár stálej expozície Galérie D. Millyho. Свидник 1983. Архів МУК; Гостиняк С.: Сценарій пам'ятної кімнати О. В. Духновича в Тополі. Свидник, 1977. Архів МУК; Podolák J. a kol. Horná Čirocha. Vlastivedná monografia zátopovej oblasti. Košice, 1985, 624 с.
- ²⁹ Результати дослідження частково публікуються в даній книзі.
- ³⁰ Детальніше про це див.: Звіти про діяльність КСУТ за МУК.
- ³¹ Див.: Materiály k problematice etnických skupín na území ČSSR. Sv. 7. Ukrajinská etnická skupina. Zpravodaj Ústavu pre etnografiu a folkloristiku ČSAV, Praha, 1988; Vývoj a postavenie ukrajinskej národnosti na Slovensku v období výstavby socializmu. Zborník štúdií. Spoločenskovedný ústav SAV, Košice, 1989.

- ³² Матеріали будуть видані окремими монографіями.
- ³³ Теми, при яких не наводяться конкретні результати, були фахово опрацьовані та здані в архів. Ці матеріали використовуються в найрізноманітніших формах музейної роботи. Крім наведених досліджень було проведено багато інформативних обслідувань з метою побудови музейних фондів.
- ³⁴ Správa o činnosti oddelenia ukrajinskej kultúry . . . цит. п.
- ³⁵ Там же.
- ³⁶ Порівняй також: Чабиняк І.: Музей української культури (1964—1965). — «НЗ МУК», 1967, № 3, с. 378—390.
- ³⁷ Там же, розділ про науково-дослідну діяльність.
- ³⁸ Там же, с. 385.
- ³⁹ Ця виставка у визначній мірі сприяла виникненню теперішнього Дуклянського музею у Свиднику.
- ⁴⁰ Русинко, М. та кол.: Путівник по експозиції Музею української культури у Свиднику, 1981.
- ⁴¹ Детальніше див. сценарій експозиції. Архів МУК.
- ⁴² Детальніше див. сценарій пам'ятної кімнати. Архів МУК.
- ⁴³ Черевка В.: Перебудова і культура. — «Дружно вперед», Пряшів, 1989, № 2, с. 1—2.
- ⁴⁴ Порівняй: Провідник по Галереї ім. Д. Миллого Музею української культури в Свиднику. Кошиці — Свидник, 1989.
- ⁴⁵ Сополіга, М.: Народне житло українців Східної Словаччини. Братіслава — Пряшів, 1983, 388 с.
- ⁴⁶ Sopoliga M.: Ideový návrh na vybudovanie komplexnej národopisnej expozície v prírode Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku. Архів МУК, фонд МУК.
- ⁴⁷ Див. звіти про діяльність музею в наведений період. Архів МУК, фонд МУК.
- ⁴⁸ Капута А. — Русинко М.: Музей української культури . . . Цит. п., с. 117—118.
- ⁴⁹ Місце влаштування виставки наводимо лише тоді, коли це було мимо просторів музею. В дужках наводимо комісара чи автора виставки.
- ⁵⁰ Порівняй звіти за наведений період. Архів МУК, фонд МУК.
- ⁵¹ В 1986—1990 році головна експозиція музею була закрита. В 1986 році було відкрито (в часі літнього сезону) частину скансену.
- ⁵² Структура тематичного розподілення внесків у показнику в основному така, як і в збірнику. Схема упорядкування тематичних розділів слідуюча:

Історія — загальна історія (записи № 1—33);
 — тема другої світової війни (записи № 34—47);
 — документи (записи № 48—51);
 — спогади (записи № 52—55);
 Історія культури (записи № 56—85).
 Літературознавство і літературна критика (записи № 86—89).
 Мовознавство (зуписи № 100—133).
 Мистецтвознавство (записи № 134—140).
 Етнографія (записи № 141—169).
 Фольклористика (записи № 170—200).
 Музеологія (запис № 201).
 Кореспонденція (записи № 202—205).
 Персоналії (біографії, ювілеї) — записи № 206—218.
 Хроніки, річніці (записи № 219—226).
 Інформації (записи № 227—257).
 Бібліографії (записи № 258—261).
 Рецензії (записи № 262—264).
 Різне (записи № 265—270).

В рамках поодиноких тематичних розділів внески упорядковані за прізвищами автора (в алфавітному порядку), причому дотримана хронологія випуску збірника, в якому праця опублікована. В анотації наведено також номер збірника, рік його видання, розсяг внеску, кількість ілюстрацій, резюме. Переважна більшість збірників, як ми вже зазначили, політематичні. До монотематичних належать збірники: № 2 — «Шлях до волі», спогади і документи про цаніонально-визвольну боротьбу українського населення Чехо-Словаччини проти фашизму в 1934—1945 рр.; № 4/2 — «Матеріали до історії мови південно-карпатських українців». Автор: І. Панькевич; № 5 — «Дерев'яні церкви східного обряду на Словаччині». Автори: Ковачовичова — Пушкаркова Б. — Пушкар І.; № 6/2 — «Українські писанки Східної Словаччини». Автор: Маркович П. Збірники упорядкували: № 1, 3, 4/1 — Мушинка М., № 2 — Ванат І., 4/2 — Куримський А., № 5, 6 — Чабиняк І., № 7—14 — Русинко І., № 15—16 — Сополіга М.

Усі збірники вийшли в Словацькому педагогічному видавництві — відділі української літератури в Пряшеві.

- ⁵³ У показнику не наведено праці, опубліковані в «НЗ МУК». В рамках окремих тематичних розділів автори наводяться в алфавітному порядку, а їх роботи за хронологією виходу.

- ⁵⁴ Діяльність музею систематично пропагується також посередництвом радіо та телебачення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Архів МУК.
2. Данилюк А. Г. — Рибак Б. Я. Музей народної архітектури та побуту у Львові. Львів, 1988, 40 с.
3. Державний обласний архів у Пряшеві. Фонд КНК.
4. Державний окружний архів у Свиднику.
5. Ковач А. Розвиток культури українців ЧССР. Пряшів, 1987, стор. 17.
6. Лаката Г. Науковий збірник Музею української культури у Свиднику, № 1—15. Бібліографічний покажчик. — «НЗ МУК», № 16.
7. Mestské múzeum v Bratislave. Bratislava, 1988, 224 s.
8. Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. Пряшів — Свидник, № 1—15.
9. Наукові записки. Видає Культурний союз українських трудящих у Чехословацькій соціалістичній республіці. Пряшів.
10. Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie. Historia. Zbiory. Ekspozycje. Warszawa, 1973, 265 s.
11. Pažúr. Št. a kol. Múzeum slovenského národného povstania. Martin, 1984, 162 s.
12. 50 років українського радіомовлення в Чехословаччині. Пряшів, 1984, с. 157.
13. Русинко М. та кол. Путівник по експозиції Музею української культури у Свиднику. Кошиці — Свидник, 1981, 105 с.
14. Rozvoj a úlohy múzeí a galérií po XVII. zjazde KSČ. Zborník prednášok, referátov a koreferátov. Vydala Ústredná správa múzeí a galérií. Bratislava, 1987, 141 s.
15. Slovenské múzeá. Publikáciu zostavil J. Gažo. Bratislava, 1968, 233 s.
16. Slovenské múzeá. Publikáciu pripravil J. Gažo. Bratislava, 1975, 214 s.
17. Slovenské národné múzeum. Zostavili a na vydanie pripravili J. Hyčko, J. Okáli, B. Polla. Bratislava, 1968.
18. Sto rokov múzea v Komárne 1886—1986. Zostavili M. Fehérváryová, P. Ratimorská, A. Trugly. Komárno, 1986, 289 s.
19. Fiala, Fr. Štátne banské múzeum Dionýza Štúra v Banskej Štiavnici. Banská Štiavnica, 1937, 25 s.
20. Чернівецький літературно-меморіальний музей О. Кобилянської. Ужгород, 1987, 125 с.
21. Šesťdesiat rokov Šarišského múzea v Bardejove. Košice, 1967, 418 s.
22. Jurkovič, M. Slovenské múzeá. Bratislava, 1942, 145 s.

RESUMÉ

Úsilie o založenie inštitúcie, ktorá by sa zaoberala dokumentáciou národnostno-kultúrneho vývoja najzápadnejšej časti ukrajinského obyvateľstva sa datuje už od polovice XIX. stor. Prvý pokus založiť ukrajinské múzeum na Prjaševščine je známy z r. 1850, keď významný ukrajinský buditeľ a osvietenec A. Duchnovič zorganizoval v Prešove kultúrno-osvetovú spoločnosť Literaturnoje zavedenjeje. Žiaľ, reakčné asimilátorské kruhy už v r. 1852 zastavili rozvíjajúcu sa činnosť spoločnosti.

Otázka založenia múzea sa neraz nastoľovala aj v neskoršom období. Avšak táto ušľachtilá myšlienka sa stáva reálnou až po druhej svetovej vojne, keď v duchu proklamovanej národnostnej politiky aj národnostným menšinám sa čiastočne dostáva právo na ich rovnoprávny politický, sociálny a kultúrny život.

Zhromažďovanie a štúdium historickej pozostalosti Ukrajincov východného Slovenska v povojnovom období tesne súvisí so vznikom a činnosťou Ukrajinskej národnej rady Prjaševščiny. Túto úlohu UNRP sa snažila realizovať prostredníctvom svojho orgánu — Kultúrno-osvetovej rady, v rámci ktorej bola založená taktiež Muzeálna spoločnosť. V r. 1948 pod vedením H. Herovského sa uskutočnila prvá národopisná expozícia v oblasti ukrajinského etnika s cieľom zbierať materiál pre pripravované múzeum. Avšak vzhľadom na to, že otázka zriadenia múzea sa skomplikovala, získané materiály uložené v nevyhovujúcich priestoroch sa časom znehodnotili.

V roku 1950 už sa nehovorilo o založení samostatného múzea, ale iba o ukrajinskom oddelení Krajského múzea v Prešove.

Na začiatku 50. rokov vznikajú ďalšie ukrajinské organizácie a inštitúcie. To dalo podnet k opätovnému nastoleniu potreby zriadenia múzea. V roku 1954 začal pracovať prípravný výbor pre založenie takejto inštitúcie na čele s M. Dubayom. Pri príležitosti prvých Slávností piesní a tancov Ukrajincov ČSFR v r. 1954 v Medzilaborciach bola pripravená historicko-národopisná výstava.

Na začiatku roku 1956 celým problémom sa zaoberá oddelenie školstva a kultúry Sboru povereníkov v Bratislave a už vo februári tohoto roku Rada krajského národného výboru v Prešove prijala uznesenie o založení Ukrajinského národopisného múzea v Medzilaborciach.

Práca v ňom však prebiehala vo veľmi zložitých podmienkach, o čom svedčí aj tá skutočnosť, že múzeum v priebehu šiestich mesiacov svojej existencie muselo sa päťkrát sťahovať do iných priestorov.

1. apríla 1957 toto zariadenie bolo delimitované pod správu Okresného národného výboru v Medzilaborciach. No keďže problém priestoru nebol vyriešený, exponáty boli prevezené do Prešova. V r. 1958 múzeum bolo pričlenené ku Krajskému múzeu v Prešove ako ukrajinské oddelenie.

Po teritoriálno-administratívnej reorganizácii a v súvislosti so zmenou Krajského múzea v Prešove na okresné v roku 1960 bolo rozhodnuté premiestniť ukrajinské múzeum do Krásneho Brodu, kde sa začína pomerne úspešne rozvíjať zbierateľská a kultúrno-výchovná činnosť.

V roku 1964 v zmysle rozhodnutia Krajského národného výboru v Košiciach Múzeum ukrajinskej kultúry sa presťahovalo do Svidníka. Hlavným dôvodom tohto konečného rozhodnutia bol neustále stúpajúci význam tohto mesta z hľadiska turistického ruchu, a to v dôsledku historických udalostí na Dukle. Súčasne bolo rozhodnuté, že aj tradičné Slávnosti kultúry ukrajinských pracujúcich ČSSR sa budú každoročne konať vo Svidníku.

Práve tu vo Svidníku sa postupne vytvorili a neustále sa zdokonaľujú podmienky pre cieľavedomú a systematickú zbierkotvornú, vedeckovýskumnú, publikačnú, metodicko-odbornú a kultúrno-výchovnú činnosť. Z dvojčlenného kolektívu pracovníkov, ktorý začal pracovať v jednej nevyhovujúcej miestnosti bývalého Krajského múzea v Prešove (terajšieho Vlastivedného múzea) sa postupne vybudovalo vedeckovýskumné a kultúrno-výchovné zariadenie s viac ako 30-členným kolektívom, ktoré patrí medzi významné kultúrne inštitúcie dôstojne reprezentujúce nielen Rusínov-Ukrajincov ČSFR, ale aj česko-slovenskú kultúru vôbec. Múzeum ukrajinskej kultúry dosiahlo plné spoločenské uznanie.

stalo sa strediskom dokumentácie histórie a kultúry Rusínov-Ukrajincov žijúcich v ČSFR a získalo si taktiež významné postavenie v rámci česko-slovenských vedeckovýskumných pracovísk.

Vo svojom spoločenskom postavení Múzeum ukrajinskej kultúry je predovšetkým kultúrno-výchovnou inštitúciou. Pracuje však vedeckými metódami a podieľa sa, respektíve samostatne rieši výskumné úlohy.

Počiatkové výskumy pracovníkov mali viac-menej informatívny charakter a boli realizované predovšetkým s cieľom získať najnutnejšie exponáty pre zriadenie prvých neveľkých čo do rozsahu expozícií. Avšak postupne z 2-tisícovej zbierky v r. 1961 sa v súčasnosti muzeálne fondy rozrástli do takej miery, že umožňujú komplexne dokumentovať kultúrno-historický vývoj Rusínov-Ukrajincov ČSFR formou expozícií a úspešne rozvíjať aj ďalšie špecifické formy činnosti.

Vývoj vedeckovýskumnej činnosti v jednotlivých obdobiach determinovali všeobecné požiadavky spoločenskej praxe, program činnosti samotného múzea a napokon aj odborné predpoklady a možnosti pracovníkov, ktorí sa na nej zúčastňovali. Formovanie a upresňovanie obsahového zamerania vedeckovýskumných úloh múzea môžeme rozdeliť do dvoch základných etáp. Prvá etapa bola realizovaná v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch. Vyvrcholila sprístupnením stálej expozície Múzea ukrajinskej kultúry v roku 1968.

Sprístupnením tejto expozície a najmä prijatím nových pracovníkov — absolventov Filozofickej fakulty UPJŠ v Prešove a iných vysokých škôl sa postupne vytvárajú podmienky pre systematickú a programovú vedeckovýskumnú činnosť.

A tak už na začiatku sedemdesiatych rokov v realizovaní výskumných úloh badať snahu o komplexnosť. Svedčí o tom výskum ľudového staviteľstva a bývania, ktorý sa realizoval v súvislosti s výstavbou národopisnej expozície v prírode (skanzenu), výskum ľudového a profesionálneho výtvarného umenia, ktorý neskôr vyvrcholil v zriadení Galérie D. Millyho Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku, výskum literárnej histórie so zameraním na reінštaláciu Pamätnej izby O. V. Duchnoviča v Topoli a rozšírenie literárnej časti stálej expozície múzea, komplexný národopisný výskum v zátopovej oblasti Starina, výskum vývoja a postavenia Ukrajincov v povojnovom období v súvislosti s realizáciou expozície Obdobia najnovších dejín atď. V poslednom období jednou z najhlavnejších ústavných úloh, ktorá stála v centre pozornosti všetkých odborových pracovníkov múzea, bol komplexný výskum témy Kultúrnohistorický vývoj ukrajinského obyvateľstva v ČSFR od najstarších čias po súčasnosť. Táto úloha sa plnila v súvislosti s prípravou novej stálej expozície Múzea ukrajinskej kultúry.

Odborní pracovníci múzea riešili a riešia mnoho ďalších čiastkových vedeckovýskumných ústavných úloh v oblasti všeobecnej histórie, etnografie, folklóru, literárnej histórie, umeleckej histórie a pod.

Kolektív odborných pracovníkov sa už takmer dvadsať rokov aktívne podieľa na plnení úloh Štátneho plánu základného výskumu (ŠPZV), z ktorých treba vyzdvihnúť najmä úlohu č. VIII-3-9/1—Etnografický atlas Slovenska, na príprave ktorého sa pod vedením Národopisného ústavu SAV zúčastnilo viacero pracovníkov múzea. Už od r. 1985 v rámci hlavnej úlohy ŠPZV Historické a etnokultúrne aspekty formovania a rozvíjania súčasného spôsobu života (č. IX-8-4) Múzeum ukrajinskej kultúry je spoluriešiteľom čiastkových úloh Etnokultúrne spoločensko v karpatsko-balkánskej oblasti (otázky ľudovej architektúry a bývania) a Encyklopédie národopisu Slovenska. V tomto a nasledujúcom období pracovníci múzea sa budú podieľať na príprave jedného zo základných diel slovenskej národopisnej vedy Dejiny etnografie na Slovensku.

Niektorí pracovníci sa aktívne zapojili aj do činnosti jednotlivých subkomisií Česko-slovenskej sekcie Medzinárodnej komisie pre výskum ľudovej kultúry v Karpatoch a na Balkáne (MKKKB), v rámci ktorých skúmajú rozličné otázky spojené s vývojom ľudovej kultúry česko-slovenskej časti Karpát. Veľký dôraz sa kladie najmä na sledovanie interetnických vzťahov, v súvislosti s čím v Múzeu ukrajinskej kultúry vo Svidníku sa uskutočnilo niekoľko celoštátnych vedeckých konferencií a seminárov.

Múzeum ukrajinskej kultúry pod vedením Spoločenskovedného ústavu SAV v Košiciach sa podieľa taktiež na riešení štátnej úlohy Vývoj a postavenie maďarskej a ukrajinskej národnosti v Česko-Slovensku (č. IX-9-5/3). Veľmi úspešne sa rozvíja spolupráca aj s inými česko-slovenskými inštitúciami (Slovenské národné múzeum, Slovenská národná galéria, Filozofická fakulta UK v Bratislave, Ústredná správa múzeí a galérií, Východoslovenské múzeum atď.).

Najnovšie výsledky svojej vedeckovýskumnej práce odborní pracovníci postupne zverejňujú v rôznych spoločensko-vedných zborníkoch, odborných časopisoch a česko-slovenskej ukrajinskej tlači. Len za posledných desať rokov publikačná činnosť pracovníkov múzea predstavuje vyše 400 bibliografických jednotiek. Okrem toho múzeum doposiaľ vydalo 16 zväzkov (20 samostatných kníh) Vedeckého zborníka.

V súvislosti s rozširovaním vedeckovýskumnej činnosti je potrebné sústavne zvyšovať nároky aj na odborné spracovanie a ochranu zbierok. Neustále stúpajúci počet zbierok bolo potrebné postupne rozčleniť podľa jednotlivých odborných úsekov. Spolu vo fondoch múzea sa nachádza okolo 60 tisíc kusov zbierok.

Úsek knižnice obsahuje vyše 40 tisíc bibliografických jednotiek a na úseku fotodokumentácie je zaevidovaných okolo 14 tisíc negatívov. Takmer do roku 1980 bola väčšina trojrozmerných zbierok múzea uložená v nevyhovujúcich priestoroch a často sa premiestňovala z miesta na miesto. Táto skutočnosť značne sťažovala prácu na tomto úseku. Situácia sa značne vylepšila po zriadení depozitných priestorov v novej hospodársko-technickej budove v areáli skanzenu.

Múzeum ukrajinskej kultúry rôznymi formami prezentačnej a kultúrno-výchovnej činnosti pôsobí v oblasti svetonázorovej výchovy, vysvetľuje historický a kultúrny vývoj ukrajinského obyvateľstva ČSFR, jeho najprogressívnejšie tradície.

Základnou formou pôsobenia na verejnosť sú expozície, ktoré v jednotlivých obdobiach sprístupňovali výsledky vedeckovýskumnej a zbierkotvornej činnosti pracovníkov múzea.

Avšak v prvých rokoch existencie múzea pre nedostatok priestorov jeho činnosť sa obmedzuje v podstate iba na krátkodobé výstavy (vo Svidníku, v Medzilaborciach, Krásnom Brode a pod.). Krátkodobý a amatérsky charakter mala aj prvá expozícia múzea, sprístupnená v r. 1962 v Krásnom Brode, pretože už v r. 1964 múzeum sa presťahovalo do Svidníka.

V r. 1968 bola sprístupnená vo Svidníku stála kultúrnohistorická expozícia, ktorá z hľadiska doby svojho vzniku bola zrealizovaná na vysokej odbornej a ideovej úrovni. Na ploche cca 600 m² tejto expozície bol podaný viac-menej ucelený výklad dejinného vývoja ukrajinskej národnosti ČSFR od najstarších čias až po súčasnosť. Táto expozícia bola v r. 1975 čiastočne reінštalovaná a doplnená o najnovšie obdobie. V priebehu trvania (do konca r. 1985) ju navštívilo vyše 300 tisíc návštevníkov z celej našej vlasti a zo zahraničia. Avšak vzhľadom na to, že táto stála expozícia už nevyhovovala tak po stránke obsahovej, ako aj formálnej, v r. 1986 začala sa rozsiahla rekonštrukcia a modernizácia múzea a v súvislosti s tým aj príprava novej stálej expozície. Táto hlavná expozícia Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku na ploche 1 700 m² dokumentuje sociálny, politický a kultúrny vývoj rusínsko-ukrajinského obyvateľstva ČSFR od najstarších čias po súčasnosť. Návštevníci múzea tu majú možnosť zoznámiť sa s prírodnými podmienkami, v ktorých žilo a tvorilo uvedené obyvateľstvo, s cennými archeologickými nálezmi, súvisiacimi s prvými stopami osídlenia daného regiónu, stredovekými písomnými pamiatkami o vzniku jednotlivých obcí, významnými dokumentami o sociálnom a národnostnom postavení tohto západoukrajinského obyvateľstva a jeho boji proti utláčateľom, dokumentami o súčasnom rozvoji kultúry. Sú tu taktiež vystavené mnohé ukážky ľudovej tvorivosti a etnografie: tradičné zamestnanie obyvateľstva, ľudové obydlie a bývanie, ľudový odev, keramika, výšivky, kraslice, drevorezba a iné prejavy ľudového umenia. Patričná pozornosť v scenári expozície je venovaná taktiež dokumentácii literárnych snážení a celkového procesu kultúrneho a národnostného vývoja Ukrajincov v Česko-Slovensku. Časť priestorov je určená pre tematické výstavy.

Filiálkou uvedenej expozície už od r. 1965 je pamätná izba významného predstaviteľa národného obrodnenia Rusínov-Ukrajincov Alexandra Duchnoviča (1803—1865) v jeho rodnej obci Topoľa, okr. Humenné, ktorá bola reінštalovaná a rozšírená v r. 1980.

V roku 1983 bola sprístupnená Galéria D. Millyho Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku. Jej základným poslaním je vstúpiť návštevníkom múzea, predovšetkým mládeži, estetické city a súčasne vychovávať ich v duchu národnostnej hrdosti, česko-slovenského vlastenectva a internacionalizmu.

Galéria D. Millyho Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku je umiestnená v barokovom kaštieli z konca 18. storočia (ul. Partizánska), rekonštrukciu ktorého zabezpečilo múzeum v spolupráci s Krajským ústavom štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Prešove. Vo výstavných priestoroch, ktoré pozostávajú z 10 miestností, návštevníci múzea

majú možnosť zoznámiť sa s dielom národného umelca D. Millyho a taktiež celkovým vývojom ľudového a profesionálneho výtvarného umenia v oblasti ukrajinského etnika na východnom Slovensku.

V roku 1975 pri Múzeu ukrajinskej kultúry začala sa výstavba národopisnej expozície v prírode (skanzenu). Expozícia sa rozprestiera na ploche 10 ha v susedstve amfiteátra, kde sa každoročne konajú tradičné Slávnosti kultúry Rusínov-Ukrajincov ČSFR. Tu sa sústreďujú najtypickejšie pamiatky ľudovej architektúry a bývania Ukrajincov východného Slovenska: tradičné roľnícke obytné budovy pod slamenými a šindľovými strechami, hospodárske, technicko-priemyselné, kultové a iné stavby. V prenesených a zrekonštruovaných objektoch — pamiatkach ľudového staviteľstva sa inštaluje typický ľudový nábytok a iné predmety domového inventára, tradičné pracovné náradie a niektoré druhy ľudového umenia. V čase spomenutého ukrajinského festivalu a pri iných príležitostiach v areáli expozície sa usporadúvajú rôzne folklórno-etnografické programy. Snahou kolektívu pracovníkov múzea je v najbližších rokoch dobudovať túto významnú národopisnú exozíciu podľa pôvodného ideového projektu.

Okrem bohatej expozíčnej činnosti sprístupňujú pracovníci múzea výsledky svojej vedeckovýskumnej a zbierkotvornej práce prostredníctvom tematických výstav usporadúvaných najmä pri príležitosti významných kultúrno-politických výročí a udalostí. V rokoch 1975—1988 múzeum pripravilo a sprístupnilo 64 výstav.

Múzeum organizuje aj iné výchovno-vzdelávacie podujatia (prednášky, besedy, kvízy), ktoré majú predovšetkým vychovávať mládež, viesť ju k poznávaniu histórie, najmä pokrokových tradícií nášho ľudu, aktivizovať verejnosť v smere plnenia hlavných úloh v procese rozvoja našej spoločnosti.

Bohatá je činnosť múzea i na úseku metodickéj a odbornej pomoci kronikárom, študentom a vedeckým pracovníkom, súborom ZUČ, začínajúcim autorom a recitátorom. Múzeum sa systematicky odborne i metodicky podieľa na príprave a zriaďovaní viacerých nových múzejných expozícií a pamätných izieb, najmä v okrese Svidník, na realizácii úloh súvisiacich s dokumentáciou najnovšieho obdobia a pod. Za týmto účelom každoročne organizuje semináre, odborné-metodické školenia a vydáva metodické materiály. Pracovníci múzea pracujú v rôznych odborných komisiách, redakčných radách a iných poradných orgánoch.

Ako vidieť, rozsiahla a všestranná činnosť Múzea ukrajinskej kultúry nie je mysliteľná bez úzkej a plodnej spolupráce s inými česko-slovenskými i zahraničnými múzeami, vedeckými ústavmi, spoločenskými organizáciami, školami a pod.

Múzeum ukrajinskej kultúry v doterajšej svojej činnosti zaznamenalo celý rad pozitívnych výsledkov v oblasti výskumu, dokumentácie a propagácie historickej minulosti a súčasných najvýraznejších úspechov Rusínov-Ukrajincov ČSFR. Avšak ani v súčasnosti v tejto cieľavedomej systematickej práci nie je možné poľaviť. Preto aj v najbližších rokoch pred neveľkým muzeálnym kolektívom stoja veľmi náročné úlohy na všetkých úsekoch jeho činnosti.

Pôjde predovšetkým o to, aby sa vytvorili čo najpriaznivejšie podmienky pre najrozličnejšie formy kultúrno-výchovnej práce a vôbec pre úspešné plnenie základného poslania múzea, najmä tých úloh, ktoré preň vyplývajú z najaktuálnejších potrieb rusínsko-ukrajinského obyvateľstva a celej česko-slovenskej spoločnosti.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Bemühung, eine Institution zu gründen, die sich mit der national-kulturellen Entwicklung der westlichsten Gruppe der ukrainischen Bevölkerung beschäftigen würde, beginnen bereits in den 50er Jahren des 19. Jahrhunderts. Der erste bekannte Versuch stammt aus dem Jahre 1850, in dem der bedeutende ukrainische Aufklärer Alexander Duchnowiĉ in Prešov die kulturell-volksbildende Gesellschaft Literaturnoe zavedenie organisierte. Dieser edle Gedanke wurde aber erst nach dem 2. Weltkrieg Wirklichkeit.

Sammeln und Studium des historischen Erbes der Ukrainer der Ostslowakei steht in der Nachkriegszeit im engen Zusammenhang mit der Entstehung des Ukrainischen Nationalrates von Prjaschiwtschina. Im Jahre 1948 erfolgte unter der Leitung von H. Herovský die erste ethnographische Expedition im ethnischen Gebiet der Ukrainer der Ostslowakei, d. h. in Prjaschiwtschina, mit dem Ziel, das Material für das in Entstehen begriffene Museum zu sammeln. Im Februar 1956 beschloß der Rat des Kreisnationalausschusses in Prešov, das Ukrainische ethnographische Museum in Medzilaborce zu gründen. Dieses arbeitete jedoch unter sehr komplizierten Bedingungen. Innerhalb der sechs Monate seiner Existenz wurde das Museum gezwungen, fünfmal seine Räumlichkeiten zu wechseln. Im Jahre 1960 wurde beschlossen, das ukrainische Museum nach Krásny Brod zu verlegen; 1964 übersiedelte dieses aber nach Svidník. Der Hauptgrund für diesen endgültigen Beschluß war die wachsende Rolle der Stadt, die sie in Folge der historischen Ereignisse im Dukla-Paß während des 2. Weltkrieges im örtlichen Touristenverkehr spielte.

Der Prozeß der inhaltlichen Orientierung der Forschungsarbeiten des Museums kann in zwei Etappen eingeteilt werden.

Die erste Etappe stellen die 50er und 60er Jahre dar. Diese erreichte durch die Eröffnung der ersten ständigen Exposition im Museum ukrainischer Kultur ihren Höhenpunkt.

Mit der Vorbereitung einer neuen ständigen Exposition begann im Jahre 1986 die zweite Etappe. Der Schwerpunkt dieser neuen Exposition liegt in der Darstellung der sozialen, politischen und kulturellen Entwicklung der ukrainischen Bevölkerung in der ČSFR von ihren Anfängen bis zur Gegenwart. Seit 1965 gehört zu dieser Hauptexposition ihre erste Zweigstelle — die Gedenkstätte zu Ehren des berühmten Vertreters der nationalen Wiedergeburt der Ruthenen-Ukrainer Alexander Duchnowiĉ (1803—1865), die in seinem Heimatdorf Topofa im Bezirk Humenné errichtet wurde. Im Jahre 1975 wurde mit der Errichtung einer zweiten Zweigstelle im Rahmen des Museums ukrainischer Kultur, eines ethnographischen Freilichtmuseums begonnen. In dieser Freilichtexposition sind die typischen Denkmäler der Volksarchitektur und Wohnkultur der Ukrainer der Ostslowakei zu sehen. Die dritte Zweigstelle der Hauptexposition des Museums ukrainischer Kultur, die Dezider-Milly-Bildergalerie, wurde im Jahre 1983 in Svidník eröffnet.

SUMMARY

Efforts began in the mid-19th century for an institution recording the westernmost group of Ukrainians' national and cultural development. The first attempt to do so was recorded as late as 1850 when famous Ukrainian national revivalist Alexander Duchnovič organised the cultural and educational society of Literaturnoe zavedenie in Prešov. But it was only after World War II when that graceful idea was accomplished.

After World War II the collecting and studying of items of historical value to the Ukrainians in Eastern Slovakia became associated with the foundation of the Ukrainian National Council of Priashivshchina. In 1984 it was H. Herovský who organised the first ethnographic expedition in the Ukrainian ethnical territory of Eastern Slovakia, i. e. Priashivshchina. The aims of that expedition were to collect items for the intended museum. In February 1956 the Council of the Regional National Committee in Prešov adopted the resolution to establish the Ukrainian Ethnographic Museum in Medzilaborce. That museum existed under hard conditions, within the first six months of its existence having to be moved into new locations as many as five times. In 1960 the museum was moved to Krásny Brod and four years later finally to Svidník. The main reason for staying there was the constant growing importance of the town for local tourism, connected to historical events in the pass of Dukla dating back to the period of World War II.

Formation of the objectives of the Museum for Ukrainian Culture can be divided into two stages, the first represented by the period of the 50s and 60s. That period culminated in the opening of the museum's first permanent exposition in 1968. The second stage of formation of the Museum for Ukrainian Culture began in 1986 when preparation for another permanent exposition was started.

This new exposition illustrates the social, political and cultural development of the Ukrainians in Czecho-Slovakia from their beginnings to the present day.

The Museum for Ukrainian Culture also includes three annexes. One is a memorial hall dedicated to the distinguished representative of the National Revival of the Transcarpathian Ukrainians — Alexander Duchnovič (1803—1865). This memorial hall, opened in 1965, is situated in Duchnovič' native village of Topoľa in the District of Humenné. In 1983 another parallel exposition opened within the Museum for Ukrainian Culture in Svidník — the Dezider Millý Picture Gallery. Beginning construction in 1975, an open-air ethnographic exposition allows the most typical objects of peasant architecture to be on view.

ЗМІСТ

Вступ	6
Історія виникнення та початки діяльності музею	13
Свидницький період розвитку музею	26
Науково-дослідна діяльність	26
Побудова фондів та їх охорона	46
Експозиційна діяльність	51
Інші форми культурно-освітньої роботи	95
Публікаційна діяльність	113
Співпраця з іншими установами та методична діяльність	144
Відгуки про музей (вибрані з хронік записи)	150
Список працівників музею	156
Спогади першого директора про початки музею української культури	164
Закінчення	173
Примітки	175
Джерела та література	177
Resumé	178
Zusammenfassung	182
Summary	183

OBSAH

Úvod	6
História vzniku a začiatku činnosti múzea	13
Svidnícke obdobie rozvoja múzea	26
Vedeckovýskumná činnosť	26
Budovanie zbierok a ich ochrana	46
Expozičná činnosť	51
Iné formy kultúrno-výchovnej práce	95
Publikačná činnosť	113
Spolupráca s inými inštitúciami a metodická činnosť	144
Ohlasy o múzeu (záznamy v kronikách)	150
Zoznam pracovníkov múzea	156
Spomienky prvej riaditeľky na začiatky múzea ukrajinskej kultúry	164
Záver	173
Poznámky	175
Pramene a literatúra	177
Resumé	178
Zusammenfassung	182
Summary	183

Мирослав Сополіга

35 РОКІВ МУЗЕЮ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У СВИДНИКУ

Видання перше

Видало Словацьке педагогічне видавництво в Братіславі,
відділ української літератури в Пряшеві
як свою 444 публікацію

Відповідальний редактор Богдана Марець
Художній редактор Ладіслав Цупер
Технічний редактор Анна Надьова
Обкладинка та графічне оформлення Марія Будаїова

Друкували Східнославацькі друкарні Кошиці. Стор. 192 — АА 21,02 — (текст 11,27, графіка 9,75) — ВА
21,83 — Тираж 2000 — 09/8

ISBN 80—08—00749—4

Miroslav Sopoliga

35 ROKOV MÚZEA UKRAJINSKEJ KULTÚRY VO SVIDNÍKU

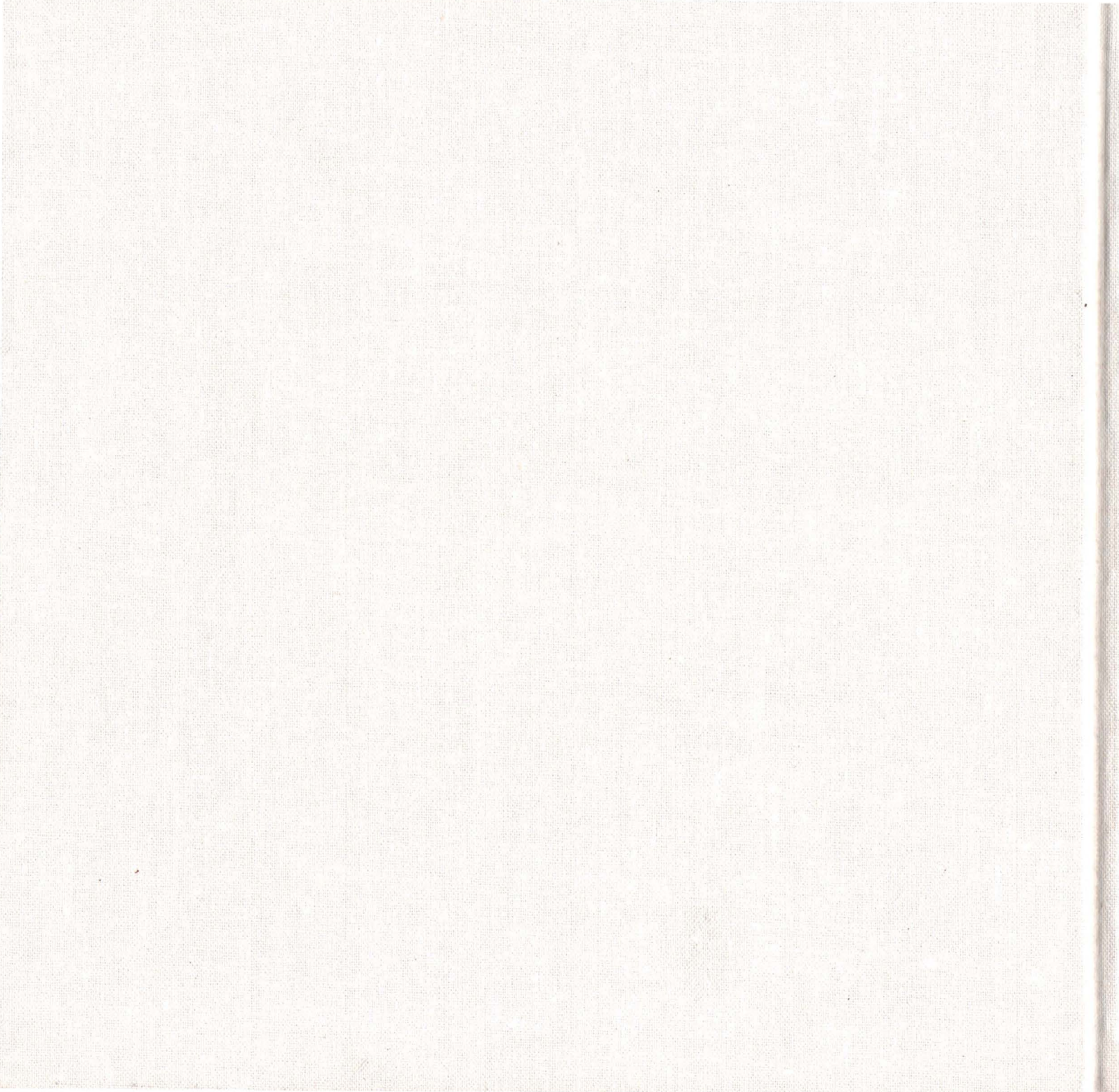
Prvé vydanie.

Vydalo Slovenské pedagogické nakladateľstvo v Bratislave,
oddelenie ukrajinskej literatúry v Prešove
ako svoju 444. publikáciu

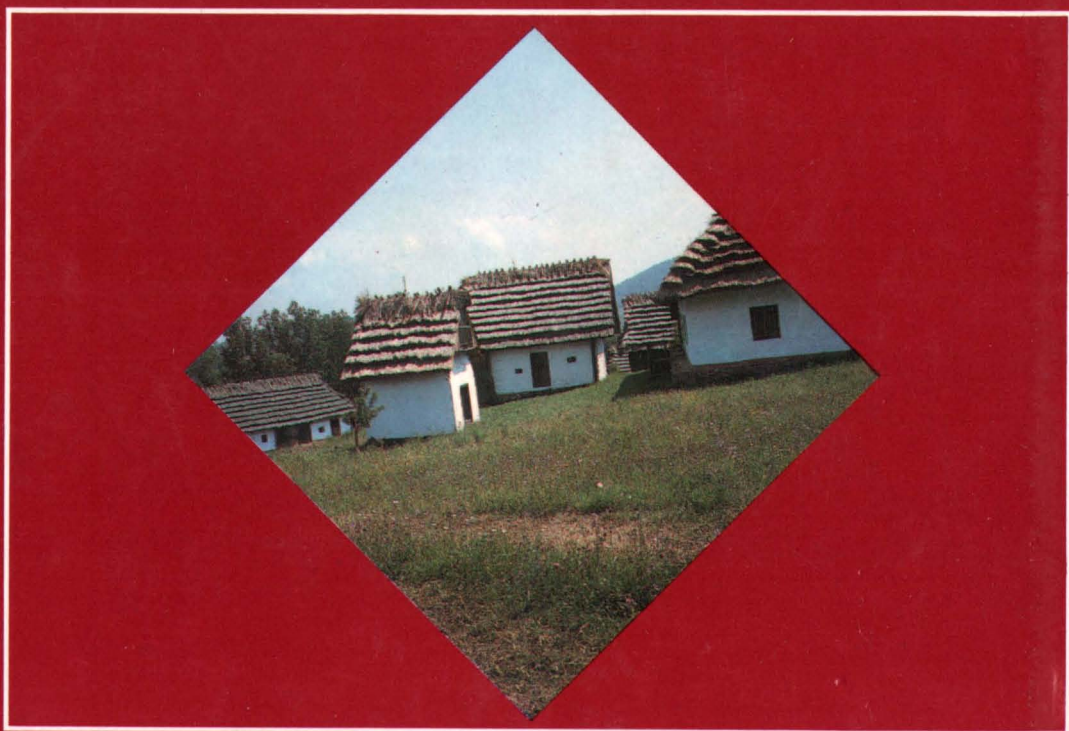
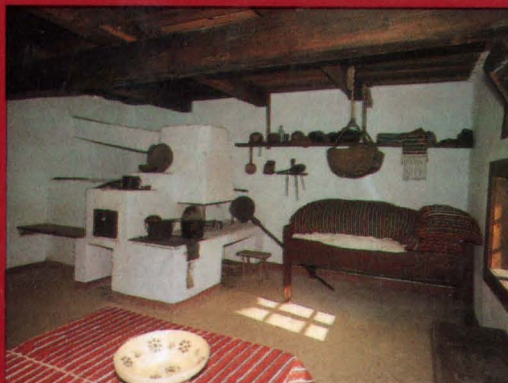
Zodpovedná redaktorka Bohdana Marecová
Výtvarný redaktor Ladislav Cuper
Technická redaktorka Anna Nagyová
Graficky upravila a obálku navrhla Mária Budaiová

Vytlačili Východoslovenské tlačiarne v Košiciach. Strán 192 — AH 21,02 (text 11,27, grafika 9,75) — VH 21,83
— Náklad 2000 — 09/8.

ISBN 80—08—00749—4

SLOVENSKÉ
PEDAGOGICKÉ
NAKLADATELSTVO

09/8
ISBN 80-08-00749-4